

Argumentu isilak eta hizkuntz aldakortasuna

Maia Duguine Haristoy

ARGUMENTU ISILAK ETA HIZKUNTZ ALDAKORTASUNA

Maia Duguine Haristoy

Udako Euskal **Unibertsitatea**
Bilbo, 2010

© Udako Euskal Unibertsitatea

© Maia Duguine Haristoy

ISBN: 978-84-8438-329-1

Lege-gordailua: BI-3016-2010

Inprimategia: CUATROAS, Bilbo

Azalaren diseinua: Igor Markaida

Hizkuntza-zuzenketen arduraduna: Ander Altuna Gabiola

Banatzailleak: UEU. Erribera 14, 1. D BILBO telf. 946790546 Faxe. 944793039

Helbide elektronikoa: argitalpenak@ueu.org

www.ueu.org

Elkar Banaketa: Igerabide, 88 DONOSTIA

Galarazita dago liburu honen kopia egitea, osoa nahiz zatikakoa, edozein modutara delarik ere, edizio honen Copyright-jabeen baimenik gabe.

Aurkibidea

ESKERTZA	9
LABURDURAK	11
1. HIZKUNTZ ALDAKORTASUNA ETA HIZKUNTZ TEORIA	13
1.1. Hizkuntz aldakortasunaren mugak	15
1.2. Hizkuntz gaitasuna eta gramatikaren arkitektura	19
1.3. Sintaxi-operazioak	20
1.3.1. Batzea	21
1.3.2. Komunztatzea	22
1.4. Morfologia eta fonologia	24
1.5. Hizkuntzalaritza sortzailea eta hizkuntz aldakortasuna	27
1.6. Kapituluak	30
2. ISILTASUNA ETA ARGUMENTU ISILAK	33
2.1. Isiltasuna hizkuntzalaritzaren aztergai	34
2.1.1. Isiltasunaren alderdi sintaktikoa	34
2.1.2. Isiltasuna eta hizkuntz gaitasuna	36
2.1.3. Isiltasuna eta aldakortasuna	37
2.1.4. Isiltasuna fenomeno linguistikoen muinean	38
2.2. Argumentu-isiltzea: euskara eta beste hizkuntzak	43
2.2.1. Argumentu isilak hizkuntzetan zehar	44
2.2.2. Argumentu isilak eta beste subjektu isilak	45
2.2.3. Isiltze partziala	49
2.2.4. Argumentu «bitxien» isiltzea	54
2.2.5. Perpaus mailako argumentuak ez diren DSen isiltzea	55
2.2.6. Euskara	59
2.3. Argumentu isilen izaera eta gramatikaren arkitektura	61
2.3.1. Gabeziaren hipotesia baztertzen	61
2.3.2. Mugidaren hipotesia baztertzen	67
2.3.3. Presentzia isilaren hipotesia eta analisi tradizionalak	70
2.3.4. Hipotesi berri bat: argumentu-izaeradun komunztadura	74
2.4. Argumentu-isiltzearen analisi tradizionalak	76
2.4.1. Argumentu-isiltzearen parametro orokorra	77
2.4.2. Komunztadura harremanetan oinarritzen diren analisiak	78

2.4.3. Komunztadurarik gabeko argumentu isileko hizkuntzak azaltzen	89
2.4.4. Behin-behineko ondorioak	90
2.5. Ondorioak	92
3. ARGUMENTU-ISILTZEAREN TIPOLOGIA ETA ARGUMENTU ISILEN IZAERA	95
3.1. Munduko hizkuntzen tipologia.	95
3.1.1. Argumentu isileko hizkuntzak vs isiltzerik gabeko hizkuntzak bereizketa?	98
3.1.2. Bi argumentu isileko hizkuntza mota?	101
3.1.3. Behin-behineko ondorioak eta perspektiba berri bat.	106
3.2. Komunztaduraren zereginaz.	111
3.2.1. Argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesia berrikusten	112
3.2.2. Argumentu isilen baimentze- eta identifikazio-baldintzak berrikusten.	117
3.2.3. Behin-behineko ondorioak	120
3.3. Komunztadurarik gabeko isiltzeaz	121
3.4. Argumentu isilen izaera formala	123
3.4.1. Argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesia baztertzen	124
3.4.2. <i>Pro</i> kategoriaren desegokitasuna	125
3.4.3. Argumentu isilak ezabaketaren ondorio gisa	131
3.5. Ondorioak	143
4. ARGUMENTU ISILAK ETA EGITURAZKO KASUA	145
4.1. Argumentu-isiltzearen tipologia: planteamendu berri bat	145
4.2. Egiturazko kasua gramatika-teorian.	146
4.2.1. Kasu Teoriaren hastapenak	146
4.2.2. Kasu morfologikoa (m-kasua) eta kasu abstraktua (a-kasua)	151
4.2.3. Bi kasu abstraktu mota: egiturazko kasua (e-kasua) eta berezko kasua (b-kasua)	152
4.2.4. Egiturazko kasuaren eta berezko kasuaren arteko alde enpirikoak	155
4.2.5. E-kasua Egitasmo Minimalistan	161
4.2.6. Ondorioak	167
4.3. E-kasua eta argumentu isilak: aldizkatze batzuen azterketa	168
4.3.1. Datiboa euskaraz	172
4.3.2. <i>Era-sistema</i> tagalo eta malgaxez.	180
4.3.3. Egitura-aldizkatzeak bantu hizkuntzetan	189
4.4. Ondorioak	200
4A. Eranskina. Komunztadura-aldizkatzeak.	201
4A1. «Subjektu-osagarri lekualdatzea» bantu hizkuntzetan	204

4A2. Paxtuera	206
4A3. Palauera	207
5. PERPAUSA BAINO HARAGO: JABE ISILAK	211
5.1. DS-isiltzea izenaren eremuan: hipotesi orokorra	212
5.2. Jabetza-komunztadura	214
5.2.1. E-kasu/Komunztadura Hatsarrea izenaren eremuan	214
5.2.2. Egitura-albizkatzeak	216
5.3. Kasu-morfologia	218
5.3.1. Jabeen m-kasuaz	219
5.3.2. Egitura-albizkatzeak	222
5.3.3. Behin-behineko ondorioak	226
5.4. Euskara	227
5.5. Ondorioak	231
6. PERTSONA TASUNEAN OINARRITUTAKO AI BALDINTZA	233
6.1. Argumentu-isiltzea eta pertsona tasuna	234
6.1.1. Kannada eta hebreerazko komunztaduraren araberrako isiltzea	234
6.1.2. Pertsona tasunaren garrantzia	235
6.1.3. AI baldintzaren formulazio zuzena	237
6.2. Komunztadura pobrea eta isiltze-ezintasuna	239
6.2.1. Pertsona tasuna komunztadura pobrean	240
6.2.2. Paradigmatan oinarritzearen arazoak	241
6.2.3. Txirrotzea pobretasunaren iturri	245
6.2.4. Txirrotzea eta argumentu-isiltzea	249
6.3. AI baldintza eta isiltze partziala	254
6.4. Salbuespenak eta haientzako azterbideak	256
6.4.1. Hizkuntza kriolloak	257
6.4.2. Osagarriak	257
6.5. Ondorioak	258
7. ONDORIOAK ETA EZTABAIDA	261
7.1. Argumentu-isiltze fenomenoaren izaera unitarioa	262
7.2. Elipsiaren hipotesia	264
7.3. Aldakortasuna eta parametrizazioa	264
7.4. Izen-sintagmaren egitura	267
7.5. E-kasua eta hizkuntz teoria	268
7.6. Euskararen sintaxia	269
7.7. AI baldintzari logika bat bilatzen	270
HIZKUNTZAK	273
ERREFERENTZIAK	275

Eskertza

Nire eskerrik beroenak eman nahi dizkiet ikerketa-lan hau bururat eramaten lagundu nauten guziei.

Lehenik eta behin Juan San Martinen sendiari, Udako Euskal Unibertsitateari eta bertako Mari Karmen Meñika eta Nekane Intxaurtzari, eta Eibarko Udalari eta bertako Junkal Txurrukari, zinez zuen laguntzarik gabe ezinezko litzaidake lan hau garatzea. Gisa berean, Juan San Martin saria emanez nire egitasmoarengan konfiantza erakutsi duten epaimahaikideei ere esker handi bat.

Mila esker ere ikerlan honetan aurkezten ditudan ideiak nirekin eztabaidatu dituzten hizkuntzalariei, hauen artean Pablo Albizu, Mark Baker, Cedric Boeckx, Chris Collins, Hamida Demirdache, Marcel Den Dikken, Urtzi Etxeberria, Ricardo Etxepare, Dan Finer, Jane Grimshaw, Susana Huidobro, Richard Kayne, Itziar Laka, Richard Larson, Mélanie Joutteau, Nerea Madariaga, Beñat Oyharçabal, Milan Rezac, Itziar San Martin, Vidal Valmala, Rutgers Unibertsitateko Hizkuntzalaritza Saileko jendea, Nanteseko Unibertsitateko LLING laborategiko jendea, Maryland Unibertsitateko Hizkuntzalaritza Saileko jendea, Euskal Herriko Unibertsitateko hizkuntzalarien komunitatea, Euskal Herriko Unibertsitateko Hizkuntzalaritza-Lingüística Doktorego Programa eta batez ere Ricardo Etxepare, Aritz Irurtzun, Javi Ormazabal, Myriam Uribe-Etxebarria. Eta mila esker ere lagunei eta etxekoei.

Juan San Martin bekaz gain, ondoko proiektuek ere lagundu dute lan honen finantzatzen: Eusko Jaurlaritzako GIC07/144-IT-210-07, HM-2008-1-10 eta HM-2009-1-1 proiektuak, MCYTeko FFI2008-04789/FILO proiektua, eta ANReko TSABL proiektua (ANR-07-CORP-033).

Laburdurak

1, 2, 3: pertsonak	HUR: hurkotasun-markatzailea
I, II: pertsonak (Bantu)	IL: konpletiboaren marka
AA: aditz aurreko partikula	IND: indikatiboa
ABL: ablatiboa	INE: inesiboa
ABS: absolutiboa	INF: infinitiboa
ADL: adlatiboa	INS: instrumentala
ADP: adierazpen-perpaus markatzailea	IRAG: iraganaldia
AF: anti-foku markatzailea (Bantu)	JUNT: juntagailua
AKU: akusatiboa	KL: hitz klasea (Bantu)
ART: artikulua	KOM: komitatiboa
ASP: aspektua	KONP: konplementatzailea/mendera- gailua
AUG: augment partikula (Bantu)	L: lokailua
BAI: baiezkoa	LAG: aditz laguntzailea
BD: biziduna edo arrazionala	M: maskulinoa
BG: bizigabea edo irrazionala	MOD: modua
BOK: bokatiboa	MUG: mugatzailea
BOK: bukaerako bokala (Bantu)	N: neutroa
DAT: datiboa	NEG: ezeztapena
DB: datibo bikoitza	NOM: nominatiboa
DENB: denbora	NZ: nz-partikula
DU: duala	O: osagarri-komunztadura
ENF: enfasi marka	OHI: ohikotasuna
ERG: ergatiboa	ORAI: orainaldia
ESP: espezifikotasun-markatzailea	PERF: perfektiboa
ESPL: espletiboa	PERFSE: perfektiboa, subjektu ezberdina
ETOR: geroaldia	pl: plurala
EZIRAG: ez-iragana	PROG: progresiboa
F: femeninoa	REAL: realis
GEN: genitiboa	RED: erreduplikazioa
GER: gerundioa	

S: subjektu-komunztadura

sg: singularra

SOZ: soziatiboa

SUBJN: subjuntiboa

TOP: topikoa

ZEH: zehar kasua

= : klitizizazioa adierazten du

*: esaldia gramatikala ez dela adierazten du

#: esaldia desegokia edo interpretaezina dela adierazten du

1. Hizkuntz aldakortasuna eta hizkuntz teoria

Gaur egun munduan 4.000-6.000 bat hizkuntza daudela pentsatzen da¹. Hiztun bakoitzak gure hizkuntza (edo hizkuntzak) menderatzen d(it)ugu eta egunero baliatzen, gehienetan perpausen eraketa edo erabili behar ditugun hitzak modu konzientean pentsatu gabe gainera. Hizkuntz ariketak, funtsean, oso errazak egiten zaizkigu. Haatik, erraztasun hori desagertzen da beste 4.000 hizkuntzetako bati hurbiltzen gatzaizkiolarik. Har ditzagun adibidez ondoko euskara, navajo, frantses, koreera, ingeles eta errusierazko perpausak²:

(1)	Mutil-a-k neska ikusi zuen.	<i>Euskara</i>
	mutil-ART-ERG neska.ART.ABS ikusi (3sgO).edun.(3sgS)	
(2)	Ashkii at'ééd yiyiitsą.	<i>Navajoa</i>
	mutil neska 3sgS.3sgO.ikusi	
(3)	Le garçon vit la fille.	<i>Frantsesa</i>
	ART mutil ikusi.3sgS ART neska	
(4)	Sonjen-i sonje-rul poassta.	<i>Koreera</i>
	mutil-NOM neska-AKU ikusi	
(5)	The boy saw the girl.	<i>Ingelesa</i>
	ART mutil ikusi.3sgS ART neska	
(6)	Mal'chik u-vide-l devushk-u.	<i>Errusiera</i>
	mutil.NOM ASP-ikusi-IRAG neska-AKU	

Denek ‘mutilak neska ikusi zuen’ proposizioa adierazten dute. Baina hori ez baldin badakigu, ezagutzen ez ditugun hizkuntzetarako ez dugu esanahia hori dela asmatzeko modurik. Esaldi bakoitzaren azpiko lerroko morfemaz morfemako glosak kontuan hartzen baldin baditugu haatik, hiztegia zehaztuz, datuak argiagoak egiten dira. Hala ere, glosak ez dira paraleloak: hizkuntzaz hizkuntza ‘mutilak neska ikusi zuen’ proposizioa modu desberdinetan adierazten da. Begira hitz-hurrenkerari adibidez: batzuetan aditza perpauseko azken elementua da (euskaraz adibidez) baina besteetan ez (errusieraz, frantsesez, etab). Gisa berean, hizkuntza

1. Ikus adibidez Gordon (2005) eta Martí-eta (2005).

2. Guztietan ‘hitz hurrenkera neutroa’ dela kontsideratzen dena ematen dut.

batzuetan izenak artikulatu batekin datoz (ingelesa, euskara, frantsesa) eta ez bestee-tan (navajo, koreera, errusiera). Artikulua dagoenean, bestalde, izenaren ezkerrean agertzen da hizkuntza batzuetan (ingelesa, frantsesa) eta eskuinean besteetan (eus-kara). Aldatzen den beste gauza bat, *komunztadura* deitzen dena da: errusieraz eta koreeraz batere ez da, frantsesez eta ingelesez *subjektu-komunztadura* dugu, eta euskara eta navajoz bai *subjektu-komunztadura* eta bai *osagarri-komunztadura*³.

Gauzak horrela izaki, argi da hiztegia ez dela hizkuntza guztiak desberdintzen dituen aldagai bakarra: perpaus-egituraketa ere oso aldakorra da batetik bestera. Ideia hori islatuz, joan den mendearen hasierako antropologo eta hizkuntzalari iparramerikar batzuek, bertako hizkuntza amerindiarrak deskribatu eta aztertzean, ondorioztatu zuten ezen hizkuntza batetik bestera aurki daitekeen aldakortasunak mugarik ez duela. Hona hemen Sapirrek (1921) eta Joosek (1967) idatzi zutena⁴:

Berbeta, [...] gizarte-talde batetik beste batera muga zehatzik gabe aldatzen den giza jarduera da [...] (Sapir, 1921: 2).

Hizkuntzek mugarik gabeko aldakortasuna dute (Joos (1957: 96); Pinker-en (1994: 253) aipatua).

Lan honetan, *argumentu-isiltzea* izanen da gure ikergaia, eta gaia hizkuntz tipologian kokatuz, aldakortasuna eta aldakortasunaren azalpena izanen da intere-satuko gaituena. Horrela, ikusiko dugu hizkuntzaz hizkuntza baldintza morfosin-taktiko berak arautzen duela eta testuinguru morfosintaktiko konkretutan ager daitekeela bakarrik. Honenbestez, aldakortasunaren mugen eztabaidari eginen diogun ekarpena Sapir eta Joosen aipuek diotenaren arras kontrakoa izanen da, isil-tzeari dagokionez gutienez, hizkuntz aldakortasuna oso mugatua dela ondorioz-tatuko baitugu.

Horretarako, sarrera-kapitulu honen helburua, gure lanarentzat testuinguru teorikoa eta lanabesa den gramatika sortzailea aurkeztea da⁵. Horrela, bada, grama-tika sortzailearen oinarritzko nozioak ezagutzen dituen irakurleari zuzenean biga-rren kapitulura segitzeko aholkatuko nioke, ez baitut hemen deus berririk ekarriko. Lehenik, iradoki berri dugun hizkuntz aldakortasun mugagabearen hipotesia ezta-baidatuko dugu: hizkuntz gaitasunaren izaera biologikoak muga zehatzak ezartzen dituela ondorioztatuko dugu (1.1. atala). Bigarrenik, hizkuntz gaitasuna eta grama-tikaren arkitekturaren eredu orokorra aurkeztu ondoan (1.2. atala), sintaxiaren oinarritzko operazioak zein diren ikusiko dugu (1.3. atala). Ondotik, atal morfofo-

3. Errusieraz orainaldian subjektu-komunztadura dago haatik.

4. Biberauer-ek (2008: 1) oroitarazten duenez, hala ere, ideia honek ez du garai hartako hizkuntzalari iparramerikarren artean nagusi zen gogoeta islatzen (ikus Bloomfield, 1933).

5. Hizkuntzalaritzaren eta gramatika sortzailearen sarrera orokor baterako, ikus Eguzkitza eta Etxebarría (2004). Ikus ere Artiagoitia (2000) euskararen sintaxiaren ezaugarri nagusien azterketa baterako.

nologikoaren izaera zehaztuko dugu, Halle eta Marantzek (1993) garatutako Morfologia Banatuaren oinarritzko ideiak gureganatuz (1.4. atala). Hizkuntz gaitasunaren inguruko hipotesiekin bukatzeko, aintzat hartuko dudaren baitan, aldakortasunaren *locus*ak eta formalizazioak nolakoak izan daitezkeen ikusiko dugu 1.5. atalean. Azkenik, 1.6. atalean, lan honetako gaineratiko kapituluak laburki aurkeztuko ditut.

1.1. HIZKUNTZ ALDAKORTASUNAREN MUGAK

Gorago Sapir (1921) eta Joosen (1957) aipuetan erraten denarekin desadostasunean egoteko arrazoiak daude. Are gehiago, aldakortasunak mugak dituela iradokitzen duten hainbat datu aurkitzen dira. Ebidentzia hori ikus dezagun. Hasteko, begira ditzagun berriz gorago eman perpausak.

(1)	Mutil-a-k neska ikusi zuen.	<i>Euskara</i>
	mutil-ART-ERG neska.ART.ABS ikusi (3sgO).edun.(3sgS)	
(2)	Ashkii at'ééd yiyiiltsa.	<i>Navajoa</i>
	mutil neska 3sgS.3sgO.ikusi	
(3)	Le garçon vit la fille.	<i>Frantsesa</i>
	ART mutil ikusi.3sgS ART neska	
(4)	Sonjen-i sonje-rul poassta.	<i>Koreera</i>
	mutil-NOM neska-AKU ikusi	
(5)	The boy saw the girl.	<i>Ingelesa</i>
	ART mutil ikusi.3sgS ART neska	
(6)	Mal'chik u-vide-l devushk-u.	<i>Errusiera</i>
	mutil.NOM ASP-ikusi-IRAG neska-AKU	

Perpaus hauek mugarik gabeko aldakortasuna islatzen ote dute? Hainbat arrazoi daude galdera horri ezezkoan erantzuteko. Lehenik eta behin, batetik besterako itzulpena egin dezakegu, eta morfemen glosak ikusi orduko, perpaus bakoitzaren esanahia aski gardenaren egiten zaigu, edozein hizkuntzatan⁶. Bigarrenik, egia da hitz-hurrenkeran, artikularen erabileran edo komunztaduraren azalera-tzean aldakortasuna aurkitzen dela, baina hala ere, ohartu behar da kategoria orokor batzuk daudela hizkuntza guztietan. Denetan identifika ditzakegu, adibidez, *aditz*, *subjektu* edo *osagarri* bezala sailkatuko ditugun elementuak. Gisa berean, artikulua izenaren ezkerrean edo eskuinean agertzen ahal da, baina ohar beti bata bestearen ondoan direla; ez da adibide batean ere aditza bien artean agertzen, adi-

6. Hau da Bakerrek (2001: 1. kap.), *Kode Hiztunen Paradoxa* (Code Talker Paradox) deitzen duena: hizkuntzak bata bestearekiko oso ilunak izan daitezke, baina aldi berean, bi hizkuntzen «gakoak» eskuetan ditugularik, batetik besterako itzulpenak zuzen-zuzenean egin ditzakegu.

bidez. Hirugarrenik, aldakortasunaren aldamenean, eskema orokor batzuk azalera-tzen dira. Betiere gure perpausekin segituz, guztietan perpauseko lehen elementua subjektua dela ikus daiteke. Gisa berean, komunztadura dagoenean, edo subjektu-komunztadura edo aldi berean subjektu- eta osagarri-komunztadura da, eta inon ez dugu osagarri komunztadura bakarrik. Eskema orokor horiek hizkuntzak bata bestetik oso hurbilak direla pentsarazten dute, arau erregular batzuk egongo balira bezala. Kontuan hartu behar da gainera aipatu eskema orokorretako anitz, gure lagina baino harago, hizkuntzetan zehar ikusten diren joerak direla (*joera unibertsalak* deitzen dira; ikus Croft (1988) eta bertan eman erreferentziak). Laugarrenik, aldakortasuna ikusten den puntuetan beretan datu homogeneo batzuk agertzen dira. Har ditzagun berriz euskarazko eta frantsesezko perpausak:

(1) Mutilak neska ikusi zuen. *Euskara*

(3) Le garçon vit la fille. *Frantsesa*

ART mutil ikusi.3sgS ART neska

Erran dugu lehenean aditza perpauseko azken osagaia dela eta bigarrenean osagarri zuzena dela azkenik datorrena. Hori honela formulatu dezakegu: euskara Osagarri-Aditz (hitz-ordenako) hizkuntza da eta frantsesa Aditz-Osagarri hizkuntza da. Begira dezagun orain adposizioa (hau da, preposizioa edo postposizioa) eta honek hartzen duen izenaren edo osagarriaren arteko hurrenkera hizkuntza hauetan beretan:

(7) Parise-n.

(8) À Paris.

Goiko logika bera erabiliz, euskara Adposizio-Osagarri hizkuntza eta frantsesa Osagarri-Adposizio hizkuntza dela erranen dugu. Bai (1)-(3)n eta bai (7)-(8)n ere, beraz, euskaraz eta frantsesez kontrako hurrenkera dago. Hau haatik ez da tipologikoki emaitza arraroa. Adibidez, Haspelmathek-eta (2005) egin hizkuntz egituren munduko atlaseko hitz-hurrenkerari buruzko emaitzak gurutzatzen baldin baditugu, hurrenkera mota hauek tipologikoki hertsiki lotuak direla ikus daiteke. Proportzioak (9) taulan emanak dira (892 hizkuntzatako datuak biltzen ditu):

(9)

		2. aldagaia	
		Adposizio-Osagarri	Osagarri-Adposizio
1. aldagaia	Aditz-Osagarri	417 (% 47)	38 (% 4)
	Osagarri-Aditz	10 (% 1)	427 (% 48)

Alde handiarekin, Aditz-Osagarri ordena duten hizkuntzen gehiengoa Adposizio-Osagarri ordenakoa da, eta gisa berean Osagarri-Aditz ordena dutenen gehiengoa Osagarri-Adposizio ordenakoa, frantsesa eta euskara bezala hurrenez hurren (ikus ere Greenberg, 1963; Dryer, 1992). Patroi hauek existitzeak (*implikazio unibertsalak* deitzen direnak) hizkuntzetan edozein gauza gerta daitekeelako ideia dudagarri egiten du.

Gainera, hipotesi sinple bat eginez, orokorpenaren berri eman dezakegu. Demagun Aditz/Osagarri eta Adposizio/Osagarri harremanak *selekzio*-harremanak direla: aditzak osagarri bat selekzionatzen duen moduan, adposizioak ere osagarri bat selekzionatzen du (osagarriak kasu hauetan Determinatzaile Sintagma (DS) dira (ikus beheago)). Orain, selekzionatzailea sintagma horren burua dela pentsa dezakegu. Hau eginik, (9)ko bi hizkuntza multzoak modu zuzenean deskribatzeko lanabesa daukagu: hizkuntza batzuk *buru-lehenak* dira eta besteak *buru-azkenak*⁷. Horrela, munduko hizkuntzen tipologia bat eraiki dugu; euskara buru-azken dela erranen dugu eta frantsesa buru-lehen. Hau, berriz ere, emaitza esanguratsua da: hizkuntzetan zehar patroi orokorrak egoteaz gain, patroi horiek deskriba dezakegun logika bat segitzen dutela erakusten du. Honenbestez, aldakortasuna mugatua izateaz gain, nolabait arautua da. Baina aldakortasunak mugak dituela erakusten duten datu sendoagoak badira oraino. Lehena, haurrek hizkuntza ikasteko duten erraztasuna da: oso input gutxi jasoz —hots, mintzatutako hizkuntza guti entzunez—, jasotzen dutena askotan «txarra» izaki (bukatugabeko perpausak etab.) eta inork hizkuntzaren araei buruzko azalpenik eman gabe (hau da, estimulu biziki pobreakin) haurrak bere baitarik hiru urtez hizkuntzaz jabetzen dira⁸. Arazo hau Platonen arazoa deitu ohi da: haurrak hizkuntzaz (edo hizkuntzez) hain azkar jabetzeak hizkuntz gaitasuna ezaugarri biologiko/genetiko batean oinarritzen dela iradokitzen du (ikus Piatelli-Palmarini, 1979; Chomsky, 1986a; Pinker, 1994). Horrela, hizkuntz gaitasunaren parte batzuk sortzez baldin badauzkagu, sortzezkoa den gaitasun horretan aldakortasun guti edo aldakortasun mugatua egonen da, gaitasunak berak baimentzen duena.

Eta preseski, aldakortasuna hein handi batean hizkuntz gaitasunak mugatzen duela ikus daiteke. Hau zenbait esperimenturen emaitzetan ikusten da (ikus Smith eta Tsimpli, 1995; Musso eta beste, 2003; Moro, 2008). Emaitzak itxuratzeko, Musso-eta (2003) lanaren parte bat ikus dezagun laburki. Esperimentu horretan, alemana ama-hizkuntzatzat duten hamabi pertsonari «italierazko» sei arau irakatsi

7. Jakin behar da buru-lehen/buru-azken korrelazio tipologikoa aditzen eta adposizioen kasua baino harago doala: buru-osagarri harremanetan aski sendoa da (ikus adibidez Dryer (1992) eta Baker (2001)). Korrelazio hau mantentzen ez den kasuen azterketa baterako ikus Biberauer, Holmberg eta Roberts (2007).

8. Gaitasun hori are harrigarriagoa egiten da gorago aipatzen genuen bezala, helduek hizkuntzak ikasteko ditugun zailtasunekin konparatzen badugu. Haurren eta helduen arteko desberdintasun honen azalpenerako, ikus Pinker (1994).

zaizkie. Haatik, sei arau hauetarik hiru esperimentatzaileek asmatutakoak dira; hots, ez dira benetako italierakoak. Areago, giza hizkuntzetan inoiz aurkitzen ez den mota batekoak dira: ordenatze linealari egiten diote erreferentzia⁹. Baina ikasleek hori ez dakite, arau guztiak italierazkoak direla pentsatzen dute. Hona hemen arau faltsuetarik bi (ikus (10)):

- (10) a. *No ezeztapen hitza beti esaldiko hirugarren hitzaren ondotik agertzen da.*
 b. *Galderak esaldiko hitzen ordena atzekoz aurrera emanik osatzen dira.*

Horrela, arau horiek aplikatuz, (11) baiezkotako perpausa baldin bada italieraz, (12) ezeztapen-perpausa izanen da eta (13) galde-perpausa, (10a) eta (10b)rekin eraikiak hurrenez hurren.

- (11) *Maria compra il caffè.* *Italiera*
 Maria eros ART kafe
 ‘Mariak kafea erosten du.’
 (12) *Maria compra il no caffè.* *Sasi-italiera*
 (13) *Caffè il compra María?* *Sasi-italiera*

Musso eta besteren (2003) esperimentuan ikasleak irakatsitakoa egokiro erabiltzera iritsi dira, bai italierazko benetako arauak, bai eta arau faltsuak ere. Ikasleei egindako Erresonantzia Magnetiko Funtzionaleko Irudiek (fMRI) haatik bi arau motak modu desberdinean ikasiak izan direla erakusten dute. Izan ere, egiazko hiru arauekin Brocaren gunea deitutakoaren aktibazio bat gertatzen da, eta aktibazio hori (10a) edo (10b) bezalako arau faltsuekin ez da gertatzen. Autoreek azpimarratzen dutenez, Brocaren gunea hizkuntza-ariketekin lotua da. Honenbestez, benetako gramatika-arauak ikastea eta gune horren aktibazioa loturik egotea espero liteke. (10)eko gramatika-arau faltsuen kasuan, ordea, ez da Brocaren gunearen aktibaziorik agertzen. Horrela, ondorioztatu beharko da burmuinak ez dituela arau horiek hizkuntzazko arauen gisa berdinean tratatzen. Hau da, edozein gauza, edozein arau, ezin da «hizkuntza» izan. Honenbestez, hizkuntz aldakortasunak mugak dauzkalako hipotesiaren aldeko ebidentzia sendoa daukagu.

Aldakortasunari buruzko eztabaida motz honek hizkuntz aldakortasunak mugak badituela erakutsi du; honenbestez, hizkuntza batetik bestera gerta daitekeen aldakortasuna ez da, ez, Joosek (1957) zioen bezala mugarik gabekoa¹⁰. Ondoko atalean, lan honetan oinarritzekoak diren ideien aurkezpenarekin jarraituz, hizkuntz gaitasunaren izaera bera aurkeztuko dugu.

9. Giza hizkuntzetako arauak «egiturari» egiten diote erreferentzia, hots, sintagmei (ikus Chomsky, 1957). Sintagmak 1.2. atalean ikusiko ditugu.

10. Fernández eta Ortiz de Urbinak (2007: 1. kapitulua) ondorio berera eramaten duten beste hainbat datu aipatzen dituzte: hizkuntzen arteko *antzekotasun «harrigarriak»* badaude, zeren oso espezifikoak diruditen euskarazko fenomeno batzuk bretoiera edo motxoera bezalako hizkuntzetan aurkitzen baitira.

1.2. HIZKUNTZ GAITASUNA ETA GRAMATIKAREN ARKITEKTURA

Lan hau gramatika sortzailearen ereduan eramanen dugu, Egitasmo Minimalistak ekarri postulatuekin (ikus Chomsky, 1995, 2000, 2001, 2005; Uriagereka, 1998; Hornstein, Nunes eta Grohmann, 2005; Lasnik eta Uriagereka, 2005; Boeckx eta Hornstein, 2007; euskaraz, ikus Etxepare eta Irurtzenen (2007) Chomskyri buruzko lana).

Hizkuntza burmuinaren edo gogoaren nolakotasunaren ezaugarri bat da. Hizkuntzalaritza sortzaileak gaitasun hori azaltzea du helburu, bere izaera biologikoa kontuan hartuz. Hizkuntzak, hotsak eta esanahiak erlazionatzen dituela esan ohi da. Gramatika-teorian, eredu artikulatu baten bitartez itxuratzen da harreman hori. Ered horren bihotzean hizkuntz gaitasuna dago, hizkuntz esapideak, edo zehazkiago, *egitura sintaktikoak* eratzen dituen¹¹. Beste atal bat hotsen —hau da, gauzatze fonologikoaren— gunea da; *sentsu-mugimenduzko sistema* deitzen da (batzuetan *sistema motor ahoskatzaile* izendatzen da). Hirugarren atala azkenik, esanahiaren, interpretazio semantikoaren gunea da, *sistema kontzeptual-intentzionala*. Aipatu beharrekoa da hizkuntz gaitasuna aipatu beste bi sistemekin harreman estuan dagoela¹². Sistema horietako bakoitzarekiko *interfaze* bat dauka: *Forma Fonologikoa* (FF) eta *Logika Forma* (LF) dira interfaze horiek. Honenbestez, sentsu-mugimenduzko sistema eta sistema kontzeptual-intentzionala ez dira hizkuntz gaitasunaren parte, baina honek eraikitzen dituen hizkuntz esapideak soinu batekin eta esanahi batekin erlazionatuz interpretatzen dituzte. Hala ere, sistema bakoitzak bere ezaugarriak ditu, beraz, egitura sintaktiko bat desegokia (ez-gramatikala) izan daiteke sistema baten edo bestearen baldintzak ez baldin baditu betetzen (*Interpretazio Osoaren hatsarrea*, ikus Chomsky, 1986a). Hiru atal aurkeztu ditugu, baina eredua osoa izan dadin laugarren baten beharra dugu, hots, egitura sintaktikoak eratuko dituzten unitate sintaktikoen gordailua: *lexikoia*. Lexikoian *item lexikoak* daude, tasun morfosintaktikoz osatutako multzoak direnak¹³.

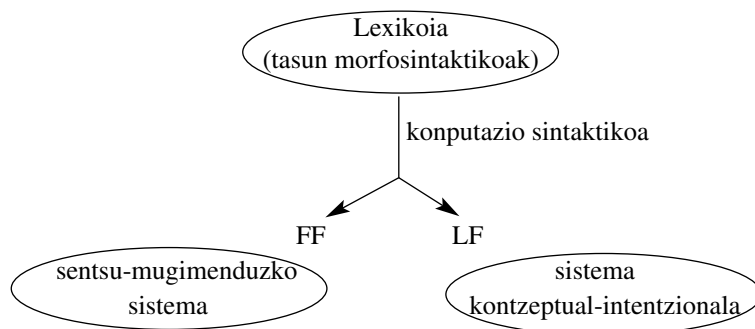
11. Ikus Chomsky (1957) giza egitura sintaktikoen azterketa baterako. Ikus ere Goenagaren (1978) lanean eredu sortzailearen baitan egin euskarazko gramatika.

12. Soinuaz mintzatzen naizenean, azaleratzeaz ari naiz, eta hau, bistan da, forma desberdinetakoa izan daiteke, hala nola keinu-hizkuntzetan.

13. Tasun fonologiko eta semantikoak ere lexikoian kokatu ohi dira. Guk, alde batetik, 1.4. atalean Morfologia Banatuaren ideia nagusiak gureganatuz, buru funtzionalen kasuan gutienez espresio fonologikoak atal morfologikoan txertatzen direla aintzat hartuko dugu (*Late Insertion of functional items*; ikus Halle eta Marantz, 1993; Chomsky, 2001). Beste aldetik, perpauseko osagaien interpretazio semantikoari dagokionez, honen parte bat tasun morfosintaktikoetatik etorriko da ([orainaldia] edo [plurala] tasunak, adibidez), beste partea *Entziklopedia* deitzen den zerrenda batean bildua litzatekeelarik (ikus Marantz, 1996, 1997).

Aurkeztu ideia horiek laburbiltzen dituen ondoko oinarrizko gramatika-arkitekturaren T-eredua aintzat hartuko dugu (Chomsky, 1995) (1.4. atalean morfologia integratuz aberastuko dugu)¹⁴:

(14)

Esplika dezagun orain pausoka egitura sintaktiko bat nola eratzen den (14)ko ereduan. Lehenik, lexikoitik item lexiko multzo bat aukeratzen da¹⁵. Item lexiko hauek tasun morfosintaktikoen multzoak dira. Konputazio sintaktikoan, tasun morfosintaktiko hauek operazio sintaktikoak eragiten dituzte, eta operazio horien bitartez, konputazioak item lexiko hauekin hizkuntz esapideak eraikitzen ditu (ikus 1.3. atala operazio hauen azalpen zehatzago baterako). Egitura sintaktikoa osatua denean, FF eta LF interfazeetara bidalia da. Pauso hori, *Agerian Uztea* deitzen da. Bukatzeko, egitura hori interfaze bakoitzean interpretatzen da, batean fonologikoki eta bestean semantikoki, sentsu-mugimenduzko sistemak edo sistema kontzeptual-intentzionalak inposatutako baldintzak ez baldin badira bortxatuak. Ondoko ataletan, konputazio sintaktikoan eta FFrako bidean gertatzen dena zehazkiago aurkeztuko dugu (1.3. eta 1.4. atalak).

1.3. SINTAXI-OPERAZIOAK

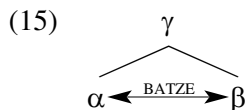
Konputazio sintaktikoan item lexikoen gaineko operazioak eginez egitura sintaktikoak eratzen direla ikusi dugu. Perpaus-egiturari buruzko ikerketak gaur egun Hatsarre eta Parametroen Teorian kokatzen dira, eta teoria hori gaur egun Programa Minimalistak gorpuzten du. Lan hau tradizio horren ildoan kokatuko dugu, baina teoria horren oinarriak aurkezteak toki gehiegi hartuko luke, eta gainera aurretik euskaraz egina izan da Artiagoitiaren (2000) eskuliburuan (ikus ere Lasnik eta Uriagereka, 1988; Etxepare eta Irurtzun, 2007). Horrela, bada, hemen sintaxi minimalistan aintzat hartzen diren operazio sintaktikoak aurkeztuko ditugu: *Batzea* lehenik (1.3.1. atalean) eta *KOMUNZTATZEA* ondotik (1.3.2. atalean).

14. Bestalde, konputazio sintaktikoa arautzen duten baina berez hizkuntzaren sistematik kanpokoak diren hatsarre batzuk daude, jabekuntza eta konputazioan eragin dezaketenak (*Hirugarren Faktoreko hatsarreak*, ikus Chomsky, 2005). Ez dugu horrelakorik ikusiko hemen.

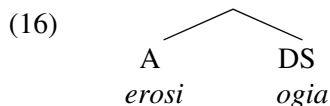
15. Aukeraketari buruz, ikus Chomsky (1995) eta ondokoak.

1.3.1. Batzea

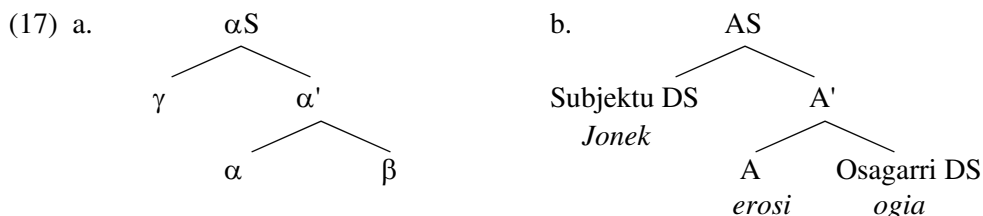
Konputazio sintaktikoan item lexikoekin osagai sintaktikoak sortzen direla erran dugu. Prozesu hori, Batze (*Merge*) operazioaren bitartez egiten da. Operazio honek bi osagai sintaktiko hartzen ditu (hemen α eta β) eta hauekin osagai berri bat eratzen du (γ) (ikus (15)). Batze operazioaren ondorio den egitura horretan bi osagaiak *ahizpak* direla esaten da.

Gogoratu orain kapitulu honen sarreran aurkeztu ditugun hitz-ordenari buruzko datuak: aditz eta adposizioez mintzatu gara eta Determinatzaile Sintagma (DS) bat osagarri gisa hartzen duten buruak direla erran dugu¹⁶. Harreman horren atzean Batze operazio bat dago, ondoko modura itxuratuko duguna:

Osatutako osagai konplexuak buruaren arabera etiketa hartzen du. Nahiz eta ez dugun X-marra teoriaren baitan lan egingen (ikus Chomsky, 1995b), egitura sintaktikoen itxurapena irakurgarriagoa egiteko α , α' eta αS (intagma) mailak erabiliko ditugu¹⁷. Hona hemen X-marra eskema abstraktuarekin (17a) eta aditz-sintagmarekin (AS) egindako itxurapen bat (17b).

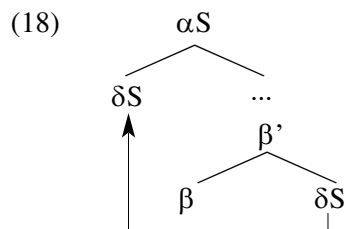
Konbentzioz, buruari lehen Batzearen bitartez lotzen zaion osagaiari *osagarri* deritzo eta Batze horren emaitzari lotzen zaionari *espezifikatzaile*.

Konputazio sintaktikoak bi Batze mota baimentzen ditu: Barne Batzea (*Internal Merge*) eta Kanpo Batzea (*External Merge*). Kanpo Batzeak, erabat bereziak diren bi osagai batzen ditu. Barne Batzeak, aldiz, egitura bateko azpiosagai bat kopiatzen du, eta egitura osoarekin berriz lotzen (ikus Chomsky, 1995, 2001;

16. Determinatzaile Sintagmaren hipotesia aintzat hartuko dut lan honetan (Abney, 1987). Hautu horrek ez du hala ere garatuko diren proposamenetan eragin berezirik.

17. X-marra teoria zer den ikusteko, ikus Stowell (1981), Chomsky (1986b) eta Artiagoitia (2000).

Nunes 2004). Operazio konplexu hau (18)n egin bezala gezi batekin itxuratuko dugu, eta tradizioari jarraiki, *mugida* izendatuko dugu (ikus 2.1.4.c. atala) (hiru puntuek egitura gehiago egon daitekeela adierazten dute).

Batze operazioa aurkezturik, ondoko atalean lan honetan toki inportantea hartuko duen KOMUNZTATZE operazio sintaktikoa zer den ikusiko dugu.

1.3.2. KOMUNZTATZEA

Batzearen ondoan sintaxian funtsezkoa den beste operazio bat KOMUNZTATZEA da (*Agree*). KOMUNZTATZEaren ideiaren atzean ondoko ideia dugu: perpauseko osagaien arteko erlazioak item lexikoen izaerak berak eraginik sortzen dira. Adibidez, bi osagai Batzen dira nolabait batak bestea «eskatzen» baitu, eta sintagma bat beste baten espezifikatzaile-gunera mugitzen da biak nolabait erlazionatuak direlako. KOMUNZTATZEA itxuratzeko adibide egokiena *komunztadura* da (*agreement*). Hona hemen euskarazko perpaus bat, subjektu eta aditz batez osatua.

(19) Ni noa.

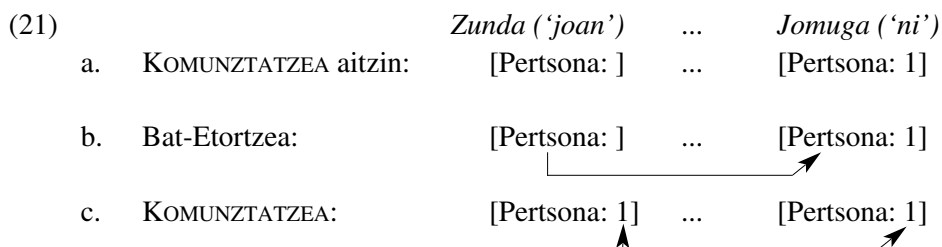
Adibide honetan, 'joan' aditza jokaturik, eta *n*- aurizkiak erakusten duenez, subjektu DSren izaerari jarraiki, singularreko lehen pertsonan jokatzen da (bigarren pertsonako *hi* subjektua bagenu, *hi* *hoa* genuke, etab.). *Ni* subjektua izaki aditza ez bada jokatzen, perpausa ez da gramatikala:

(20) *Ni joan.

(19) eta (20)ren arteko kontraste horrek erakusten du perpausean subjektuarekin jokatu behar den osagai bat dagoela. Jokatzeko horren ondorioz, subjektuak bezala singularreko 1. pertsonako tasunak eskuratuko ditu aditzak (pertsona eta numeroa bezala DSn aurkitzen diren tasunak *φ*-tasunak deitzen dira). Hipotesi hau ondoko modura formalizatu da sintaxi minimalistan. Item lexiko bakoitza tasun multzo bat da. Tasunak bigarren ordenakoak direla aintzat hartuz, [Pertsona] tasun batek *balio* desberdinak eduki ditzakeela erran dezakegu: [Pertsona: 1],

[Pertsona: 2] eta [Pertsona: 3]¹⁸. Gure adibidean, subjektuak [Pertsona: 1] tasuna dauka.

Demagun orain balioudun tasunez gain, baliorik gabeko tasunak ere badaudela lexikoian, [Pertsona:] formakoak (bi puntuen eskuineko hutsuneak tasunak oraino baliorik ez duela adierazten du). Demagun ere LF edo/eta FF interfazeetan baliorik gabeko tasunak ez direla interpretagarriak¹⁹. Hori dela-eta, eratorpena interpreta-garria izateko, balioa emanen dion tasun bat bilatuko du [Pertsona:] tasunak. Hau aurkitu ondoren (Bat-Etortzea deritzona (*Match*)), bi tasunen arteko KOMUNZTATZE operazio baten bitartez hartuko du lehenak bigarrenak daukan balioa. Operazio konplexu honetan baliorik gabeko tasuna daukan osagaia *zunda* (ingelesez *probe*) deitzen da eta balioudun tasuna daukana *jomuga* (*goal*). Bat-Etortze/KOMUNZTATZE operazioak modu abstraktu batean (21)en itxuratu ditut (eta sinpleturik)²⁰:

KOMUNZTATZEAren ondorio gisa, [Pertsona: 1] tasuna bi gunetan edukiko dugu gure (19)ko eratorpenean: tasun hori hasiera-hasieratik daukan DSn (*ni*) eta adizkiari lotzen zaion morfema batean (hemen *n-*).

Bukatu aitzin, bi ohar KOMUNZTATZEA operazioari buruz. Alde batetik, (21)eko itxurapenak ez du erakusten baina bi tasunen izaera desberdina da: hasieran baliorik ez daukana interpretaezina da (LFn) baina balioa daukana interpreta-garria (Chomsky, 2000; ikus ere (19) oin-oharra). Honenbestez, tasun hori behin bakarrik interpretatuko da eratorpenean. Bigarren oharra KOMUNZTATZE operazioari berari buruzkoa da. (21)eko eskeman hiru puntuek ondokoa adierazten dute: komunzta-

18. Seigarren kapituluaren pertsona tasunak desberdinki itxuratuko ditugu. Hemendik hara, haatik, 1/2/3 sistema hirutarra erabiliko dugu, argiagoa baita (eta bestearen beharrik ez dugulako), baina kontuan eduki behar da tasun sistema desberdina izan litekeela (ikus adibidez Noyer, 1992; Halle, 1997 edo Harley eta Ritter, 2002).

19. Sistema pixka bat sinpleturik aurkezten dugu hemen. Berez, Chomskyren sisteman (2000 eta ondokoak), baliorik gabeko tasunak interpretaezinak ere dira; hau da, interfazeetan ez dute interpreta-ziorik. Honenbestez, tasun interpretaezin bat daukan osagai bat interfazeetan ez da gramatikala izanen. Sistema honetan, tasuna baliotuz, ezabatzen ere da, eta honenbestez ez da tasun interpretaezinik iristen interfazeetara. Lan honetan, testuan aurkeztu dugun sistema sinpletua erabiliko dugu, ez baitugu tasun interpretaezin-interpretagarri dikotomian oinarritzen den fenomenorik aztertuko.

20. Bistan da, modu berean itxura genezake subjektuarekiko [Numero: singularra] tasunean egiten den KOMUNZTATZEA.

tzea ez da ahizpatasun-harreman batean egiten. Printzipioz egitura batean distantzia oso luzean egin daitekeen operazio bat da. Hori urruneko komunztadura itxuratzen duen ondoko adibidean ikus daiteke, euskalki batzuetan aurkitzen dena (ikus Etxepare, 2003, 2005):

(22) [Nobela erromantikoak irakurtzea] gustatzen zaizkio.

Hemen, perpaus nagusiko aditz laguntzailean (*zaizkio*) osagarri-komunztadura pluralean da (lodiz adierazten dut). Aditz horrek berak ez du haatik pluralezko osagarriarik (bere osagarria mendeko perpausa da, hau da, '*nobela erromantikoak irakurtzea*'): kontua da kasu honetan menderatzen duen perpausaren barnean den pluralezko osagarri DSrekin jokatzeko dela, hots, distantzia luzean.

KOMUNZTATZE operazioaz gehiago mintzatzeko parada edukiko dugu 4. kapituluaren. Anartean, ondoko atalean, goian aurkeztu dugun hizkuntz gaitasunaren eredia osatuko dugu, morfologiaren izaera zehaztuz.

1.4. MORFOLOGIA ETA FONOLOGIA

Morfologia Banatua (MB) hizkuntzalaritza sortzailearen baitan garatzen den morfologiaren teoria bat da²¹. Halle eta Marantzen (1993) lana oinarritzko testua dela erran ohi da, baina eredu honen oinarritzko ideia asko jadanik garatuak ziren Marantz (1984) edo Boneten (1991) lanetan. Hemen MBko bi oinarritzko ideia aurkeztu eta gureganatuko ditugu: *item lexikoen txertatze berantiarraren* hipotesia eta Txerotze-operazio morfologikoaren existentzia.

Has gaitezen *item lexikoen txertatze berantiarraren* hipotesia deitzen denarekin (Halle eta Marantz, 1993; Chomsky, 2001). Hipotesi honen oinarrian ondoko behaketa dago: fonologiak ez du inongo eraginik sintaxian. Horrela, hipotesi honen egileak harago doaz diotenean tasun fonologikoak ez direla lexikoian kokatzen, hots, ez direla konputazio sintaktikoan parte hartzen duten *item lexikoen* parte. Haien iritziz, atal fonologikoan txertatzen dira tasun fonologikoak, Agerian Uztearen ondotik. Honenbestez, 'morfemaren' definizio tradizioaletik urruntzen gara: hitzen tasun sintaktiko, semantiko eta fonologikoak bereizten dira. Hau da, morfologia bitan banatzen da: *morfema abstraktuak* daude alde batetik, eta *espresio fonologikoak* bestetik²².

Ikus ditzagun hipotesi honen xehetasunak. Konputazio sintaktikoaren ondotik, Agerian Uztearen puntuan, perpausoko tasun morfosintaktikoak multzoka bilduak dira egituraren adabegi terminalean; multzo horiek *morfema abstraktuak* dira. Horrela, FFn, Txertatze-operazio fonologikoak interpretazio fonologikoa emanen die

21. Sarrera gisa, ikus Harley eta Noyer (1999) eta Embick eta Noyer (2004).

22. Hemendik aitzina, *morfema* eta *morfema abstraktu* nozioak bereiziko ditugu. Lehena esanahi tradizional eta deskriptiboarekin erabiliko dugu, eta bigarrena atal honetan definitu dugun moduan.

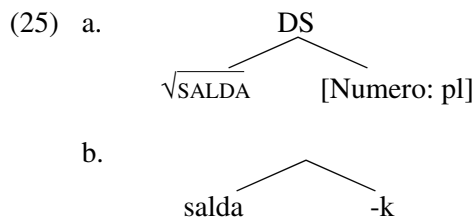
morfema abstraktu horiei. Hau *Hiztegi* batean (*Vocabulary*) zerrendatuak diren *hiztegi itemen* bitartez egiten da. Hiztegi itema, espresio fonologiko baten eta haren txertatze-baldintza morfosintaktikoen arteko erlazio bat besterik ez da izanen²³. Adibidez, euskaraz eratorpenean [Numero: pl] pluraleko morfema abstraktua dagoenean (23)ko hiztegi itemak /-k/ espresio fonologikoa txertatuko du:

(23) $k \leftrightarrow [\text{Numero: pl}]$

Gisa berean, demagun *salda* izen-erroari ondoko hiztegi itema dagokiola (erroa '√' keinuaren bidez adierazten da):

(24) $\text{salda} \leftrightarrow [\sqrt{\text{salda}}]$

Horrela, sintaxitik (25a)ko egitura heltzerakoan (DSren egitura sinpletu dut), morfema abstraktu bakoitzari dagokion espresio fonologikoa txertatuko zaio, eta 'saldak' gauzatuko da:

Morfema abstraktu bakar baterako hiztegi item bat baino gehiago lehian daudenean (pentsa adibidez [Numero: pl] tasuna ez dela /-k/ bezala gauzatzen aditz jokatuetan, baizik eta /zki/ bezala-edo), (24)ko Azpimultzoaren Hatsarreak egokiena zein den erabakiko du (Halleren (1997) lanetik moldatua):

(24) *Azpimultzoaren baldintza:*

- (i) Hiztegi item bat morfema abstraktuaren tasun guztiekin edo hauen azpimultzo batekin bat datorrenean txertatzen da.
- (ii) Txertatzea ezinezkoa da hiztegi itemak morfema abstraktuak ez dauzkan tasunak baldin badauzka.
- (iii) Hiztegi item batek baino gehiagok txertaketarako baldintza betetzen baldin badute, hauen artean morfema abstraktuko tasun kopuru handiena estaltzen duen itema txertatuko da.

Bestalde, sintaxitik fonologiarako bidean, Txertatze operazioa aplikatu aitzin, morfema abstraktuek erabat morfologikoak diren operazioak jasan ditzakete: Batze

23. Ongi bereizi behar dira *item lexikoa* eta *hiztegi itema*: lehena tasun morfosintaktiko multzo bat da eta Lexikoian kokatzen da eta bigarrena morfema bat espresio fonologiko batekin lotzen duen baldintza da eta bestekin Hiztegian bildua da. Bestalde, lehena konputazio sintaxikoa aitzin sartzen da eratorpenean eta bigarrena ondotik.

morfologikoa, Fusioa, Txirotxea, etab.²⁴ Hemen interesatuko zaiguna Txirotxe operazioa da (*Impoverishment*)²⁵. Operazio morfologiko honen bitartez, testuinguru jakin batzuetan, morfema abstraktuetako tasun morfosintaktikoak ezaba daitezke espresio fonologikoak txertatu aitzin. Horrek txertatzean eragina edukiko du, morfema abstraktuak tasun gutiago edukiko dituelako. Imajinatu, adibidez, (25)eko morfema abstraktua eratorpen baten ondorio gisa daukagula (α , β eta γ tasun morfosintaktikoak izaki), eta hiztegian (26a) eta (26b) hiztegi itemak ditugula. (15a)ko hiztegi itemak *A* espresio fonologikoa txertatzen du, eta (26b)koak *B*.

(25) [α , β , γ]

(26) a. $A \leftrightarrow [\alpha, \beta]$

b. $B \leftrightarrow [\alpha]$

Azpimultzoaren baldintza dela-eta (eta batez ere (iii) azpibaldintza), (26a) itema txertatu beharko litzateke, hori baita txertatzeko lehian dauden bi hiztegi item potentzialen artean (25)eko tasun kopuru handiena estaltzen duena. Baina demagun orain txertaketa gertatu aitzin (25)eko morfemari ondoko Txirotxe operazioa aplikatzen zaiola:

(27) $[\beta] \rightarrow \emptyset / [\gamma] _$

Txirotxe arau honek ondokoa dio: $[\beta]$ tasuna $[\gamma]$ tasunarekin batera agertzen den aldi oro, ezabatuko da. Preseski, (25)eko morfeman konfigurazio hori dugu, honenbestez $[\beta]$ ezabatzen da. Ezabaketaren ondotik morfemak (28)ko tasun multzo murriztua edukiko du:

(28) [α , γ]

Hau da: morfema ez da txirotxea gertatu aitzin bezain espezifikoa. Honenbestez, kasu honetan txerta daitekeen hiztegi item bakarra (26b)koa da ((26a)k Azpimultzoaren baldintzaren (ii) azpibaldintza bortxatzen baitu). Seigarren kapituluan ikusiko dugunez, txirotxeak argumentuen isiltze-fenomenoan eragiten du. Zehazkiago, txirotxearen bitartez, frantsesa eta ingelesa bezalako hizkuntzek argumentu-isiltzearekiko duten jokamoldea azalduko dugu.

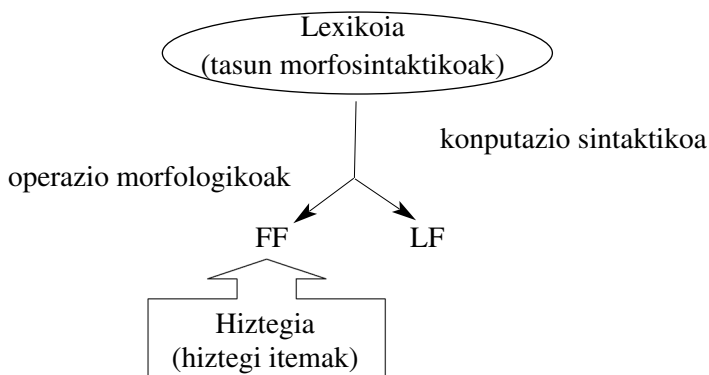
Kapitulu honen hasieran aurkeztu gramatikaren arkitekturan ondoko moduan integratzen dira hemen aurkeztu ditudan Morfologia Banatuaren ideiak²⁶:

24. Berriki, osagai morfologikoa lexikoaren eta sintaxiaren artean egon litekeela proposatu da (ikus Müller, 2006, 2008; Alexiadou eta Müller, 2006).

25. Txirotxeaz, ikus Bonet, 1991; Halle, 1997; Harley eta Noyer, 1999; Bobaljik, 2002; Frampton, 2002; Embick eta Noyer, 2004; Müller, 2006, 2008.

26. Hemen adierazten ez dudana hirugarren elementu multzo bat (edo «zerrenda» bat) dagoela aintzat hartzen da MBn: *entziklopedia*. Entziklopedian *hitzen adierak* bezala definitu ohi ditugunak biltzen dira, eta hauek egiten dute hiztegi itemaren eta perpausaren forma logikoaren arteko lotura (ikus Marantz, 1996, 1997 zehaztasunetarako).

(29)

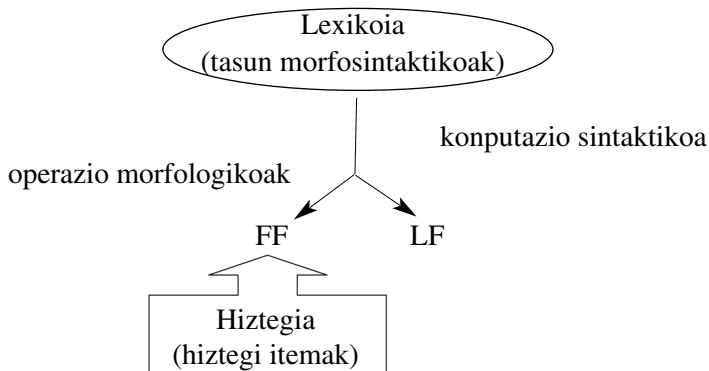
Eskema honek (14)n diseinatu dugunak baino informazio gehiago ematen du: tasun morfosintaktiko eta tasun fonologikoen arteko bereizketa adierazten du, atal morfologikoaren kokagunea zehazten du (txirotzea bezalako operazioen *locusa*), eta tasun fonologikoak Hiztegiaren bitartez konputazio sintaktikoaren ondotik txertatzen direla argi uzten du.

Lan honetan aintzat hartzen ditugun postulatuaren aurkezpenarekin segituz, ondoko atalean ikusiko dugu nola kokatzen den aldakortasuna eredu honetan.

1.5. HIZKUNTZALARITZA SORTZAILEA ETA HIZKUNTZ ALDAKORTASUNA

Diseinatu dugun modura, gramatikaren arkitekturak ez du toki handirik uzten aldakortasunarentzat. Hau, gramatika sortzailearen ikuspegitik, aski emaitza baikorra da, hizkuntzen arteko aldakortasuna oso mugatua baita (1.1. atala). Baina aurkitzen den aldakortasuna nonbaitetik etorri behar da hala ere. Nondik? Gure ereduaz azter dezagun berri:

(30)

Goazen atalka, aldakortasunaren sorguneak zein diren argitzeko. Hizkuntz gaitasunaren bihotza osatzen duen konputazio sintaktikoan, aldakortasuna ezinezkoa da. Hor operazio sintaktikoak daude (Batzea, kopiatzea, KOMUNZTATZEA) eta hauek hizkuntza guztietan era berean aplikatzen dira²⁷. Konputazio sintaktikotik kanpo, atal semantikoa ere finkoa dela aintzat hartu ohi da (baina ikus Chierchia, 1988, eta Higginbotham, 2009). Atal morfofonologikoa, aldiz, hizkuntz aldakortasunaren iturrietako bat da. Lehenik eta behin, Saussurek (1916), filosofiako tradizio luze bat segituz definitutako «ikurraren arbitrariotasuna» hemen gauzatzen da; honenbestez, kontzeptuak hots desberdinekin erlazionatzen dira hizkuntza bakoitzean era arbitrario batean. Ondotik, hizkuntzaz hizkuntza desberdinak diren arau morfofonologikoak egon daitezke ere (ikus adibidez Halle eta Marantz, 1993, edo Kayne, 2005).

Azkenik, lexikoia dago. Gaur egun, aldakortasunaren *locus* nagusia hau dela aintzat hartzen da. Erran dugu item lexikoak tasun multzoak direla. Bada, aldakortasuna tasun horietan kokatzen dela pentsatzen da, buru funtzionaletan hain zuzen ere (ikus Borer, 1984; Chomsky, 1995; Uriagereka, 1995; Longobardi, 2005). Adibidez, [A] tasuna adibide abstraktu gisa hartuz, lexikoiko aldakortasuna itxura dezagun (Longobardiren (2005) lanean oinarriturik). Lehenik eta behin, hizkuntza batean [A] lexikoiko elementu bat baldin bada eta bestean ez, perpaus desberdinak sortuko dituztela argi da. Gisa berean, hizkuntza batean [A] baliorik gabeko tasuna baldin bada, orduan KOMUNZTATZE operazioak eraginen ditu, *output* bereziak eman ez (komunztaduradunak, esan dezagun). Beste hizkuntza batean ez baldin bada baliorik gabeko [A] tasunik, ez da KOMUNZTATZERik gertatuko, eta honenbestez konputazio sintaktikoak egitura desberdinak emanen ditu (zazpigarren kapituluan, argumentu-isiltzeari dagokion aldakortasuna mota honetako arrazoi bati zor zaiola iradokiko dugu).

Aldaerak eragiteko hirugarren bide bat, [A] mugida eragiteko gaitasunarekiko aldakorra izatea da: horrek hitz-hurrenkera desberdinetako perpausak emanen ditu hizkuntza bakoitzean²⁸. Adibidez, badira galderetan —euskarak bezala— *nor* eta *zer*-en gisako galde-hitzak mugitzen dituzten hizkuntzak eta mugitzen ez dituztenak —txinera edo japoniera kasu—. Hemen, garrantzitsua den puntu batera iristen gara, lexikoiko aldakortasuna baita *parametroen teoria* formalizatzen duena gaur egun (ikus Chomsky, 1995). Hatsarre eta Parametroen Teoriaren arabera, hizkuntz aldakortasunaren parte handi bat azal dezakegu hizkuntz gaitasuna Hatsarre (hizkuntza guztietan aurkituko direnak) eta Parametro batzuez osatua dela aintzat hartzen baldin badugu (Chomsky, 1981). Ikuspegi honekin, aldakortasunaren teoriak eta gramatikaren arkitekturaren ereduak bat egitea lortzen da²⁹. Hau da, goragoko adibidearekin jarraituz, parametro bat ondokoa izan liteke:

27. Ikus hala ere Baker eta Collinsen (2006) lan polemikoa.

28. Mugidaren aukerakotasunaz, ikus 4.2. atala.

29. Boeckx-ek (prestakuntzan) lexikoia batere parametrorik gabea izan litekeela iradokitzen du. Kasu horretan, aldakortasunaren pisu handiena alderdi morfofonologikoan litzateke (ikus ere Sigurðsson, 2004 eta Newmeyer, 2005).

(31) Hizkuntzak [A] tasuna dauka: BAI/EZ.

Parametroen teoria honekin bat eginez, Chomskyrekin (1995) batera, lexikoia aldakortasun sintaktikoaren *locus*-a dela erranen genuke.

Parametrizazioa formalizatzeko beste modu bat, Bakerrek (2001, 2008) lantzen duena batez ere, parametroak (30)eko eskematik arras kanpo diren tasun bitarreko arau orokorrak bezala ikustea da (ikuspegi klasikoa dei genezake hau, hau baita Chomskyk (1986a) lehenik diseinatzen duena). Metaforikoki, parametroa etengailu bat bezala ikusten da: argia edo piztua edo itzalia den modura, hizkuntza bakoitzak parametroaren balio bat ala bestea hartzen du (Chomskyk (1986a) metafora J. Higginbothamena dela dio). Parametro hauek *makroparametroak* deitu ohi dira. Adibide famatu bat buru-parametroa da. Oroit hitz-hurrenkeraren tipologiaz mintzatzean ikusi dugula hizkuntzak *buru-lehen* edo *buru-azken* gisara sailka daitezkeela; makroparametroen ikuspegitik, hau ondokoa bezalako makroparametro baten ondorioa dela erraten da:

(32) Buru-lehen: BAI/EZ.

Hau da, (32) bezalako parametro batek, hizkuntza bakoitzak bere sintagmetan burua eskuinean izanen delako arauari bai ala ez ‘esatea’ eraginen luke, eta honenbestez hitz-ordenan aurkitzen diren korrelazioak —1.1. atalean ikusitakoak— azalduko lituzke. Makroparametroen hipotesiaren ideia orokorra oso hedatua da hizkuntzalaritza sortzaileko literaturan, batez ere jabekuntzaren arazoari erantzun natural bat ekartzen diolako: haurra hizkuntza batez oso azkar jabetzen da, sortzezko hizkuntz gaitasunaren parte diren parametro batzuen balioak finkatu besterik ez duelako egiten. Hala, 3. kapituluari aipatuko ditugu berriz lexikoiko parametroen hipotesia eta makroparametroen hipotesia, argumentu-isiltzearen testuinguruan.

Laburbilduz, parametroen teoriak hizkuntz aldakortasuna modu argi batean azaltzeko lanabesa eskaintzen du, eta gainera, gorago aipatu dugun Platonen arazoari erantzun bat ekartzen dio: haurrak ama-hizkuntzaren sintaxiaz biziki azkar jabetzen dira hau parametro soil batzuk finkatzera mugatzen baita.

Parametroen gaiarekin amaitzeko, lotura bat egin dezagun gorago erranarekin. Hizkuntzen aldakortasuna nolabait mugatua dela argudiatuz ireki dugu kapituluia. Zentzu horretan, hemen aurkeztu dugun ereduak hori ondorioztatzen du (i) konputazio-operazioak unibertsalak baitira eta (ii) parametroen diseinua oso mugatua baita (ezin dira edozein motatakoak izan).

Lehen kapitulu honetan hizkuntz aldakortasuna eta hizkuntz teoriaren inguruko aurkezpen labur hau eginik, gure ikerketa-lana abiatzeko prest gaude. Ondoko atalean, lan hau osatzen duten kapituluak aurkeztuko ditugu.

1.6. KAPITULUAK

Hizkuntz aldakortasunaren ikerketa bat proposatzen dugu lan honetan. Zehazkiago, argumentu-isiltzearen tipologia ikertuko dugu. Munduko hainbat hizkuntzatako mekanismo sintaktikoak aztertuz, argumentuen isiltze-fenomenoaren teoria orokor bat garatuko dugu, argumentu-isiltzea beste fenomeno sintaktiko eta morfofonologikoen bidegurutzan agertzen diren baldintzek sortutako epifenomenoa dela erakutsiz.

Lan honek berezitasun bat dauka: gogoeta baten progresioari jarraitzen dio. Horrela, gure abiapuntua hizkuntz teorian eduki ohi den argumentu-isiltzearen tipologiari buruzko ikuspegia izanen da. Datuak eztabaidatuz, egokiagoa den sailkapen bat eraikiko dugu lehenik, eta isiltzearen teoria bat garatuko ondotik. Teoria hori bi pausotan egingen dugu: lehenik, isiltzea arautzen duen oinarritzko baldintza bat azalaraziko dugu (argumentu-isiltzerako baldintzaren lehen bertsioa izendatuko duguna), eta ondotik, eraikitako sailkapen osoaren —hots, argumentu-isiltzearen tipologia osoaren— berri emateko moduan egokituko dugu baldintza hori. Ikerketaren emaitzak modu horretan aurkeztuz, helburu bikoitza daukagu: (i) alde batetik, hizkuntzalaritzako ariketa hau didaktikoa egin nahi dugu, irakurleak pausoz pauso proposamen orokorraren logikari jarraitu ahal izan diezaion, eta (ii) beste aldetik, hemen garatzen diren ideia asko berriak izaki, egiten diren hipotesiak eta ateratzen diren ondorioak argitu nahi ditugu.

Lana zazpi kapitulutan bereizten da. Lehen kapitulu honen ondotik, bigarren kapituluan isiltasuna eta argumentu isilak zer diren zehazten jardungo dugu, argumentuen isiltzearen tipologiaren alderdiak eta fenomenoaren azaltzeko proposatu izan diren analisi tradizionalak aurkeztuz. Ondotik, fenomenoaren formalizazioa oinarri sendoz eraikitzeko helburuarekin, isiltzearen tipologiari buruzko hipotesiak zein izan behar diren eztabaidatuko dut (hirugarren kapitulua). Horrela, analisisia hipotesi hauetatik abiatu behar dela ondorioztatuko dut: (A) argumentu-isiltzea komuntadurak erregulatzen *ez* duen baldintza baten mende da, eta (B) nahiz eta baldintza hori bete, komuntadura pobrea baldin bada, argumentua ezin da isildu. Laugarren kapituluan, (A) hipotesian aipatzen den baldintza (33)koa dela argudiatuko dut:

(33) *AI (argumentuak isiltzeko) baldintza (lehen bertsioa)*: egiturazko kasua jasotako DSak isil daitezke.

Ebidentzia gisa, hainbat hizkuntzatan kasu-ezarketa aldizkatzeak argumentu-isiltze aldizkatzeekin bat egiten duela erakutsiko dut. Euskara, malgaxe eta tagalo hizkuntza austronesiarrek eta txewera (eta beste bantu hizkuntza batzuk) hurbi-letik aztertuko ditugu. Bosgarren kapituluan laugarrenean garatutako proposamenaren aldeko ebidentzia gehiago ekarriko ditut, jabe-jabetza egituren azterketa baten bitartez. Horretarako, izenaren eremuko syntaxian murgilduko gara. Seigarren

kapituluan, argumentuen isiltzean pertsona tasunarekiko komunztadurak daukan garrantziaz jabetuko gara. Horrela, AI baldintza desberdinki formulatu behar dela ondorioztatuko dut, eta (34)ko azken bertsioa proposatuko dut:

(34) *AI baldintza (azken bertsioa):*

DS bat ezaba daiteke baldin eta soilik baldin π -tasun bera eta indize bera dauzkan buru batekin o-komando harreman batean baldin bada.

Baldintza honen ondorio on bat ikertuko dut ondotik: komunztadura-morfema abstraktuen txirotzea dela-eta, frantsesa eta ingelesa bezalako hizkuntzetako isiltze-ezintasuna (34)ko baldintzaren bitartez azaldu daiteke. Hau da, baldintza bakararrekin (A) eta (B) hipotesien azalpen bat emanen dut. Bukatzeko, zazpigarren kapitulan lanaren emaitza orokorrak eztabaidatuko ditut, eta gure lanak gramatikaren arkitekturarako dituen ondorioetan enfasi berezia ezarriko dut.

2. Isiltasuna eta argumentu isilak

Zer da isiltasuna hizkuntzan? Egunerokotasunean hitz egitean, ez dugu beti gauzak errateko beharrik ulertuak izateko. Adibidez, ondoko A eta B-ren arteko elkarrizketan, B-ren errana, ‘Jon ere’, intuitiboki, ez da osoa: ez du esplizituki erraten zein den perpausak adierazten duen ekintza.

- (1) A: Miren etorri da.
B: Jon ere.

Baina irakurleak (edo entzuleak) ez du arazorik ekintza hori zein den ulertzeko: etortzea. Hots, (1)eko elkarrizketak baliokide bat dauka: (2)koa.

- (2) A: Miren etorri da.
B: Jon ere etorri da.

(1B) eta (2B) azalean —edo zehazkiago, fonologikoki— desberdinak dira, baina interpretazioan —zehazkiago, semantikoki— berdinak dira: proposizio berbera adierazten dute. (1)en interpretatzen den guztia ez baita fonologikoki gauzatua. Honenbestez, modu deskriptiboan, (1)en informazioaren atal bat *isildua* dela erran genezake. Emaita hau dela-eta, *isiltzearen* ondoko lehen definizio zehaztugabea aintzat har dezakegu:

- (3) Isiltzea $\approx$ interpretazio semantikoa daukan baina fonologikoki gauzatua ez den elementu bat *isildua* da.

Lan honetako gaia argumentuen isiltzea da. Horregatik, kapitulu honetan isiltasuna eta argumentu isilak zer diren zehazten jardungo dugu, (3)ko definizioa abiapuntutzat hartuta. 2.1. atalean, isiltasunaz mintzatuko gara, lehenik modu orokorrean, eta ondotik zehazkiago, lehen kapituluaren aurkeztutako gramatikaren arkitekturaren nola koka daitekeen ikusiko baitugu. Ondotik, lan honen gai zehatzari helduko diogu eta argumentu-isiltzearen fenomenoaren osagaiak aurkeztuko ditut. Alde batetik, ikuspegi tipologikotik mintzatuko gara argumentu-isiltzeaz: fenomeno hori erakusten duten hizkuntzez mintzatuko gara, bai eta argumentu-isiltzeak hartzen dituen forma desberdinez ere (2.2. atala). Bestetik, argumentu-isiltzeari buruzko literaturan garatu diren ideien berrikuspen bat egingen dut; zein motatako elementuak izan litezkeen ikusiko dugu lehenik (2.3. atala), eta bukatzeko haien banaketa tipologikoa azaltzeko proposatu izan diren analisiak aurkeztuko ditut (2.4. atala).

2.1. ISILTASUNA HIZKUNTZALARITZAREN AZTERGAI

Sarrerako (1)eko adibideak argiki erakusten duenez, euskal hiztunok perpaus mailako isiltasunarekin «jolasteko» aukera daukagu; nahi izanez gero esaldi bat osatu gabe utz dezakegu. Are gehiago, komunikazioaren aldetik isiltasunaren estrategia erabat egokia da, entzulea isildutakoaren ulertzeko gai baita. Isiltasuna hiztunek arazorik gabe erabiltzen dugun estrategia da, eta gaizki-ulertzeak saihesten ditugu gehienetan: badakigu noiz eta non erabili eta ez dugu interpretatzeko zailtasunik. Gainera, isiltasunaren erabilera erabat naturala egiten zaigu, eta askotan hobesten dugun estrategia da. Sarrerako elkarrizketako (1B)ko erantzuna adibidez, (2B)ko isiltasunik gabekoa baino askoz naturalagoa egiten da. Honenbestez, hiztunok estrategia linguistiko hau baldintzatzen duten murriztapen eta arauak menderatzen ditugu: isiltasuna gure hizkuntzaren ezagutzaren parte da. Hizkuntzak aztergai dituen zientziaren eskuetan da beraz isiltasunaren azterketa, hots, hizkuntzalaritzaren eskuetan.

Atal honetan, isiltasunaren fenomenoaren hainbat ezaugarri aipatuko ditugu: haren alderdi sintaktikoa (2.1.1. atala), haren unibertsaltasuna (2.1.2. atala), sintaxiaren araberrako aldakortasuna (2.1.3. atala), eta, bukatzeko, lehen kapituluaren diseinatu gramatika-arkitekturak iragartzen dituen isiltasun motak (2.1.4. atala).

2.1.1. Isiltasunaren alderdi sintaktikoa

Isiltasuna fenomeno linguistikoa baldin bada, hura aztertu ahal izateko, hizkuntzaren zein atali dagokion zehaztu behar da. Hutsala dirudien kontu honek baditu bere zailtasunak, hala ere. Har ditzagun berriz (1) eta (2) elkarrizketak, pixka bat egokiturik (4). Isildutako osagaia <> zeinuaren bitartez adieraziko dut.

- (4) a. Miren etorri da eta Jon ere etorri da.
- b. Miren etorri da eta Jon ere <>.
- (5) *Miren etorri da eta Jon ere etorri da.*

(4a) eta (4b) azalean desberdinak dira, baina interpretazioa berdina dute, hots, *forma fonetiko* desberdina dute eta *esanahi* berdina, (5)ekoa. Horrela, (4b)ko esaldiaren egitura ondoko erara itxura daiteke (makoen barnekoak isildua den osagaia adierazten du):

- (6) *Miren etorri da eta Jon ere <etorri da>.*

Baina posible al da edozein testuingurutan edozer gauza isiltzea? Ala zerbaitek baldintzatzen du isiltzea? Hemen ikusiko dugunez, (4b)ko isiltzea perpaus-egiturari lotutako arau batzuek erregulatzen dute, besteak beste. Argudiaketa euskarazko isiltzearekin itxuratuko dugu. (6)ri begiratzean, gauza bat argiki ikus daiteke: isiltzen dena bezalakoa den osagai bat dago aurreko perpaus-ean. Intuitiboki, azalpen funtzionalista hau izan liteke: bigarren perpaus-ean isiltzea aplikatu

dezakegu aurreko perpausaren bitartez isildutakoa «berreraiki» baitaiteke. Ideia horretan oinarrituz, isiltze-arau sinple (eta sinplista) bat formula dezagun:

- (7) *Isiltze-araua I (euskara)*: isildutako osagaiak aitzindari bat behar du berbaldi-testuinguruan.

Arau honen estatusa pragmatikoa da; hau da, isiltzea testuinguru diskurtsiboak baimentzen edo erregulatzen duen operazio gisa finkatzen du. Hala ere, (8) eta (9)ko adibideek erakusten dutenez, isiltze-araua, (7)n definitua den bezala, ez da nahikoa.

- (8) a. *Jon etorri da, eta Miren ere <> da.
b. *Jon etorri da, eta Miren ere <etorri> da.*
- (9) a. *Jon etorri da, eta Miren ere etorri <>.
b. *Jon etorri da, eta Miren ere etorri <da>.*

Hemengo adibide bakoitzean, isildutako osagaia (*etorri* eta *da*, hurrenez hurren) lehen perpausaren ere ageri da, beraz (7)ko isiltze-arauaren arabera emaitza ona izan beharko litzateke. Edozein euskal hiztuni, ordea, bai (8a) eta bai (9a) txarrak irudituko zaizkio³⁰. Isiltze-araua (7)koa baino zehatzagoa izan behar da beraz: aditz-izena eta aditz laguntzailea bata bestea gabe isiltzea debekatu behar du. Bi adizki horiek osatzen duten multzoari estatus gramatikal bat eman diezaiozun, eta *aditz konplexua* dei dezagun. Honelako arau bat eraiki dezakegu orduan, (7)ko araua aberasten duena:

- (10) *Isiltze-araua II (euskara)*:
- i. Isildutako osagaiak aitzindari bat behar du berbaldi-testuinguruan.
 - ii. Aditz konplexua bere osotasunean baizik ezin da isildu.

Baina aditz konplexuaren kasuarekin segituz gero, gure isiltze-arau berrituak beste arazo batzuei aurre egin beharko die. (11) bezalako kasuetan, adibidez, nahiz eta (10i) eta (10ii) baldintzak bete, aditz konplexua ezin da isildu. Testuinguru berezi batzuetan beraz (hemen juntadura), aditz konplexua ezin da isildu.

- (11) a. *Atzoko lasterketan, Miren erori da, eta Peio zapatetako sokekin trabatu da eta <> ere.
b. *Atzoko lasterketan, Miren erori da, eta Peio zapatetako sokekin trabatu da eta <erori da> ere.*

30. Aditz laguntzailerik gabeko aditz-izenak aurkitzen dira (i)ekoaren antzeko juntadura kasu batzuetan, baina hemen baliteke isiltzerik ez egotea eta aditz laguntzailerik gabeko sintagmak zuzenean juntatuak izatea (ikus Amundarain (1997) honen inguruko eztabaida baterako):

(i) Mirenek babarrunak prestatu (ditu) eta jan ditu.

Berriz ere, isiltze-araua zehaztuz arazoa saihestu dezakegu:

(12) *Isiltze-araua III (euskara):*

- i. Isildutako osagaiak aitzindari bat behar du berbaldi-testuinguruan.
- ii. Aditz konplexua bere osotasunean baizik ezin da isildu.
- iii. Aditz konplexua juntadura-sintagma bateko osagaia baldin bada, ezin da isildu.

Horretan utz dezagun aditzaren isiltzearen kasu-azterketa labur hau. Ez digu aditzaren isiltzearen azalpen orokor bat emateko balio, baina isiltzearen izaerari buruzko pista batzuk eman dizkigu. Lehen hipotesia, *Isiltze-araua I*, pragmatikaren eremuan kokatu dugu. *Isiltze-araua II* eta *III*-n gehitu behar izan ditugun bi azpibaldintzek, ordea, nahiz eta erabat deskriptiboak izan eta azalpenik ez eskaini, (7)ko baldintza pragmatikoa baino gehiago dagoela erakusten dute. Alde batetik, *aditz-izen*, *aditz laguntzaile* eta *aditz konplexu* nozioak beharrezkoak egin zaizkigu datuak behar bezala deskribatzeko. Horrek erakusten du isiltzea ez dela itsuki aplikatzen: perpausaren osagaien eta hauen arteko harremanen «ezagutza» zehatza duen operazioa da. Bestalde, bigarren arau bat beharrezkoa egin zaigu, testuinguru mota berezi bat zehazten duena (kasu honetan juntadura). Hau da, aditz konplexuaren testuinguru sintaktikoak isiltzearenganako eragina dauka. Aztertu dugun isiltze-operazioak, beraz, hiru faktore hartzen ditu kontuan: (i) helburu duen osagaia aurreko berbaldian agertu den ala ez, (ii) osagai horren azpitosagaien izaera eta (iii) osagaiaren agertoki sintaktikoa. Hots, isiltasunak (gutienez) bi motatako arauak ditu: arau pragmatikoak, eta arau sintaktikoak, perpausaren joskera kontuan hartzen dutenak.

Laburbilduz, nahiz eta lehen begiradan arras fonologikoa eta hutsala iruditu, isiltzea hizkuntz gaitasunaren muinean kokatu behar den operazio konplexua da: alderdi pragmatiko bat, fonologiko bat, sintaktiko bat eta semantiko bat dauzka. Hau da, soilik berbaldiak ahalbidetzen duenean aplikatuko da, fonologiarenganako eragina dauka, arau sintaktiko konkretoak segituz aplikatzen da, eta interpretazio semantiko argia dauka.

2.1.2. *Isiltasuna eta hizkuntz gaitasuna*

Ikusi dugunez, isiltasuna, alderdi pragmatiko, sintaktiko, fonologiko eta semantikoak dituen hizkuntz fenomeno konplexua da. Azpimarratu behar da bestalde hizkuntz gaitasunaren berezitasuna egiten duten beste ezaugarriak ere betetzen dituela. Alde batetik, oso litekeena da hizkuntza guztietan erabilgarri den estrategia izatea. Ondotik, haurra hizkuntza baten jabetze-prozesuan delarik isiltzearen sistemaz arazorik gabe eta modu naturalean jabetzen da, irakaskuntza espliziturik gabe: ez dio inork irakatsi behar ‘ni ere etorri naiz’ erran beharrean ‘ni

ere' erran dezakeela (ikus Matsuo eta Duffield, 2001³¹). Haurrari inork ez dio esaten ere azalean osoa ez den perpaus batean parte bat isildua dagoela eta hor zerbait interpretatu behar duela. Areago, inork ezer adierazi gabe ere, haurrak ulertzen du 'ni ere naiz' ez dela perpaus egokia 'ni ere etorri naiz' adierazteko. Hots, badaki ezin dela aditz nagusia bakarrik isildu³². Hau da, hizkuntzaren jabekuntza orokorrak bezala (ikus 1. kapitulua), isiltasunaren jabekuntzak Platonen arazoa altxatzen du: nola liteke haur batek hain konplexua den isiltze estrategia ikastea hain epe laburrean, ingurugiroak eskaintzen dion inputa hain murrizta delarik? Paradoxa hau, berriz ere, hizkuntz gaitasunak ematen digun aurre-disposizioaren existentziaren erakusletzat hartuko dugu.

2.1.3. *Isiltasuna eta aldakortasuna*

Isiltasuna hizkuntza guztietan erabiltzen den estrategia dela erran dugu. Hala ere, ez dira hizkuntza guztietan isiltze-patroi berdinak aurkitzen: bakoitzean baldintza edo murriztapen bereziak egon daitezke. Oroit euskaraz ezin dela aditz-izena aditz laguntzailerik gabe isildu:

(13) *Jon etorri da, eta Miren ere <> da.

Datu mota hau (12)ko isiltze-arauko (ii) baldintza zen murriztapen deskriptiboaren bitartez «azaldu» dugu (hemen (14) gisa errepikaturik):

(14) (Euskaraz) aditz konplexua bere osotasunean baizik ezin da isildu.

Baina murriztapen hori ez dugu hizkuntza guztietan aurkituko. Ingelesez adibidez, aditz-izena aditz laguntzailerik gabe isil daiteke:

(15) John came and Mary did <>, too.

Iduri du ingelesez (14)ko murriztapena ez dela aplikatzen. Zer erran nahi du horrek? Bi aukera daude. Baliteke baldintza deskriptibo honek funts sintaktikoa edukitzea, eta hizkuntza batzuetan isiltze-arauaren parte izatea (euskara) eta besteetan ez (ingelesa). Beste azalpen posible bat honako hau da: ingelesez ez dago funtsean euskarazko aditz konplexuaren tankerako elementu sintaktikorik eta sintaxi desberdina dutenez, aditz-sintagma isiltzean emaitza desberdinak lortuko dira hizkuntza bakoitzean. Azalpena bat ala bestea izan dadin, biak bat datoz gauza batean: (13)-(15)en itxuratutako aldakortasuna azaldu nahi izanez gero, sintaxia erantzunaren parte izanen da: edo baldintza sintaktikoen aldakortasuna proposatu

31. Matsuo eta Duffield (2001) lanean ingelesezko aditz-sintagmaren elipsiaren jabekuntza aztertzen da. Tamalez, oraingoz euskararen elipsiaren jabekuntza landu gabeko eremua da (mila esker M.J. Ezeizabarrenari gai honen inguruko argibideengatik).

32. Perpaus nagusietan aditz laguntzailea isiltzen den fase bat iragaten da hala ere euskararen jabekuntzan, baina morfologiaren jabekuntzarekin batera, egitura horiek desagertzen dira (Ezeizabarrena, 2003).

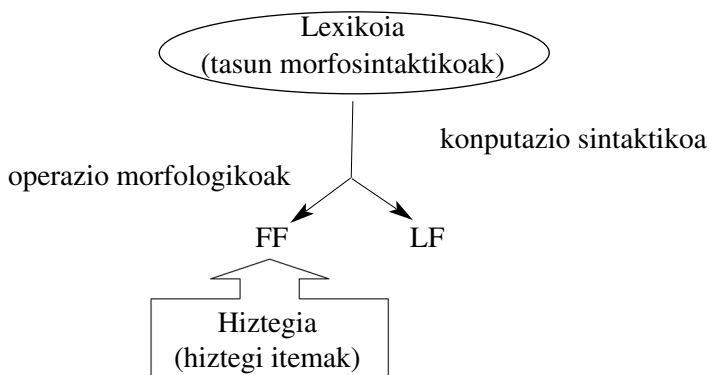
beharko da, edo hizkuntzek egitura sintaktiko desberdinak dituztela erakutsi beharko da³³.

Ondoko azpiatalean, isiltzea lehen kapituluaren zehaztutako gramatika-arkitekturaren ikuspegitik definituko dugu.

2.1.4. Isiltasuna fenomeno linguistikoaren muinean

Isiltzea fenomeno pragmatiko, sintaktiko, semantiko eta fonologikoa da. Baina nola kokatzen da operazio hau gramatikaren arkitekturan? Hasteko, gogoratu FF eta LF bi interfaze-maila gisa bereizten direla. Hauek ez dute bata bestearengana eraginik eta gisa berean, FF edo LF mailako operazioek ez dute sintaxiaren-ganako eraginik.

(16)

Isiltasuna bera, FFko ezaugarriek definitzen dute: muin fonologikorik gabeko zerbait isila da. Zer eratorpen motak eman dezake muin fonologikorik gabeko emaitza bat (16)n? Hiru aukera daude. Hauek, (i) gabezia, (ii) mugida, eta (iii) presentzia isila izendatuko ditugu. Banaka azal ditzagun.

a. Gabezia

Pragmatikaren eremuan eramandako lanek aspaldian erakutsi dutenez, ez dugu *adierazten* dugun guztia *erraten* (ikus, besteren artean, Grice 1975). Ikus ditzagun bi adibide. ‘Leihoa irekia dago’ erranez, nire parekoari berak itxi dezan nahi dudala adieraz diezaioket. Hau da, formalki agindurik gauzatu gabe aginduak eman daitezke. Pixka bat desberdinki, ‘euria ari du’ erraten dudanean, informazioaren parte bat ez da gauzatzen nire perpausean: esaldi horretan ez dut erraten non ari duen euria. Hala ere, entzuleak/irakurleak informazio hori interpretatzen du: norbaitekin telefonoan baldin banago, ni naizen lekuaz hitz egiten ari naizela

33. 2.1.4.a. atalean hala ere, sintaxiari erreferentziarik egiten ez dion isiltze mota bat dagoela ikusi dugu: isiltze pragmatikoa.

ondorioztatuko du. Isiltze mota hau *isiltasun pragmatikoa* edo *gabezia* deituko dugu. Nola kokatzen da gabezia (16)n? Bada, erabat absentea den informazioaz ari garenez, ez du batere parte hartzen perpausaren eratorpenean: ez semantikan, ez syntaxian, ez fonologian. Honenbestez, pragmatikaren atalera mugatua da (atal hau (16)ko eskematik kanpo gelditzen delarik)³⁴.

Alderantziz, aitzineko ataletan ikusi dugu aditz-isiltzea arau sintaktikoen mende dela. Hori dela-eta, fenomeno hau ezin liteke gabezia oinarritutako analisi baten bitartez azaldu.

b. Mugida

Bigarren isiltasun mota mugida da. Mugida, gramatika sortzailean garrantzi handiko nozioa da. Perpausako elementu batzuk gauzatuak ez diren lekuan interpretatzen direlako ideia adierazten du³⁵. Gaur egungo ereduak *kopia teoria*-ren bitartez adierazten da mugida: osagai jakin bat kopiatzea eta eratorpeneko beste gune batean lotzea eragiten duen operazio sintaktikoa da (ikus Chomsky, 1995; Nissenbaum, 2000; Nunes, 2004; ikus ere 1.3.2. atala). Hau galderetan gertatzen dena da, besteak beste. (17)ko ingelesezko adibidearekin itxura dezagun:

- (17) Who did Mary see? *Ingelesa*
 nor LAG Mary ikus
 ‘Nor ikusi du Maryk?’

Hemen, *who* ‘nor’ nz-hitza perpausaren ezkerrean agertzen da, ingelesez nz-sintagmak gauzatzen diren gunean:

- (18) a. Whose brother came? ‘Noren anaia etorri da?’
 b. What did you say that you saw? ‘Zer erran duzu ikusi duzula?’
 c. Why is John angry? ‘Zergatik da John haserre?’

Hots, nz-sintagmak sintaktikoki perpausaren ezker aldean egon behar dira. Baina (17)ko nz-hitza hori, *see* ‘ikusi’ aditzaren osagarri gisa interpretatzen da ere. Haatik, osagarriak, ingelesez, aditzaren eskuinean gauzatu ohi dira. (19)ko adibideak aditz-osagarri hitz-ordena itxuratzen du; bertan *John* osagarria *see* aditzaren eskuinean dago:

- (19) Mary saw John. *Ingelesa*
 Mary ikus John
 ‘Maryk John ikusi du.’

34. Kontrako ikuspegi baterako, ikus Martí (2003) eta bertan emandako erreferentziak.

35. Mugidaren euskarazko azalpen osoago baterako, ikus Artiagoitia (2000).

Horrek, (17)ko perpausaren eratorpenean nz-hitza nolabait aditzaren eskuineko posizioarekin erlazionatua dela erakusten du. Sinpleturik, (20)n bezala irudika dezakegu nz-hitza izaera bikoitza:

(20) *Who did Mary see who?*

Hau da, *who*-ren bi *kopia* dauzkagu, bata nz-hitzen posizioan (perpausaren ezkerrean) eta bestea osagarrien posizioan (aditzaren eskuinean). Lehena, Kanpo Batzearen emaitza da eta bigarrena Barne Batzearena (ikus 1.3.2. atala). Bien artean, nz-hitza perpausaren daukan interpretazioa osatzen dute. Horrela, (20) baldin bada konputazio sintaktikoaren emaitza, LFen bi posizioan interpretatutakoa da. Baina FFn, (20)k moldaketak jasango ditu, kopia bakarra utzi eta besteak isilaraziz (ikus Nunes, 2004)³⁶.

(21) *Who did Mary see who?*

Mugida terminoarekin, azken finean, bi operazioen batuketa adierazten da: Barne Batzea eta kopia-isiltzea. Kopia-isiltzeak, gune jakin batean dagoen osagai bat muin fonologikorik gabe uzten du. Honenbestez, mugidak osagai isilak sortzeko ahalmena dauka, hots, isiltasunaren iturri bat da.

Ondoko atalean, (16)ko gramatika-arkitekturan oinarrituz defini dezakegun isiltasunaren hirugarren iturria zein den ikusiko dugu.

c. Presentzia isila

Isiltasunaren iturri posibleen aurkezpenarekin bukatzeko, *presentzia isila* deitu duguna zer den begira dezagun. Kasu honetan, fenomeno arras morfofonologikoa da. Isildutako osagaiak eratorpenean parte hartzen du, baina atal morfofonologikotik iragan ondoren, ez da gauzatzen. Hau da, osagai sintaktiko bat da, semantikoki interpretatuko dena, baina muin fonologikorik gabe gelditzen da. Isiltasunaren jatorria bikoitza izan daiteke: edo (i) osagaiak tasun formal eta semantikoez gain ez dauka tasun fonologikorik (hots, hiztegi itemik gabeko morfema bat da), edo (ii) atal morfofonologikoan arrazoi independente batengatik tasun fonologikoak gauzatu gabe gelditzen dira³⁷. Hemen presentzia isila deitu duguna,

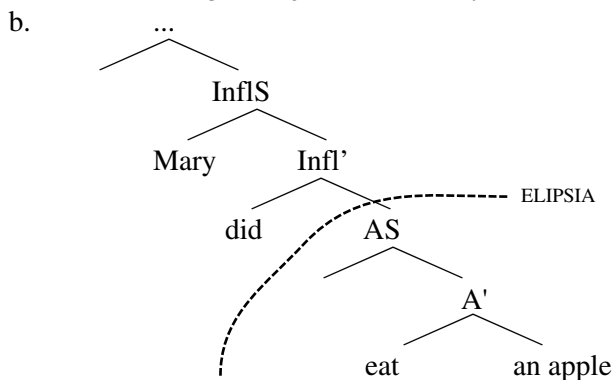
36. Teknikoki, kopia-isiltzea bi motatakoa izan daiteke (16)ko modeloan. Baliteke atal morfologikoan aditzaren eskuineko kopiari (tasun formal eta semantiko multzoari) hiztegi itemik bat ere ez txertatzea. Edo, baliteke ere txertatzea egitea baina horren ondotik beste arau fonologiko batek hura ezabatzea. Ez gara hemen xehetasun horietan sartuko: sinpleki, kopia-isiltzea operazio morfofonologiko bat bezala ikusiko dugu. Hau da, bi hipotesiekin bat egiten duen definizio bat aintzat hartuko dugu.

37. Mugidaren kasuan bezala, bigarren hipotesian gertatzen dena bi modutara formalizatu daiteke. Operazioa (i) hiztegi itemik txertatze eza edo (ii) hiztegi itemak txertatzearen ondoko isiltze-operazio bat izan liteke. Mugidarekin egin dugun bezala, ez gara zuzena dena zein den erabakitzen saiatuko hemen. Interesatzen zaigunerako, biak hipotesi beraren aldakiak dira.

elipsia izendatzen da askotan. Elipsiaren ezaugarrietako bat, berbaldian aitzindari bat beharrezkoa duela da —hau da, AS bat eliditu ahal izanen da soilik berbaldi-testuinguruan nolabait *paraleloa* den AS bat baldin badauka—. Lan honetan ez gara sartuko paralelismoaren definizioan eta orokorpen hori modu deskriptibo eta zehazabe batean gureganatuko dugu³⁸.

Elipsiaren beste ezaugarri garrantzitsu bat, sintagma osoak ukitzen dituela da. Hau da, aditz-sintagma (AS), inflexio-sintagma (InflS) edo izen-sintagma (IS) bezalako adabegiak ditu jomugatzat. Hauek (23)tik (25)erako adibideetan itxuratzzen ditugu hurrenez hurren ingelesezko adibideak erabiliz³⁹:

- (23) a. (John ate an apple and) Mary did <_{AS}>, too.
 John jan ART sagar eta Mary LAG ere
 ‘Johnek sagar bat jan du, eta Maryk ere.

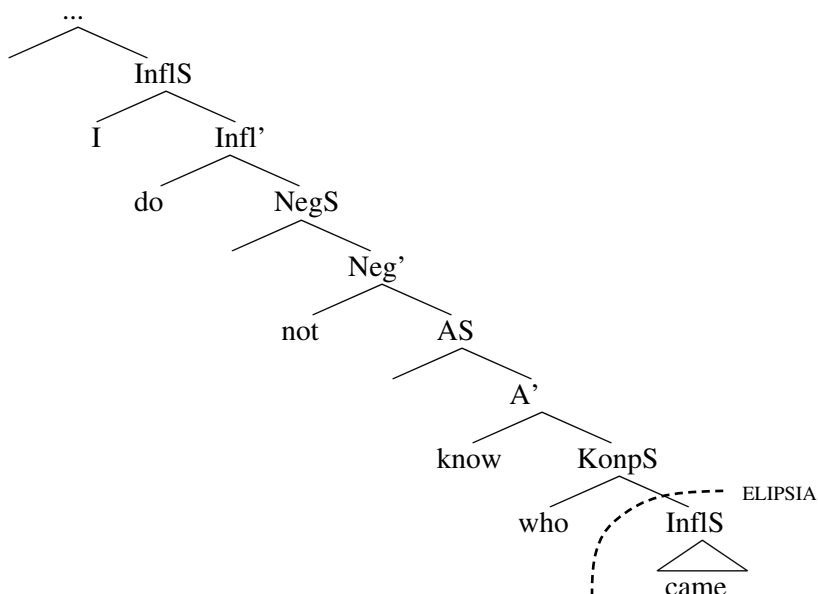

38. Paralelismoaren baldintzaz, ikus besteak beste Sag (1976), Tancredi (1992), Rooth (1992), Hardt (1993), Fiengo eta May (1994), Lobeck (1995), Johnson (2001), Merchant (2001).

39. Azken biak benetan elipsi kasuak diren ala ez eztabaidagai da hala ere; ikus Lobeck (1995), Merchant (2001), Panagiotidis (2001), Valmala (2007).

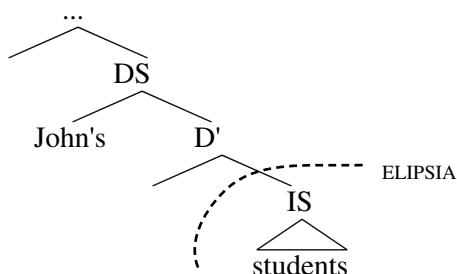
- (24) a. (Someone came, but) I don't know who <InflS>.
 norbait etorri baina ni LAG.NEG jakin nor
 'Norbait etorri da, baina ez dakit nor.'

b.

- (25) a. (Paul's students are taller than) John's <IS>.
 Paul.GEN ikasle.PL izan handiago baino John.GEN
 'Paulen ikasleak Johnenak baino handiagoak dira.'

b.

Hemen hautatu ditugun adibideak ez dira bereziki konplexuak, baina sintagmak ezabatzen direnez, irakurleak asma dezake teorikoki mugagabea den osagaia izan daitekeela elipsiaren jomuga.

Segitu aitzin, ohar garrantzitsu bat egin behar dut. Presentzia isila (elipsia) eta mugida ez dira biziki operazio desberdinak: bietan sintaktikoki eta semantikoki aktibo dagoen osagai bat dago FFn muin fonologikorik gabe gertatzen dena. Oso hurbilak izan arren, modu bereizian tratatuko ditugu hemen, bi arrazoiengatik.

Alde batetik, nahiz eta FFko operazioa berdina izan bi kasuetan, operazio hori bestelako arrazoiengatik aplikatzen da. Mugidaren kasuan, eragilea sintaktikoa da: elementu berdina bitan agertzen da eratorpenean. Elipsiaren kasuan, aldiz, eragilea ezin liteke sintaktikoa izan: nahiz eta ezabatutako osagaiak nolabaiteko aitzindari-kopia eduki, aitzindaria eratorpenetik kanpo delarik ere elipsia berdin-berdin aplikatu daiteke. Bi isiltze motak bereizteko bigarren arrazoa historikoa da: kategoria isilei garrantzia ematen hasi zaien momentutik, mota desberdinetakoak bereizi dira, eta gramatikaren modulu desberdinetan sartu (A'-mugida, A-mugida, PRO, *pro*, elipsia; ikus Chomsky, 1981, 1982; Chomsky eta Lasnik, 1993). Honenbestez, eta tradizio horri nolabait jarraiki, mugidak ondorioztatutako isiltzea besteetatik bereiziko dugu hemen.

Isiltze fenomeno orokorraren inguruko sarrera labur honen ondotik, ondoko atalean argumentu isilen tipologiaz jardungo dugu.

2.2. ARGUMENTU-ISILTZEA: EUSKARA ETA BESTE HIZKUNTZAK

Argumentuen isiltze fenomenoak deskribatzeko modu eraginkorrena, euskarazko adibide baten bitartez egitea da. Euskaraz, 'aurkeztu' bezalako aditz batek hiru *argumentu* har ditzake: subjektu bat, osagarri zuzen bat eta zehar-osagarri bat. Horrelako perpausa da (26)koa.

(26) Nik Mireni nire ikaskideak aurkeztu dizkiot.

Perpaus honetan, *nik* izenordaina subjektua da (egile θ -rolekoa), *Mireni* izen berezia, zehar-osagarria (onuradun θ -rolekoa) eta *nire ikaskideak* D_{Sa} osagarri zuzena (gai θ -rolarekin). Begira orain (27). Perpaus honetan, ez da aditzaren argumentu bat ere fonologikoki gauzatua (*[e]* sinboloak argumentu isilak adierazten ditu).

(27) [e] [e] [e] aurkeztu dizkiot.

Baina gauzatutako subjektu edo osagarririk gabe ere, entzule edo irakurleak badaki (27)ko perpausak *nik* norbaiti pertsona batzuk aurkeztu dizkiodala erran nahi duela. Horrela, argumentu-isiltzea, muin fonologikorik gabeko argumentuen erabilera da. Fenomeno honen aurrean, bi galdera agertzen dira. Lehenik: zer motatako elementuak dira argumentu isilak? Hau da; zeri dagokio haien muin fonologikorik eza? Bestetik: zer arau, baldintza edo murriztapenen mende daude? Lan honetan, bi galdera horiei erantzun argigarri eta berri batzuk ekartzeko helburua dugu. Horretarako fenomenoaren izaera ongi ulertu behar dugunez, haren ezaugarri oinarritzkoenak aurkeztuz hasi behar dugu. Atal honetan, honenbestez, argumentuen isiltze fenomenoaren ezaugarri tipologikoak emanen ditut. Lehenik, argumentu-isiltzea oso hedatua den fenomenoak dela ikusiko dugu (2.3.1. atala). Ondotik, subjektu-funtzioa betetzen duten argumentuen isiltzea beste subjektu-

isiltzeetatik bereizi ondoan (2.3.2. atala), hizkuntzen baitan aurkitu daitekeen aldakortasuna eztabaidatuko dugu: isiltze partziala (2.3.3. atala), argumentu *bitxien* isiltzea (2.3.4. atala) eta perpausaz kanpoko isiltzeak (2.3.5. atala). Bukatzeko, euskarazko argumentu-isiltzearen ezaugarri nagusiak emanen ditut, hizkuntza hau tipologia orokorrean kokatuz (2.3.6. atala).

2.2.1. Argumentu isilak hizkuntzaz hizkuntza

Argumentu-isiltzea oso hedatua den hizkuntz fenomeno da. Alde batetik, ezagutzen ditugun hizkuntza gehienetan isil daitezke subjektuak: *World Atlas of Language Structures* (Haspelmath-eta, 2005) munduko hizkuntz egituren atlasean aztertutako 674 hizkuntzetatik 77 baizik ez dira subjektua bere gunean halabeharrez gauzaturik eduki behar dutenak —hots, hizkuntzetako % 89n subjektuak isil daitezke (ikus ere Gilligan, 1987)⁴⁰—. Ondotik, osagarriei dagokienez, hauek ere hizkuntza gehienetan isil daitezke, nahiz eta beharbada subjektuak baino pixka bat proportzio ahulagoan: Gilliganek (1987) aztertzen dituen 102 hizkuntzetatik 74tan osagarri zuzenak isil daitezke; hots, proportzioa % 73koa da. Honenbestez, argumentu-isiltzea, genetikoki lotuak ez diren eta tipologikoki arras desberdinak diren hizkuntzetan aurkitzen dugun fenomeno bat da. Hona hemen subjektu- eta osagai-isiltze adibide batzuk (isildutako argumentuaren kokagunea hizkuntzaren oinarritzeko hitz-hurrenkeraren arabera da):

(28)	[e] verrà.
etor.ETOR.3sg
‘Etorriko da.’	<i>Italiera</i>
Subjektu isila
(Rizzi, 1982: 117)
(29)	[e] lai-le
etor-le
‘Etorri da.’	<i>Txinera</i>
Subjektu isila
(Huang, 1984: 537)
(30)	Ha-fahan [e] i lepblu.
3sg.MODU-eros ART liburu
‘Liburua erosi du.’	<i>Txamorroa</i>
Subjektu isila
(Chung, 1998: 31)
(31)	Mang.ákati i famagu’un. Hayi pumatmada [e]?
3pl.negar.egin.PROG ART haur nor NZ[NOM].jo Osagarri isila
‘Haurrak negarrez ari dira. Nork jo ditu?’	<i>Txamorroa</i>
Osagarri isila
(Chung, 1998: 30)

40. Datu hauek joera orokor baten adierazgarri diren datu gisa hartu behar dira. Alde batetik, argiki, munduko hizkuntza guztien zati txiki bat baizik ez baitute kontuan hartzen. Baina baita anitzetan sailkapen horiek subjektiboak eta teoriari lotuak direlako ere. Adibidez, Haspelmath-eta (2005) lanean subjektu isiltzerik ez daukaten 77 hizkuntza horien artean malgaxea dago. Guk, ordea, Pearsonen (2005) datuetan oinarrituz, argumentuak isil ditzakeen hizkuntza bezala sailkatu behar dela argudiatuko dugu (ikus 4. kapitulua).

- (32) [e] Jött-ünk meglátogat i Pétert. *Hungariera*
 etor-1pl bisita Peter-AKUS Subjektu isila
 ‘Peter-i bisita egitera etorri gara (lit. Peter bisitatzera etorri gara).’ (Kiss, 2002: 49)
- (33) N-amēch-itta [e] [e]. *Nahuatl*
 1sg-2pl-ikus Subjektu eta osagarri isila
 ‘Ikusten zaitut.’ (Launey, 1981: 34)
- (34) To’ nonon [e] [e]. *Wari’*
 jo 3pl.MODU.3sg.M Subjektu eta osagarri isila
 ‘Jo dute.’ (Everett eta Kern, 1997: 183)
- (35) X-ø-aw-il ix [e] [e]. *Jakalte*
 ASP-3-2-ikus KL/ART.F Subjektu eta osagarri isila
 ‘Ikusten duzu.’ (Craig, 1977: 103)
- (36) [e] rika-man [e]. *Huallaga kitxua*
 ikus-3/1.ORAIN Subjektu eta osagarri isila
 ‘Ikusten nau.’ (Weber, 1989: 79)
- (37) Rotṭi ewiṭe? Kuṭṭi [e] tinṇu *Malayalam*
 ogi.NOM non haur.NOM jan Osagarri isila
 ‘Non da ogia? Haurrak jan du.’ (Mohan 1983: 663)
- (38) Rampal-luwarnu=rna-rla-jinta [e] marlu-ku. *Warlpiri*
 huts-tirokatu=1sg-3sg-DB kanguru-DAT Subjektu isila
 ‘Kanguru bati tiro egin diot eta huts egin dut.’ (Laughren, 1989)
- (39) Nit bōōk waa Nuan hen [e]. *Thailandiera*
 Nit mintza esan Nuan ikus Osagarri isila
 ‘Nitek Nuanek (hura) ikusi duela erran du.’ (Pengkawat, 1985)

Munduko hizkuntzetan aurkitu daitekeenaren biziki lagin txikia dugu hemen, baina tipologiaren aberastasunaren ideia bat ematen du. Ondoko atalean, subjektu isil erreferentziadunak eta erreferentziagabeak parez pare ezarriko ditugu.

2.2.2. Argumentu isilak eta beste subjektu isilak

Aurreko ataletan aztertu ditugun adibideetan, argumentu isilek ezaugarri semantiko sendo bat dute: erreferentzia egiteko gaitasuna. Hau da, argumentu isilak berbaldiaren testuinguruko indibiduo bati (edo batzuei) erreferentzia egiten dio. Isiltze guztiek ez dute ordea ezaugarri hori. Zehazkiago, subjektu- edo/eta osagarri-gunean agertzen diren erreferentziarik gabeko osagai isilak ere badaude. Hala ere, hauek «argumentu isilen» multzotik kanpo utzi behar ditugula argudia-tuko dut segidan.

Has gaitezen hasieratik. Hainbat hizkuntzatan, badira subjektu-posizioan ager daitezkeen erreferentziarik gabeko izenordain bereziak. *Ezargumentuak* eta *sasiargumentuak* deitzen dira. Ez diote perpausaren semantikari ekarpenik egiten: formalki espletiboak dira. Hona hemen ingelesezko adibide bat ezargumentu batekin subjektu-gunean (lodiz):

- (40) **There** are cows in the garden. *Ingelesa*
 ESPL izan behi.pl LOK ART baratze
 ‘Behiak daude baratzean.’

Sasiargumentua eguraldi-aditzen subjektu gisa agertu ohi da:

- (41) **It** is snowing. *Ingelesa*
 ESPL izan elur.GER
 ‘Elurra ari du.’

Nahiz eta ez duten muin semantikorik (ez dute θ -rolik hartzen ere), espletiboak beharrezkoak dira ingelesez: (42)-(43)n ikus daitekeenez, espletiborik gabe, perpausak ez dira onargarriak:

- (42) *Are cows in the garden. *Ingelesa*
 izan behi.pl LOK ART baratze
 ‘Behiak daude baratzean.’
 (43) *Is snowing.
 izan elur.GER
 ‘Elurra ari du.’

Baina hizkuntza batzuetan, eta batez ere argumentu isileko hizkuntzetan, (42)-(43) bezalako perpausak arras gramatikalak dira. Perpaus hauetan ez da espletiborik gauzatzen. Gaztelaniaz adibidez:

- (44) Hay vacas en el jardín. *Gaztelania*
 egon behi.pl LOK ART baratze
 ‘Behiak daude baratzean.’
 (45) Está nevando.
 izan elur.GER
 ‘Elurra ari du.’

Hauek bezalako kasuetan, (42) eta (43)koen baliokide den espletibo isil bat dagoela aintzat hartu ohi da (ikus Rizzi, 1982; Falk, 1993; Platzack, 1997 besteak beste).

Ondotik, hainbat hizkuntzatan badira beste mota bateko erreferentziarik gabeko argumentu isilak; irakurketa arbitrarioa daukaten subjektu edo osagarri isilak dira. Hona hemen adibide batzuk, hebreeraz, finlandieraz, gaztelaniaz eta italieraz (ohar (49)n osagarria dela isildutakoa):

- (46) Moxrim Sam kartisim. *Hebreera*
 saldu.M.pl hor txartel (Shlonsky, 1997)
 ‘Txartelak saltzen dira hemen.’
- (47) Metsästä löytää helposti mustikoita. *Finlandiera*
 baso.ELA aurki.3sg erraz ahabia (Vainikka eta Levy, 1999)
 ‘Ahabiak erraz aurkitzen dira basoan.’
- (48) Aquí venden queso de cabra. *Gaztelania*
 hemen saldu.3pl gazta GEN huntz
 ‘Ahuntz-gazta saltzen da hemen.’
- (49) La buona musica riconcilia con se stessi. *Italiera*
 ART on musika adiskidetu SOZ bere.burua (Rizzi, 1986)
 ‘Musika onak bakoitzak bere buruarekin bakeak egitea eragiten du.’

(45)eko sasiargumentuak ez bezala, (46)-(49)ko subjektu eta osagarri isilek [+gizaki] irakurketa dute. Ez diote, ordea, gizaki (multzo) jakin bati erreferentzia egiten. Zehazkiago, ezin dute irakurketa erreferentziala eduki. Horregatik, irakurketa *arbitrarioa* dutela esaten da. Kasu hauetan ere, osagai isil bat perpausaren eratorpenean presente dela esaten da (ikus Rizzi, 1986; Cabredo-Hofherr, 2006 besteak beste).

Erreferentziadun argumentu isilak dauzkaten hizkuntza guztietan ezargumentu eta sasiargumentu isilak daude, eta irakurketa arbitrarioko subjektu/osagarri isilak ere bai (Gilligan, 1987; Nicolis, 2008). Beste hizkuntza batzuetan, berriz, islandieraz (Holmberg eta Platzack, 1995) edo errusieraz (Franks, 1995) bezala, es-pletiboak isil daitezke eta irakurketa arbitrarioko subjektu edo osagarriak daude, baina ez dago erreferentziadun argumenturik. Azkenik, ez bata ez bestea ez dauzkaten hizkuntzak ere badaude. Hau frantsesaren edo ingelesaren kasua da besteak beste. Hots, argumentu isilak baimentzeak erreferentziarik gabeko subjektu isilak ere baimentzea inplikatzan du, baina ez alderantziz. Asimetria horrek ikertzaile asko espletibo isilen fenomenoak nonbait argumentu isilen fenomenoarekin bat egiten duela pentsatzera eramanez ditu (ikus adibidez Rizzi, 1982, 1986). Honenbestez, (44)-(49)n [*e*] (edo *pro*) elementu isil bat dagoela aintzat hartu izan da askotan. Baina argumentu isilak eta elementu isil hauek fenomeno bakar batera ez murrizteko arrazoiak ere badaude. Areago, baliteke erreferentziarik gabeko osagai isilik ez existitzea ere. Hipotesi honen aldeko ebidentzia jarraian aurkezten dut.

Alde batetik, erreferentziadun argumentu isilak ez bezala, espletibo isilak eta irakurketa arbitrarioko subjektu/osagarriak, hizkuntza gehienetan, ez dira gauzatutako DS batekin aldizkatzen. Erreferentziadun argumentu isilen eta gauzatuen arteko aldizkatzea (50)en ikus daiteke:

- (50) a. Las vacas/ellas están en el jardín. *Gaztelania*
 ART behi haiek egon LOK ART baratze
 ‘Behiak baratzean daude.’
- b. [e] están en el jardín.
 egon LOK ART baratze
 ‘Baratzean daude.’

(44)-(49)ko esaldiek, aldiz, ez dute gauzatutako subjektu bat lukeen baliokiderik⁴¹. Hots, gaztelaniaz ez dago ingelesez bezalako espletiborik⁴². Argumentu isilekin ez bezala, beraz, ez dago DS/[e] aldizkatze posiblerik. Honenbestez, isildu den elementu bat dagoela erratea arazotsua da, elementu hori zein den ezin baitugu zehaztu.

Beste aldetik, espletibo isilak daudela aintzat hartzeak arazo kontzeptualak ere baditu. Ingelesez espletiboen presentzia «proposizio guztiek subjektu bat daukate» arauari lotu izan zaio tradizionaliki (Chomsky, 1982). Arau horrek ingelesean eta beste hizkuntza askotan oso sendoa den orokorpena adierazten du. Hainbat modutara formalizatu da hizkuntz teorian, baina proposamen guztietan, oro har, hizkuntza guztietan Infl-en espezifikatzaile gunean elementu bat behar delako hipotesia egiten da (*EPP baldintza* deitu ohi da). Arau hau gaztelania bezalako hizkuntzetara hedatuz, (44)-(45)en espletibo isil bat dagoela aintzat hartzeko beharra agertzen da ondorioz. Baina arau unibertsal hori arras estipulatiboa da, ez da interfazetako hatsarre independente batetik deribatzen eta tasun semantiko eta fonologikorik gabeko kategoria sintaktiko *ad hoc* bat postulatzera behartzen gaitu (ikus ere Cabredo-Hofherr, 1999)⁴³. McCloskeyren (1996) lana ere kontuan hartu behar da; bertan irlandera subjekturik gabeko perpausak badaudela argudiatzen du. Alexiadou eta Anagnostopoulouk (1998) ere, «espletibo isileko» egituretan Infl burua-

41. Har dezagun gaztelaniazko (48), eta subjektu arbitrario isila izenordain batekin ordeztu, (50a)n egin bezala:

(i) Aquí ellos venden queso de cabra.

Perpaus honetan, *ellos* subjektuak ez du irakurketa arbitrarioa, pertsona multzo jakin bati erreferentzia egiten baitio. Hau da, *ellos* ezin liteke subjektu arbitrario bat izan.

42. Hizkuntza batzuetan, hala ere, bi motetakoak aldizkatzen dira. Finlandieraz adibidez (Holmberg, 2006), espletibo isilak eta espletibo gauzatuak daude. Bestalde, ez da 3. pertsonako argumentu isilik hizkuntza honetan (ikus 2.2.3. atala).

43. Ikus hala ere Kiss (2002): lan horretan EPPa «topikotasunarekin» lotzen da. Bestalde, hainbat lanetan, EPPa eta Kasua fenomeno bakar batera murrizteko entseguak egiten da: ikus Martin (1999), Grohmann, Drury eta Castillo (2000), Boeckx (2000), Epstein eta Seely (2006). Ikus ere Miyagawa (2010) beste ikuspegi baterako.

ren espezifikatzailea hutsa dela argudiatzen dute. Horrela, bada, ondorioztatu behar dugu [Espez,Infl]-en elementu bat izateko eskakizuna ezin dela unibertetsala izan.

Laburbilduz, erreferentziarik gabeko subjektu eta osagarri isilen gaia oso konplexua da. Honenbestez, lan honetan, subjektu isil mota hori ez dugu kontuan hartuko: gure ikerketa argumentu isil *erreferentzialen* kasura mugatuko dugu. Hau da, (44)-(49)ko motako subjektu eta osagarri isilak ez ditugu kontuan hartuko.

Gure ikerketa-eremuaren mugak zehazturik, murgildu gaitezen orain haren alderdien aurkezpenean. Ondoko atalean, argumentu-isiltzea erabat uniformearen ez den fenomeno dela ikusiko dugu.

2.2.3. *Isiltze partziala*

Orain arte argumentu-isiltzea fenomeno orokor baten gisara aurkeztu dugu eta *argumentu isilak dauzkaten hizkuntzak* aipatu ditugu. Ikuspegi horrek, hizkuntza horietan, argumentuak edozein motatakoak izaki ere, isil daitezkeela iradokitzen du. Adibidez, euskaraz pertsona eta numero tasunen konbinazio posible guztietako subjektuak isil daitezke:

(51)	Ni/[e]	nator	[1, sg]
	Zu/[e]	zatoz	[2, sg]
	Hi/[e]	hator	[2, sg]
	Hura/[e]	dator	[3, sg]
	Gu/[e]	gatoz	[1, pl]
	Zuek/[e]	zatozte	[2, pl]
	Haiek/[e]	datoz	[3, pl]

Ez da, ordea, hizkuntza guztietan hala gertatzen: finlandiera eta hebreera bezalakoetan 1. eta 2. pertsonako subjektuak dira isil daitezkeen bakarrak. Argumentu-isiltze murriztu hau *isiltze partziala* izendatzen da (ikus Borer, 1989; Shlonsky, 1997; Vainikka eta Levy, 1999; Holmberg, 2005). (52) eta (53)n finlandiera eta hebreeraren isiltze paradigmak ikus daitezke hurrenez hurren⁴⁴:

(53)	a.	Minä/[e]	puhun	englantia.	<i>Finlandiera</i>
		ni	mintza.1SG	ingelesa	(Holmberg, 2005: 539)
		'Ingelesa mintzatzen dut.'			
	b.	Sinä/[e]	puhut	englantia.	
		zu	mintza.2SG	ingelesa	
		'Ingelesa mintzatzen duzu.'			

44. Dealek (2005) argudiatzen duenez, nuumiipuutimt (edo nez percé gisa ezagutzen den) hizkuntzan ere isiltzea partziala da.

- c. Hän/*[e] puhuu englantia.
hura mintza.3SG ingelesa
'Ingelesa mintzatzen du.'
- d. Me/[e] puhumme englantia.
gu mintza.1PL ingelesa
'Ingelesa mintzatzen dugu.'
- e. Te/[e] puhutte englantia.
zuek mintza.2PL ingelesa
'Ingelesa mintzatzen duzue.'
- f. He/*[e] puhuvat englantia.
haiek mintza.3PL ingelesa
'Ingelesa mintzatzen dute.'
- (54) a. [e] lamad-ti albanit.
 ikasi.IRAG-1sg albaniera
'Albaniera ikasi nuen.'
- b. [e] lamad-ta albanit.
 ikasi.IRAG -2sg.M albaniera
'Albaniera ikasi zenuen.'
- c. [e] lamad-t albanit.
 ikasi.IRAG-2sg.F albaniera
'Albaniera ikasi zenuen.'
- d. *[e] lamad-ø albanit.
 ikasi.IRAG-3sg.M albaniera
'Albaniera ikasi zuen.'
- e. *[e] lamd-da albanit.
 ikasi.IRAG-3sg.F albaniera
'Albaniera ikasi zuen.'
- f. [e] lamad-nu albanit.
 ikasi.IRAG-1pl albaniera
'Albaniera ikasi genuen.'
- g. [e] lamad-tem albanit.
 ikasi.IRAG-2pl albaniera
'Albaniera ikasi zenuten.'
- h. *[e] lamd-du albanit.
 ikasi.IRAG-3pl albaniera
'Albaniera ikasi zuten.'
- Hebreera*
(Shlonsky, 2007)

Hau da, finlandieraz eta hebreeraz 3. pertsonako subjektuak gauzatuak izan behar dira halabeharrez⁴⁵. Bestalde, azpimarratu behar da hebreeraz isiltzea partziala dela beste zentzu batean ere, orainaldian erabat ezinezkoa delako (iraganaldian (54) eta geroaldian ez bezala, ikus Borer, 1986; Doron, 1988; Shlonsky, 1997).

Bavarierekin, kasu bertsua aurkitzen dugu, nahiz eta argumentu-isiltzea oraindik murriztagoa den, bigarren pertsonako argumentuak baitira isilduak izan daitezkeen bakarrak (Bayer, 1984; Fuß, 2005):

- (55) a. Kummst [e] noch Minga, dann muaßt [e] me b'suacha.
 etor.2sg LOK Munich orduan behar.2sg ni bisitatu
 'Munichera etortzen bazara, bisita egin behar didazu.'
Bavaria (Bayer, 1984: 211)
- b. Kummst [e] noch Minga, dann müaßt [e] me b'suacha.
 etor.2pl LOK Munich beraz behar.2pl ni bisitatu
 'Munichera etortzen bazarete, bisita egin behar didazue.'
- (56) a. *Kumm [e] noch Minga... *Bavaria*
 etor.1sg LOK Munich (Bayer, 1984: 239)
 'Munichera etortzen banaiz...'
- b. *Kummt [e] noch Minga?
 etor.3sg LOK Munich
 'Munichera etorriko da?'

(55)en bigarren pertsonako subjektuak, singularra eta plurala hurrenez hurren, isilduak dira. Aldiz, (56)ko adibideek erakusten dutenez, subjektu bera 1. edo 3. pertsonakoa baldin bada, isiltzea ezinezkoa da.

Beste hainbat hizkuntza ere aipa genitzake. Suedieraren dialektoa den oevdaliaraz adibidez, argumentu-isiltze murriztua duen patroi bat ikus daiteke: isildu daitezkeen subjektu bakarrak pluraleko lehen eta bigarren pertsonetakoak dira (Rosenkvist, 2006)⁴⁶. Gisa bertsuan, yiddisheraz singularreko bigarren pertsona da isiltzen den bakarra (Prince, 1988).

45. Bi hizkuntza hauetan, 3. pertsonako subjektu isil batek erreferentziarik gabeko interpretazioa eduki dezake: hau da 2.2.2. atalean ikusi dugun irakurketa «arbitrarioa» (ikus ere 6.3. atala).

46. Gilliganek (1987) beste adibide bat ematen du, São Tomé kriolloarena, non lehen pertsonako subjektuak isil daitezkeen eta bigarren pertsonakoak ez:

- (i) A'mi/[e] i-ka ba dumi'ni. *São Tomé kriolloa*
 ni 1sg-AOR joan lo (Gilligan, 1987: 164)
 'Lo egitera joango naiz.'
- (ii) Bo/*[e] ka ba dumi'ni. *São Tomé kriolloa*
 zu AOR joan lo (Gilligan, 1987: 164)
 'Lo egitera joango zara'.

Azkenik, irlandera ere isiltze-aldizkatzeak badaude, baina patroia desberdin batekin. Hizkuntza honetan, aditz jokatuak bi paradigmatan agertzen dira: analitikoan eta sintetikoan. Paradigma sintetikoan aditza subjektuarekin jotzen da, eta forma analitikoetan ez da komunztadura-morfema bereizgarri agertzen. Bi forma motak banaketa osagarrian daude; hau da, forma bat analitikoa baldin bada, ez du baliokide sintetikorik edukiko, eta alderantziz. Bi paradigmak (57)en ikus daitezke, *cuir* ‘ipini’ aditzaren indikatiboko orainaldian (Ulsterreko dialektoa; McCloskey eta Halereen (1984) datuak):

(57) *Cuir* ‘ipini’, indikatiboko orainaldian

	Sintetikoa	Analitikoa
1sg	cuirim	
2sg		cuireann
3sg.M		cuireann
3sg.F		cuireann
1pl		cuireann
2pl		cuireann
3pl		cuireann

Ulsterreko dialektoko indikatiboko orainaldian, beraz, *cuir* ‘ipini’ aditzaren forma sintetiko bakarra dago, lehen pertsona singularrari dagokiona. Argumentu-isiltzearen ikuspegitik, banaketa hau interesgarria da, subjektuak forma sintetikoekin bakarrik isiltzen baitira. Honenbestez, aurreko taulako lehen pertsona singularreko adizkiaren subjektua isil daiteke bakarrik:

- (58) a. cuirim [e] *Irlandera*
 ipini.1sg (McCloskey eta Hale, 1984: 492)
 ‘Ipini dut.’
- b. cuireann tú/*[e]
 ipini zu
 ‘Ipini duzu.’
- c. cuireann sé/*[e]
 ipini hura(M)
 ‘Ipini du.’
- d. cuireann sí/*[e]
 ipini hura(F)
 ‘Ipini du.’

- e. cuireann sinn/*[e]
 ipini gu
 ‘Ipini dugu.’
- f. cuireann sibh/*[e]
 ipini zuek
 ‘Ipini duzue.’
- g. cuireann siad/*[e]
 ipini haiek
 ‘Ipini dute.’

Bestalde, ohar forma analitiko eta sintetikoen arteko banaketa aldakorra dela. Adibidez, (59)ko *cuir* aditz berdinarene baldintzazko komunztadura-paradigman ikus daitekeenez, indikatiboko orainaldian baino forma sintetiko gehiago daude.

(59) *Cuir* ‘ipini’, baldintza

	Sintetikoa	Analitikoa
1sg	chuirfinn	
2sg	chuirfeá	
3sg.M		chuirfeadh
3sg.F		chuirfeadh
1pl	chuirfimis	
2pl		chuirfeadh
3pl		chuirfeadh

Baina argumentu-isiltzearekiko lotura mantentzen da: komunztadura-paradigma honekin paraleloki, [1,sg] subjektuaz gain [1,pl] eta [2,sg] tasuneko subjektuak ere isil daitezke:

- (60) a. chuirfinn [e]
 ipini.1sg
 ‘Ipiniko nuke.’

- b. chuirfeá [e]
 ipini.2sg
 ‘Ipiniko zenuke.’

- c. chuirfeadh sé/*[e]
 ipini hura(M)
 ‘Ipiniko luke.’

Irlandera
 (McCloskey eta Hale, 1984: 489)

- d. chuirfeadh sí/*[e]
ipini hura(F)
'Ipiniko luke.'
- e. chuirfimis [e]
ipini.1pl
'Ipiniko genuke.'
- f. chuirfeadh sibh/*[e]
ipini zuek
'Ipiniko zenukete.'
- g. chuirfeadh siad/*[e]
ipini haiek
'Ipiniko lukete.'

Irlandera, bi aditz jokatu paradigma dituen hizkuntza izaki, ez da isiltze partzialeko hizkuntza bezala sailkatzen hertsiki, baina hizkuntza horietan bezala, irlandararen isiltzea ez da subjektu guztietara hedatua. Horrela, bada, argumentu-isiltzearen banaketa ez da soilik hizkuntzen arabera: hizkuntzen baitan ere aldakortasuna ageri da⁴⁷.

Ondoko ataletan, isiltzearen tipologiarekin segituz, oso ohikoak ez diren isiltze batzuk ikusiko ditugu.

2.2.4. Argumentu «bitxien» isiltzea

Han-hemenka, hizkuntza batzuk aurki daitezke, zeinetan 'subjektu' edo 'osagarri' gisa sailkatuko ez genituzkeen argumentu batzuk isiltzen diren. Hau bantu hizkuntza batzuetan ikus daiteke. Ondoko adibideek sintagma lokatibo baten isiltzea itxuratzen dute txeweraz (Bresnan eta Kanervaren (1989) datuak)⁴⁸:

- (61) a. [e] a-ku-fún-á kutí a-lěndo a-bwer-é kú-mudzi. Txewera
1-PROG-nahi-IND KONP 2-bisitari 2-etor-SUBJ 17-3.herri
'Bisitariak herrira etor daitezen nahi du.' (B&K, 1989: 12)

47. Irlanderaz daukaguna benetan argumentu-isiltzea ote den edo izenordain-inkorporazioa eztabaidagai da oraindik (ikus McCloskey eta Hale, 1984; Doron, 1988; Ackema eta Neeleman, 2003; Jouiiteau eta Rezac, 2006). Honenbestez, segurtasunez, hizkuntza hau ez dugu kontuan hartuko lan honetan.

48. Sintagma lokatiboak adjuntu gisa sailkatu ohi dira, eta ez halaberharrez argumentu gisa. Grimshaw (1990) *argumentu-adjuntu* bezala sailkatzen ditu. Definizio konplikatueta sartu gabe, argumentu-egituraren parte izan daitezkeelako (Hale eta Keyser, 2002), eta erreferentziadunak diren eta isil daitezkeen DSak diren heinean, «argumentuen» multzoan sartzen ditut lan honetan (ikus ere Bresnan eta Kanerva, 1989).

- b. [e] ku-na-bwér-á a-lëndo.
 17-IRAG-etor-IND 2-bisitari (B&K, 1989: 11)
 ‘Bisitariak horra etorri ziren.’

(61a)n *kúmudzi* ‘herrira’ sintagma lokatiboa gauzatua da. (61b)n, aldiz, ez da presente (baina aditza harekin jokaturia da; ikus 4.3.3. atala). Baina asma dezakegu gabezia hori ez dela pragmatikoa, sintagma lokatiboa semantikoki interpretatzen baita (interpretazio hori euskarazko itzulpenean ‘horra’ erakuslearen bitartez adierazten dugu). Hau da, (61b)ko perpausaren irakurketa ez da ‘bisitariak etorri ziren’, baizik eta ‘bisitariak horra etorri ziren’. Irakurketa lokatibo hori ez dago, adibidez, ondoko perpausaren:

- (62) Njûchi zi-ná-lúm-a alenje. *Txewera*
 10.erle 10-IRAG-ausiki-BOK 2.ehiztari (Bresnan eta Mchombo, 1987: 744)
 ‘Erleek ehiztariak ausiki dituzte.’

Honenbestez, nahiz eta ez izan prototipikoa, (63b)n daukaguna argumentu isil bat dela ondorioztatu behar dugu (ikus Bresnan eta Kanerva, 1989). Sintagma lokatiboen isiltzea 4. kapituluan aztertuko dugu xehekiago.

2.2.5. Perpaus-mailako argumentuak ez diren DSen isiltzea

Sintagma lokatiboak ez dira isil daitezkeen argumentu «bitxi» bakarrak. Hemen ikusiko dugunez, perpausetik kanpoko eremu batzuetan ere isil daitezke DSak. Bi kasu aurkeztuko ditugu: alde batetik, Determinatzaile Sintagma (DS) barruan gertatzen den isiltzea, eta bestetik Preposizio edo Postposizio Sintagma (PS) barruan gertatzen dena.

a. Jabe isilak

Hizkuntza batzuetan, izenaren eremuan agertzen diren DS batzuk isil daitezke. DS horiek, semantikoki, «jabe» θ -rola daukate⁴⁹. Konparatu adibidez txamorrozko (63a) eta (63b). Lehenean izen-sintagma edo DS konplexu bat daukagu. DS horren buru semantikoa *magagu* ‘jantzi’ izena da eta izenondo bat dauka: *i lalahi*, ‘gizonak’ bezala glosatu duguna, jantzien jabe gisa interpretatzen dena. Jabetzak, ikus daiteke, izenondoarekin jokatzen den komunztadura-morfema darama. Izenondo hori, (63b)n ikus daitekeenez, isil daiteke. Kasu honetan jabetza-harremana hala ere interpretatzen da (tasunak komunztadura-morfeman agertzen dira): jabe isil bat dago.

49. DS barruko DS-isiltze hau ez da nahasi behar izen-sintagmaren isiltzearekin. Hau (i)n itxuratua da:

(i) Ordenagailu berria gaur estreinatuko dut eta (ordenagailu) zaharra bihar botako dut.

Kasu honetan ez da DS oso bat isiltzen, artikulurik gabeko IS baizik. Beste fenomeno mota bat da hau beraz. Isiltze mota honetaz, ikus besteak beste Lobeck (1995) eta Panagiotidis (2002).

- (63) a. i magagu-nñiha i lalahi *Txamorroa*
 ART jantzi-3pl ART gizon (Chung, 1989: 148)
 ‘gizonen jantziak’
 b. i magagu-nñiha [e]
 ART jantzi-3pl
 ‘haien jantziak’

Txamorroz bezala, hainbat hizkuntzatan isil daitezke jabe DSak. Hona hemen adibide batzuk hungarieraz, mohawkeraz, nahuatleraz, wari’z, itzajeraz, hegoaldeko kitxuaz eta maputxez:

- (64) a. A Mari-ø kalap-ja-i-ø *Hungariera*
 ART Mari-NOM txapel-POSS-pl-3sg (Szabolcsi, 1994)
 ‘Mariren txapelak’
 b. A [e] kalap-unk
 ART txapel-POSS.1pl
 ‘gure txapelak’
- (65) a. Sak rao-[i]tshénΛ wa-hák-hser-e’. *Mohawkera*
 Sak 3sgM-animale FACT-3sgM/1sg-ehiz-PUNC (Baker, 1996: 258)
 ‘Sak-en animalia atzetik ibili zait.’
 b. Rao-[i]tshénΛ wa-hák-hser-e’.
 3sgM-animale FACT-3sgM/1sg-ehiz-PUNC
 ‘Haren animalia atzetik ibili zait.’
- (66) a. Ni-qu-itta in ī-cal cihuātl. *Nahuatl*
 1sg-3sg-ikus LOK 3sg-etxe emakume (Launey, 1981: 91)
 ‘Emakumearen etxea ikusten dut.’
 b. ī-āuh [e]
 3sg-ur (Launey, 1981: 90)
 ‘haren ura’
- (67) a. xiricon Xijam *Wari’*
 etxe.3sg.M Xijam (Everett eta Kern, 1997: 183)
 ‘Xijam-en etxea’
 b. xiricon [e]
 etxe.3sg.M
 ‘haren etxea’

- (68) a. u-k'ab' a' winik-ej *Itzaj*
 3-beso ART gizon-TOP (Hofling, 2000: 183)
 'gizonaren besoa'
- b. u-naj [e]
 3-etxe
 'haren etxea'
- (69) a. Maria-q wasi-n *Hegoaldeko kitxua*
 Maria-GEN etxe-3sg (Sánchez, 1996)
 'Mariaren etxea'
- b. [e] wasi-n
 etxe-3sg
 'haren etxea'
- (70) a. inché ñi ruka *Maputxea*
 ni 1sg etxe (Baker, 2008: 116)
 'nire etxea'
- b. [e] ñi ruka
 1sg etxe
 'nire etxea'

Kapitulu honetan gorago, hizkuntza batzuetan isiltzeari aplikatzen zaion murriztapen bat aipatu dugu, «isiltze partziala». Hizkuntza horietarik bat finlandiera estandarra zen: 1. eta 2. pertsonako subjektuak isildu daitezke, baina 3. pertsona-koak ez. Bada, hizkuntza honetan murriztapen berbera azaleratzen da jabe-isiltzea-rekin. (71)n ikus daiteke hau:

- (71) a. minun/[e] kirjani *Finlandiera estandarra*
 nire liburu.1sg (Vainikka, 1989)
 'nire liburua'
- b. sinun/[e] kirjasi
 zure liburu.2sg
 'zure liburua'
- c. hänen/*[e] kirjansa
 haren liburu.3sg
 'haren liburua'

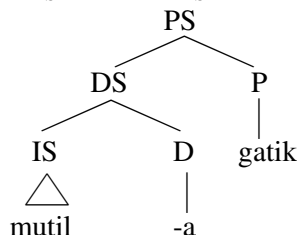
Laburbilduz, zenbait hizkuntzatan, beraz, argumentu-isiltzea DS eremuaren barnera hedatua da, eta jabe DSak isiltzeko aukera ematen du, perpaus-mailako argumentuak isiltzen diren modura. Fenomeno hau 5. kapituluari aipatuko dugu xehekiago, 3. eta 4. kapituluetan garatuko dudana proposamenaren aldeko ebidentzia gisa.

b. Adposizio osagarri isilak

DS eta perpausaz gain, beste eremu sintaktiko bat ere badago DSak isiltzeko aukera ematen duena hizkuntza batzuetan: adposizio-sintagma edo PSa. PSetan, adposizioak DS bat hartzen du osagarritzat:

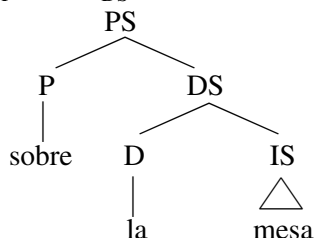
- (72) a. [[Mutila]_{DS}(ren)gatik]_{PS}

b.

- (73) a. [_{PP} sobre [_{DS} la mesa]]

b.

Hizkuntza batzuetan, DS osagarri hori isil daiteke. Begira adibidez ondoko tzutujilezko adibideei:

- (74) a. r-umaal jar aachi
3sg-P ART gizon
'gizonaz'

Tzutujil
(Dayley, 1985: 152)

- b. r-umaal [e]
3sg-P
'hartaz'

(74a)n *umaal* adposizioak *jar aachi* 'gizona' D_Sa dauka osagarritzat. DS hori bera isildua izan daiteke (74b), eta izenordainki bat bezala interpretatua, perpaus-mailan argumentu isilekin gertatzen den modu berean. Datu berdinak aurkitzen dira jakalte (75), nahuatl (76), edo wari' (77) hizkuntzetan:

- (75) a. y-ul te' ah *Jakaltek*
 3-loc KL/ART etxe
 'etxean' (Craig, 1977: 110)
 b. j-iba [e]
 1pl-gainean
 'gure gainean'
- (76) a. in ī-pan Pedro. *Nahuatl*
 IN 3sg-LOK Pedro (Launey, 1981: 119)
 'Pedrorenean.'
 b. Ō to-pan [e] quiyāuh.
 IRAG 1pl- LOK euri
 'Gure gainera euri egin du.'
- (77) a. Mam toc 'inain wao' cocon hwijima'. *Wari'*
 INSTR edan 1sg.MODU.3n wao' P.3pl.M haur
 'Wao'-arekin (motako palmondoz egindako txapela) edan dut
 haurrengatik.' (Everett eta Kern, 1997: 148)
 b. Mam toc 'inain wao' cocon [e].
 INSTR edan 1sg.MODU.3N wao' P.3pl.M
 'Wao'-arekin (motako palmondoz egindako txapela) edan dut
 haiengatik.'

Laburbilduz, ikusi dugu «argumentu-isiltze» fenomenoak ez dela aditzak deskribatzen duen gertakariako parte-hartzaileei mugatua: hainbat hizkuntzatan DS eta PS eremuetan azaltzen diren DS konkretu batzuei ere aplikatzen zaie.

Ondoko atalean, euskarazko argumentu-isiltzearen ezaugarri nagusiak ematen ditut, deskribatu berri dugun tipologia orokorrean kokatuz.

2.2.6. *Euskara*

Orain arteko eztabaidan euskara zeharka aipatu dugu hainbat aldiz. Atal honetan hizkuntza hau argumentu isilen tipologia zehazki nola kokatzen den ikusiko dugu.

Euskal hizkuntzalaritzan euskaraz argumentu isilak daudela erabat onartua da (Salaburu, 1987; Ortiz de Urbina, 1989; ikus ere Ortiz de Urbina, 1983; Eguzkitza, 1987; Laka, 1988; Salaburu, 1989; Oyharçabal, 1991; Elordieta, 2001). Ikus dezagun zein diren euskarazko argumentu-isiltzearen ezaugarriak. Ezaugarri horien sailkapena, atal honetan gorago, isiltzearen tipologiaren berri emateko aurkeztu ditugunetan oinarritzen da. Alde batetik, kapituluaren hasieran ikusi dugun bezala,

euskaraz isil daitezkeen argumentuak subjektu, osagarri zuzen eta zehar-osagarriak dira. Beste modu batera erranik: DS ergatibo, absolutibo eta datiboak isil daitezke. Ondotik, eta hori ere jadanik aipatu dugu, pertsona eta numeroen konbinazio guztietako argumentu isilak daude: euskaraz ez dago hebreerakoa bezalako isiltze partzialik. Hirugarrenik, euskaraz, txeweraz ez bezala, sintagma lokatiboak ezin daitezke isildu. Begira adibidez (78)ko elkarriketari: nahiz eta (78A)n aitzindari bat egon berbaldian, (78B)ko perpausa ezin da interpretatu sintagma lokatibo isil bat balu bezala. Hau da, (78B)ren irakurketa ez da ‘han aurkeztuko dizkidazu’⁵⁰.

(78) A: Unibertsitateko kide batzuk dauzkat Gasteizen.

B: Aurkeztuko dizkidazu?

Gisa berean, euskarazko jabe DSak eta adposizioen osagarriak ere ez dira isiltzen. Alde batetik, adposizioen kasuan, euskararen deklinabidearen parte diren atzizkiak postposizioak direla aintzat hartzen baldin badugu, ezintasun hori oso argia da⁵¹:

(79) a. Jonekin nago.

b. *[e]kin nago

Bestetik, jabe DSak ere ezin dira isildu euskaraz. Begira adibidez (80)ko berbaldia:

(80) A: Zergatik kexu da Jon?

B: Partiduak haren/*[e] hautagaitza atzera bota duelako.

‘Bere hautagaitza’ DSan, jabea ‘bere’ izenordain genitiboa da. Izenordain hori ez baldin bada gauzatzen, ezin da ulertu atzera bota den hautagaitza Jonena dela. Honenbestez, jabe genitiboak isilezinak direla ondorioztatuko dugu. Hala ere, Goenagaren (1991: 852) ondoko adibideak duda bat altxatzen du:

(81) Aitaren adiskideak nik sarrarazi ditut, baina bezeroak, idazkariak.

Esaldi honen irakurketa batean, bezeroak aitaren bezeroak dira. Iduri luke, beraz, jabe isil bat egon daitekeela hor. Geroago 2.3. atalean ikusiko dugunez, ordea, hemen daukaguna ez da argumentu-isiltzea deitzen duguna, baizik eta 2.1.4. atalean aipatu «isiltasun pragmatikoaren» efektu bat. Honenbestez, euskaraz jabe-

50. Javier Ormazabal (k.p.) ohartarazten dit lokatibo bat eskatzen duen aditz batekin datuak ez direla hain argiak:

(i) A: Amonaren etxera noa.

B: Ni goizean egon naiz.

Kasu hauek azterketa xehe bat merezi dute; ez dut hemen deus zehatzik erranen hauetaz, eta literaturari jarraiki, adjuntuak ezin isilduak direla aintzat hartuko dut.

51. Postposizioen osagarrien isiltzearen ezintasunaren arrazoia morfofonologikoa izan liteke (postposizioak ezin dira aske geratu euskaraz) edo morfosintaktikoa (P-ren osagarria bera ezin da isildu). Ez dugu isiltze horren ezintasuna eztabaidatuko hemen.

isiltzea ezinezkoa dela aintzat hartuko dugu oraingoz.

Atal honetan ikusitakoa laburbilduz: euskaraz subjektuak, osagarri zuzenak eta zehar-osagarriak isil daitezke, baina beste motatako DSak ez. Argumentu-isiltzearen tipologia deskribaturik, ondoko atalean kontu teoriko eta teknikoagoe-tan sartuko gara, argumentu isilen izaera aztertzeke eta gramatikaren arkitekturan nola kokatzen den argitzeke.

2.3. ARGUMENTU ISILEN IZAERA ETA GRAMATIKAREN ARKITEKTURA

Kapitulu honen hastapenean, 2.1.4. azpiatalean, gramatikaren arkitekturak eskaintzen dituen isila izateko hiru «moduak» aurkeztu ditugu: gabezia, mugida eta presentzia isila. Lan honen parte handi bat argumentu isilen izaera definitzera dedi-katuko dugunez, lehen pauso gisa, hirukote horretako zein estrategiari dagokion zehaztuko dugu atal honetan.

Hemen ikusiko dugunez, gabeziaren hipotesia eta mugidaren hipotesia baztertzeke argudio sendoak daude (2.3.1. eta 2.3.2. atalak). 2.3.3. atalean, gelditzen den hirugarren hipotesia, presentzia isilarena, aurkeztuko dut; hipotesi hau hainbat modutara formalizatu daitekeela ikusiko dugu eta hizkuntz teorian dauzkan formula-zioak xeheki aurkeztuko ditut. Bukatzeko, 2.3.4. atalean gogoeta jarraituko dugu, argumentu isileko egiturak deitzen ditugun horietan isildutako elementurik batere ez egotea balitekeela onartuz (argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesia). Kasu horretan, perpauseko beste elementu bat litzateke argumentua; komunztadura-morfema adibidez. Honenbestez, litezkeen bi azterbide daudela ondorioztatuko dut: presentzia isilaren hipotesia eta argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesia.

2.3.1. Gabeziaren hipotesia baztertzen

Gabeziaren hipotesiaren arabera, argumentu-isiltzea fenomeno pragmatikoa litzateke. Hau da: ez luke errorik syntaxian. Gogoratu zer den isiltasun pragmatikoa: ‘euria ari du’ esaten dudanean, euria non egiten duen isiltzen dut. Perpausean, isiltasun hori ez da batere islatzen, hots, eta da osagai isilik. Hipotesi hau argumentu-isiltze fenomenoari aplikatzen baldin badiogu, horrek erran nahi luke «argumentu isileko egituretan» ez legokeela argumentu isilik, azken finean. Edo, bestela erranik, argumentu-isiltzea, argumentu-gabezia dela. Gisa berean, argumentu isilak ez dira beharrezkoak perpausa gramatikala izan dadin, argumenturik gabeko perpausak gramatikalak direlako (denbora- edo toki-adjuntuak beharrezkoak ez diren moduan)⁵².

52. Hipotesi hau aukera logiko gisa hartzen dugu hemen. Ez da literaturan egiazki kontsideratua den hipotesi bat (argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesian izan ezik, ikus 2.3.4. atala).

Haatik, orain ikusiko dugunez, hipotesi hau baztertu behar dugu, argumentu isilak sintaktikoki presente daudela erakuts daitekeelako. Ikusezina den zerbait bertan dagoela erakusteko, gramatikako dependentzia-harremanak test gisa erabili-ko ditugu. Horrelako hiru testen emaitzak aurkeztuko ditugu hemen: anafora-egiturak, kontrol-egiturak eta perpaus txikidun egiturak⁵³. Euskarazko argumentu isilak lehengai gisa hartuz, argumentu isilak osagai sintaktikoak direla erakutsiko dugu⁵⁴.

a. Anaforak uztartzen

Has gaitezen anaforikotasunaren azterketarekin. Anafora, hizkuntzetan aurki daitekeen dependentzia mota bat da. Anafora batek, hura o-komandatzen duen aitzindari bat behar du eremu hurbil batean (ikus Uztardura Teoria beheago)⁵⁵. Adibidez, euskarazko *elkar* izenordain elkarkariak ezaugarri horixe dauka: aitzindaria perpausean eduki behar du (anaforen jokamoldearen azalpen zehatzago baterako, ikus Ortiz de Urbina, 1989; Euskaltzaindia, 1991; Rebuschi, 1997; Artiagotia, 2000).

Elkarkariaren jokamolde sintaktikoa itxura dezagun. (83)n ikus daitekeenez, *elkar* elkarkariak ‘Jon eta Miren’ D_Sa uztartzaile gisa eduki dezake. Hau indizeen bitartez irudikatua da: *i* azpindize berdinarekin itxuratuz, ‘Jon eta Miren’ D_Sarekin erreferentziakide izan daitekeela adierazten da⁵⁶.

(83) [Jon eta Mirenek]_i elkar_i gorroto dute.

Elkar anaforak, beraz, uztartzaile bat eduki dezake perpaus berdinean. Baina anafora honen jokamoldea gehiago zehatz dezakegu. Begira (84) adibidez.

- (84) a. [Peiok eta Anak]_j [[Jon eta Mirenek]_i elkar_j gorroto dutela] diote.
b. *[Peiok eta Anak]_j [[Jon eta Mirenek]_i elkar_j gorroto dutela] diote.

53. Mota honetako testak asko erabiliak izan dira hainbat hizkuntzatan osagarri isilak islatuak izan daitezkeela erakusteko; ikus adibidez Rizzi, 1986; Authier, 1988; Landa, 1995.

54. Ortiz de Urbinak (1989), argumentu isilak *pro* izenordain isilak direla aintzat harturik (ikus *tasun fonologikorik gabeko DSaren hipotesia* 2.3.3.a. atalean), euskarazko subjektu eta osagarri isilek izenordainen ezaugarriak dituztela erakusten du. Lan hori guk hemen eginen dugunaren aitzindari gisa ikus daiteke, izenordain isil bat sintaktikoki islatzen den osagai bat delako. Hau da, argumentu isilak izenordain isilak direla frogatuz, Ortiz de Urbinak perpausaren osagai sintaktikoak direla erakusten du. Eztabaidatzen dituen ezaugarriak 3.4. atalean ere aipatuko ditugu.

55. *O(sagai)-komandoa* (Artiagotia (2000) eskuliburutik egokitua):

A adabegiak B adabegia o-komandatzen du baldin (eta soilik baldin):

a. A-k eta B-k elkar menderatzen ez badute; eta

b. A menderatzen duen lehen adabegi adarreztatuek B ere menderatzen badu.

56. Indizeek berdintasuna adierazten dute syntaxian, D_Sen arteko anaforikotasun-harremanak. Horrela, indize bera daramaten bi espresioek balio edo erreferentzia bera edukiko dute. 6. kapitulua indizeak pertsona tasunarekin batera φ-KOMUNZTATZE operazioan nolabait parte hartzen duela aintzat hartuko dugu.

(84a) eta (84b) esaldi konplexuak dira. (84a)n (83)n bezala, *elkar*-en uztartzailea [Jon eta Miren] D_{Sa} da, perpaus bereko beste D_S bat. (84b)n, ordea, *j* indizeak adierazten du, uztartzailea perpaus nagusiko *Jon* subjektua dela, eta esaldia ez da gramatikala. Honek *elkar* anaforaren jokamolde sintaktikoa zehazkiago erakusten digu: ez da soilik uztartzailea perpaus berean eduki dezakeela, baina bertan eduki *behar* duela. Hau da, elkarkari honek ez baldin badu uztartzailerik bere perpausean, esaldia ez da gramatikala izanen. Areago, (84)ko pareak anafora eta bere aitzindariaren arteko harremana sintaktikoa dela erakusten du, perpauskidetasuna bezalako baldintza bat syntaxian oinarritzen delako.

Elkar anaforaren jokamoldea dela-eta, argumentu isilak osagai sintaktikoak direla erakutsi ahal izanen dugu. Argumentu isilak syntaxian parte hartzen duten osagaiak baldin badira, *elkar*-en uztartzaile izaten ahalko direla iragartzen da. Al-diz, argumentu isilak ez baldin badira sintaktikoki islatzen (gabeziaren hipotesiak dioen bezala), ezin izanen dute anafora uztartu. Har dezagun (83)ko perpausaren modeloa, subjektua isildu, eta (85) bezalako berbaldi-testuinguru batean koka dezagun:

(85) A: [Jon eta Miren]_i ezkonduak dira?

B: Ez da posible: [_e]_i *elkar*_i gorroto dute.

(85B)n *elkar* anaforaren erabilera gramatikala da, eta agerikoa duen aitzindari bakarra perpausetik kanpo dago. Ikusi dugu, ordea, perpausean berean eduki behar duela aitzindari sintaktikoa. Hots, (85B)n aitzindari bat dauka. Horrek, (85B)n [_e] sintaktikoki islatua den subjektu bat dela erakusten du. Hau da, (85B) (86)ren baliokide sintaktiko bat da:

(86) Ez da posible: [Jon eta Mirenek]_i/haiek_i *elkar*_i gorroto dute.

Argumentu isilek *elkar* anafora uztartu dezakete; perpauseko osagai sintaktikoak dira beraz. Ondorio berera eramaten duen beste egitura bat *kontrol-egitura* da, jarraian aztertuko duguna.

b. Kontrolatzaile funtziotan

Kontrol-egituretan bi perpaus daude. Mendeko perpauseko subjektua ez da gauzatua eta interpretazioa perpaus nagusiko argumentu baten araberakoa du. Begira adibidez (87):

(87) Jonek [_jan] nahi du.

Kontrolatutako subjektua marratxo baten bitartez irudikatua da, hemen aztertzen ditugun argumentu isiletatik bereizteko (askotan PRO sinboloaren bitartez

adierazten da; ikus 2.3.3. atala)⁵⁷. Adibide honetan, bi aditz dauzkagu, bakoitza perpaus batean, eta DS bakar bat: *Jon*. (87)n itxuratua den modura, *Jon* DSA perpaus nagusian da (ikus Ortiz de Urbina, 1989; San Martin, 2004). Interpretazioaren aldetik, *Jon* bi perpausetan 'egile' bezala interpretatzen da. Hau da, mendeko perpausiko subjektua perpaus nagusikoaren arabera interpretatzen da; perpaus nagusiko DSak mendeko perpauskoa *kontrolatzen* duela erraten da. Honenbestez, *elkar* anaforaren kasuan bezala, aitzindari sintaktiko baten beharra duen elementu bat dugu hemen. (88)n ikus daitekeen moduan, berbaldi-testuinguruan aitzindari bat sartzen baldin badugu ere, kontrolatutako subjektua ezin da horrekin erreferentziakide izan ez baldin bada esaldi berean.

(88) A: Jonek_i zerbait jan beharko luke.

B: Bai, bere amak_j [_{-j}/*_i jan] nahi du.

Berriz ere, beraz, gabeziaren hipotesiak iragarpen argi bat egiten du: (88B)koa bezalako kontrol-egitura batean perpaus nagusiko subjektua isiltzen baldin bada, ezin izanen du PRO kontrolatu, eta ondorioz perpausa ez da gramatikala izanen. Edo alderantziz formulatu dezagun. Kontrol-egituretan mendeko perpausiko subjektua kontrolatua izateko baldintza sintaktikoa denez, gramatikalak diren kontrol-egitura guztietan kontrolatzaile sintaktiko bat dagoela ondorioztatu behar dugu. Kontrolatzailea ez baldin bada fonologikoki gauzatzen, sintaktikoki islatua dela baina muin fonologikorik gabea dela erran nahi du. Datuak begira ditzagun orain. (89)n ikus daitekeenez, argumentu isilek kontrol-egituretan parte har dezakete:

(89) A: Jonek zerbait jan beharko luke.

B: Bai, [e] [₋ jan] nahi du.

(89B) gramatikala da. Horrek, mendeko perpausiko subjektuak kontrolatzaile bat duela erran nahi du. Zein da kontrolatzaile hori? (89B)n, gure definizioaren arabera, argumentu isil bat dago, *nahi du* aditzaren subjektu isila. Subjektu isil horrek diskurtsoan *Joni* egiten dio erreferentzia. Gisa berean, *jan* aditzaren subjektu isilak erreferentzia berdina du. Ondorioz, argumentu isil hori da kontrolatzailea. Orain, oroit kontrol-harremana sintaktikoa dela (eta ez pragmatikoa). Honenbestez, argumentu isil bat kontrolatzailea baldin bada, argumentu isil hori sintaktikoki islatua dela erran nahi du. Hau da, gabeziaren hipotesia erratua da.

57. Kontrol-egituretako subjektu isilek ez dituzte hemen aztertzen ditugun «argumentu isilen» ezaugarriak. (i) Lehenek interpretazioa halaberharrez kontrolatua dute, bigarrenak ez. (ii) Lehenak subjektu-posizioa mugatuak dira, bigarrenak ez. (iii) Lehenak testuinguru jokatugabeetara mugatuak dira, bigarrenak ez. (iv) Lehenak ezin dira DS batez ordeztu, bigarrenak bai. Ezaugarri oso desberdin horiek direla-eta, kontrol-egituretako subjektu isilak eta argumentu isilak kategoria desberdinetakoak direla kontsideratzen da (ikus, hala ere, Huang, 1984, 1989; Borer, 1989). Kontrol-egiturei buruzko literatura oparoa dago; ikus, adibidez, Chomsky, 1981; Hornstein, 1999; Landau, 2000; San Martin, 2004. Euskarazko kontrol-egiturez ikus Ortiz de Urbina, 1989; San Martin, 2000, 2004; Etxepare, 2005.

Ohar bestalde hemen ikusi ditugun adibideetan kontrolatzailea *nahi du* aditz konplexuaren subjektua dela, baina ikus daitekeenez beste egitura mota batzuetan zehar-osagarria da kontrolatzaile, eta isila izan daiteke berdin-berdin:

- (90) a. Mirenek Jon_i [_{-i/*j} etortzeko] erran dio.
 b. Mirenek [e]_i [_{-i/*j} etortzeko] erran dio.

Honek, bistan da, zehar-osagarri isilak ere sintaktikoki islatuak direla erakusten du. Bukatzeko, hirugarren test batek argumentu isilak osagai sintaktikoak direla erakutsiko digu. Hau teknikoagoa da, eta predikazio-egitura batean oinarritzen da.

c. *Perpaus txikietako subjektuak*

Egitura predikatibo batzuk existitzen dira, *perpaus txiki* deitutakoak. Perpaus txiki hauek predikazio-harreman bat adierazten dute (ikus Stowell, 1981; Bowers, 1993; Moro, 1997; ikus Artiagoitia 2001 euskarazko aurkezpen baterako). Perpaus txikiak egitura handiagoen barnean agertzen dira. Adibidez, (91) bezalako adibide batean, pozik dagoena Miren dela ulertzen dugu.

- (91) Mirenek Jon pozik lagunduko du.

Areago, euskal hitzunok erran dezakegu (91)n *pozik* ezin dela Jonez predikatzen den zerbait izan: izenondo honen ‘subjektua’ Miren da halaberharrez. Horrek, maila abstraktu batean *Mirenek* DSak eta *pozik* izenlagunak perpaus txiki bat osatzen dutela erakusten du ([Miren pozik] perpaus txikia). Gisa berean, (92)n *pozik* dagoena Jon dela ulertzen da (eta ez Miren). Hemen, beraz, *Jon* DSak eta *pozik* izenlagunak [Jon pozik] perpaus txikia osatzen dute.

- (92) Mirenek Jon pozik ikusi du.

Honenbestez, egitura hauetako sintaxia zehazki nolakoa den jakin gabe ere, aditzondoaren eta bere subjektuaren arteko harremana sintaxiak baldintzatzen duela erran dezakegu. Berriz ere, argumentu isilen izaera sintaktikoa baieztatzeko «test» gisa erabili dezakegun egitura bat daukagu. Aitzineko kasuetan bezala, iragarpena ondokoa da: (91) edo (92)ko perpaus txikiko ‘subjektua’ isildu baldin badaiteke argumentu isila sintaktikoki islatua dela erran nahi du. Hona hemen emaitzak:

- (93) a. [e] Jon pozik lagundu du.
 b. Mirenek [e] pozik ikusi du.

Bi perpausak gramatikalak dira. (93a)n, *pozik* dagoena Jon lagundu duen pertsona da, eta (93b)n Mirenek ikusi duena. Horrek erran nahi du perpaus hauetan *pozik* izenlaguna zerbaitz predikatzen dela, hots, elementu batekin perpaus txikia osatzen duela. Ondorioz, elementu hori, argumentu isila, sintaktikoki islatua da (93a) eta (93b)n. Hau da, ez da gramatika soilaren bitartez inferitzen.

Hemen ikusitakoak, argumentu isilak, agerikoak diren argumentu DSak bezala, perpausaren konputazioan parte hartzen duten elementuak direla erakusten du: anaforak uztar ditzakete, kontrolatzaile izan daitezke eta perpaus txikietako subjektu izan daitezke. Honenbestez, argumentu-isiltze fenomenoak ez da fenomeno pragmatikoa eta ezin izanen dugu gabeziaren hipotesiaren bitartez azaldu.

Atal hau itxi aitzin, itzul gaitezen gorago sakondu gabe utzi dugun euskarazko jabe isilen gaira (2.2.6. atala). Ondoko bi adibideak genituen:

(94) A: Zergatik kexu da Jon?

B: Partiduak haren/*[e] hautagaitza atzera bota duelako.

(95) Aitaren adiskideak nik sarrarazi ditut, baina bezeroak, idazkariak.

Aski argi da (94)n *bere* izenordaina beharrezkoa dela, hots, ezin dela isildu. (95)en, aldiz, Goenagak (1991) azpimarratzen duenez, ez da hain argi, gauzatutako jaberik egon gabe ere *bezeroak*, *aitaren bezeroak* direla ulertu baitaiteke. Baina bistan da, horrek ez du erran nahi jabe isila sintaktikoki islatzen denik. Hain zuzen ere, irakurketa hau *pragmatikoa* dela ikusiko dugu. Horretarako, gorago egin bezala, uztardura-test bat erabil dezagun. Badakigu *elkar* izenordain elkarkaria perpausuan uztartua izan behar dela. Uztartzailea, (96)ko adibideak itxuratzen duenez, genitibozko DS bat izan daiteke (ikus ere Oyharçabal, 2007).

(96) [Jon eta Mirenen]_i / [Haien]_i elkarrenganako_i gorrotoa handia da.

Anafora honen jokamoldea dela-eta, euskaraz jabea «isildua» delarik sintaktikoki islatua ote den ikusi ahal izanen dugu. Beheko elkarriketan, (97B)n *elkar* uztartzen duen *haien* izenordain genitibo bat dago (adibide hau (96)ren baliokidea da).

(97) A: [Jon eta Mirenen]_i eskuzabaltasuna oso handia da.

B: Baina [haien_i elkarrenganako gorrotoa] handiagoa da oraindik.

Begira orain (98). Hemen B perpausoko izenordain genitiboa isildua da. Haren erreferentzia zein den uler daiteke erraz, (98A)n aitzindari diskurtsiboa sartu delako berbaldian. Haatik, perpausa ez da gramatikala.

(98) A: [Jon eta Mirenen]_i eskuzabaltasuna oso handia da.

B: *Baina [[e]_i elkarrenganako gorrotoa] handiagoa da oraindik.

(97B)rekin pare minimoa osatzen duenez, (98B)n gramatikaltasun ezaren iturria gauzatutako jabe DSaren falta dela onartu behar da. Zehazkiago, elkar anaforaren presentzia dela-eta, honek uztartzailea falta duela erran nahi du. Honenbestez, euskaraz jabe isiltzerik ez dela ondorioztatu dugu. Zergatik beraz jabe «isil» batekin interpretatu dezakegu (100)eko adibidean?

(100) Aitaren adiskideak nik sarrarazi ditut, baina bezeroak, idazkariak.

Bada, hemen benetan gabeziaren hipotesia aplikatzen dela ondorioztatu behar dugu. Hau da, syntaxian jabe DSrik egon gabe, pragmatikoki jabe bat dagoela inderitzen dugu. Baina ondorio inportanteena ondoko hau da: hemen argumentu isilak osagai sintaktikoak bezala identifikatu ditugu, honenbestez (100)eko jabe «isila», ez denez syntaxian islatzen, ez da argumentu isila. Hau da, 2.2.6. atalean erran bezala, ez da jabe isiltzerik euskaraz.

Atal honetan, argumentu isilak perpauseko osagai sintaktikoak direla erakusten duten datuak aurkeztu ditugu. Hau da, agerikoak diren argumentu DSak bezala, perpausaren konputazioan parte hartzen duten elementuak dira. Eraitza honek erakusten du argumentu isilen analisia syntaxiaren eta fonologiaren arteko interfazean kokatu behar dela. Honenbestez, argumentu-isiltze fenomenoak ez da fenomeno pragmatikoa eta ezin izanen dugu gabeziaren hipotesiaren bitartez azaldu, honen arabera argumentu isilak ez baitira perpauseko osagai sintaktikoak.

Ondoko atalean, argumentu isilen izaerari buruz egin bigarren hipotesia ere, mugidaren hipotesia, desegokia dela ikusiko dugu.

2.3.2. *Mugidaren hipotesia baztertzen*

2.1.4. atalean, isiltasunaren iturri bat mugida dela ikusi dugu. Honenbestez, argumentu isilak elementu baten mugidak utzitako kopia ahoskatugabeak izan litezke. Nahiz eta argumentu isilek eta kopiek (edo aldagaiek) ezaugarri oso desberdinak eduki (ikus 2.3.3. atala beherago), hipotesi hau seriozki aztertu behar da, mugidan oinarritutako analisiak proposatu izan baitira zenbait hizkuntzako argumentu-isiltze kasu batzuk azaltzeko (txinera (Huang, 1984, 1989), alemana (Huang, 1984, 1989), europar portugesa (Raposo, 1986), kinande (Authier, 1988), nederlandera (Van Kampen, 1997))^{58,59}. Ikus dezagun nola funtzionatuko lukeen mugidan oinarritzen den analisi batek. Argumentu isila ezabatutako kopia baldin bada, lehen eginbeharra beste kopia non den zehaztea da. (101) eta (102) konpara ditzagun.

(101) Zer ikusten duzu ~~zer~~?

(102) Etorri naiz.

58. Azpimarratu behar da hala ere eman erreferentzietan analisi hau ez dela argumentu-isiltze fenomeno osoaren analisi bezala proposatu. Sinpleki, datu batzuk beherago ikusiko ditugun analisi klasikoetatik kanpo gelditzen zirela ikusirik, «aldagai» gisa tratatu beharrak zirela proposatu izan da (Huang, 1984, 1989; Raposo, 1986; Cole, 1987; Authier, 1988). Hau da, argumentu-isiltzearen teoria klasikoaren osagarri bat besterik ez da mugidaren hipotesia lan hauetan.

59. Analisi hauetan, ez da beti «mugida» terminoetan hitz egiten; proposamen batzuetan, argumentu-guneko aldagaia operatzaile batek uztartzen du, mugidarik gertatu gabe. Hemen bi hipotesi horiek batzen ditugu.

Lehen adibidean, «beheko» kopia ezabatzen da, baina «goikoa» gauzatzen da (ikus 2.1.4. atala). Bigarrenean, argumentu isila beheko kopia baldin bada, goikoa ere isildua dela erran beharko dugu:

(103) ~~Ni~~ ~~ni~~ etorri naiz.

Goiko kopiaren isiltasunaren jatorria zehazteko, bi aukera dauzkagu: aintzat hartu beharko dugu edo (i) beste isiltze mota baten emaitza dela, edo (ii) hori ere (beste) mugida batek utzitako kopia dela. Bigarren aukerak, argiki, nahi ez dugun zirkulu amaigabe batean sartzen gaitu. Lehena emankorra izan daiteke ordea; hain zuzen ere, hainbat egiturataraz aplikatu izan den ideia bat da (ikus Huang, 1984, 1989; Raposo, 1986; Cole, 1987; Authier, 1988). Hala ere, arazo kontzeptual eta enpiriko garrantzitsuak altxatzen ditu. Hipotesi honekin, Okhamen bizar-labanaren zuhurtzia legea bi aldiz bortxatzen dugu, alde batetik elementu isil berri batzuen existentzia onartu behar baitugu (goiko kopia isila), eta bestetik goiko kopia horientzat erabat bestelako isiltze-operazio bat asmatu behar baitugu. Oro har, hau da altxatzen den galdera: zergatik mantendu argumentu isilen mugida hipotesia, gero «goiko» kopien isiltasunerako azalpen konplikatu bat bilatu behar baldin badugu? Gainera, argumentuen isiltze fenomenoak «beheko» kopien ezabatze gisa ikusiz gero, arazo osoa «goiko» kopiaren ezabatzeraz lerraraztea da. Hots, argumentu isilen arazoari beste izen bat ematen diogu —«goiko kopien ezabatzea»— eta ez dugu ezer konpontzen.

Hipotesia bururaino eraman dezagun hala ere, euskararen adibidea hartuz. Elordietak (2001) adibidez azterbide hau euskarazko argumentu isilei aplika lekiekeela iradokitzen du⁶⁰. Gure hitzetan, ondokoa genuke: (103)ko subjektua, (101)eko osagarria bezala, perpausako ezker-periferiara mugitzen da, isiltzen den kopia bat utziz. Horrela, «etorri naiz» argumentu isileko perpausa (104)n bezala itxuratuko genuke (geziak «mugida» itxuratzen du). Perpaus honen egitura, bestalde, (105)eko topiko-mugidarekiko paraleloa litzateke nolabait:

(104) [~~Ni~~ [~~ni~~ etorri naiz]]

(105) (Besteak beldurturik etxean egon dira, baina) ni_{top}, ~~ni~~ etorri naiz.

(105)koa bezalako eratorpenekin duten eitearengatik, (104) bezalako eratorpenak «topiko isileko» eratorpenak bezala definitu izan dira askotan. Hainbat arrazoiengatik haatik, mugidaren hipotesi hau zalantzarik da (ikus ere Duguine,

60. Bi ohar egin behar dira Elordietaren (2001) proposamenari buruz. Alde batetik, testuinguru jokatu gabeetan baimenduak diren argumentu isilei buruzko gogoeta batean oinarritzen da (datu horiek 3. kapituluaren ezaibaidatuko ditugu). Beste aldetik, argumentu isil horiek A'-uztartutako *proak* direla proposatzen du (eta ez mugitutako elementuak). Horrek, Elordietaren arabera, argumentu isil horien aldi bereko aldagai- eta izenordainki-izaera azaltzen du. Guk haatik argumentu isilek inolako aldagai-izaerarik ez dutela erakutsiko dugu.

2008). Alde batetik, ezker periferiako elementuak, tipikoki, ezin dira isildu: *nz*-sintagmen eta fokuarien ezaugarri nagusia gauzatze fonologikoa da (ikus Irurtzun 2007 eta bertan eman erreferentziak). Adibidez, «topiko kontrastiboak» deitzen direnak, hain zuzen ere, ezin dira isildu. Begira adibidez (109)ko elkarriazketa:

(106) A: Nork hautsi ditu sukaldeko mahaia eta aulkia?

B: Mahaia_{top}, Jonek hautsi du, eta aulkia_{top}, Mirenek.

B': *Mahaia_{top}, Jonek hautsi du, eta ~~aulkia~~_{top}, Mirenek.

(106B')k erakusten duenez, 'aulkia' topikoa ezin da isildu, nahiz eta testuinguruarengatik argi egon zeri egiten zaion erreferentzia. Zentzu horretan, (104)n topiko isil bat egotea gauza bitxia da. Beste aldetik, honekin batera, argumentu isilen ezaugarri nagusi batek mugidaren kontrako ebidentzia ematen du: argumentu isilek ez dute inongo «irla-efekturik» erakusten, topikoek ez bezala. Irla-efektuak (edo hesi efektuak), elementu isil batzuk eremu jakin batzuetan daudenean agertzen dira (ikus Lasnik eta Uriagereka (1988), Artiagoitia (2000) eta hauetan eman erreferentziak azalpen zehatzago baterako). Adibidez, adjuntuak irlak dira A'-mugidarako. Har adibidez (107a) bezalako egitura gramatikal bat. Bertan, makoen arteko perpausa adjuntua da. Adjuntu horretatik osagai bat atera edo mugituz gero, (107b)n itxuratu bezala, emaitza ez da gehiago gramatikala.

(107) a. Goiz iritsi naiz [afaria nik prestatu behar dudalako gaur].

b. *Afaria_{top}, goiz iritsi naiz [~~afaria~~ nik prestatu behar dudalako gaur].

Argumentu isil bat adjuntu batean kokatzen baldin bada haatik, perpausa arras gramatikala da, (108)n ikusten ahal den bezala.

(108) A: Zu etxean afaria prestatzen?

B: Bai, goiz iritsi naiz [[e] nik prestatu behar dudalako gaur].

Argumentu isilak topiko isilak edo, oro har, mugidak utzitako kopiak balira, (108B) (107b) bezain txarra izatea espero genuke. Ez da horrelakorik gertatzen; honenbestez, beste mota bateko kategoria isila dela ondorioztatu behar dugu⁶¹.

Ikusi dugunez, argumentu isilak kopia bezala definitzen saiatzeak arazo kontzeptualak eta enpirikoak sortzen ditu. Ondorioz, *gabeziaren hipotesiarekin* egin bezala, *mugidaren hipotesia* baztertzea ezinbestekoa da. Honenbestez, hirugarren hipotesia, *presentzia isilaren hipotesia*, bide onean dela ondorioztatu behar dugu. Ondoko atalean, hipotesi hau formalizatzeko moduak aurkeztuko ditugu.

61. Elordietak (2001) irla-efektuak daudela argudiatzen du, ondoko adibidea dela-eta:

(i) ??Mikel_i lanetik bota zuten [PRO_i [e]_j aurpegikoa ematearren].

Baina (i)ko perpausaren desegokitasuna arrazoi pragmatiko batzuei lotua dela uste dut: argumentu isilaren erreferentzia berbaldi testuinguruan integratuz gero, esaldia asko hobetzen da:

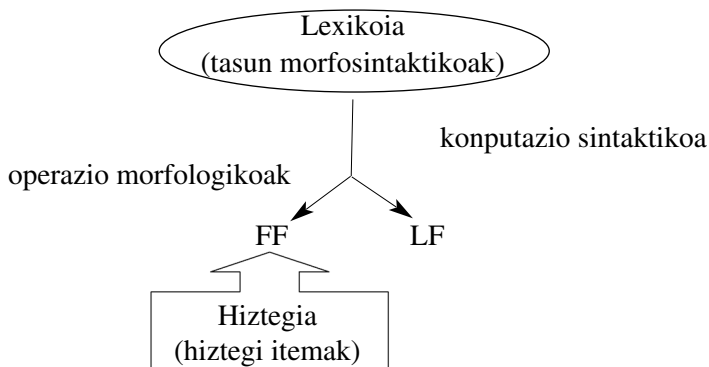
(ii) A: Jonek_j harreman estuak ditu nagusiekin?

B: Bai: Mikel_i lanetik bota zuten [PRO_i [e]_j aurpegikoa ematearren].

2.3.3. Presentzia isilaren hipotesia eta analisi tradizionalak

Aitzineko eztabaidan, argumentu isilen izaerari buruzko hiru hipotesietatik bi baztertu ditugu. Gelditzen dena, *presentzia isilaren hipotesia* da (ikus 2.1.4. atala). Honen arabera, argumentu isileko perpausetan argumentuak sintaktikoki islatuak dira —hots, DS batzuk dira—, baina ez dira fonologikoki gauzatzen. Nola formalizatzen da hipotesi hori aintzat hartu dugun gramatika-arkitekturan (hemen (109) gisa errepikaturik)?

(109)

Presentzia isilaren hipotesiarekin, eratorpenaren alderdi sintaktikoa argia da: argumentu isila tasun morfosintaktiko multzo baten gisara sartzen da eratorpenera, konputazioan parte hartzen du, eta bi interfazeetara bidalia da. LFn, tasun interpretagarriak interpretatzen dira, baina alderdi fonologikotik, ez da hain argi. Badakigu FFko *outputa* isila izanen dela, baina non erabakitzen da muin fonologikorik eza? (109)k bi aukera ematen ditu: edo (i) argumentu isila berez tasun fonologikorik gabeko elementu bat da (hots, isiltasuna lexikala da), edo (ii) berez tasun fonologikoak dituen elementu bat da, baina operazio batek tasun horiek «isiltzen» ditu. Bi hipotesi hauek aurkitu daitezke literaturan. Jarraian ikusiko ditugu.

a. Tasun fonologikorik gabeko osagaiaren hipotesia

Hatsarre eta Parametroen Teorian tasun fonologikorik gabeko osagaiaren hipotesia nagusi izan dela erran daiteke. Osagai hau *pro* izendatu da (ikus batez ere Chomsky, 1981, 1982). *Pro* «kategoria isilen tipologia» deitzen denaren barnean dago, beste hiru kategoria isilekin batera (PRO, DS-aztarnak eta *nz*-aztarnak). Chomskyk tipologia hau honela formalizatzen du: lau kategoria isilak sistema batean hertsiki erlazionatuak dira eta bakoitza [$\pm$ anaforiko] eta [$\pm$ izenordainki] tasun bitarren arabera definitzen da:

(110) Kategoria isilen tipologia (Chomsky, 1982)

	+Anaforiko	-Anaforiko
+Izenordainki	PRO	<i>pro</i>
-Izenordainki	IS-aztarna	<i>nz-aztarna</i>

Laukote horretan, kategoria isil bakoitza besteeikiko aurkakotasunean definitzen da. Argumentu isila (hau da, *pro*) [+izenordainki, -anaforiko] tasun multzoaren bitartez definitzen da. Oso sistema elegantea da hau, tipologiak iragartzen dituen lau kategoriak existitzen baitira⁶². Adibidez, *nz-aztarnen* kategorian aurreko atalean aipatu dugun «mugidak utzitako kopia» sartuko litzateke. Gisa berean, 2.3.1. atalean aurkeztutako «subjektu kontrolatua» PRO kategoriakoa da tipologia honetan. Areago, hizkuntzan hauez gaineko beste kategoria isil motarik ez dagoela iragartzen da. Hau da, (110)eko taulak isiltasunaren tipologia osoa biltzen du.

Sistemaren elegantzia baino harago, tipologia honen aldeko argudiorik handiena Uztardura Teoriak ematen du: kategoria isil bakoitzaren tasun espezifikazioak uztardurarekiko jokamolde berezi bat definitzen du (ikus ere *elkar* anaforari buruzko eztabaida 2.1.4.a. atalean). Uztardura Teoria, gramatikaren beste modulu bat da: izen-sintagmen banaketa arautzen du. (110)eko kategoria isilen sailkapenarekin, bakoitzaren banaketa bere tasunen arabera izanen da (ikus Chomsky, 1981, 1982; Lasnik eta Uriagereka, 1988). Uztardura Teoriaren baldintzak (111)n bilduak dira, eta uztardurak berak (112)ko definizioa du:

(111) *Uztardura Teoria*

- (A) [+anaforiko, -izenordainki] kategoriako elementuak beren eremuan uztartuak dira.
- (B) [-anaforiko, +izenordainki] kategoriako elementuak beren eremuan aske dira.
- (C) [-anaforiko, -izenordainki] kategoriako elementuak aske dira.

(112) *Uztardura*

A-k B uztartzen du baldin eta soilik baldin A-k B o-komandatzen baldin badu eta A eta B erreferentziakideak baldin badira.

Horrela, *proren* banaketa Uztardura Teoriaren B baldintzaren mende izanen da, eta haren eremuan aske izan beharko da. Demagun aipatu eremua perpausa dela (euskarazko uztarduraren datu eta analisi zehatzagoetarako, ikus Salaburu (1987), Ortiz de Urbina (1989), Rebuschi (1997), Artiagoitia (2000)). Kasu horre-

62. Anekdotak gisa, interesgarria da ikustea Chomskyk (1982) *pro* azkenik sartzen duela tipologian, paradigma osatzeko helburuarekin batez ere.

tan, (113)n itxuratzen den bezala, *prok* bere eremutik kanpoko aitzindari bat eduki dezake (113a), baina aitzindaria ezin da eremuaren barnean izan (113b)⁶³.

- (113) a. Jonek_i erran digu [*pro*_i ez dela etorriko].
 b. *[Jonek_i ez du *pro*_i ikusten].

Bestalde, kategoria isilen tipologia izen-sintagmen tipologiarekiko paraleloa da (Chomsky, 1981). (110) eta (114)ko taulak konparatuz ikus daitekeenez, kategoria isil bakoitzeko gauzatutako kategoria bat dago, ([+anaforiko;-pronominal] kategoriakoa izan ezik; ikus Chomsky (1981) auzi honen inguruko eztabaida baterako). Sistema honetan, izenordaina *pro*ren baliokidea da.

(114)

	+Anaforiko	-Anaforiko
+Izenordainki		izenordain
-Izenordainki	anafora	R-espresio

Hots, *pro* muin fonologikorik gabeko izenordaina da. Emaita hau oso egokia da, argumentu isilak izenordainek bezalako banaketa baitute oro har (ikus 3.4.2. atala; ikus ere Ortiz de Urbina, 1989 eta Duguine, 2008):

- (115) Jonek uste du berak/[e] irabaziko duela.

Beste azterbidea ikus dezagun orain: honetan, argumentu isila muin fonologikodun DS bat da, baina arrazoi bat edo bestearengatik, muin fonologiko hori gauzatu gabe gelditzen da.

b. Isildutako DSaren hipotesia

Pro kategorian oinarritzen den analisiak argumentu isilak berez tasun fonologikorik gabeak diren elementuak bezala ikusten ditu, baina beste azterbide bat ere badago. Honen arabera, argumentu isilak syntaxian eta semantikan DS osoak dira, baina independentea den arrazoi batengatik, ez dira ahoskatzen, ez dira fonologikoki gauzatzen. Hipotesi honek, 2.1.4.c. atalean deskribatu dugun «elipsiaren» fenomenoarekin bat egiten du. Adibide batekin itxura dezagun:

- (116) [e] hemen gaude.

Isildutako DSaren hipotesia zuzena baldin bada, [*e*]-ren bitartez adierazia dena ‘gu’ izenordaina da. Hau da, (116)ko perpausa (117)koarekiko gauza bakar batean desberdintzen da: subjektuaren gauzatze fonologikoan.

63. Anafora-isiltze kasu batzuk aipatzen dira 3. kapitulan.

(117) Gu hemen gaude.

Bestelako ezaugarrietan —hots, jokamolde sintaktikoan, interpretazio semantikoan, tasun morfosintaktikoetan— berdin-berdinak dira⁶⁴. Hipotesi hau batez ere japonierak eta koreerak bezala ageriko komunztadurarik ez duten hizkuntzetarako proposatu izan da (ikus Hoji, 1998; Kim, 1999; Tomioka, 2003; Moriyama eta Whitman, 2004; Neeleman eta Szendrői, 2007; Takahashi, 2007), baina ez bakarrik, Holmberg (2005) finlandierazko 1. eta 2. pertsonako argumentu isilak ezabatutako DSak direla argudiatzen baitu (ikus ere Perlmutter, 1971; Roberts, 2006; Duguine, 2008). Lan hauen artean, argumentu isilen izaera xehekiek aztertzen duena Neeleman eta Szendrői (2007) da. Bertan, argumentu-isiltzea baldintza morfologiko baten mende dela argudiatzen dute. Ikertzaile horien arabera, argumentu-isiltzearen fenomenoan garrantzizkoa dena, izenordainek atzizkiekiko duten jokamolde morfologikoa da. Haien iritziz, bakarrik morfologia eranslea dagoen hizkuntzetan isildu ahal izanen dira izenordainak. Hipotesi hau adibide batekin itxura dezagun:

(118) Kare-ga/[e] kare-o/[e] settokusuru. Japoniera
 hura-NOM hura-AKUS konbentzitu (Neeleman eta Szendrői, 2007: 679)
 ‘Konbentzitu du.’

(119) I/*[e] said he saw me/*[e]. Ingelesa
 ni.NOM esan hura.NOM ikusi ni.AKUS
 ‘Hark ikusi nauela erran dut.’

Hemen ikus daitekeenez, japonieraz kasu-marka izenordainari eransten zaio —hots, morfologia eranslea du—, eta isil daiteke. Ingelesezt, aldiz, izenordain osoaren forma aldatzen da kasu-aldaketarekin batera (‘I’ vs ‘me’): fusio edo bat egite morfologia daukate. Horregatik, Neeleman eta Szendrői (2007) arabera, izenordain horiek ezin daitezke isildu.

Oraintxe (a) eta (b) azpiataletan aurkeztu ditugun *tasun fonologikorik gabeko osagaiaren hipotesia* eta *isildutako DSaren hipotesia* ez dira biziki desberdinak eta azterbide bakar baten aldaki terminologiko hutsak besterik ez direla irudi lezake. Haatik, ondoko kapituluan ikusiko dugu, (i) iragarpen desberdinak egiten dituztela, eta (ii) inplikazio kontzeptual desberdinak ere dauzkatala. Areago, 3. kapituluan azterbide posible bakarra bigarren hipotesiaren ildotik doana dela erakutsiko dut. Hala ere, orain interesatzen zaigunerako, biak hipotesi bakar baten «azpi-hipotesiak» dira, hau da, presentzia isilaren hipotesia formalizatzeko modu desberdinak. Orain arteko eztabaidak gainera hipotesi hau argumentu isilen izaera azaldu dezakeen bakarra dela ondorioztatzen eraman gaitu. Haatik, ondoko azpiatalean, oraindik kontsideratu ez dugun analisi bat posible dela ikusiko dugu.

64. (i)ko perpausaren baliokidea ere izan liteke, hots, DS konplexuago bat izan liteke isildutakoa:

(i) Miren eta biok hemen gaude.

2.3.4. Hipotesi berri bat: argumentu-izaeradun komunztadura

Hasieratik dena oker bagenu? *Argumentu isilez* hitz egiten ari garela, benetan isildutako ezer ez balitz? Hipotesi hau ez dugu benetan kontsideratu orain arte, gabeziaren hipotesia baztertu baitugu. Gabeziaren hipotesia baztertu dugu argumentu isildun egituretan sintaktikoki aktiboak diren osagai batzuk badaudela erakutsiz: uztartzaile bat, kontrolatzaile bat, etab. (ikus 2.3.1. atala). Baina uztartzailea edo kontrolatzailea perpauseko *beste osagai bat* balitz? Galdera hau —edo zehazkiago, duda hau— hobeki ulertzeko, adibide batekin itxura dezagun.

(120)koa bezalako aldizkatze baten aurrean, (120a)ko DSa (120b)ko [e] argumentu isilarekin aldizkatzen dela ondorioztatu dugu.

- (120) a. Guk ardoa erosiko dugu.
b. [e] ardoa erosiko dugu.

Areago, isildutako zerbait beharrezkoa da anafarak uztartzeko, adibidez:

- (121) a. Guk_i elkar_i maite dugu.
b. [e]_i elkar_i maite dugu.

Baina ezerk ez du printzipioz baztertzen perpauseko beste elementu bat anaforaren uztartzailea delako hipotesia. Har dezagun berriz (120b). Perpaus honetan, nahiz eta subjektu DSrik ez den, badakigu zein den bere erreferentzia: lehen pertsona pluralekoa da, hots, hiztuna eta beste pertsona batek edo batzuek osatutako multzoari egiten dio erreferentzia. Informazio hori, komunztadura-morfologiaren bitartez eskuratzen dugu; zehazkiago, (120b)n aditz laguntzaileko *-gu* morfemaren bitartez. Gauzak horrela izaki, (120b)ko perpausean benetan zerbait isildua ote den galdetzea zilegi da. Hau da, komunztadura-morfemak perpausa semantikoki osoa izateko informazioa eskaintzen duenez, baliteke subjektu DSrik gabeko perpausa gramatikala izatea. Horrela, adibide gisa erabilitako perpausaren itxurapen egokia (122)koa litzateke: elementu isilik gabeko perpaus osatu bat:

- (122) Ardoa erosiko dugu.

Har dezagun komunztadurak funtzio erabakigarria betetzen duelako hipotesia eta bururaino eraman dezagun. Zein da komunztadurak ematen duen *informazio* hori? Informazio horrek segurtatu behar du perpausa gramatikala izanen dela. Honenbestez, normalean subjektu DSari atxikitzen zaizkion ezaugarriak dauzka. Perpausa gramatikala izateko, (gutienez) subjektuaren kasu tasuna, ϕ -tasunak eta θ -rola (edo tasuna) beharrezkoak direla onartua da (ikus Manzini eta Savoia (2002) eta Frascarelli (2007) eztabaida baterako)⁶⁵. Ondorioz, komunztadurak tasun horiek daramatzala onartzen baldin badugu, subjektu DSa bera ez da beharrezkoa

65. Kasuaz eta ϕ -tasunez, ikus 4.2. atala.

egiten eratorpena gramatikala izateko. Hipotesi hau hainbat lanetan esploratua izan da azken urteetan; ikus besteak beste Jelinek (1984), Speas (1994, 2006), Baker (1996), Pollock (1997), Alexiadou eta Anagnostopoulou (1998), Kato (1999), Ordoñez eta Treviño (1999), Manzini eta Savoia (2002), Platzack (2004)⁶⁶. Hau da, (122) ondoko modura itxura daiteke (osagarri-komunztadura alde batera utziz kontua sinpletzeko):

(123) Ardoa erosiko du-gu_[ERG, 1sg, egile].

Hemen, *-gu* morfemak jokutzen du osoki subjektuaren funtzio sintaktikoa; maila abstraktuan ere ez da beraz subjektu isilik. Gainera, euskararen kasuan hipotesi hau bereziki interesgarria da, hizkuntzalaritza historikoan lortutako emaitzekin bat datorrelako: 1. eta 2. pertsonako komunztadura-atzizki eta -aurrizkiak izenordainen klitizizazio eta inkorporaziotik eratorriak dira (ikus Gómez eta Sainz 1995 eta bertan emandako erreferentziak). Ondoko taulan, komunztadura eta izenordainen arteko harreman historikoaren isla ikus daiteke (Gómez eta Sainz (1995: 249)tik hartua eta moldatua):

(124)

	Izenordaina	Komunztadura	
		aurrizki	atzizki
1sg	ni	n-	-da
2sg	hi	h-	-*ga/-na
1pl	gu	g-	-gu
2pl	zu	z-	-zu

Forma hauek berreraikiak dira, hots, antzinako euskararen paradigmak erakusten dituzte: izenordainek aintzinako forma islatzen dute (hau da, *zu* plurala da), eta singularreko atzizkiak gaur egungo formekiko pixka bat desberdinak dira (lehen pertsona *-t* da eta bigarrena *-k/-n*). Argiki, izenordain eta komunztadura formak (pluralekoak batez ere) oso hurbilak dira: komunztadura-markak izenordainak direlako hipotesiak, hau da, (123)ko analisiak, sendoa ematen du⁶⁷. Baina nola azaldu uztardura, kontrol eta perpaus txiki egiturak? 2.1.4. atalean, hauek isildutako argumentu baten presentzia adierazten dutela argudiatu dugu. Galdera honek erantzun sinplea dauka. Alde batetik, komunztadura-markari uztartzaile eta

66. Ideia lehenik warlpiri bezalako hizkuntzentzat —konfigurazionalak ez diren hizkuntzatzat jotzen ziren horientzat— proposatu zuen lehenago Jelinek-ek (1984) (ikus ere Baker, 1996). Taraldsen (1980) eta Rizzi (1982) aitzindari gisa aipatu litezke ere, komunztaduraren ‘izenordain’ izaera azpimarratzen baitute, modu horretara formalizatzen ez badute ere.

67. Komunztadura-morfemen jatorria hizkuntza askotan izenordainen paradigma dela oso hedatua den hipotesia da (ikus adibidez Givón, 1976).

kontrolatzaile izateko ahalmena esleitzen badiogu, datuak zuzen-zuzenean azaldu ahal izango ditugu. Begira berriz ere (121):

- (121) a. Guk elkar maite dugu.
b. [e] elkar maite dugu.

Komunztadura-morfemak, DSek bezala, anaforentzat aitzindari izateko gaitasuna duela aintzat har dezagun. Hipotesi hori eginik, (121b)n ez da subjektu sintaktiko baten presentziarik postulatu behar, *elkar* anaforaren uztartzailea *-gu* marka dela erranen baitugu. Hau ondoko modura itxuratu daiteke:

- (125) Elkar_i maite du-gu_{[ERG, 1sg, egile]i}.

Gisa berean, komunztadura-morfemari perpaus txikietan DSek bezala parte hartzeko ahalmena atxikitzen baldin badiogu, gorago eman modifikazio-egiturak ere azaltzen ahalko ditugu.

- (126) Mirenek pozik ikusi n-au.

Hots, (126) bezalako perpaus batean, *n-* atzizkia izanen da ‘pozik’ predikatuarekin perpaus txikia osatzen duena. Hipotesi honek beste ondorio bat dakar: komunztadura-morfemak subjektu baten sintaxia baldin badu, subjektu DSak benetan hautazko elementuak izanen dira (sintaxiaren ikuspegitik). Honenbestez, nahiz eta gorago gabeziaren hipotesia baztertu dugun, argumentu-isiltze egiturak deitu ditugun horietan inolako isiltzerik ez egotea zentzuzko hipotesia dela onartu behar dugu. Hipotesi hau, hemendik aitzina argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesia deituko duguna, kontuan hartu beharko dugu beraz lan honetan, eta honen berrikuspenari leku inportantea eskainiko diogu 3. kapitulan.

Laburbilduz, argumentu isilen izaerari buruzko bi hipotesi onargarri daude: edo DS isilak dira (presentzia isilaren hipotesia), edo argumentu isilen egituretan ez da ezer isiltzen, eta badaukaguna, izaera berezia daukan komunztadura da (argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesia). Ondoko atalean, argumentuen isiltze fenomenoari buruzko literaturaren berrikuspen honekin segituz, hizkuntz aldakortasunaren ikuspegia hartuko dugu eta argumentu-isiltzearekiko hizkuntzek dauzkaten jokamoldeak azaltzeko egin diren proposamen nagusiak ikusiko ditugu.

2.4. ARGUMENTU-ISILTZEAREN ANALISI TRADIZIONALAK

Argumentu isilak zer motatako osagai sintaktikoak izan litezkeen ikusi dugu aitzineko atalean. Baina izaera definitzea ez da garrantzitsua den gauza bakarra argumentuen isiltze fenomenoaren ulertu nahi baldin badugu: argumentu-isiltzea —edo argumentu isilen banaketa— arautzen duen baldintza edo murriztapenik ba ote dagoen argitu behar da ere, eta hala baldin bada, nolakoa den edo nolakoak diren zehaztu.

Galdera horiei erantzuteko, argumentu-isiltzearen banaketa tipologikoa aztertu behar da. Hots, teoria egoki bat nahi badugu, fenomenoaren deskribapen egoki bat nahitaezkoa da. Hori dela-eta, eztabaida hauek hizkuntz aldakortasunean kokatzen dira gehienetan, honako galdera honi erantzun nahian: zergatik hizkuntza batzuetan argumentuak isil daitezke eta besteetan ez? Horrela, baimentzearen arazoa eta aldakortasunaren azalpena oso estuki loturik doazela ikusiko dugu. Horregatik, aldakortasunaren ikuspegi parametrikorrotzaren azalpena eman ondoren (2.4.1. atala), analisi tradizionalak aurkeztuko ditugu. Alde batetik, komunztadura fenomenoan oinarritzen diren analisiak ikusiko ditugu (2.4.2. atala) eta beste aldetik, komunztadurarik gabeko hizkuntzetako argumentu-isiltzearen analisiak (2.4.3. atala). 2.4.4. atalean behin-behineko ondorioak aterako ditugu. Bertan, 2.4.1. atalean aurkeztu ikuspegi parametrikorrotza baztertu behar dela ondorioztatuko dugu besteak beste.

2.4.1. Argumentu-isiltzearen parametro orokorra

Orain arte zehaztasun handirik gabe aipatu dugun datu bat oso garrantzitsua da: argumentuak isil daitezke, bai, baina ez hizkuntza guztietan. Adibidez, ingelesez ez da euskaraz bezalako subjektu isiltzerik. Hau (127)n itxuratzen dugu:

- (127) a. I/*[e] come.
 ni etorri
 ‘Etortzen naiz.’
 b. She/*[e] ate everything.
 hura.F jan dena
 ‘Dena jan zuen.’

Ingelesez bezala, hainbat hizkuntzatan subjektuak ezin dira isildu: frantsesez, suedieraz, islandieraz, alemanez, errusieraz, etab. Honenbestez, munduko hizkuntzak bi multzotan bana daitezke: argumentu isilak dauzkatenak alde batetik, eta argumentu isilik ez dutenak bestetik. Banaketa hori (128)n itxuratua da⁶⁸.

- (128) *A multzoa - argumentu isilak BAI*: euskara, gaztelania, txinera, vietnamiera, txewera, kitxua, hungariera, jiwari, europar portugesa, etab.
 B multzoa - argumentu isilik EZ: frantsesa, suediera, islandiera, errusiera, alemana, ingelesa, norvegiera, brasildar portugesa, etab.

Banaketa horrek azalpenik ba ote du? Hizkuntz gaitasunaren ezaugarri batetik eratortzen ote da? 80ko hamarkadan, tipologikoki desberdinak diren hizkuntzen azterketa sortzaileen loraldiarekin, argumentu isilen fenomenoak interes bizia sortu

68. (128)ko banaketa sinplista da, ez baitu argumentu moten arteko bereizketarik egiten (subjektu, osagarri, jabe, etab.). Baina oso egokiro islatzen du argumentu-isiltzeari buruzko lanetan inplizituki aurkitzen den ikuspegia, argumentuen isiltze-parametroaren ideari lotzen zaiona.

zuen teoria chomskyarrean. Ikerketa konparatzaile hau, Hatsarre eta Parametroen Teorian oso egokiro kokatzen da. Parametroen hipotesiak, lehen kapituluan ikusi dugunez, hizkuntz aldakortasunean aurkitzen diren eskema orokorrak azaltzeko modu bat eskaintzen du. Horrela, argumentu-isiltzearekiko hizkuntzak bi multzotan bereizten direnez (128)n (edo argumentu isilekoak edo argumentu isilik gabekoak dira), argumentu-isiltzearen fenomeno formalizatu daiteke Hatsarre eta Parametroen modeloan. Argumentu isilen parametroa ondoko erara formula dezakegu adibidez (ikus Chomsky 1981):

(129) *Argumentu isilen parametroa*: argumentu isilak izateko ahalmena⁶⁹:

BAI: euskara, txinera, italiera, maltatxe, etab.

EZ: ingelesa, frantsesa, alemanera, etab.

Parametro honek makroparametro baten forma du (ikus 1.5. atala). Oroit makroparametroak, hizkuntza guztiak (edo azpimultzo bat, ikus Baker (2001)) berrakatzatzen dituzten parametroak direla. Parametro mota honen ezaugarri bereziak, lexikoitik edo/eta sintaxitik kanpo kokatzea da. Hau da, hizkuntza batek makroparametro bakoitzeko balioa (bai ala ez) arras manera arbitrarioan hartzen du, edozelakoa izan dadin ere haren jostura. Hala ere, praktikan, argumentu-isiltzea aztertu duten hizkuntzalari askok, eta hori Hatsarre eta Parametroen modeloaren garapenaren hasieratik, ez dute ikuspegi makroparametrikoa hautatu, eta fenomeno azalpen desberdinak bilatu izan dituzte, datuak eta orokorpenak deskribatzea baino gehiago, hauek modu independentean azaltzeko helburuarekin. Nahikari horrek bultzaturik, argumentu-isiltzearen banaketaren sakoneko arrazoiak azaltzeko hainbat entsegu egin dira. Asko jarraitu izan den pista bat, komunztadurak funtzio garrantzitsu bat jokatzen duelako intuizioa izan da. Jarraian aurkeztu dit.

2.4.2. *Komunztadura-harremanetan oinarritzen diren analisiak*

Argumentu-isiltzea beste fenomeno batekin erlazionaturik agertzen da askotan: komunztadurarekin. Gorago, euskaraz komunztadura-morfemak argumentu isilaren erreferentziari buruzko informazioa «ematen» duela erran dugu. Gisa berean, gaztelania edo italiera bezalako subjektu isileko hizkuntzetan, nahiz eta subjektua isildua izan, aditz jokatuak bere erreferentzia «berreskuratzeko» posibilitatea ematen du, hots, komunztadura-markak subjektua zein den adierazten du (singularreko 1. pertsona, pluraleko 1. pertsona, singularreko 2. pertsona, etab.). Begira adibidez gaztelaniazko (130). Bertan, ageriko subjekturik ez dago, baina komunztadura-morfemak subjektu hori lehen pertsona pluralekoa dela erakusten du.

69. Argumentu isilen ikerketa subjektu isilen ikerketara mugatu izan da askotan parametrizazioa aztertzerakoan. Areago, askotan argumentu isilen parametroaz hitz egin ordez, *subjektu isilen parametroaz* hitz egiten da (ikus adibidez Jaeggli eta Safirren (1989) bildumaren izenburua: *The Null Subject Parameter*). Ikus ere aitzineko oin-oharra.

- (130) [e] vamos.
joan.1pl
'Goazen.'

Ingeleseztik subjektua isildu nahi bagenu, ordea, gehienetan isildutakoaren erreferentzia ezin izango genuke berreskuratu. Adibidez, ezin genezake erran (131)n isildutako subjektua lehen, bigarren edo hirugarren pertsonakoa ote den, eta gisa berean, ez dakigu plurala edo singularra den. Izan ere, (132)n adierazia den bezala, hainbat motatakoa izan liteke⁷⁰:

- (131) *[e] go. *Ingelesa*
joan
(132) I/you(sg)/we/you(pl)/they go.
ni/zu/gu/zuek/haiek joan

Informazio gehiena daraman komunztadura mota —euskaraz edo gaztela-niaz daukaguna, adibidez— aberatsa deitu da, eta ingelesezkoa bezala informatiboa ez dena, pobrea. Hori dela-eta, komunztadura mota eta argumentu-isiltzearen arteko korrelazio bat egin daiteke. Argumentu-isiltzearen azalpena korrelazio ho-netan oinarrituz, azalpen funtzionalista bat besterik ez da ematen, baina oso sendoa den intuizio bat adierazten da: komunztadurak argumentu-isiltzearen funtzio erabakigarria jokatzeko intuizioa. Intuizio honetaz, Taraldsenek (1978) orokorpen deskriptibo bat egingo du, Taraldsenen orokorpena deituko dena (ikus ere Chomsky, 1981; Jaeggli, 1982; Rizzi, 1982). Hau (133)n emana da:

- (133) *Taraldsenen orokorpena*:
Komunztadura aberatseko hizkuntzetan subjektuak isil daitezke.

Taraldsenen orokorpenak argumentu-isiltzearen parametroa, eta honenbestez, hizkuntz tipologia modu arrazoitu batean azaltzeko bide bat irekitzen du. Hala ere, orokorpen horretarik kanpo gelditzen diren hizkuntzak daude: batere komunztadura-morfologiarik ez duten hizkuntzak. Hizkuntza horietako gehienetan, argumentuak isil daitezke⁷¹. Adibide batzuk eman ditugu 2.2. atalean; hona hemen orain txinera, japoniera, malayalam eta thailandierazko adibide batzuk:

70. Jakin dezakegun gauza bakarra da subjektua ez dela 3. pertsona singularrekoa, honekiko komunztadura delako beste guztietatik aldentzen den bakarra, *goes* forma harturik (orainaldian bakarrik).

71. Dirudienek, hizkuntza kriolloak dira batere komunztadurarik eduki gabe argumentu-isiltzerik ez duten hizkuntza bakarrak (Neeleman eta Szendrői, 2007). Hauek 6. kapituluaren berriz eztabaidatuko ditugu.

- (134) [e] lai-le *Txinera*
 etor-le Subjektu isila
 ‘Etorri da.’ (Huang, 1984: 537)
- (135) Kare-ga/[e] kare-o/[e] settokusuru. *Japoniera*
 hura-NOM hura-AKUS konbentzitu Subjektu eta osagarri isilak
 ‘Konbentzitu du.’ (Neeleman eta Szendrői, 2007: 679)
- (136) Rotti ewite? Kutti [e] tinnu . *Malayalam*
 ogi.NOM non haur.NOM jan Osagarri isila
 ‘Non da ogia? Haurrak jan du.’ (Mohan, 1983: 663)
- (137) Nit bōōk waa Nuan hen [e]. *Thailandiera*
 Nit mintza esan Nuan ikus Osagarri isila
 ‘Nitek Nuanek ikusi duela erran du.’ (Pingkawat, 1985)

Datu hauek erakusten dute Taraldsenen orokorpenean soilik oinarritzen den edozein analisi sinplistegia izanen dela. Horrela, argumentu-isiltzearen baimentzeari buruzko literaturan garatu diren analisisetan nolabaiteko disjuntzioa sartu behar izan da, argumentu isilak « α baldintzaren» edo « β baldintzaren» bitartez baimenduak direla proposatuz. Bereizketa hori argumentu-isiltzearen analisi guztietan ageri da (ikus 3. kapitulua).

Taraldsenen orokorpena, eta adierazten duen intuizioa, lan askoren abiapuntua izan da, hala ere, komunztaduradun hizkuntzetako eta komunztadurarik gabekoetako argumentu-isiltzearen fenomenoaren azalpen orokor bat emateko bidean. Jarraian, komunztadura-harremanetan oinarritzen diren bi analisi mota nagusiak aurkeztuko dira: (a) argumentu isilak sintaktikoki baimendu eta identifikatu behar direla aintzat hartzen duen azterbidea, eta (b) gorago 2.3.4. atalean jadanik aipatu dugun argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesia. Ondotik, (c) azpiatalean, Taraldsenen hipotesian esplizituak diren «komunztadura aberats» eta «komunztadura pobre» nozioak zehazteko proposatu izan diren definizioak ikusiko ditugu.

a. Izenordain isilak baimentzen eta identifikatzen

Argumentu-isiltzearen teoria klasikoa dei dezakeguna Chomskyren (1981) eta batez ere, Rizziren (1982, 1986) lanen jarraian garatu da. Gorago aipatu dugun tasun fonologikorik gabeko osagaiaren hipotesia (*proren* hipotesia) aintzat hartzen da oro har, zeren kategoria honek bere izaera berezia dela-eta perpaus batean agertzeko baldintza batzuk bete behar dituelako ideia naturala baita 80ko hamarkadako ikuspegiari (ikus adibidez Chomsky, 1981, 1982). Teoria klasiko honetan argumentu isilen banaketak bi atal dituela aintzat hartu ohi da (ikus batez ere, Rizzi 1986). Alde batetik, argumentu isilak formalki baimendu behar dira (*formal licensing*),

eta bestetik, identifikatu behar dira (*identification*)⁷². Lehen baldintzak argumentu isilen agertoki posibleak zehazten ditu. Hau da, argumentu isilak zein posizioan ager daitezkeen erraten du. Identifikazio-baldintzaren helburua, berriz, beste arazo mota bati erantzutea da, hala nola isila den osagaien interpretazio-prozesuaren misterioari azalpen bat ematen dio. Identifikazioa beharrezko baldintza da hala ere, eta argumentu isilen banaketaren azalpenaren parte inportantea da.

Has gaitezen baimentze-baldintzarekin. Oinarrizkoa izan den datua hau da: subjektu isilen presentzia perpausaren izaera jokatuari lotua dela. Hau da, aditz jokatugabeekin, subjektu isilak ez dira baimenduak. Begira adibidez gaztelaniazko (138)-(139) esaldi pareari:

- (138) María_i ha dicho [que [e]_{i/j} vendrá].
 Maria LAG erran KONP etor.GERO.3sg
 ‘Mariak etorriko dela erran du.’
- (139) *María_i ha prometido [[e]_{i/j} venir].
 Maria LAG hitz.eman etor
 ‘Mariak etortzea hitz eman du.’

(138)n osagai isila gorago definitu dugun motako argumentu isila da, irakurketa askea baitu: Mariari edo beste edozeini egin diezaioke erreferentzia. (139)ko esaldiak eduki dezakeen irakurketa bakarra, aldiz, kontrol-irakurketa da: isildutako osagaiak ez du interpretazio askea. Honenbestez, ezin liteke argumentu isil bat izan⁷³. (138)ko mendeko perpausa jokatua da eta (139)koa ez. Honenbestez, argumentu isilak lehen perpaus motan soilik baimenduak direla ondorioztatu daiteke. Hipotesi hau erabat nagusitu da argumentu isilei buruzko lanetan, eta bertsio desberdinetan aurkitu daiteke 80ko hamarkadan eraman lanetan: ikus besteak beste Chomsky (1981), Jaeggli (1982), Rizzi (1982, 1986), Huang (1984), Adams (1987), Borer (1989), Jaeggli & Safir (1989), Raposo (1989)⁷⁴. Hona hemen adibidez eragin handia eduki duen Rizziren (1986) lanean proposatzen dena⁷⁵:

72. Bi atalak ez dira hala ere beti bereizten. Horren arrazoia, argumentu isila baimentzen duen burua eta identifikatzen duena gehienetan bat bera izatea da. Ortiz de Urbina (1989) euskararen analisiaren arabera, adibidez, bertan baimentze eta identifikazio nozioak identifikazio-baldintza bakar baten pean batzen dira (Chomsky 1982 segituz).

73. Kontrol-irakurketa daukanean, kontrolatutako subjektu bat dago. Honenbestez, (i)n bezala itxura genezake modu tradizionallean, edo (ii)n bezala kapitulu honetan gorago egin modura (edo subjektu-guneko hutsunerik gabe, ikus Chierchia 1982):

(i) María_i ha prometido [PRO_i venir].

(ii) María_i ha prometido [_j venir].

74. Datu multzo zabalago baten berri ematen dute Borerren (1989) lanak eta Huang (1984, 1989) *Kontrol Orokortuaren Teoriak*, kontrol-egiturak eta argumentu isileko egiturak fenomeno bakar gisa analizatzen baitituzte, baina hala ere biak jokatu/jokatugabe asimetrrian oinarritzen dira.

75. Kasua, DSeK perpausako buru batetik jasotzen duten gramatika *tasun* bat da. Kasu-teoria 4. kapituluaren aurkeztuko dugu xeheki. Ikus ere Artiagoitia (2000).

(140) *Baimentze-baldintza* (Rizzi, 1986)

X_y° buruak *pro* baimentzen du kasua ezartzen baldin badio.

Hau da, Rizzik baldintza honetan perpausa jokatua izan behar delako orokorpenean formulatzen du argumentu isilak buru jakin batetik kasua jaso behar duelako baldintzaren bitartez. Baimentze-baldintza, ikus daitekeenez, bikoitza da. Alde batetik, *pro* baimentzen duen burua kasua ezartzen diona izan behar da, eta bestetik, buru horrek ezaugarri bat eduki behar du, y azpiindizeak adierazten duena. Azpiindize horren bitartez, Rizzik argumentu-isiltzearen parametroaren *locus*-a kokatzen du: y motako buruak *pro* baimentzeko ahalmena daukatenak dira (italieraz, kasua ezartzen duen burua). y ezaugarriarik gabeko buruek, nahiz eta kasu-ezarleak izan, ez dute *pro* baimendu ahal izanen; sistema honetan, ingelesa bezalako hizkuntzetako kasu-ezarleak izanen dira. Horrela, hizkuntzaz hizkuntza kasu-ezarle diren buruen izaera aldakorra eginez, argumentu-isiltzearen aldakortasuna integratzen da Rizziren (1986) sisteman.

Argumentu isilen banaketa arautzen duen bigarren baldintza, identifikazioarena da. Baldintza honek, erran dugunez, isildua den osagaia interpretatzeko aukera ematen du. Betiere Rizziren (1986) proposamenarekin segituz, hona hemen bertan proposatzen den identifikazio-baldintza:

(141) *Identifikazio-baldintza*

X° baldin bada *pro* baimentzen duen burua, orduan *prok* X° -ren ϕ -tasunen balioa dauka.

Azken finean, komunztadura-morfemak argumentu isilaren erreferentzia berreskuratzeko aukera ematen duela dio baldintza honek, kasu-ezarlea komunztadura azaleratzen den gunea den heinean (ikus ere Raposo, 1989). Baldintza honek intuizio bat islatzen du, argumentu isilek (eta aurkezten ari garen ikuspegian *prok*) ϕ -tasunik ez duelako intuizioa⁷⁶. Azterbide mota honekin, argumentu isilen banaketa sintaktikoaren berri oso modu egokian ematen da. Azpimarratu behar da ere argumentu-isiltzearen teoria hau 2.3.3.a. atalean ikusi genuen kategoria isilen teoriarekin hertsiki lotua dela. Erran nahi baita, *pro* ezaugarri bereziak dituen item lexiko bat da, eta berezitasun horiek sintaxia berezia edukitzera eramaten dute. Hau da, subjektu DS gauzatu batek ez du baimentze- eta identifikazio-baldintzarik bete behar, baina *prok*, bere izaera dela-eta, bai.

Bukatzeko, datu garrantzitsu bat azpimarratu behar da: Rizziren (1986) sistemak, txinerak eta thailandierak bezala, ez ditu kontuan hartzen batere komunztadurarik eduki gabe argumentu isilak dauzkaten hizkuntzak. Hizkuntza horietako argumentu-isiltzea beste mota bateko baldintzetan oinarritzen dela dio (3. kapituluaren ikusiko dugu identifikazio-baldintzak hizkuntza hauekiko iragarpen erratuak eginen lituzkeela).

76. Argumentu isila formalki identifikatu behar delako ideiaaren aurka, ikus Frascarelli (2007).

Erran daiteke Rizziren (1986) lana izan dela hizkuntzalaritza formalean nagusitu den argumentu-isiltzearen teoria 80 eta 90eko hamarkadan (ikus besteak beste Adams, 1987; Holmberg eta Platzack, 1995; Landa, 1995). Gaur egun, ordea, 90eko hamarkadaren bigarren partetik aitzina azkarki garatu den beste hipotesi bat nagusitu da. Gorago aurkeztu dugun argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesia da. Ondoko azpiatalean, hipotesi horren planteamendu zehatzak aurkezten ditugu.

b. Argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesia planteatzen

Gaur egun, argumentu-isiltze fenomenoaren ikuspegi berri bat nagusitzen da literaturan. Ikuspegi horrek 2.3.4. atalean aurkeztu dugun argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesiaren bidea hartzen du, eta, besteak beste, Speas (1994, 2006), Barbosa (1995, 2007), Ordóñez (1997), Alexiadou eta Anagnostopoulou (1998), Kato (1999), Ordóñez eta Treviño (1999), Vainikka eta Levy (1999), Koenenman (2000) edo Platzack (2004) lanetan garatzen da. Oroit hipotesi honen arabera argumentu isileko egituretan ez dagoela DSrik argumentu-gunean; horregatik dira argumentu «isilak». Komunztadura-morfemek berek nola edo hala «argumentu-izaera» daukate, eta honenbestez ez da argumentu DSen beharrik. Komunztadura-morfema —KMZ dei dezagun— item lexiko bat da, kasu-, θ -tasun eta ϕ -tasun multzo bat (gutienez). Baina KMZ aldi berean buru bat eta argumentu bat da. Izaera bikoitz hori azaltzeko, inkorporatutako/klitizizatutako izenordain bat edo determinatzaile bat dela esaten da⁷⁷.

Baina nolakoa da komunztadura argumentu isilik ez daukaten hizkuntzetan, hots, frantsesez, ingelesez, suedieraz, etab.? Argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesiaren arabera, hizkuntza horietan —besteetan ez bezala— komunztadurak ez du batere argumentu-izaerarik. Hau da, komunztadura-markak ez ditu izenordainen ezaugarriak: ez du tasun nominalik. Ideia hau modu desberdinetara garatu da literaturan. Hemen Speasen (2006) laneko sistema pixka bat zehazkiago aztertuko dugu, adibide gisa. Speasek hizkuntzetan bi eratako komunztadura daudela aintzat hartzen du: (i) «komunztadura aberatsean» komunztadura-morfema bakoitza elementu lexiko bat da, eta (ii) «komunztadura pobrean» komunztadura-markak aditzarekin batera zerrendatuak dira lexikoian⁷⁸. Modu sinpletu batean,

77. Determinatzaileak osagai bereziak dira: (i) DSetan erreferentzialtasuna D determinatzaile buruak ekartzen duela aintzat hartu ohi da (ikus Longobardi, 1994), eta (ii) izenordainak D gisa sailkatzen dira askotan (Postal, 1969; Elbourne, 2001). Honenbestez, D eta KMZ gauza bera direla erratea ez da zentzurik gabea.

78. Beste lanetan ere bi komunztadura mota bereizten dira. Adibidez, Platzackek (2004), Borerren (1989) ideia batekin segituz, honako hau proposatzen du: (i) komunztadura «aberratsa» pronominala da, beraz bere eremuan aske izan behar da, eta (ii) komunztadura «pobre» anaforikoa da, eta honenbestez DS aitzindari bat behar du. Aitzindaria, proposamen horretan, komunztadurarekin indizekidea den DSa da. Horrela, komunztadura aberatseko perpausak DSrik gabe gauzatu daitezke, baina ez komunztadura pobrekoak. Modu berdintsuan, Alexiadou eta Anagnostopoulouren (1998) lanean Speasen (1994, 2006) sistema segitzen da, Pollocken (1997) lanean komunztadura [+izenordainki] eta [-izenordainki] duten hizkuntzak bereiztea proposatzen da, etab.

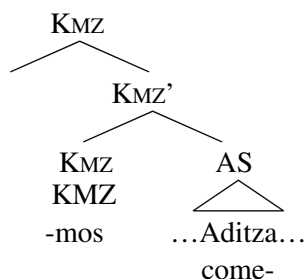
ondoko erara itxuratu genitzake gaztelaniaren (komunztadura aberatsekoa) eta ingelesaren (komunztadura pobrekoa) lexikoiak:

(142) $LEX_{gaztelania}$: {comer, andar, -o, -s, -mos, ...}

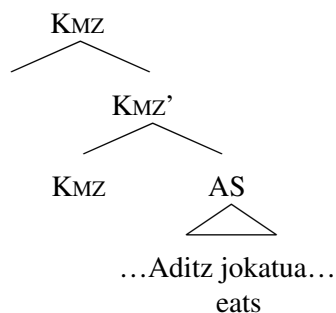
(143) $LEX_{ingelese}$: {eat, eats, walk, walks, ...}

Ondotik, komunztadura aberatseko morfemak KMZ buru-gunera sartzen dira zuzenki eratorpenera (144)⁷⁹. Komunztadura pobrekoak, ordea, aditzari loturik A-n sartzen dira (145).

(144) *Komunztadura aberatseko hizkuntzak (gaztelania, adibidez)*

(145) *Komunztadura pobreko hizkuntzak (ingelese, adibidez)*

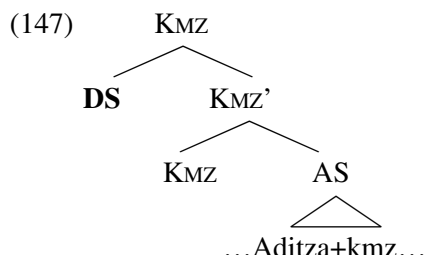
Speasen (2006) sistemaren bigarren partea ekonomia-hatsarre bat da:

(146) Islapen batek muin fonologikoa edo semantikoa eduki behar du.

(146)ko baldintzak, KMZ islapenean, edo buru posizioan edo espezifikatzaile posizioan zerbait egoteko eskatzen du. (144)ko egiturak ekonomia-hatsarrea betetzen du, muin fonologikoa duen komunztadura-marka KMZ buru posizioan baita. Honenbestez, komunztadura aberatseko hizkuntzetan KMZ-ren espezifikatzaile-posizioa hutsik gelditi daiteke. Hots, ez da DS baten beharrik, argumentu isileko

79. Speasen (1994, 2006) lanean InfilS bitan banatzen da: TS eta KMZS (ikus Chomsky, 1991). KMZS eta KMZ letra desberdinez adierazten ditugu hemen, gauza desberdinak direla azpimarratu nahian. Speasentzat, KMZS islatu daiteke bere buru-gunean KMZ morfema egon dadin ala ez.

perpausak gramatikalak izanen baitira. (145)en, aldiz, KMZ burua hutsa da, beraz (146)ko baldintza bortxatzen du. Bere espezifikatzaile-posizioan DS bat baldin bada, ordea (ikus (147)), proiektzioak muina dauka, eta (146) ez da bortxatzen. Honen bestez, komunztadura pobreako hizkuntzetan DS bat gauzatu behar da, bestela perpausa ez baita gramatikala izanen.

Speasen (2006) ideia orokorra, beraz, argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesi orokorraren muina dena, ondoko hau da: perpaus guztietan sendoa den «argumentu» bat egon behar da, izan dadin DS edo komunztadura-morfema. Hipotesi honen aldeko bestelako ebidentzia ere aurkitzen da literaturan. Adibidez, komunztadura aberatsa daukaten hizkuntza guztietan, aditza AStik ateratzen da. Hau, (148)n dagoenaren gisako eratorpena aintzat hartzen baldin badugu, oso erraz azal daiteke, aditza eta atzizkia lotzen dituen A-tik KMZ-ra mugitzen dela erranez (ikus Travis, 1984; Rohrbacher, 1999, besteak beste)⁸⁰.

Hirugarren hizkuntza «mota» azaltzea falta zaigu orain: komunztadura-morfologiari gabe argumentu isilak daukaten japoniera eta txinera bezalako hizkuntzak, hain zuzen ere. Horretan, Speasen (1994, 2006) sistema interesgarria da, kasu hauek kontuan hartzen dituelako⁸¹. Speasek datu hauek komunztadura faltaren bitartez esplika daitezkeela uste du. Komunztadurarik gabeko hizkuntza hauetan KMZ islapena bera falta dela proposatzen du. KMZ sintagmarik gabe, (146) baldintza ez da aplikatzen: ez da buru bat edo espezifikatzaile bat egoteko eskakizunik. Ondorioz, subjektua gauzatzea ez da beharrezkoa: komunztadurarik gabeko hizkuntzetan, argumenturik gabeko perpausak gramatikalak izanen dira.

Laburbiltzeko, argumentu-izaeradun hipotesia Taraldsenen orokorpenaren zuzen-zuzeneko formalizazioa dela erran daiteke: komunztadura pobre vs aberats eta argumentu-isiltze vs ez-isiltze asimetriak hertsiki lotzen ditu. Komunztadurarik gabeko hizkuntzen kasua ere integratzeko aukera ematen duenez gainera, proposamen orokorra interesgarria egiten da. Ondoko atalean, «aberastasuna» eta «pobrezia» nozioak nola azaldu izan diren ikusiko dugu.

80. Komunztadura aberatsak aditz-mugida eragiten duelako hipotesiaren aurka, ikus Bobaljik (2001).

81. Argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesiaren baitako beste lanetan ez dira hizkuntza hauek integratzen, nik dakidanez.

c. Komunztadura aberatsa, pobrea eta eza: intuiziotik formalizaziorantz

Goian aurkeztu bi hipotesietan, komunztaduraren presentzia eta gabezia parez pare jartzen dira. Gisa berean, bi komunztadura mota bereizten dira. Mota batekoa-rekin, argumentu-isiltzea baimendua izanen da, bestearekin ez dago horrelakorik. Rizziren (1986) baimentze-baldintzaren definizioan adibidez, y azpindize batek adierazten du zein diren argumentu isilak baimentzeko ahalmena duten buruak. Speasen (1994, 2006) lanean, berriz, komunztadura lexikoiko item berezi bat da hizkuntza batzuetan eta, besteetan, adizkiari atxikirik dator, berezko izaerarik gabe.

Bi proposamen mota hauetan haatik, ez dugu ikusi nola definitzen diren bi mota horiek: zerk kokatzen du komunztadura-morfema jakin bat multzo batean edo bestean? Galdera honi ematen zaion erantzuna argi da: gorago (2.4.2. atalaren sarreran) azpimarratu bezala, komunztadura-morfemen formak berak zein multzo-takoa den adieraziko digu. Baina hau intuizio soilak baino harago eraman behar da argumentu-isiltzearen teoria komunztaduraren izaeran oinarritu nahi baldin bada. Esplorazio hori bera egiten da hain zuzen ere bi lan famatutan⁸². Jarraian aurkezten ditugu (ikus ere Koeneman 2000 eta Tamburelli 2006).

Osvaldo Jaeggli eta Ken Safirrek, famatu bilakatu den 1989ko artikulua batean, argumentu-isiltze fenomenoaren atzean baldintza bateratu bat dagoela argudiatzen dute. Bertan, «komunztadura aberatseko isiltzea» eta «komunztadurarik gabeko isiltzea» deitu ditugun fenomenoaren definizio bat proposatzen dute, gakoa komunztadura paradigmaren uniformetasunaren ideian kokatuz. Subjektu isiltzea aztertzerakoan, ondokoaz konturatzen dira: alde batetik, komunztadura aberatseko hizkuntzetan komunztadura-paradigmako forma bakoitza eratorria —edo jokatu— da, eta bestetik, beste argumentu isileko hizkuntzetan (txinera, thailandiera, etab.) forma guztiak aditz-erroa bezalakoak dira. Orokorpen hauek arau bateratu gisa eraikiz, Jaeggli eta Safirrek (1989: 30) honako sistema hau proposatzen dute:

(148) *Subjektu isilen parametroa*

Subjektu isilak komunztadura paradigma uniformeak daukaten hizkuntza guztietan baimenduak dira, eta hauetan bakarrik.

(149) *Uniformetasun-baldintza*

H hizkuntza batean P komunztadura-paradigma bat morfologikoki uniformeak da baldin eta soilik baldin P-n soilik eratorritako formak edo soilik eratorrigabeko formak badira.

Uniformetasun-baldintza irudikatzeko, begira ondoko orainaldiko komunztadura-paradigmei (indikativoko orainaldian):

82. 6. kapituluaren beste azterbide bat jarraituko dugu. Ez dut hemen aurkezten, ez baita batere Jaeggli eta Safir (1989) eta Rohrbacherren (1999) kasuan bezala literaturan nagusitu den ikuspegia.

(150) *Gaztelania* *hablar* ‘hitz egin’ (orainaldia)

1sg	hablo	1pl	hablamos
2sg	hablas	2pl	habláis
3sg	habla	3pl	hablan

(151) *Euskara* *esan* (orainaldia)

1sg	diot	1pl	diogu
2sg	diozu/n/k	2pl	diozue
3sg	dio	3pl	diote

(152) *Japoniera* *yom* ‘irakurri’ (orainaldia)

1sf, 1pl, 2sg, 2pl, 3sg, 3pl	yom-ru ⁸³
------------------------------	----------------------

(153) *Frantsesa* *parler* [paʁlɛ] ‘hitz egin’⁸⁴ (orainaldia)

1sg	parle	[paʁl]	1pl	parlons	[paʁlɔ̃]
2sg	parles	[paʁl]	2pl	parlez	[paʁle]
3sg	parle	[paʁl]	3pl	parlent	[paʁl]

(154) *Ingelesa* *speak* ‘hitz egin’ (orainaldia)

1sg	speak	1pl	speak
2sg	speak	2pl	speak
3sg	speaks	3pl	speak

Alde batetik, bai gaztelaniaz eta bai euskaraz, pertsona-numero pare bakoitzerako adizki jokatugabea ez bezalako forma dago aditzean. Hots, forma guztiak eratorriak dira. Bestetik, japonieraz marka berdina da kasu guztietan: aditz-erroa bezalakoak dira, eratorrigabeak dira. (149)ko baldintzaren arabera, hiru paradigma hauek uniformeak dira, beraz, eta (148)k hizkuntza hauetan argumentu-isiltzea posible izatea iragartzen du. Ondotik, frantsesez, paradigma osoa eratorritakoa litzateke 2. pertsona pluraleko forma infinitibozkoa bezalakoa ez balitz ([paʁle]), eta alderantziz, ingelesezkoa osoki eratorrigabekoa bezalakoa litzateke erroa bezalakoa ez den marka bat ez balego (3. pertsona singularrekoa). Hau da, bi hizkuntza hauek paradigma mistoa dute. Honenbestez, Jaeggli eta Safirren (1989) teoriari jarraiki, ez dutenez paradigma uniformea, ez dute subjektu isilik baimenduko. Euskara, gaztelania eta japoniera argumentu isileko hizkuntzak dira, eta frantsesa

83. Japonieraz *-ru* orainaldiko marka da.

84. Frantsesaren ortografia ahozko hizkuntzaren antzinako egoera baten isla denez, ezin dugu idatzizko forma kontuan hartu komunztadura aztertzeko orduan. Komunztaduraren morfologia erreala ezagutu nahi izanez gero, ahoskera da aztertu behar dena, hots, morfologia. Horregatik, (153)n aditz jokatu bakoitzaren forma fonologikoa idatzizko formaren eskuinean erakutsia da, makoen artean.

eta ingelesa ez. Horrela, bada, datu sorta hau ikusita, Jaeggli eta Safirren proposamenaren iragarpenak betetzen dira.

Jaeggli eta Safirren (1989) lanaren bidean, Rohrbacherrek (1999) komunztadura-morfologian oinarritzen den beste baldintza bat diseinatzen du, *Paradigma osoaren* baldintza deitzen duena (ikus ere Rohrbacher, 1994; Speas, 1994, 2006 eta Koenenman, 2000, 2006). Definizio horren arabera, komunztadura-paradigma bat *osoa* —eta honenbestez aberatsa— da (155)eko baldintza betetzen baldin badu⁸⁵:

(155) *Paradigma osoaren baldintza* (Rohrbacher 1999: 138)

Komunztadura aberatsa da baldin eta soilik baldin gutxienez denbora batean eta numero batean 1. eta 2. pertsona-markak bereizgarriak badira.

Definizio honen arabera, adibidez, frantsesak komunztadura pobrea dauka, 2. pertsonak ez daukalako marka bereizgarriarik ez singularrean (1., 2. eta 3. pertsonetako formak sinkretikoak dira, ikus (153)) ez eta ere pluralean ('parler' [paʁle] infinitiboa bezalakoa da) (Rohrbacher 1999: 216-218)⁸⁶. Gisa berean (eta argikiago beharbada), ingelesezko komunztadura-paradigmak ere ez du paradigma osoaren baldintza betetzen. Frantsesa, ingelesa, eta beste kasu askotarako, paradigma osoaren baldintzak Jaeggli eta Safirren (1989) uniformetasun-baldintzak bezalako emaitzak ematen ditu. Beste hizkuntza batzuetarako, berriz, bi definizioek iragarpen desberdinak egiten dituzte, eta kasu batzuetan paradigma osoaren baldintzaren iragarpenak betetzen dira, beste batzuetan uniformetasun-baldintzarenak (ikus Rohrbacher (1999) eta Speas (2006) bataren eta bestearen arazo enpirikoetarako). Jaeggli eta Safirren (1989) eta Rohrbacherren (1999) proposamenak beste puntu batean ere desberdintzen dira: lehenean txinera bezalako komunztadurarik gabeko hizkuntzak komunztadura «abaratseko» hizkuntzekin kokatzen dira eta bigarrenean sistematik kanpo uzten dira. Honenbestez, Rohrbacherren (1999) definizioa aintzat hartuz gero, komunztadurarik gabeko hizkuntzetako argumentu-isiltzea beste baldintza mota batean oinarritu beharko da (adibidez, gorago ikusi dugun Speasen (2007) proposamena segi liteke, eta aintzat hartu hizkuntza hauetan ez dela KMZ-rik islatzen). Laburbilduz, Jaeggli eta Safir (1989) eta Rohrbacherrek (1999) «komunztadura aberatsa» eta «komunztadura pobrea» nozioak azaltzeko aditz jokatuena paradigmen forman oinarritzen diren lanabesak eskaintzen dituzte. Ulertu behar da proposamen hauek nolabait 2.4.2.a eta 2.4.2.b. ataletan aurkeztu ditugun argumentu isilen banaketaren bi azalpenak

85. Rohrbacherrek (1999) paradigma osoaren baldintza aditz-mugidaren tipologia azaltzeko erabiltzen du batez ere: paradigma osoa daukaten hizkuntzetan aditza Infl-ra igoko da. Ikus Bobaljik (2001) eta Alexiadou eta Fanselow (2002) proposamen honen kritika baterako.

86. Rohrbacherrek (1999: 218-220) haatik, frantsesez subjektu klitikoek paradigma osoaren baldintza betetzen dutela argudiatzen du. Hau da, haren arabera, hizkuntza honetan klitikoek komunztadura-funtzioa betetzen dute nolabait.

(baimentze/identifikazio baldintzetan oinarritzen dena eta argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesia) osatzen dituztela, hauek komunztadura aberats vs komunztadura pobre dikotomian oinarritzen baitira.

Atal honetan, argumentu isilen banaketari buruzko bi hipotesi edo teoria erabat desberdin aurkeztu ditugu. Lehen a Rizziren (1986) lanarekin hasten den argumentu isilen baimentze- eta identifikazio-baldintzetan oinarritzen da, osagai hauen izaerari dagokionez presentzia isilaren hipotesia aintzat hartuz. Bigarrena argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesiaren jarraipen naturala da, argumentu isilak komunztadura-morfema mota jakin bat dagoenean automatikoki edukiko ditugula inplikatzeko baitu. Baina bi teoria horiek dikotomia berdinean oinarritzen dira, komunztadura aberats vs komunztadura pobre dikotomia deitu ohi dena. Dikotomia horri buruzko bi lan aurkeztu ditugu: komunztadura-paradigmen formak oinarritzen diren azalpenak proposatzen dituzte.

Ondoko atalean, erabat bestelako azterbide bat aurkeztuko dugu: komunztadura-morfologiarik ez daukaten txinera eta japoniera bezalako hizkuntzen analisirako komunztadura-morfologiari erreferentziarik egiten ez dion proposamen bat. Bertan, isiltzea modu askeago batean itxuratzen da: baldintza pragmatikoei dute argumentu-isiltzea arautzen.

2.4.3. Komunztadurarik gabeko argumentu isileko hizkuntzak azaltzen

Aitzineko atalean, komunztaduraren ezaugarrietan oinarritutako azalpenak aurkeztu ditugu. Proposamen horietako batzuetan, hala nola Speas (2006) eta Jaeggli eta Safirren (1989) lanetan, komunztadurarik gabeko argumentu isileko hizkuntzak analisi bateratu batean integratzen dira. Hau ez da guztien kasua, ordea, eta azpimarratu dugun bezala, Rizzi (1986) edo Rohrbacher (1999) lanetan eman dezagun, txinera edo thailandiera bezalako hizkuntzetako isiltze fenomenoak beste baimentze-baldintza baten arabera direla aintzat hartzen da.

Baina jakin behar da hutsune hau ez dela halabeharrez konponezina. Hizkuntza hauek argumentu-isiltzearen baimentze-mekanismoen azterketa formal gutxi dago, baina oro har nagusitzen den intuizioa ondokoa da: isiltzea baldintza pragmatiko egokiak betetzen direnean egin daiteke (ikus Y. Huang (2000) eta bertan eman erreferentziak)⁸⁷. Hau da, isildu nahi den argumentuak berbaldi-testuinguruan aitzindari bat baldin badu, isil daiteke. Hipotesi honen alde argudiatzen du adibidez Y. Huangek (2000). Egile honek bi hizkuntza mota bereizi behar direla iradokitzen du: «hizkuntza sintaktikoak» eta «hizkuntza pragmatikoak» (ikus ere Li eta Thompson, 1976; Tsao, 1977; C.-T.J. Huang, 1984). Hizkuntza sintaktikoetan,

87. Azpimarratu behar da isiltzea arautzen duen baldintza pragmatikoa dela esateak ez duela inplikatzeko argumentu isila bera ez dela sintaktikoki islatzen. Hau da, ez da hemen 2.3.1. atalean argumentu isilen izaerari buruz erran dugunarekiko kontraesanik.

argumentu-isiltzea gorago ikusi dugun motako komunztaduran oinarritutako baldintzen mende litzateke, baina hizkuntza pragmatikoetan baldintza pragmatiko hutsek arautuko lukete isiltzea, sintaxiaren esku-sartzerik gabe. Horrela, minimizazio-hatsarre pragmatiko batek (ikus berbaldi inplikaturen teoria, Grice, 1975; Levinson, 1987; Y. Huang, 2000) hitz egitean argumentuak ahal den heinean isiltzea eskatuko luke. Honenbestez, argumentu baten erreferentzia jadanik sartua izan baldin bada elkarrizketan, isildu ahal izanen da (ikus Y. Huang (2000: 4. kap.) azalpen zehatz baterako)⁸⁸. Hau da, txinera, japoniera edo vietnamiera bezalako hizkuntzetan, argumentuen isiltze fenomeno berbaldi-testuinguru soilak araututako fenomeno da. Tipikoki, berbaldi-mailako baldintza mota hau, aitzindari bat edukitzearena, elipsiari aplikatzen zaion baldintzetako bat da («paralelotasuna»; ikus 2.1.4.c eta bertan eman erreferentziak). Honenbestez, elipsiaren eta argumentu-isiltzearen arteko hurbiltze edo uztartze interesgarri bat gauzatzen da hemen. Are interesgarriagoa da, komunztadurarik gabeko hizkuntza hauetan argumentu isilen izaerari dagokionez, hau elipsiaren emaitza izan daitekeela proposatu izan baita (ikus Huang, 1991; Otani eta Whitman, 1991; Kim, 1999; Tomioka, 2002; Takahashi, 2007). Zehazkiago, lan hauetan, 2.3.3.b. atalean ikusitako isildutako DSaren hipotesia garatzen edo aintzat hartzen da. Hots, argumentu-isiltze fenomeno eta elipsiaren fenomeno azken finean bakar bat izan litezkeela iradokitzen duten emaitzak lortzen dira. Arazotxo bat dago hala ere: 2.1.4. atalean elipsia sintaxiak arautzen duela iradoki dugu; hots, paralelotasuna ez dela bete behar den baldintza bakarra. Ikusi berri dugun hipotesiaren arabera haatik, argumentu-isiltzea fenomeno pragmatiko hutsa da. Ez da, beraz, elipsiarekin erabat konparagarria. Baina 3.3. atalean, hipotesi hau erratua dela ikusiko dugu, errealtatean japoniera bezalako hizkuntzetan ere argumentu-isiltzea baldintza sintaktikoen mende baita. Honenbestez, elipsia eta argumentu-isiltzea fenomeno bera direlako hipotesia zentzuzkoa dela agertuko da.

Anartean, argumentu-isiltzearen literaturaren aurkezpen motz hau bururatze-ko, behin-behineko emaitzak laburbilduko ditut ondoko azpiatalean, eta argumentu-isiltzea makroparametro batek erregulatzen duelako hipotesia baztertzeko arrazoiak emanen ditut.

2.4.4. Behin-behineko ondorioak

Atal honetan, argumentu-isiltzearen banaketari buruzko ideia eraginkorrenak ikusi ditugu. Jarraian laburtzen ditut:

88. Ikus ere Frascarelli (2007), Sigurðsson eta Maling (2006) eta Sigurðsson (2008). Lan hauetan, KONP-eremuak diskurtsoaren eta argumentu isilen arteko lotura egiten duela proposatzen da. Erran daiteke Y. Huangen ideia sintaxian bideratzen dutela nolabait.

- (i) Argumentuen isiltze fenomenoak egokiro integratzen da Hatsarre eta Parametroen modeloa.
- (ii) Komunztaduraren izaera eta argumentu-isiltzearen arteko lotura garrantzitsua izan daitekeelako intuizioa sendoa da (Taraldsenen orokorpena).
- (iii) Intuizio horretan oinarritzen diren bi azterbide nagusi daude: alde batetik, Rizik (1986) baimentze- eta identifikazio-baldintza formalak bereiztea proposatzen du, eta bestetik, argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesiaren bultzatzaileek argudiatzen dute komunztadura-morfemak, argumentu-funtzioa betez, DS baten presentzia beharrik gabekoa egiten dutela.
- (iv) Taraldsenen orokorpenaren atzean zer dagoen azaltzeko komunztadura-paradigmen forma erabakigarria dela pentsatzen da (Jaeggli eta Safir, 1989; Rohrbacher, 1999).
- (v) Bukatzeko, komunztadurarik gabeko argumentu-isiltzearen berri emateko, baldintza pragmatikoei soiletan oinarritzen den azterbide bat ikusi dugu.

Kapitulu honetan ikusitakoaren ondorio orokorrak atera aitzin, parametro nozioari buruzko ohar bat egin nahi nuke. Parametroen ikuspegi zorrotza, makroparametrikoa, ez da hedatuena gaur egun, hizkuntz fenomeno gehienak hatsarre independente batzuen bitartez azaldu daitezkeelako ideia nagusitua baita (ikus Newmeyer (1998, 2005), Kayne (2005), Boeckx (prestatuntzan) eztabaida batzue-tarako). Joera orokor hori segituz, guk ere argumentu-isiltzearen azalpen makroparametrikoa baztertuko dugu, jarraian aurkeztuko ditugun arrazoiengatik. Lehenik, errepika dezagun aurkeztu dugun argumentu-isiltze (makro)parametroa (2.4.1. atala):

(156) *Argumentu isilen parametroa*: argumentu isilak izateko ahalmena:

BAI: euskara, txinera, italiera, maltaxe, etab.

EZ: ingelesa, frantsesa, alemanera, etab.

Parametro hau, gaur egungo ikuspegitik, makroparametro bat da. Oroit makroparametroak hizkuntza guztiak (edo azpimultzo bat, ikus Baker, 2001) berrakatzatzen dituzten parametroak direla. Parametro mota honen ezaugarri bereziak, lexikoetik edo/eta sintaxetik kanpo kokatzea da. Hau da, hizkuntza batek makroparametro bakoitzeko balioa (bai ala ez) arras modu arbitrarioan hartzen du, edozelakoa izan dadin ere haren jostura. Hala ere, argumentu-isiltzearekin uztartzen diren hainbat fenomeno morfosintaktiko daudela ikusi dugu atal honetan. Alde batetik, komunztadurarik gabeko hizkuntza gehienetan, argumentuak isil daitezke. Ondotik, komunztadura-morfologia dagoenean, honen izaera «aberatsa» edo «pobrea» funtsezkoa izan daitekeela agertu da (Taraldsenen orokorpena). Bukatzeko, baldintza pragmatiko batzuk ere egon litezkeela ikusi dugu. Honenbestez, argumentu-isiltzea ez da (156)k adieraziko lukeen bezala modu ad hoc batean munduko hizkuntzak bi multzotan banatzen dituen ezaugarri bat: fenomeno linguistiko sare bateko parte bat da. Horrela, ikuspegi makroparametrikoa ez da ego-

kia izanen fenomeno sare honen azalpen bat eman nahi baldin badugu. Hori dela-eta, lan honetan, besteak beste Rizzi (1986), Jaeggli eta Safir (1989) edo Speas (2006) lanetan hartutako bideari jarraituko diogu, korrelazio desberdinak kontuan hartuz eta argumentu-isiltzearen azalpen arrazoitu bat bilatuz. Horregatik, ikuspegi makropa-rametrikoa baztertuko dugu⁸⁹.

Honenbestez, gaur egun gramatika sortzailean nagusi den ikuspegia aintzat hartuko dugu hemen, *lexikoiko parametroen hipotesia* (Borer, 1984; Chomsky, 1995; ikus ere 1.5. atala)⁹⁰. Izenak erakusten duen bezala, lexikoiko parametroen hipotesiaren arabera, parametroak lexikoian daude: elementu funtzionalek berek dauzkaten tasun formalen ondorioz izanen da hizkuntza bat mota batekoa edo beste-koa. Horrela, hizkuntza batean subjektuak isil baldin badaitezke, hizkuntza horretako item lexiko jakin batzuek duten ezaugarri formal bati esker izanen da. Ohar ikuspegi horretan sar daitezkeela Rizziren (1986) analisia eta argumentu-izaeradun komunztaduraren analisia. Lehenean, Infl buruak berez dauka —hots, lexikoitik— y azpiindize erabakigarria. Gisa bertsuan, bigarren analisiaren arabera komunztadura-marka batzuk lexikoian independenteak dira eta kasu-, ϕ - eta θ -tasunak dituzte, eta besteak ez dira adizkietatik bereiziak eta kasu-, ϕ - eta θ -tasunik gabeak dira.

2.5. ONDORIOAK

Lan honetan interesatzen zaigun isiltasun mota, argumentuen isiltzea, oso fenomeno zabala dela ikusi dugu. Hedadura hori bi ardatzen arabera da. Lehenik, hizkuntza askotan gauzatzen den fenomeno da; subjektu-isiltzea, ikusi dugu, Haspelmath-eta (2005) munduko hizkuntz egituren atlasean bilduak diren hizkuntzetako % 89n egiten da. Ondotik, ez da soilik subjektuetara mugatzen: osagarri zuzen isilak, zehar-osagarri isilak, jabe isilak eta adposizio-osagarri isilak identifikatu ditugu.

Argumentu-isiltzearen tipologia aurkeztu eta euskara bertan kokatu ondoan, fenomenoak gramatika sortzailean eduki dituen azalpenak aurkezten jardun dugu. Alde batetik, argumentu isilen izaera sintaktikoari dagokionez, hainbat hipotesi egin daitezkeela ikusi dugu. Litezkeenak diren bi hipotesiak, presentzia isilaren hipotesia eta argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesia izendatu ditugu. Lehenaren arabera, argumentu isileko perpausetan sintaktikoki islatua den baina fonologikoki gauzatzen ez den elementu bat dago. Bigarrenaren arabera, aldiz,

89. Ikus Baker (2001, 2008) makroparametroen teoria orokor interesgarri baterako. Ohar, hala ere, Bakerrek berak hainbat hizkuntzatak argumentu-isiltze fenomenoak polisintesiaren parametroaren bitartez azaltzen duela (ikus ere Baker, 1996). Hau da, fenomenoari nolabaiteko azalpen arrazoitu bat ematen dio.

90. Azpimarratu behar da, hala ere, balitekeela giza hizkuntzetan zeinbait motatako parametroak egotea aldi berean. Hots, parametro batzuk makroparametroak izan litezke, eta besteak, parametro lexikoak (ikus Uriagereka, 2007b). Hala ere, guretzat, argumentu-isiltzeari dagokionez, parametro bat(zuk) egotekotan, lexikoiko parametroa(k) d(ir)ela aintzat hartuko dugu.

perpaus horien berezitasuna komunztadura-morfeman datza: horrek argumentu-izaera du eta, honenbestez, ez da argumentu DS bat islatzeko beharrik. Beste aldetik, literaturan argumentuen isiltze fenomenoaren jatorri eta banaketaren arazoari eman zaizkion erantzunak aurkeztu ditugu. Eztabaida horretan isiltzearen tipologia oinarritzkoa da, ulertu nahi dena ondokoa baita: zergatik hizkuntza batzuetan argumentuak isil daitezke eta besteetan ez? Literaturan nagusi diren bi azalpen ikusi ditugu: (i) komunztadura fenomenoan oinarritzen direnak, eta (ii) baldintza pragmatikoetan oinarritzen direnak. Erran daiteke lehen azalpen mota alorrean nagusitua dela, eta azterbide anitz inspiratu dituela.

Ondoko kapituluaren erranen duguna aitzinatzuz, zenbait ohar egin nahi nituzke hemen aurkeztutakoari buruz. Bi ondorio nagusi atera daitezke kapitulu honetatik. Lehenik, argumentu-isiltzea hizkuntza-gaitasunean errotoa den fenomeno bat dela kontsideratu behar da, erabat orokortua den fenomeno delako. Bigarrenik, subjektuen isiltzeari dagokionez, hiru hizkuntza multzo argi diseinatzeko dira tipologikoki, eta proposamen teorikoetan ere: (i) komunztadura aberatseko hizkuntzak, zeinetan argumentuak isil daitezkeen, (ii) komunztadurarik gabeko hizkuntzak, zeinetan argumentu-isiltzea posible den ere, eta (iii) komunztadura pobreako hizkuntzak, isiltzerik gabekoak. Hirukote hori dela-eta, azalpen bateratu bat ematea zaila da. Gorago aipatu proposamenetan adibidez, ondokoa ikusi dugu:

- (i) Jaeggli eta Safirren (1989) uniformetasunaren baldintza disjuntiboa da: uniforme izateko, komunztadura-paradigma bat *edo* osoki eratorria (komunztadura aberatseko hizkuntzetan) *edo* batere ez eratorria izan behar da (komunztadurarik gabeko hizkuntzetan).
- (ii) Rizziren (1986) identifikazio-baldintzak komunztadurarik gabeko hizkuntzak baztertzen ditu, *pro* identifikatzeko komunztadura tasunak behar direlako (ikus ere Rohrbacher, 1999).
- (iii) Argumentu-izaeradun hipotesia disjuntiboa da: komunztadura aberatseko hizkuntzetan subjektu DSrik gabeko perpaus bat gramatikala da komunztadura-morfemek funtzio hori bete dezaketelako eta komunztadurarik gabeko hizkuntzetan subjektu DSrik gabeko perpaus bat gramatikala da KMZ sintagma ez delako islatzen (ikus Speas, 2006).
- (iv) Baldintza pragmatikoetan oinarritzen den hipotesiaren arabera, komunztadurarik gabeko hizkuntzetan soilik aplikatzen da estrategia hau (ikus Y. Huang 2000).

Honenbestez, literaturan aurkitzen den argumentu-isiltzearen teoriatik eskema orokor bat azaleratzen da. Alde batetik, munduko hizkuntzak bitan bereizten dira: batzuetan argumentu isilak baimentzen dira eta besteetan ez. Beste aldetik, lehen multzo horretan, hizkuntza batzuk komunztadura aberatsaren bitartez baimentzen dira, eta besteak estrategia desberdin baten bitartez. Ondoko kapituluaren, eskema orokor hori eztabaidatuko dugu, eta arraz desegokia dela ondorioztatuko dugu.

3. Argumentu-isiltzearen tipologia eta argumentu isilen izaera

Argumentu-isiltzea hizkuntzaren muinean kokatzen den fenomeno dela ikusi dugu aitzineko kapituluaren. Fenomeno hori, bestalde, aldakortasunak definitzen du: ez da munduko hizkuntza guztietan agertzen, eta agertzen delarik hainbat forma eduki ditzake. Laburki ere, aitzineko kapituluaren 80ko hamarkadatik gaur egun arte eraginkorrenak izan diren azterbideak ikusi ditugu. Kapitulu honetan orain, gai horiek guztiak berriro eztabaidatuko ditugu, argumentu isilen fenomenoaren hizkuntz teoriarik modu egokian kokatzeko helburuarekin.

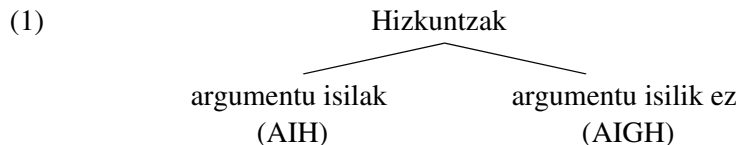
Ondoko hau izanen da kapituluaren egitura orokorra. Lehenik, munduko hizkuntzak argumentu-isiltzearekiko nola sailkatu beharko liratekeen ukanen dugu mintzagai (3.1. atala). Atal horretan, argumentu-isiltzeari buruzko lanetan aintzat hartzen diren oinarritzko sailkapen eta hipotesiak identifikatu, eztabaidatu, eta argumentu-isiltzearen tipologia egokia nolakoa den iradokiko dugu, ikuspegi berri bat bultzatuz. Ondotik, lortutako emaitzak 2. kapituluaren aurkeztu argumentu-isiltzearen baimentzeari buruzko teoria nagusiekin kontrajarriak direlako, 3.2. eta 3.3. atalean teoria hauek eztabaidatuko ditugu eta desegokiak direla ondorioztatzeko arrazoiak daudela argudiatuko dugu. Bukatu aitzin, 3.4. atalean argumentu isilen *izaeraren* gaira itzuliko gara (2.3. atalean aurkeztu ditugun gai honen erronka nagusiak) eta argumentu isilak DS ezabaketaren emaitzak direla erakutsiko dugu. Azkenik, 3.5. atalean, ondorio nagusiak bilduko ditugu.

Hasi aitzin, terminologia bat finka dezagun. Argumentu isilak AI izendatuko ditugu hemendik aitzina, eta «AIHak» argumentu isileko hizkuntzak izanen dira, «AIGHei» —hots, argumentu isilik gabeko hizkuntzei— kontrajarriak.

3.1. MUNDUKO HIZKUNTZEN TIPOLOGIA

Aurreko kapituluaren argumentu-isiltzeari buruzko oinarritzko datuak aurkeztu ditugu. Orain, gogoeta bat eraman behar dugu, ikusi ditugun datu enpiriko eta teoriko horietatik abiatuz fenomenoaren azalpen egokiak hartu behar duen norabidea definitzeko. Bigarren kapituluaren aurkeztu ditugun analisiek, adibidez, argumentu-isiltzearen arazoa ikusteko modu zehatz bat daukate. Ikuspegi hori identifika dezagun.

Analisi horietan, problematika aldakortasunean kokatzen da: zergatik dago hizkuntza batzuetan aditzaren argumentu bat (edo gehiago) isiltzeko ahalmena eta besteetan ez? Ikuspegi horretan, munduko hizkuntzak bi multzotan bereizten dira: AIHak alde batetik eta AIGHak bestetik. Arazoa ikusteko manera hau ondoko modura adieraz daiteke, eskema baten bitartez:

Baina bigarren kapituluan ikusi dugun modura, fenomeno (1)eko eskemak adierazten duena baino konplexuagoa dela pentsatzeko arrazoiak daude. Batez ere, argumentuen isiltze fenomeno, enpirikoki, ez da erabat arbitrarioa, korrelazio orokor batzuk azaleratzen baitira: komunztadura-morfologia daukaten hizkuntzen artean, hau nolabait «aberatsa» dutenetan isil daiteke bakarrik (*Taraldsenen orokorpena*). Ondorioz, komunztadurak argumentuen isiltzea nola edo hala baimentzen duela ondorioztatu izan dela ikusi dugu. Hainbat hizkuntza, ordea, txinera, thailandiera edo japoniera bezala, orokorpen horretatik kanpo gelditzen dira. Hizkuntza horietan, nahiz eta AIHak izan, ez da ageriko komunztadurarik (ikus (2)-(3)).

- (2) Ta/[e] kanjian ta/[e] le. *Txinera*
 hura ikusi hura PERF (C.-T. J. Huang, 1984: 533)
 ‘(Hark) (hura) ikusi du.’

- (3) Nit book waa Nuan hen [e]. *Thailandiera*
 Nit mintza esan Nuan ikus (Pingkawat, 1985)
 ‘Nitek Nuanek (hura) ikusi duela erran du.’

- (4) Kare-ga/[e] kare-o/[e] settokusuru. *Japoniera*
 hura-NOM hura-AKUS konbentzitu (Neeleman eta Szendrői, 2007: 679)
 ‘Konbentzitu du.’

2.4. atalean aurkeztu ditugun analisi guztietan, tratamendu berezi bat eduki dute hizkuntza hauek. Hau da, denetan komunztadura aberatseko hizkuntzek ez bezalako azalpena dute:

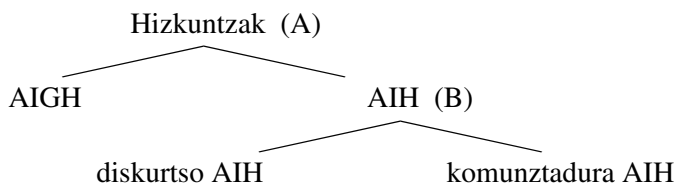
- (i) Jaeggli eta Safirren (1989) uniformetasunaren baldintza disjuntiboa da: uniforme izateko, komunztadura-paradigma bat *edo* osoki eratorria (komunztadura aberatseko hizkuntzetan) *edo* batere ez eratorria izan behar da (komunztadurarik gabeko hizkuntzetan).

- (ii) Rizziren (1986) identifikazio-baldintzak komunztadurarik gabeko hizkuntzak bazterten ditu, *pro* identifikatzeko komunztadura tasunak behar direlako (ikus ere Rohrbacher, 1999).
- (iii) Argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesia disjuntiboa da: komunztadura aberatseko hizkuntzetan subjektu DSrik gabeko perpaus bat gramatikala da komunztadura-morfemak funtzio hori betetzen duelako, eta komunztadurarik gabeko hizkuntzetan subjektu DSrik gabeko perpaus bat gramatikala da KMZ sintagma ez delako islatzen (ikus Speas, 2006).
- (iv) Baldintza pragmatikoetan oinarritzen den hipotesiaren arabera, komunztadurarik gabeko hizkuntzetan soilik aplikatzen da estrategia hau (ikus Y. Huang, 2000).

Horrela, argumentu-isiltzearen tipologiari buruzko hipotesi sendo bat egiten da: argumentu-isiltzea bi estrategia desberdinen mende dela aintzat hartzen da. Bi estrategia horiek, gainera, ez dira hizkuntza berdinetan aktibo. Alderantziz, hizkuntza bakoitzak bietako bat «erabiltzen» du. Honenbestez, bi AIH mota daudela ondorioztatu behar da. Hizkuntzalaritza sortzailean egin diren lan gehienetan bi hizkuntza motaren arteko bereizketa hori aintzat hartzen da hein batean edo bestean, aitortuz edo aitortu gabe (goian eman erreferentziez gain, ikus besteak beste C.-T.J. Huang, 1984; Rohrbacher, 1999; Alexiadou eta Anagnostopoulou, 1998; Holmberg, 2005; Neeleman eta Szendrői, 2007).

C.-T. J. Huangek (1984) proposatzen duen bereizketari jarraiki, komunztadurarik gabe argumentu isilak baimentzen dituzten hizkuntzak «diskurtso mailako AIHak» deitu ohi dira (ikus ere Y. Huang, 2000). Honenbestez, hiru hizkuntza mota lirakeke: (i) komunztadura aberatseko AIHak (e.g. euskara, gaztelania), (ii) diskurtso mailako AIHak (e.g. txinera, japoniera, thailandiera), (iii) AIGHak (e.g. frantsesa, ingelesa). Hau da, (1)eko bereizketa bitarrari beste bat gehitu behar zaio, bi AIHen arteko aldea adieraziko duena. Orotara bi bereizketa bitar egiten dira, beraz, (5)en itxuratzen den modura: lehena, (A) izendatzen duguna, bi hizkuntza moten arteko bereizketa, eta bigarrena, (B), argumentu isilen baimentze-estrategiaren araberrako bereizketa.

(5)

(5)ek pro-drop fenomenoaren tipologiari buruzko hipotesi multzo bat islatzen du. Hau (6)n formulatzen dut⁹¹:

(6) *Munduko hizkuntzak eta argumentu isilak: 1. hipotesia.*

(A) Bi hizkuntza mota daude: AIHak eta AIGHak.

(B) Bi AIH mota daude: (i) argumentu isilak komunztadura aberatsaren bitartez «baimentzen» dituztenak, eta (ii) argumentu isilak bestela isiltzen dituztenak.

Baina (6) zuzena ote da? Sailkapen horrek errealitate sakon bat islatzen ote du? Ez baldin bada hala, gorago aipatu literatura guztia zalantzaragarria egiten da. Preseski, ondorio horretara helduko gara kapitulu honetan. Horrela, (A) hipotesiaren inguruko gogoeta bat eginen dugu lehenik (3.1.1. azpiatalean), eta postulatu horrek ikuspegi arazotsu bat dakarrela ondorioztatuko. Hau da, AIH eta AIGHen arteko bereizketarik ez dela egin behar argudiatuko dut. Ondotik, 3.1.2. atalean, argumentu isilak baimentzeko modu bat baino gehiago daudela dioen (B) hipotesiaren berrikuspen kritikoa eginen dugu eta, alderantziz, argumentu-isiltze fenomeno bakuna dela ondorioztatuko dugu. Bestela erranik, elementu hauek baimentzen dituen baldintza orokor eta bakar bat dagoela argudiatuko dugu. Bukatzeko, 3.1.4. atalean behin-behineko ondorioak emanen ditut, eta (5)eko eskema eta (6)ko hipotesiarentzat alternatiba bat planteatuko dut. Oro har, eztabaidaren helburua hirukoitza da: (i) (A) eta (B)ko bereizketak aintzat hartzeak dituen inplikazioak zein diren agerian uztea, (ii) inplikazio horiek gramatika-teorian tokirik ez dutela erakustea, eta (iii) fenomenoaren analisi bateratua hobetsi behar dela argudiatzea.

3.1.1. Argumentu isileko hizkuntzak vs isiltzerik gabeko hizkuntzak bereizketa?

Argumentu-isiltzeari buruzko literaturan munduko hizkuntzak bi multzo handitan banatu ohi direla ikusi dugu:

(7) (A) Bi hizkuntza mota daude: AIHak eta AIGHak.

(A) hipotesiak aski hutsala dirudi: hipotesia baino gehiago, egitate deskriptiboa dela erran genezake. Atal honetan, haatik, argumentu isilen fenomenoak formalizatzeko abiapuntu erabat erratua ematen duela argudiatuko dut. Saia gaitezen AIH izatea zer den zehazten. Lehenik eta behin, argiki, argumentu isileko hizkuntza batean, argumentu guztiak isiltzeko gaitasuna eduki behar genuke. Argumentuei buruzko eztabaida batean sartu gabe, demagun «argumentuak» subjektu, osagarri zuzen eta zehar-osagarriak direla (ikus 4. kapitulua)⁹². Hau hala izaki oso

91. Hemen «baimentze» nozioa modu informalean erabiltzen dugu, eta ez Rizziren (1986) zentzu formalean. Hau da, deskriptiboki «hizkuntza batean argumentuak isilak izatearen aukera» dagoela adierazteko «argumentu isilak baimenduak» direla erraten dugu.

92. Mohanane (1983) adibidez (malayalam hizkuntzaren kasuan), isildu daitezkeen elementuak predikatuak selekzionatzen dituen eta oinarritzko funtzio gramatikala dutenak direla dio.

azkar aurkituko ditugu kontradibideak. Adibidez, ondoko paxtuerazko adibideetan, subjektua isil daiteke, baina osagarri zuzena ez:

- (8) [e] maŋa xwr-ə̃m. *Paxtuera*
 sagar jan-1sgM (Huang, 1984: 536)
 ‘Sagarra jaten dut.’
- (9) *Zə [e] xwr-ə̃m.
 ni jan-1sgM
 ‘Nik jaten dut.’

(8)ko perpausean oinarrituta, paxtuera AIH dela erranen genuke, baina (9)koan ikus daiteke isiltzea ez dela argumentu mota guztietara hedatua hizkuntza horretan. Bigarrenik, aurreko puntuarekin erabat kontrajarria den arazo bat altxatzen da: «argumentu» nozioa hertsiegia dela dirudi datu jakin batzuei begiratzen baldin badiegu. Gogoratu, bigarren kapituluan ikusirik, hizkuntza batzuetan jabeak eta adposizioen osagarriak isil daitezkeela:

- (10) Ō to-pan [e] quiyāuh. *Nahuatl*
 IRAG 1pl-LOK euri (Launey, 1981: 119)
 ‘Gure gainera euri egin du.’
- (11) ĩ-āuh [e] (Launey, 1981: 90)
 3sg-ur
 ‘haren ura’

Isiltze mota hau argumentu-isiltzearen atalean sailkatu dugu 2. kapituluan, baina «argumentu» terminoak subjektu eta osagarri bezalako nozioez gain «jabe» eta «adposizio osagarri» bezalakoak besarkatu behar dituela inplikatzeko du. Hala ere, beste alde batetik ez dugu «argumentu» nozioaren definizioa hainbeste zabaldu nahi, AIH askotan (euskaraz adibidez, ikus 2.2.6. atala) ez baita mota horretako isiltzerik.

Zer erran behar da, beraz, «argumentu isileko hizkuntza» bat gutienez subjektuak isiltzen dituen hizkuntza bat dela? Arazoa da bide horretatik ere pareta baten aurrera iritsiko garela. Bi argudio emanen ditugu definizio horren aurka. Alde batetik, malgaxezko egitura batzuetan, ondoko adibidea lekuko, subjektua halabeharrez gauzatua izan behar da (subjektua, hemen, argumentu-egituraren gorena den θ -roleko DSa, hots, egilea dela kontsideratzen dugu)⁹³:

93. Malgaxezko datu mota hau 4. kapituluan garatuko dugun hipotesiaren bitartez azaldu daitezkeela ikusiko dugu 4.3.2. atalean. Ikusiko dugunez, hemen subjektu deitu duguna (hots, kanpo-argumentua) testuinguru sintaktiko jakin batzuetan isil daiteke.

- (12) Vangian' -ny/*[e] i Tenda. *Malgaxe*
 GAI.bisita hura DET Tenda (Pearson, 2005: 421)
 ' (Hark) Tendari bisita egiten dio (*Lit.* (Hark) Tenda bisitatzen du). '

Osagarria, aldiz, egitura horretan berean isil daiteke:

- (13) Vangian' i Naivo izy/[e]. *Malgaxe*
 GAI.bisita DET Naivo hura (Pearson 2005: 421)
 'Naivok (hari) bisita egiten dio (*Lit.* Naivok (hura) bisitatzen du). '

Gorago proposatu definizioa, beraz, ez da egokia. Eta hala balitz ere, «subjektu isiltzea» nozioak berak inongo errealitaterik ez du itxuratzen, orain ikusiko dugunez. Oroit 2. kapituluaren isiltzearen tipologia eztabaidatzean ikusi duguna: hainbat hizkuntzatan —hebreeraz, finlandieraz, bavarieraz, irlandieraz, yiddisheraz eta oevdalieraz— pertsona-numero edo/eta denbora tasun jakin batzuetako subjektuak isil daitezke bakarrik:

- (14) a. [e] lamad-ti albanit. *Hebreera*
 ikasi.IRAG-1sg albaniera (Shlonsky, 2007)
 'Albaniera ikasi nuen.'
 b. [e] lamad-ta albanit.
 ikasi.IRAG-2sg.M albaniera
 'Albaniera ikasi zenuen.'
 c. [e] lamad-t albanit.
 ikasi.IRAG-2sg.F albaniera
 'Albaniera ikasi zenuen.'
 d. *[e] lamad-∅ albanit.
 ikasi.IRAG-3sg.M albaniera
 'Albaniera ikasi zuen.'
 e. *[e] lamd-da albanit.
 ikasi.IRAG-3sg.F albaniera
 'Albaniera ikasi zuen.'

Hebreeraz lehen edo bigarren pertsonako subjektuak isil daitezke (iraganaldian) baina ez hirugarren pertsonakoak. Gisa berean, kannada hizkuntzaren adibidea gehi genezake. Hizkuntza honetan perpaus iragankorretan subjektua isil daiteke (ikus (15)), baina ez egitura kopulatiboetan (ikus (16)):

- (15) Gopi/[e] haNNannu tinda. *Kannada*
 Gopi.NOM fruta.AKUS jan.IRAG.3sg.M (Nadahalli, 1998: 57)
 ' (Gopik) fruta jan du. '

- (16) Gopi/*[e] buddhivanta.
 Gopi.NOM adimentsu.sg.M
 ‘Gopi adimentsua da.’

Datu hauek guztiek erakusten dutenez, argumentu-isiltze fenomenoak ez da homogenea. Horrek AIHak formalki definitzea ezinezkoa egiten du. Honenbestez, munduko hizkuntzak aldagai horren arabera bi multzotan bereizten direla dioen (6A)ko hipotesia bera ezin mantendua egiten da. Irakurleak jadanik ikusia edukiko du, ordea, aipatu ditugun kontradibide askoren atzean dagoena: perpaus-egiturak nolabaiteko «eragina» dauka argumentu-isiltzearengan, eta honenbestez datuetan aldakortasuna sartzen du. Ideia hau 3.1.3. atalean garatuko dugu.

Ondoko atalean, (6)ko (B) hipotesia aztertuko dugu, oraintxe (A) hipotesia baztertu dugun moduan, hipotesi hau ere baztertu behar dela ondorioztatuz.

3.1.2. *Bi argumentu isileko hizkuntza mota?*

Oroitzat 3.1. atalaren helburua argumentu-isiltzeari buruzko lanetan aintzat hartu ohi diren oinarriko hipotesiak erratuak daudela erakustea dela. Aitzineko atalean, (A) hipotesiak fenomenoaren itxurapen desegokia ematen duela ikusi dugu. Oraingoan, (B) hipotesia berrikusiko dugu. Honen arabera, AIHetan argumentu isilak baimentzeko bi estrategiaren arteko «aukera» dago. Horrek, bi AIH mota daudela inplikatzeko du:

- (6) (B) Bi AIH mota daude: (i) argumentu isilak komunztadura aberatsaren bitartez «baimentzen» dituztenak, eta (ii) argumentu isilak bestela isiltzen dituztenak.

Hemen ikusiko dugunez, ordea, bereizketa hori egin gabe, isiltze baldintza bakar bat dagoela iradokitzen duten hainbat datu daude.

a. Okhamen bizar-labana

Lehenik eta behin, fenomeno bakar bati bi azalpen desberdin ematea ez da inoiz aukerarik optimoena; hau da, hizkuntza desberdinetan argumentu isilak iza-tearen iturria desberdina dela esatean ez da teoria ekonomikoena proposatzen. Honelako bide bat hartu aitzin, *Okhamen bizar-labana* deitutako zuhurtzia-legeari jarraiki, soluzio ahalik eta sinpleena aurkitu behar genuke. Japonieraz eta gaztelaniaz argumentu isilak baldin badira, baldintza beraren mende izatea espero dugu. Azken finean, ikusi dugunez, munduko hizkuntza gehienak AIHak dira, beraz fenomeno orokor horri jatorri bakarra esleitzea da desiragarriena ekonomia metodologikoaren ikuspegitik.

Ondoko azpiataletan ikustera emanen dugunez, bi AIH mota bereiztearen kontrako arrazoiak ez dira bakarrik kontzeptualak: hainbat hizkuntzatarako datuen bitartez, fenomenoak bakoitia dela erakusten dugu.

b. Hizkuntza-aldakiak: pare minimo bat

Warlpiri eta jiwarli Australiako *hego-mendebaldeko pama-nyungar* familiako bi hizkuntza dira, eta AIHak dira biak. Warlpiriz, (17)-(18)n ikus daitekeenez, subjektua gauzatua edo isildua izan daiteke: alde batetik (17)n singularreko 1. pertsonako izenordain bat gauzatua da (kasu ergatiboarekin: *ngajulu-rlu*), eta bestetik (18)n, tasun berdinak lituzkeen *rampal-luwarnu* aditzaren subjektua isildua da.

(17) Ngajulu-rlu=ka-rna-rla jurlarda-ku wapal-paka-rni. Warlpiri
 ni-ERG=ORAI-1sg-3sg ezti-DAT bila-aizkoraz.moztu-DENB
 ‘Ni aizkoraz mozten ari naiz ezti bila.’ (Bittner eta Hale, 1996)

(18) Rampal-luwarnu=rna-rla-jinta [e] marlu-ku. Warlpiri
 huts-tirokatu=1sg-3sg-DB kanguru-DAT (Laughren, 1989)
 ‘Kanguru bati tiro egin diot eta huts egin dut.’

Gisa berean, jiwarliz subjektu eta osagarri zuzenak isil daitezke. Horrela, (19)ko lehen esaldian ‘bizidun bilakatu’ aditzaren subjektua eta adjuntu barruko ‘lurperatu’ aditzaren osagarria isilduak dira, bigarren esaldiko ‘lurperatu’ aditzaren subjektua bezalaxe⁹⁴.

(19) Warri wanka-rra-ra parru ngapa-rninyjaparnti ngathurra-lu. Ngapa-lka
 ez bizi-INK-ETOR berriz lurpera-PERFSE gu.pl-ERG lurpera-ETOR Jiwarli
 mantharta marrungku.
 pertsona.ABS betirako (Austin eta Bresnan, 1996)
 ‘(Haiek) ez dira berriz bizidun bilakatuko guk (haiek) lurperatu ondotik.
 (Guk) jendea betirako lurperatuko dugu.’

Warlpiri eta jiwarli familia bereko hizkuntzak dira, baina alde nabarmen batekin: warlpiri «komunztadura aberatseko» hizkuntza da; jiwarliz, ordea, ez dago komunztadurarik. Horrela, (17)-(18)ko bi perpausetan subjektua eta osagarriarekin jokatzen diren morfemak ikus daitezke aditzari atxikirik (bietan lehen pertsona singularreko eta hirugarren pertsona singularreko morfemak). Aldiz, (19)n ez dago komunztadura-morfemarik. (6B)ko hipotesiaren arabera, beraz, mota desberdinetako AIHak dira. Hori dela-eta, hizkuntza pare honek (6B) hipotesia dudagarria egiten du. Hau da, familia bereko bi hizkuntza hauek AIHak baldin badira, harrigarria egiten da mota desberdinetako argumentu-isiltze mekanismoen mende izatea. Alderantziz, azalpen sinpleena espero genuke; hots, komunztadurarekin gertatzen denaz independenteki, bi hizkuntzak mota bereko AIHak izatea⁹⁵.

94. Jiwarli hitz-hurrenkera finkorik gabeko hizkuntza dela argudiatu da (Austin eta Bresnan, 1996; Austin 2001), ez naiz, beraz, argumentu isilak kokagune berezietan itxuratzeraz ausartzen; euskarazko itzulpenean parentesi artean adieraziak dira.

95. M. Baker eskertzen dut hizkuntza hauei begiratzea iradokitzeagatik.

c. Komunztadurarik gabeko argumentu isilak

Warlpiri eta jiwarlirekin, mota desberdinetako AIHak daudelako hipotesia zalantzarria dela argudiatu dugu, hizkuntza-familia baten baitan hizkuntzek oso desberdinak diren estrategiak erabiltzen dituztela inplikitzen baitu. Hala ere, familia bereko hizkuntzetan mota bereko isiltzea aurkitzea espero genukeela aintzat hartuz, datu hauek zalantza bat altxatu besterik ez dute egiten. Orain ikusiko ditugun kasuek, berriz, hipotesia benetan desegokia dela erakutsiko dute, zeren mota desberdinetako isiltzeak hizkuntza berdinen baitan aurkitzen baitira.

Hizkuntza horietako bat euskara da. Literaturari jarraikiz, euskara «komunztadura aberatseko» AIHein sailkatu dugu gorago, hizkuntza mota honen adibide polita zela azpimarratuz. Egia da (20)ko perpausean, nahiz eta hiru argumentuak isilak izan, bakoitzaren ϕ -tasunen balioak zein diren badakigula.

(20) Eman dizkizut.

- a. Subjektua: 1sg
- b. Osagarri zuzena: 3pl
- c. Zehar-osagarria: 2sg

(6B)ko hipotesiak euskararen kasuan iragarpen argi bat egiten du: argumentuak komunztadura eragiten duten testuinguruetan isildu ahal izanen dira bakarrik. Haatik, (21b)n ikus daitekeenez, euskaraz jokatu gabeko mendeko perpausoko argumentuak isildu daitezke (ikus Ortiz de Urbina, 1983, 1989; Oyharçabal, 1991; Zabala eta Odriozola, 1996; Elordieta, 2002; Duguine, 2006, prestakuntzan).

- (21) a. [e] nahi duzu [nik Joni artikuluak ematea]?
 b. [e] nahi duzu [[e] [e] [e] ematea]?

(21b)ko isiltzea, argi da, ezin da komunztadura aberatsarekin lotu⁹⁶. Alderantziz, aztertzen ari garen tipologia datu multzo hau zuzen-zuzenean txinera eta japonierarekin batean, batere komunztadura-morfologiarik ez dagoenean gertatzen den isiltzea daukaten hizkuntzekin sailkatuko genuke. Haatik, irakurleak ikusiko zuenez, ondorio honek paradoxa batera garamatza euskara bi multzotan sailkatu behar baitugu aldi berean: perpaus nagusietako isiltzearen datuetan oinarritzen garenean, komunztadura aberatseko argumentu-isiltzea daukan hizkuntza gisa

96. Hemen komunztaduraren gabezia/presentzia morfologian oinarritzen dugu (6B)ko hipotesia itsuki segituz, baina jakin behar da komunztadura-harreman abstraktuak badaudela kontuan hartuz gero (KOMUNZTATZEA, ikus 4. kapituluak), datuak pixka bat konplikatzin direla. Adibidez, Zabala eta Odriozola (1996) euskarazko perpaus jokatu gabeetan morfologikoki gauzatzen ez diren harreman sintaktikoak badaudela proposatzen dute, eta hauek argumentu-isiltzea posible egiten dutela. Hipotesi horren berrikuspen kritiko baterako, ikus Albizu (1997), Elordieta (2001), Duguine (2008). Lan honetan garatzen dugun proposamena dela-eta, seigarren kapitulan nola edo hala Zabala eta Odriozolaren (1996) ideiarekin aurrera jo beharko dugula ikusiko dugu.

sailkatzen dugu, eta perpaus jokatugabeetako isiltzea bakarrik kontuan hartzen dugunean, komunztadurarik gabeko isiltzea daukala erran behar dugu. Emaizta honek (6B)ko hipotesia desegokia dela erakusten du, AIH bakoitza izaera bakarre-ra murrizten duelako: edo osoki komunztadura aberatseko AIH edo osoki diskurtso mailako AIH izan behar du (ikus ere Oyharçabal, 1991: 895).

Euskara ez da perpaus jokatu vs jokatugabeen jokamoldean (6B) hipotesiare-kiko izaera mistoa erakusten duen hizkuntza bakarra. Gorago aipatu dugun warlpiri hizkuntzan ere euskararekin erabat paraleloak diren datuak aurki ditza-kegu. AIH honetan ere komunztadura azaleratzen da, baina perpaus jokatuga-beetan, inolako komunztadura-morfologiarik gabe, argumentuak isil daitezke, Legatek (2006) erakusten duen moduan:

- (22) Purra-nja-rla [e], [e] nga-rnu [e]. *Warlpiri*
 sukalda-INF-IRAGC jan-IRAG (Laughren, 1989: 326)
 ‘(Hori) sukaldatu ondoren, (hark) (hori) jan zuen.’

Ondotik, euskara eta warlpiriren kasu bertsua aurkitzen dugu kannada hizkuntzarekin. Hizkuntza honetan, argumentu isilen fenomenoak komunztadura-morfologia aberats batekin lotzen da (Nadahalli, 1998):

- (23) Gopi/[e] haNNannu tinda. *Kannada*
 Gopi.NOM fruta.AKUS jan-IRAG.3sg.M (Nadahalli, 1998: 57)
 ‘(Gopik) fruta jan du.’

Komunztadura-markaren presentzia ez da, ordea, ezinbestekoa argumentuak isiltzeko. (24)ko adibideak erakusten duenez, ezezko perpausetan ere isil daitezke subjektuak, eta testuinguru hauetan ez dago subjektuarekiko komunztadurarik⁹⁷:

- (24) [e] baruvudilla. *Kannada*
 etor.GER.EZIRAG.NEG (Nadahalli, 1998: 58)
 ‘Ez nator.’

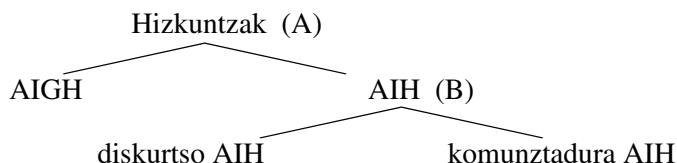
Berriz ere, (23) bakarrik kontuan hartuz gero, kannada italierarekin batera komunztadura aberatseko AIHetan sailkatuko genuke, baina (24)ko adibideak komunztadurarik gabeko AIHeekin biltzera garamatza. Kannadak, beraz, euskarak eta warlpirik bezala, ezaugarri mistoak dauzka, (6B)ko hipotesiaren bitartez modu bateratu batean azaldu ezin daitezkeenak.

97. Nadahalli (1998: 58) segituz, singularreko lehen pertsonarekin itzultzen dut, baina printzipioz edozein pertsona eta numeroko subjektua izan liteke.

3.1.3. Behin-behineko ondorioak eta perspektiba berri bat

Kapitulu hau, literaturan nagusi diren ideiak hartuz eraikitako argumentu-isiltzearen araberako hizkuntzen sailkapen batekin hasi dugu. Sailkapen horretan oinarrituz, ondoko eskema eta lan-hipotesia eraiki ditugu:

(5)

(6) *Munduko hizkuntzak eta argumentu isilak: 1. hipotesia.*

(A) Bi hizkuntza mota daude: AIHak eta AIGHak.

(B) Bi AIH mota daude: (i) argumentu isilak komunztadura aberatsaren bitartez «baimentzen» dituztenak, eta (ii) argumentu isilak bestela isiltzen dituztenak.

Aurreko ataletan, (6)ko bi azpi-hipotesiak baztertu ditugu, (5)eko tipologia argumentu-isiltzearen fenomenoaren islapen desegokia itxuratzen duela erakutsiz. Alde batetik, 3.1.1. atalean ikusi dugunez, ez da AIHrik; daukaguna, argumentu-isiltzea ahalbidetzen duten testuinguru morfosintaktikoen multzo bat da. Beste aldetik, 3.1.2. atalean, bi AIH mota bereiztearen kontrako arrazoi kontzeptual eta enpirikoak ikusi ditugu, argumentu-isiltze fenomenoak bakarrik dela ondorioztatuz. Gauzak horrela, emaitza hauek (5)-(6)ko hipotesia baztertzera garamatzate. Orain arte lortu ditugun emaitzak ondoko modura laburbil ditzakegu:

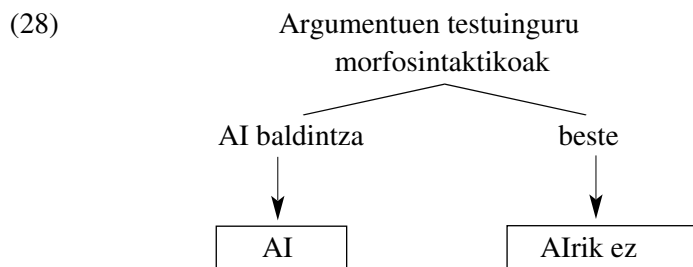
- (27) a. Testuinguru morfosintaktikoak argumentu-isiltzean eragiten du (komunztaduraren izaera pobrea edo aberatsa, pertsona tasuna (hebreeraz adibidez), perpausaren izaera (kannadaz, paxtueraz), etab.).
- b. Argumentu-isiltzea arautzen duen oinarritzko baldintza bakar bat dago, komunztadura-morfologia egon dadin edo ez aplikatzen dena.

Bi puntu hauek kontrajarriak irudi dezakete: argumentu-isiltzearen atzean baldintza bakarrik dagoela erraten ari gara, baina aldi berean hainbat faktorek eragina dutela gehitzen dugu. Horretan paradoxarik ez ikusteko modu bat dago haatik, orain azalduko dudana. Oinarritzko baldintza betetzen den kasu batzuetan testuinguru morfosintaktikoaren ezaugarri batek argumentu-isiltzea oztokatzen duela proposatuko dugu.

a. Argumentu-isiltzea arautzen duen baldintza orokor bat

Demagun argumentu-isiltzerako baldintza bat dagoela, AI (*argumentu-isiltze-rako*) baldintza deitzen duguna. Baldintza hau, aurreko eztabaidan ikusi dugun

modura, berdina da isiltze-kasu guztietarako, (27b)ren espirituan. Bestalde, baldintza morfosintaktiko bat da (4. kapituluaren zehaztuko dugu). Argumentu batek AI baldintza betetzen duenean, isila izan daiteke, bestela ez. Ondoko modura itxura dezakegu:

Hots, argumentuak bi motatako testuinguru morfosintaktikotan ager daitezke: lehenean AI baldintza betetzen dute eta bigarrenean ez. AI baldintza betetzen dutenetan, isilak izan daitezke, bestela ez. Baina ongi dakigu gauzak konplikatuagoak direla: (27a) hor daukagu hori gogorarazteko. Arazo hori gainditzeko gure eskema aberastu behar dugu.

b. «Argumentu isilik gabeko hizkuntzak» zer diren azaltzen

Badakigu komunztadurari lotutako ezaugarri morfosintaktiko batzuen eta isiltzearen arteko korrelazioak daudela (27a). Horietako bati garrantzia handia eman diogu kapitulu honetan, literaturan toki inportantea okupatzen baitu: komunztaduraren izaerak isiltzearekin duen korrelazioa, zeina modu deskriptiboan Taraldsenen orokorpenaren bitartez adierazi dugun (ikus 2.4. atala):

(29) *Taraldsenen orokorpena:*

Komunztadura aberatseko hizkuntzetan subjektuak isil daitezke.

«Aberats» eta «pobre» nozioen definizioaren eztabaida 6. kapitulurako utziz, (29)k nolabaiteko errealitatea islatzen duela aintzat hartuko dugu. Maila horretan, *komunztadurak* isiltzearenganako eragina daukala erran beharko da. Komunztaduraren funtzioa, modu deskriptiboan, Nicholzen (1986) *buru-markatze* nozioaren bitartez adieraz genezake. Nicholsek *buru-markatzea* deitzen duen nozioak bi atal ditu: (i) gramatika-harremanak *buru-osagarri* motakoak dira (X^o-DS), eta (ii) harreman horiek *buru gaineko markatze* morfologikoaren bitartez azalera daitezke¹⁰⁰. Komunztadura, *buru-markatzea* da: erran daiteke aditzaren eta argumentuaren arteko harremana aditzean islatzeko modua dela. Oinarri horrekin subjektu-aditz eta

100. Nicholsek (1986) *buru-markatzearen* parean «osagarri-markatzea» (*dependent-marking*) ipintzen du. Osagarri-markatze kontzeptuak DSengan azaleratzen den kasu morfologikoa adierazten du.

osagarri-aditz harremanen sailkapen tipologiko bat egin dezakegu, orain arte aipatu ditugun datuekin¹⁰¹:

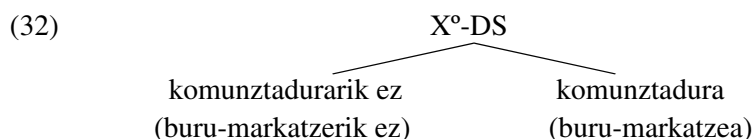
(30) *Buru-markatzea (komunztadura)*:

- a. Subjektu-aditz harremanean: euskara, gaztelania, ingelesa, inbabura kitxua, etab
- b. Osagarri-aditz harremanean: euskara, gaztelania, etab.

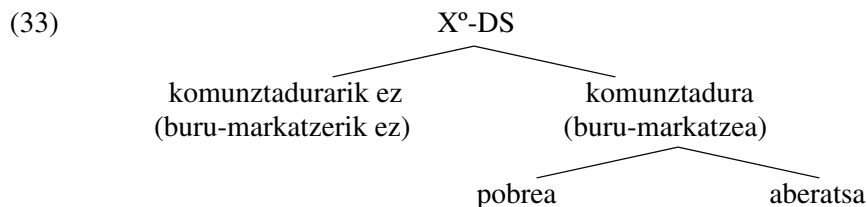
(31) *Buru-markatzerik ez (komunztadurarik ez)*:

- a. Subjektu-aditz harremanean: euskara (perpaus jokatugabeetan), kannada (ezezko perpausetan), txinera, japoniera, jiwarli, etab.
- b. Osagarri-aditz harremanean: euskara (perpaus jokatugabeetan), txinera, japoniera, inbabura kitxua, etab.

Sailkapen mota honekin, (i) ez dugu gehiago hizkuntzez hitz egiten, baizik eta harreman sintaktikoez, eta (ii) harreman horien morfosintaxiaren arabera sailkapen bat egiten dugu. Horrela, deskriptiboki subjektu-aditz eta osagarri-aditz harremanak deitu ditugunak X^o buru baten eta bere DS osagarriaren arteko harremanak izanen dira, eta morfologikoki bi motatakoak izanen dira:

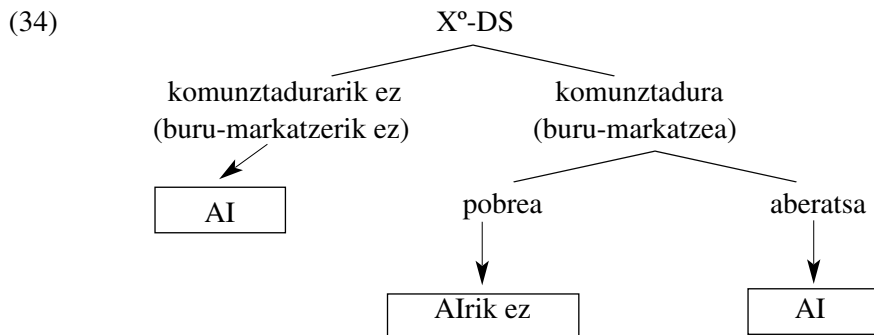

Komunztadurari dagokionez, argumentu-isiltze fenomenoaz azaldu nahi baldin badugu, deskriptiboki bi motatakoak bereizi behar direla ikusi dugu: komunztadura «aberatsa» eta komunztadura «pobrea». Honenbestez, (32)ko eskema ondoko moduan aberastu dezakegu:

Azkenik, konfigurazio mota bakoitzean argumentu-isiltzea posible den ala ez gehitzen baldin badugu, eskema (34)koa izanen da:

101. Zehazkiago, subjektu-Inf^l eta osagarri-a^o gramatika-harremanez hitz egin behar genuke (ikus 4. kapitulua).

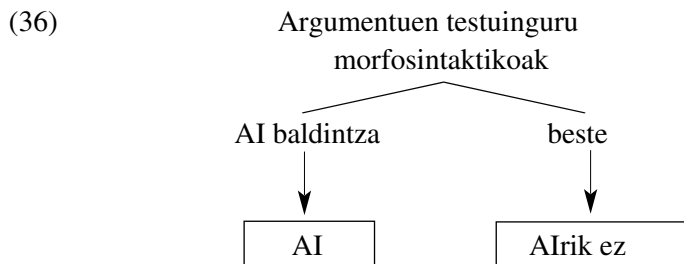
Ezkerretik eskuinera joanez, ondoko argumentu-isiltzeak sailkatu ahal izanen ditugu:

- (35) a. *Komunztadurarik gabeko testuinguruetako isiltzeak*: txinera, japoniera, thailandiera eta jiwarlizko subjektu eta osagarriak; euskarazko perpaus jokatu gabeetako subjektu eta osagarriak; inbabura kitxuazko osagarriak, etab.
- b. *Komunztadura pobreako testuinguruetako isiltze eza*: frantses, aleman, ingeles eta islandierazko subjektuak, etab.
- c. *Komunztadura aberatseko testuinguruetako isiltzea*: euskarazko perpaus jokatu etako subjektu eta osagarriak, inbabura kitxuazko subjektuak, italierazko subjektuak, etab.

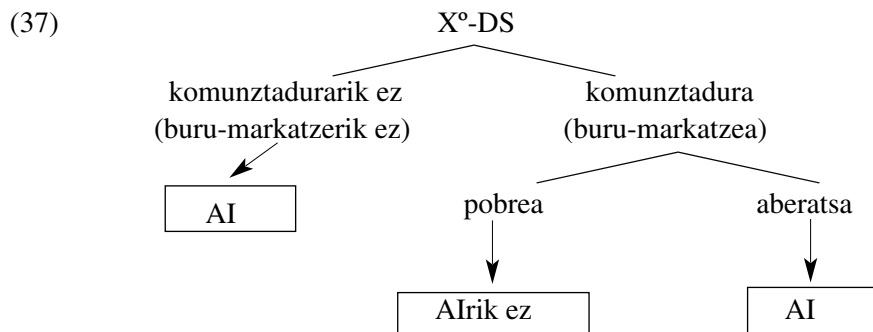
Ondoko atalean, 3.1.3.a. eta 3.1.3.b. ataletako ondorioak batuko ditugu.

c. *Hipotesi egoki baterantz: argumentu-isiltzearen tipologia osoa*

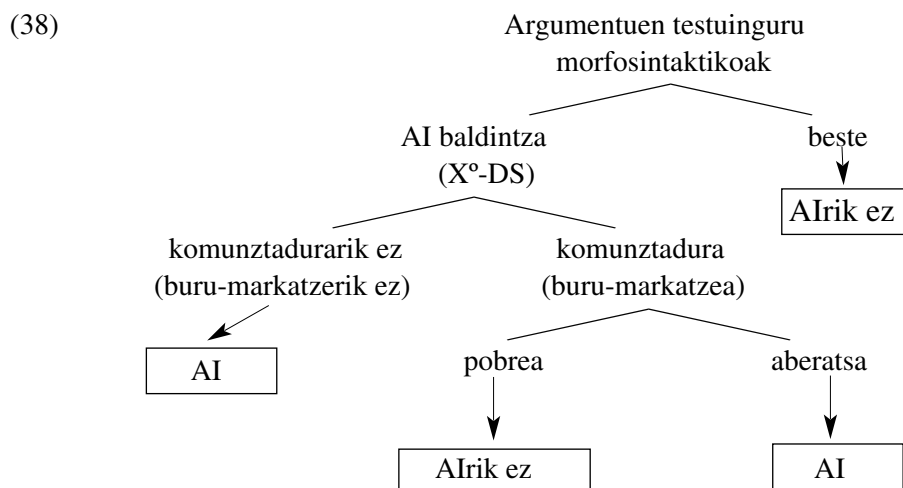
Bi arazori lotu gataizkie aurreko ataletan. Lehenik, baldintza bateratu bat bilatu dugu argumentu-isiltzearen fenomenoaren atzean. Baldintza horrek, AI baldintza deitu dugunak, bi testuinguru mota bereizten ditu. Lehenean argumentu-isiltzea ahalbidetzen da eta bigarrean ez:

Bigarrenik, «komunztadura pobrearen» arazoa DSek beren testuinguru morfosintaktikoarekin duten harremanean kokatzen ahalegindu gara. Lan horretatik ondoko eskema ateratu dugu:

Nola bateratu bi eskemak argumentu-isiltzearen ikuspegi orokor bat eduki dezagun? Galdera horri erantzuteko, bien arteko lotura zein den gogoratu behar dugu. (36)koak argumentu-isiltze baldintza orokorra finkatzen du eta (37)koak komunztadura pobrea deneko ezinezko isiltzea itxuratzen du. Horrela, bien arteko ondoko lotura proposatu nahi nuke: bigarren eskeman X°-DS harreman deitu duguna, lehen eskeman AI baldintza betetzen deneko adabegia da. Hau da, bigarren eskemak lehena zehazten du. Horrela, bada, AI baldintza buru baten eta DS baten arteko harreman berezi batean oinarritzen dela erranen dugu. Sistemaren diseinua, beraz, ondoko eskemaren bitartez adieraziko dugu:

Eskema horrek bi ondorio inportante dauzka. Alde batetik, AI baldintza argumentuaren testuinguru sintaktikoaren arabera dela erran nahi du, eta ez komunztaduraren arabera, atal honetan eztabaidatu dugun lehen hipotesian aintzat hartzen zen bezala. Beste aldetik, argumentu-isiltzea ezinezkoa izateko bi modu daude eta posible izateko modu bakar bat (AI baldintza betetzea). Horretan ere literaturan ohikoa den ikuspegitik urrundu gara, bertan argumentu-isiltzearen ezintasuna aukera ez-markatua bezala ikusten baita (ikus (5)-(6) gorago).

Bukatzeko, (38)ko eskemak diseinatzen duen tipologia orokorra ondoko hipotesiaren bitartez gauzatuko dugu:

(39) *Munduko hizkuntzak eta argumentu isilak: 2. hipotesia.*

A. Argumentu-isiltzea AI baldintzaren mende da.

B. Nahiz eta AI baldintza bete, komunztadura pobrea baldin bada, argumentua ezin da isila izan.

3.1. atal honetako eztabaida aski abstraktua izan da, oinarritzkoak diren nozio batzuk ez ditugulako zehaztu. Horrela, besteak beste, «komunztadura pobre/aberats», «argumentu isil» edo «AI baldintza» nozioak erabili ditugu, baina definiziorik eman gabe. Beherago, aipatu nozioak pausoka definitzen ahaleginduko gara: argumentu isilen izaera 3.4. atalean zehaztuko dugu, AI baldintza 4. eta 5. kapituluetan garatuko dugu, eta 6. kapituluaren «komunztadura pobre/aberats» bereizketa formali-zatzeko modu bat iradokiko dugu, AI baldintzarekin lotuko duguna.

Baina lehenago beste lan bat eraman behar dugu. Kapitulua honen hasieran ikusi dugunez, argumentu-isiltzearen analisi modernoetan guk hemen lortu ditugun emaitzetatik urrun diren hipotesiak egiten dira, hala nola baztertu ditugun (6)koak. Batez ere, gehienetan argumentuen isiltzeko oinarritzko baldintza komunztaduraren ezaugarrietan kokatzen da. Honenbestez, gure ikuspegiarekin kontrajarriak diren lanak dira. Ondoko atalean, komunztaduraren ezaugarrietan oinarritzen diren analisiak arazo larriei aurre egin behar dietela ikusiko dugu, benetan argumentuen isiltze fenomenoaz azaltzeko desegokiak direla ondorioztatuz.

3.2. KOMUNZTADURAREN ZEREGINAZ

Diseinatu berri dugun eskeman, komunztadurak ez du baimentze-funtziorik betetzen, AI baldintza baita argumentu-isiltzea ahalbidetzen duena. Komunztaduraren zeregina, oraindik ulertzen ez dugun funtzio periferiko batera mugatzen da: «pobrea» delarik argumentu-isiltzea ezinezkoa egiten du. Gure eskema honenbestez, bigarren kapituluaren aurkeztu dugun *argumentu-izaeraren komunztaduraren hipotesiaren* aurka doa, horretan komunztadurak funtzio zentrala betetzen baitu. Gogoratu hipotesi hura:

- (40) *Argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesia* (ikus Speas (1994, 2006), Alexiadou eta Anagnostopoulou (1998) eta gorago eman beste erreferentziak): hizkuntza batzuetan, komunztadura-morfema argumentua da. Kasu horietan, ez da argumentu DSrik behar.

Gisa berean, baimentze eta batez ere identifikazio-baldintzetan oinarritzen diren Rizzirena (1986) bezalako analisiek ere komunztaduraren nozioan oinarritzen dira (ikus 2.4.2.a. atala). Gogoratu Rizziren proposamena:

- (41) *Baimentze-baldintza*

X_y° buruak *pro* baimentzen du kasua ezartzen baldin badio.

Baimentze-baldintzak, bi buru mota daudela inplikutzen du (y azpiindizearen bitartez). Buru hori, identifikazio-baldintzan ikus daitekeenez, komunztadura harremanean parte hartzen duena da. Honenbestez, zeharka baldin bada ere, Rizziren sistemak bi multzotan bereizten ditu hizkuntzak, komunztadura daraman buruaren izaeraren arabera. Honenbestez, (40)n bezain erabakigarria ez baldin bada ere, komunztadurak bere tokia dauka hemen.

Argumentu-isiltzearen bi analisi nagusiak ez dira honenbestez gure ondorioekin zuzenean bateragarriak. Atal honetan, komunztadura fenomenoarekiko lotura estua edukitzea (40) eta (41)eko hipotesientzat arazoa dela pentsatzeko arrazoiak daudela argudiatuko dut. Eztabaida honen aitzindari gisa, askotan ahazten den arren, Perlmutter (1968: 206) aipatu behar da, komunztadura aberatsaren hipotesia garatu aitzin jadanik argumentu-isiltze fenomenoazaltzeko azterbide hau baztertu baitzuen. Ikus ere, besteak beste, Y. Huang (2000), Holmberg (2005), Tamburelli (2006), Neeleman eta Szendrői (2007).

3.2.1. *Argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesia berrikusten*

Argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesia deitu dugunaren arabera (ikus 2.4.2.b. atala), AIHetan komunztadura morfemek berek nola edo hala «argumentu» izaera dute (ikus Pollock, 1997; Kato, 1999; Ordoñez eta Treviño, 1999; Manzini eta Savoia, 2002; Platzack, 2004). Oroit komunztadura-morfemari normalean DSenak diren ezaugarriak esleitzen zaizkiola: ϕ -tasunak eta kasua erka ditzake eta θ -rola har dezake¹⁰². Argumentu isilik ez daukaten hizkuntzen kasuan berriz (frantsesa, ingelesa, suediera, etab.), komunztadurak ez du batere argumentu-izaerarik, honenbestez, DS baten presentzia beharrezkoa da. Laburbildurik, argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesiaren ideia orokorra ondoko hau da: perpaus guztietan sendoa den «argumentu» bat egon behar da, izan dadin DS bat edo komunztadura-morfema. Komunztadura aberatsik gabe argumentu isilak dauzkaten japoniera eta koreera bezalako hizkuntzak ez dira kontuan hartzen

102. EPP tasuna ere multzo horretan sartu ohi da.

analisi hauetako gehienetan, eta «beste baimentze-baldintza batzuk» dauzkatela erran ohi da. Speas (2006) da korrante horretarik ateratzen den bakarra, datuak komunztadura faltaren bitartez esplikatuz. Komunztadura ezak KMZ proiektzio eza islatzen duela dio. Horrela, KMZ sintagmarik gabe, ez da espezifikatzaile bat izateko eskakizunik, hots, subjektua gauzatzea ez da beharrezkoa.

Argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesiak onura argiak dauzka. Alde batetik, ikuspegi metodologikotik, sistema nahiko ekonomikoa dela erran daiteke, argumentu isilen fenomeno gramatikaren hatsarre independente batzuetatik deribatzen duelako (komunztaduraren izaera, KMZ sintagmaren proiektzioa). Eta beste aldetik, beste alderdi positibo bat (hori bai, bakarrik Speasen (2006) lanean gauzatua dena), argumentu-isiltze fenomenoaz eman daitekeen azalpen bateratua da: DS bat presente izatea beharrezkoa ez den ber, absente izan daiteke, eta hori edozein hizkuntzatan. Hala ere, azterbide hau desegokia dela argudiatuko dut. Kritika ez da bereziki Speasen (2006) lanean zentratuko; izan ere, planteamendu orokorrak dauzkan arazoak altxatuko ditut. Lehenik, planteamenduaren arazo kontzeptualak ikusiko ditugu. Ondotik, arazo enpiriko batzuk azpimarratuko ditugu.

Has gaitezen arazo kontzeptualekin. Argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesiak komunztadura mota desberdinen arteko dikotomia lexikoian kokatzen du. Baina bi komunztaduraren arteko aldea ez dator hatsarre independente batetik. Komunztadura moten arteko bereizketa erabat estipulatiboa da, eta hein batean *a posteriori* finkatua, Speasek (2006: 65) berak aitortzen duen bezala. Beste hainbat datuk ere dudagarria egiten dute argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesia. Horrela, Rosellók (2000) komunztadura-morfemari argumentu-propietateak esleitzeak duen arazo bat altxatzen du. Greenbergen (1963) 33. unibertsalaren arabera, komunztadura-morfologiaren eta subjektuaren arteko harremana nolabait eragotzia denean, ϕ -tasunak «galtzen» dituen beti komunztadura da. Ikus adibidez arabiera estandarreko (42)ko adibidea:

(42)	ʔakal-at	ʔ-ʔaalibaat-u.	<i>Arabiera estandarra</i>
	jan.IRAG-3sgF	ART-ikasle.pIF-NOM	(Benmamoun, 2000: 121)
	'Ikasleek jan zuten.'		

Hemen, *ʔ-ʔaalibaatu* 'ikasleak' D_{Sa} pluralean da eta komunztadura singularrean (glosetan lodiz adieraziak dira). Irakurketa, berriz, plurala da. Horrek, komunztadura-morfemak pluraleko tasuna falta duela erakusten du (hemen singularra lehenetsitako (*default*) balio bat dela aintzat hartuz). AIHetan komunztadura-morfemak ϕ -tasun interpretagarriak balitu, ordea, subjektu D_{Sa}k bere ϕ -tasunak galtzea eta komunztadurak bereak mantentzea espero genuke. Hau da, (43)ren orde (44) litzateke adibidez (hauek ez dira euskararen datuak: euskara glosa moduan erabilia da hemen; maiuskula txikiek hori adierazten dute):

- (43) IKASLEEK JAN ZUTEN. (pluralezko irakurketarekin)
 (44) IKASLEAK JAN ZUTEN. (pluralezko irakurketarekin)

Greenbergen unibertsalak erakusten duenez, haatik, ez da horrelakorik ikusten inongo hizkuntzatan. Rosellók (2000) aurkeztutako asimetria honek, ondorioz, erakusten du ϕ -tasun interpretagarrien *locusa* ezin daitekeela komunztadura-morfema izan. Bestalde, Rosellóren argumentuaren ildotik, azpimarratu behar da ere benetako argumentua komunztadura balitz, (42)ko subjektuak singularreko irakurketa edukitzea espero genukeela. Itzulpenak adierazten duenez, haatik, irakurketa pluralekoa da, honenbestez DSkó numero tasuna interpretatzen da eta ez komunztadura-morfemakoa. Hau da, berriz ere, interpretatzen diren ϕ -tasunak ez dira komunztadurakoak.

Ondotik, argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesiak dauzkan beste arazo enpiriko batzuk azter ditzagun. Bi arazo mota altxatuko ditugu hemen: aditzaren eskuineko subjektuen arazoa eta komunztadurarik gabeko argumentu-isiltzearen arazoa. Argi denez, argumentu-izaera daukan komunztaduraren azterbideak zailtasun handienak argumentua isildua ez den kasuak azaltzeko orduan aurkituko ditu. Gaztelaniazko zenbait datu azter ditzagun. Komunztadura argumentua baldin bada, nola bikoiztu daiteke DS batekin, (45)en egiten den bezala? Zer funtzio betetzen du *Juan* DSak (45)en, zer tasun dauka?

- (45) Juan vino.
 Juan etor.3sg
 ‘Juan etorri zen.’

Datu askok AIH erromanikoetan aditz aurreko posizioa dislokazio-posizio bat dela iradokitzen dute (hots, A’-posizio bat; ikus Uribe-Etxebarria, 1992; Barbosa, 1995; Alexiadou eta Anagnostopoulou, 1998; Ordóñez eta Treviño, 1999; Poletto, 2000; Gallego, 2007). Hots, sintaktikoki adjuntu bat da. (46)n analisi hau itxuratzen da: komunztadura-morfema Infl-en da, tasun interpretagarri guztiekin, eta *Juan* goragoko posizio batean, [Espez,CP]-n demagun.

- (46) [_{CP} Juan [_{infl} vin-o_[(EPP.) ABS, 3sg, gai]]

Nahiz eta analisi honek ez duen adostasun orokorra jasotzen (ikus Cardinaletti, 1997; Suñer, 2003), argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesiak daukan argumentu isil eta argumentu gauzatuen arteko aldizkatzearen arazoari konponbide bat ekartzen dio, D_{Sa} ez baita kasu, ϕ -KOMUNZTATZE edo θ -harremanetan sartzen perpausean. Baina zer gertatzen da (47)n bezala aditzaren eskuinean agertzen diren subjektu D_{Sekin}?

- (47) Vino Juan.

Hau bezalako kasuak konpontzeko, oso alegazio sendoak egin behar dira, aditzaren eskuineko posizioa θ -posizioa dela kontsideratzen delako (ikus Suñer, 1994). Horrela, Kato (1999) eta Platzacken (2003) lanetan aditzaren ondoko subjektuak sintaktikoki adjuntuak direla proposatzen da; Ordóñez eta Treviñok (1999) eta Manzini eta Savoia (2002), berriz, Infl baino beherago den Foku posizio batean daudela iradokitzen dute¹⁰³. Hots, DS hauek ez direla perpauseko subjektu sintaktikoak. Ez dute, aldiz, baieztapen horren aldeko ebidentziarik ematen¹⁰⁴. Baina baieztapenak iragarpen bat egiten du, eta ikusiko dugunez, iragarpen hori ez da betetzen. Foku edo adjuntu baldin badira (bai eta [Espez, Infl] posizioan ere, ikus (103) oin-oharra), aditzaren eskuineko DSetatik ezer atera ahal ez izatea espero genuke (hau, da, irla-efektu bat sortuko litzateke). Datuak ez dira horrelakoak, ordea, gaztelaniazko (48)ko adibidean ikus daitekeenez (Gallego eta Uriagerekaren (2007) datuak)¹⁰⁵:

- (48) De qué lingüista han llegado ya [muchos libros *t*]?
 POS zer hizkuntzalari LAG iritsi jadanik asko liburu
 ‘Zein hizkuntzalariren liburu asko iritsi dira honezkero?’

(48)n *de qué lingüista* sintagma aditzaren eskuineko subjektu DStik atera da, irla-efekturik eragin gabe. Honenbestez, aditzaren eskuineko subjektua argumentugune batean dela ondorioztatu behar dugu, eta ez adjunzio-posizio batean (ikus ere Suñer, 1994, 2003, eta Ordoñez, 1998 (gaztelania), Alexiadou eta Anagnostopoulou, 1998 (greziera), Cardinaletti, 1998 (italiera)).

Hala ere, argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesiaren baitan sailkatu ditugun analisi askotan ez da Kato (1999), Ordoñez eta Treviño (1999), Manzini eta Savoia (2002) edo Platzacken (2003) lanetan bezalako muturreko proposamenik egiten. Hau da, ez da argumentu tasun guztiak batzen dituen komunztadura-morfema bat postulatu. Horrek arrazoi ulergarri bat dauka: hau bezalako muturreko hipotesi batek teoriaren moldaketa erradikala eskatzen du, θ -teoriari dagokionez batez ere, komunztadura atzizkia nolabait AS barruko θ -posizioekin lotua dela aintzat hartu behar baita (ikus Alexiadou eta Anagnostopoulou, 1998: 531-533) eta oraintxe eztabaidatu dugun aditzaren eskuineko subjektu DSen arazoa altxatzen baitu. Horrela, analisi gehienetan aditzaren eskuineko subjektuak nolabaiteko subjektu sintaktikoak direla aintzat hartzen da —hots, θ -rola hauen esku dela—, eta argumentu isil egituretan *pro* baten presentzia postulatu da. Hau da, lan hauetan,

103. Ordóñezek (2006) foku guneaz gain gaztelaniazko aditzaren eskuineko subjektuak [Espez, Infl] posizioan ere egon daitezkeela proposatzen du.

104. Ohar, hala ere, Bellettik (2001), argumentu-isiltze fenomenoarekin zerikusirik ez duen lan batean baldin bada ere, italieraz aditzaren eskuineko DSak foku-posizio batean daudela proposatzen duela, «foku» irakurketa dutela argudiatuz.

105. Ateratzea onartzen duten subjektuen gaineko murriztapenak daude: ikus Uriagereka (1988) eta Gallego eta Uriagereka (2007).

aditzaren eskuineko argumentu DSak eta *pro* argumentu *in-situ* posizio berean agertzen dira, eta azken finean subjektu tasunak komunztadura-morfemaren eta *pro* edo DSaren artean banatzen dira. (49)n ideia hau burura eramateko bide bat ikus daiteke:

- (49) a. Vin-o_[ABS, 3sg] *pro*_[gai].
 b. Vin-o_[ABS, 3sg] Juan_[gai].

Hipotesiaren moldaketa honek abantaila argi bat dauka: aditzaren eskuineko DSen arazoa konpontzen du. Baina aldi berean 2.3.4. atalean lortutako emaitza-
 rekiko atzerapauso handi bat suposatzen du, *pro* kategoria isila teoriarik sartzea suposatzen baitu. *Pro*ren existentzia aintzat hartzen baldin badugu haatik, ez da arrazoi gehiagorik argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesia bultzatzeko, *pro* teoria soilarekin argumentu-isiltzearen berri eman baitaiteke. Argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesia ezin da beraz modu honetan planteatu.

Bukatzeko, argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesiak jadanik sakonki ikusi dugun beste arazo bati aurre egin behar dio, komunztadurarik gabeko argumentu isilen arazoiari. Lehenik eta behin, lan gehienetan komunztadurarik gabeko AIHak sistematik kanpo uzten dira (erran bezala, hauek integratzen dituen bakarra Speasen (1994, 2006) analisisia da). Horren ondorioz, txinera, japoniera edo jiarwarli bezalako hizkuntzak azaldu gabe gelditzen dira. Areago, komunztadura aberatsik ez daukatenez, argumentu isilak ez baimentzea espero genuke. Badakigu, ordea, hori ez dela horrela. Gisa berean, komunztadura aberatseko hizkuntza batzuetan, argumentuak komunztadurarik gabeko testuinguruetan ere isiltzen dira. Gogoratu adibidez argumentuak isil daitezkeela mendeko perpaus jokatuabeetan euskaraz (50), eta ezeztatutako perpaus jokatuabeetan kannadaz (50).

- (50) Jonek nahi du [[e] [e] [e] ematea].

Euskara

- (51) [e] baruvudilla.

Kannada

etor.GER.EZIRAG.NEG

(Nadahalli, 1998: 58)

‘Ez nator.’

Komunztadurarik gabeko testuinguruak kontuan hartzen ez dituzten analisi-
 sietan euskara eta kannada bezalako kasuak ezin dira azaldu. Baina komunztadura
 eza analisisian integraturik ere, ez dira arazoak eskas. Ikusi dugu Speasen (1994,
 2006) sistemak komunztadurarik gabeko AIHak ere kontuan hartzen dituela, hauetan
 KMZS-rik islatzen ez dela proposatuz. Analisi horrekin, problema da Speasek oso
 iragarpen sendoa egiten duela: komunztadurarik ezean, edozein perpausetan egon
 daiteke argumentu isil bat. Baina euskaraz adibidez, subjektu isilak, lan honetan
 definitu ditugun modukoak, ez dira perpaus jokatuabe guztietan posible. Horrela,
 kontrol-egituretan ez da komunztadurarik, baina subjektu isila (hemen PRO
 sinboloarekin adierazten duguna), definizioz, kontrolatua da: ez dauka argumentu
 isilek daukaten irakurketa askea. Hau (52)n itxuratua da.

- (52) a. Jon [PRO lan egiten] ikusi dugu.
 b. *Jon [[e] lan egiten] ikusi dugu.

(52b) gramatikala balitz, mendeko perpauseko subjektuak berbaldi-testu-inguruan nabarmena den aitzindari bati erreferentzia egiten ahalko lioke; hemen, ordea, Joni bakarrik egin diezaioke erreferentzia. Areago, komunztadurarik gabeko perpausak ingelesa bezala AIGH diren hizkuntzetan ere badaude:

- (53) a. John wants [PRO to go].
 John nahi TO joan
 ‘Johnek joan nahi du.’
 b. *John wants [[e] to go].
 John nahi TO joan
 ‘Johnek joan nahi du.’

Berriz ere, kontrolatutako subjektu bat da hemengoa, eta ez argumentu isil bat. Ondorioz, nahiz eta Speasek (2006) analisi nahiko orokor bat eskaintzen duen, argumentu isilen fenomenoaren errealitatean dena baino zabalagoa izanen dela iragarzen du.

Laburbilduz, atal honetan argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesia mantendu ezina dela ikusi dugu (i) arazo kontzeptualak dituelako, (ii) gauzatutako argumentuak sistematik kanpo uzten dituelako, (iii) ez delako egokia komunztadurarik gabeko isiltzea azaltzeko. Emaizta honek beste ondorio batera ere eramaten gaitu: 3.1.3. atalean garatu dugun hipotesia sendoturik gelditzen da, zeinak komunztadura-harremanetan oinarritzen ez den analisi baten aldeko apustua egiten baitu. Beste gauza bat ere gehitu behar da. Irakurlea ohartua daiteke argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesiak argumentu-isiltzearen fenomenoaren bi atalak (argumentu isilen *izaeraren* arazoa eta *banaketaren* azalpena) estaltzen dituenek (ikus 2.3.4. eta 2.4.2.b. atalak), argumentuen isiltzearen tipologia edo banaketa azaltzeko desegokia dela esateak ondorioak edukiko dituela izaerari buruzko hipotesiarentzat. Hau da, hipotesia orokorki desegokia dela ondorioztatu behar dugu. Honenbestez, argumentu isileko egiturak ez dira argumentu-izaera daukan komunztadurak posible egiten duen DSrik gabeko eratorpenak (ikus 3.4.1. atala beherago).

Ondoko azpiatalean, komunztadura-harremanak argumentu isilen *baimentze*- eta *identifikazio*-baldintzetan integratzen dituzten analisiak berrikusiko ditugu, gisa berean desegokia dela ondorioztatuz.

3.2.2. Argumentu isilen baimentze- eta identifikazio-baldintzak berrikusten

Rizzirena (1986) bezalako proposamenetan, komunztadura eta argumentu isilen arteko lotura ezkutatuagoa da. Hala ere, bai baimentze-baldintzan bai eta

identifikazio-baldintzan ere, estalirik, presente da. Oroit adibidez baimentze-baldintza:

(54) *Baimentze-baldintza*

X_y^o buruak *pro* baimentzen du kasua ezartzen baldin badio.

Definizio honetan, komunztadurak ez du zuzenean isiltzean eragiten¹⁰⁶. Baina, hala ere, zeharka baldin bada ere, funtzio bat betetzen dute sisteman, baimentze-baldintzako y azpiindizeak eta identifikazio-baldintzak komunztadurari erreferentzia egiten baitiote. Ikusiko dugunez, hemen sortzen dira arazoak. Oroit lehenik y azpiindizean jasotzen dela hizkuntzaz hizkuntzako aldakortasuna. Gure hitzetan, ezaugarri hori daukan buru bat «aberatsa» izanen da, beraz, eta «pobrea» bestela. Jarraian ikusiko dugunez haatik, formalizazio hori arazotsua da. Har ditzagun txamorroa eta ingelesa. Lehena AIH da, bigarrena AIGH. Hots, Rizziren (54)en arabera, ingelesezko (55)eko kasu-ezarleak ez du y azpiindizerik, baina bai txamorrozko (56)koak:

(55) I bought the book.

Ingelesa

ni eros ART liburu

‘Liburua erosi dut.’

(56) Ha-fahan [e] i lepblu.

Txamorroa

3sg.MODU-eros ART liburu

(Chung, 1998: 31)

‘Liburua erosi du.’

Azpiindizeen lanabesa erabiliz, Rizzik (1986) komunztaduraren izaera baimentze-baldintzaren baitan kokatzen du. Argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesian bi komunztadura mota bereizten diren modura, hemen bi buru mota bereizten dira. Banaketa «ezkutatuagoa» da, ez diolako komunztadurari erreferentziarik egiten, baina azken finean bi banaketak erabat paraleloak izanen dira, txamorroa eta gaztelania alde batetik eta ingelesa eta frantsesa bestetik edukitzeko. Honenbestez, aurreko azpiatalean seinlatu ditugun arazo kontzeptualak edukiko

106. Ohar gainera baimentze-prozesua komunztadura-harremanetarik urrunduz eta kasu-ezarketan kokatuz Rizzik (1986) kontrol-egituren arazoa gaintitzen duela (oroit 3.2.1.a azpiatalean, Speasen (2006) proposamenarentzat kontrol-egiturak datu arazotsuak direla ikusi dugula). Oroit kontrol-egituretako subjektuen interpretazioa kontrolatua dela, eta honenbestez ez direla guk lan honetan definitu ditugun motako argumentu isilak:

(i) a. Jonek [PRO joan] nahi du.

b. *Jonek [[e] joan] nahi du.

Kontrol-egituretan PROk ez du subjektu DSe bezalako kasua jasotzen (Chomsky, 1981, 1986; Chomsky eta Lasnik, 1993; ikus ere 4.1. atala (kontrako ideiarene aldeko argudioetarako, ikus San Martin (2004)). Honenbestez, argumentu isilak baimenduak ez izatea kasu-ezarketa ezari lotu dakioke, (i)ek iradokitzen duen bezala. Ondorioz, argumentu isilen banaketa komunztadura-harremanetatik urruntzeak eta kasu-harremanen bitartez azaltzeak onurak ditu, kontrol-egituretan gertatzen dena azaltzeko aukera ematen baitu.

ditu Rizziren baimentze-baldintzak, zeren buru mota desberdinen arteko banaketa *ad hoc* bat postulatu beharko baitu. Izan ere, azpiindizearen bitartez egiten den analisi honekin arazoa birformulatu besterik ez da egiten, eta ez hatsarre independente batean oinarritzen den azalpen bat. Ohar, bestalde, azpiindizearen lanabesa erabiliz, Rizzik (1986) argumentu-isiltzearen eta komunztadura-morfologiaren «aberastasunaren» arteko lotura deskriptiboa galtzen duela. Hau da, ez du *Taraldsenen orokorpenaren* berri ematen.

Segi dezagun Rizziren (1986) proposamena berrikusten. Erran dugu Rizziren (1986) sisteman identifikazio-baldintzan ere komunztadura-harremanei erreferentzia egiten zaiela:

(57) *Identifikazio-baldintza*

X^o baldin bada *pro* baimentzen duen burua, orduan *prok* X^o-ren ϕ -tasunen balioa dauka.

Hemen, ikusiko dugunez, arazo enpirikoak altxatzen dira. Gorago azpimarratu dugun moduan, Rizzik (1986) komunztadurarik gabeko hizkuntzetako argumentu-isiltzea beste baldintza batzuen mende dela aintzat hartzen du. Hala ere, arazoa da baimentze- eta identifikazio-baldintzak formulatuak diren moduan, hizkuntza guztietara aplikatuko direla iragartzen dela. Honenbestez, komunztadurarik gabeko hizkuntzetarako iragarpenak egiten ditu. Har dezagun, adibidez, txinera. Hizkuntza horretako kasu-ezarleek ez baldin badute *y* ezaugarria, argumentu-isiltzea ezinezkoa izanen da, eta ezaugarri hori baldin badute isiltzea posible izanen da. Baina bigarren kapituluan, hizkuntza hau AIHe kin sailkatu dugu. Dirudienez, beraz, Rizziren (1986) sisteman kasu-ezarleek *y* ezaugarria daukatela erran beharko genuke. Baina arazoa identifikazio-baldintzarekin sortuko da. Hizkuntza horretako argumentu isilak baimentzen dituzten buruek ez dute komunztadura-markarik; ez dute, beraz, ϕ -tasunik. Honenbestez, argumentu isilak ere ϕ -tasunik gabeak izanen direla iragartzen du identifikazio-baldintzak (hau da, Rizziren (1986) arabera, irakurketa arbitrarioa edukiko dute; irakurketa arbitrarioaz, ikus 2.2.2. atala). Baina badakigu komunztadurarik gabeko hizkuntzetako datuak ez direla horrelakoak: ondoko txinerazko esaldiak, berbaldi-testuinguru egokietan, hainbat irakurketa eduki ditzake, eta irakurketa horietan guztietan pertsona eta numero ϕ -tasunak ditu (hots, erreferentziadun argumentu isilak dira):

(58) [e] lai-le
 etor-le

Txinera

‘Etorri naiz/zara/da/gara/zarete/dira.’

Hots, baimentze- eta identifikazio-baldintzek, Rizzik (1986) berak aitortzen duenez, iragarpen txarrak egiten dituzte. Baina sistema honentzat arazo larriago bat dago: ezin da ekidin baldintza hauek txinera bezalako hizkuntzetan aplikatzea. Hau da, kasu-ezarleek edo *y* azpiindizea eduki behar dute, edo ez, eta bi kasuetan

isiltzearekiko iragarpen txarra egiten da¹⁰⁷. Arazo hau argiagoa eta larriagoa egiten da euskaraz, inbabura kitxuaz, warlpiriz edo kannadaz bezala argumentu isilak bai komunztadurarik gabeko testuinguruetan eta bai komunztadura aberatseko testuinguruetan aurkitzen direnean (ikus datuak 3.2.1. atalean).

- (59) a. Jonek [e] lagundu nau.
b. Jonek [PRO [e] laguntzea] erabaki du.

Baina kasu hauetan, komunztadurarik ez denean, identifikazio-baldintzak iragartzen du argumentu isilek irakurketa arbitrarioa edukiko dutela (hots, ez dutela ϕ -tasunik edukiko). Jadanik ikusi dugunez, haatik, perpaus jokatugabeetako osagarri isilak irakurketa erreferentziala eduki dezakete (59b), jokatutakoetakoek bezalaxe (ikus (59a)).

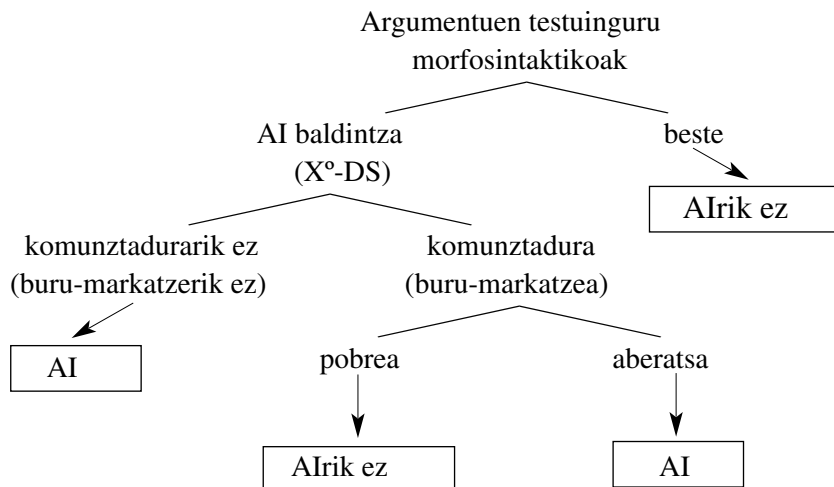
Atal honetan, baimentze- eta identifikazio-baldintzetan oinarritzen den Rizzi-ren (1986) proposamena, oro har, argumentuen isiltze fenomenoaren formalizazio gisa desegokia dela ikusi dugu. Azterbide honen arazo nagusia ondokoa da: ez dio bi komunztadura motak —edo kasu-ezarleak— desberdintzen dituen intuizioa hatsarre independente bati lotzen. Horrela, osatugabe gelditzen da. Areago, argumentu-isiltzea eta komunztaduraren aberastasuna erlazionatuak direlako intuizioa ez du batere integratzen, *Taraldsenen orokorpena* azaldu gabe utziz. Bestalde, identifikazio-baldintzak altxatzen duen arazoa dago, komunztadurarik ezean argumentu isilek irakurketa arbitrarioa edukiko dutela iragartzen baitu. Honenbestez, baimentze- eta identifikazio-baldintzetan oinarritzen den azalpena ez da egokia argumentu isilen banaketaren analisi gisa. Hau emaitza interesgarria da guretzat, argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesiaren ondotik, komunztadura-harremanetan oinarritzen den beste analisi hau desegokia izateak 3.1. atalean garatu dugun hipotesia sendotzen baitu; oroit horren arabera komunztaduraren izaera ez dela argumentu-isiltzea arautzen duen oinarritzko baldintza.

3.2.3. Behin-behineko ondorioak

Oroit 3.1. atalean ondoko eskemak argumentu-isiltzearen tipologia egoki bat ematen duelako ondoriora heldu ginela.

107. Aukera bat litzateke proposatzea hizkuntza hauetan kasu-ezarketarik ez dela. Bide hori, ordea, arazotsua litzateke, 80ko hamarkadatik hona garatutako literaturan komunztadura-morfologiarik gabeko hizkuntzetan ere kasu-harremanak daudela onartua baita oro har (baina ikus Kuroda, 1988).

(38)

(39) *Munduko hizkuntzak eta argumentu isilak: 2. hipotesia.*

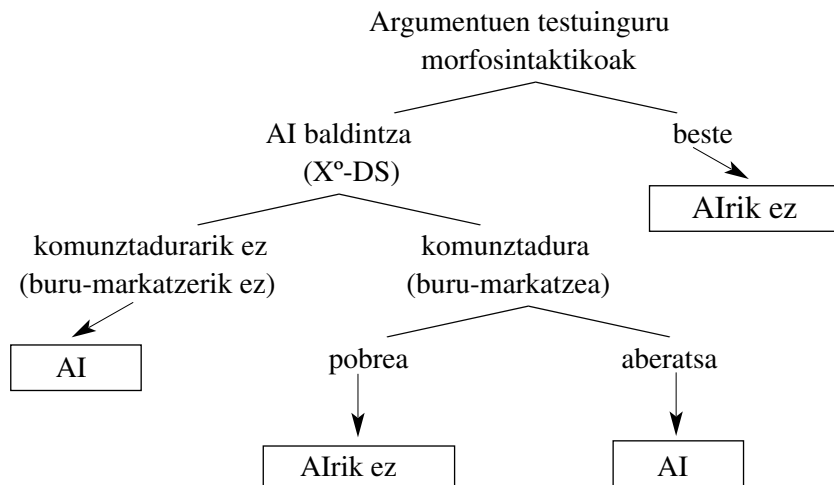
- A. Argumentu-isiltzea AI baldintzaren mende da.
- B. Nahiz eta AI baldintza bete, komunztadura pobrea baldin bada, argumentua ezin da isila izan.

Isiltzea erregulatzen duen baldintza komunztadura fenomenoetatik kanpo kokatzen duelako (38)-(39)ko hipotesia argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesiarekiko eta baimentze- eta identifikazio-baldintzetan oinarritzen den hipotesiarekiko kontrajarria dela azpimarratuz, hauek azterbide desegokiak direla argudiatu dugu. Oro har, hipotesi hauen arazo nagusia da argumentu-isiltzea eta komunztadura bereiztezinak diren fenomenotzat jotzea, kausa-efektu harreman zuzen bat iradokiz. Errealitatean bi fenomenoak hain estuak ez direla erakutsi du goiko eztabaidak. Baina (39)ko hipotesia harago doa. Guk ikusi dugu isiltzea ez dela komunztadura-harremanetan oinarritzen, baina ez dugu daturik ikusi oraindik baldintza *sintaktiko* bat dagoela erakusten duenik. (38)n, haatik, AI baldintza sintaktikoa dela inplikatzeko da, buru-DS harreman batean oinarritzen delako. Oroit orain 2.4.3. atalean komunztadurarik gabeko hizkuntzetako isiltzea baldintza *pragmatiko*ek bakarrik arautzen dutelako proposamena ikusi dugula. Hipotesi hori, honenbestez, gure (38)ko eskemaren aurka doa. Gure hipotesia mantendu ahal izateko honenbestez, baldintza pragmatikoetan bakarrik oinarritzen den azalpen bat ezin mantendu dela erakutsi behar dugu. Hori egiten dugu ondoko atalean.

3.3. KOMUNZTADURARIK GABEKO ISILTZEAZ

Azter ditzagun berriz ere argumentu-isiltzearen tipologia berri emateko 3.1. atalean eratu ditugun eskema eta hipotesia:

(38)

(39) *Munduko hizkuntzak eta argumentu isilak: 2. hipotesia.*

A. Argumentu-isiltzea AI baldintzaren mende da.

B. Nahiz eta AI baldintza bete, komunztadura pobrea baldin bada, argumentua ezin da isila izan.

Hauen arabera, isiltzea arautzen duen AI baldintza buru-DS harreman mota batean oinarritzen da. Harreman hori, eta honenbestez AI baldintza, sintaktikoak dira. Baina beste azterbide bat dago, 2.4.3. atalean aurkeztu duguna eta asuntzio honen kontra doana. Hau komunztadura-morfologiarik gabeko hizkuntzetako argumentu-isiltzea azaltzeko proposatu izan da, eta ez dio komunztadurari erreferentziarik egiten. Laburki, isiltzea baldintza pragmatiko egokiak betetzen direnean egin daitekeela proposatzen da lan hauetan (ikus Li eta Thompson, 1986; Y. Huang, 2000). Hau da, argumentuak berbaldi-testuinguruan aitzindari bat baldin badu, isila izan daiteke. Jarraian, mota honetako baldintza soil batean oinarritutako edozein analisi zabalegia dela ikusiko dugu.

Argumentu-isiltzea erregulatzen duen baldintzak ez balio erreferentziarik egingo sintaxiari, DS guztiak, diskriminaziorik gabe isiltzearen jomuga izatea espero genuke. Datuek, haatik, isiltzeko posibilitatea murriztagoa dela erakusten dute (datu hauek gehienak 3.1.1. atalean eztabaidatu ditugu ere). Begira adibidez ondoko malgaxezko adibideak (malgaxea komunztadurarik gabeko hizkuntza da (Keenan 1976)). (60)ko bi perpausak egitura bera dute (aditz-kanpo-argumentu-barne-argumentu), bai eta (61)eko biek ere (aditz-barne-argumentu-kanpo-argumentu).

- (60) a. Vangian' i Naivo izy/[e]. *Malgaxe*
 GAI.bisita DET Naivo hura (Pearson, 2005: 421)
 'Naivok (hari) bisita egiten dio (*Lit.* Naivok (hura) bisitatzen du).'
- b. Vangian' -ny/*[e] i Tenda.
 GAI.bisita hura DET Tenda
 '(Hark) Tendari bisita egiten dio (*Lit.* (Hark) Tenda bisitatzen du).'
- (61) a. Mamangy an'i Tenda izy/[e]. *Malgaxe*
 EGILE.bisita DET Tenda hura(egile) (Pearson, 2005: 421)
 '(Hark) Tendari bisita egiten dio (*Lit.* (Hark) Tenda bisitatzen du).'
- b. Mamangy azy/*[e] i Naivo.
 EGILE.bisita hura(gai) DET Naivo
 'Naivok (hari) bisita egiten dio (*Lit.* Naivok (hura) bisitatzen du).'

Perpaus bakoitzean argumentu bat isil daiteke. Baina preseski, argumentu bakar bat isil daiteke, (a) perpausetan ikus daitekeena; bigarren argumentua ezin da isildu (b). Bi DSetatik bakar bat isildu ahal izateak baldintza pragmatiko bat baino zerbait gehiago dagoela erakusten du. Gainera, (60)-(61)eko perpaus pareei hurbilagotik begiratzen baldin badiegu, beste zerbait ikusten dugu: (60)n barne-argumentua da isil daitekeen bakarra eta (61)en kanpo-argumentua. Asimetria horrek iradokitzen du komunztadurarik gabeko hizkuntza honetan argumentu-isiltzea arautzen duen oso baldintza morfosintaktiko zorrotza dagoela. Baldintza hori aditz-morfologiari edo/eta hitz-hurrenkera aldakorrari lotua izan liteke (ikus 4.3.2. atala). Honenbestez, bi ondoriotara iristen gara: lehenik, argumentu-isiltzea ez du baldintza pragmatiko soil batek arautzen, eta ondotik, baldintza sintaktiko bat egon *behar* da, (38)-(39)n agertzen zaigun bezala. Hipotesi pragmatikoa bazterturik, bigarren kapituluan aurkeztu ditugun argumentu isilen banaketari buruzko proposamen guztiak baztertuak ditugu. Hau da, (38)-(39)ko hipotesiaren aurka doazen analisiak erratuak direla erakutsi dugu. Honenbestez, gure hipotesi hori zuzena dela ondorioztatu behar dugu. Azken ohar bat bururatu aitzin. Oroit, 2.4.3. atalean ikusi dugunez, «paralelotasun-baldintza» pragmatiko baten mende ziren heinean, elipsiaren teoria eta Y. Huangen (2000) proposamena hurbilak egiten zirela. Baina bi fenomenoak bakar batera murrizteko arazo bat geneukan: elipsia baldintza sintaktikoen mende da ere. Haatik, komunztadurarik gabeko hizkuntzetan argumentu-isiltzea baldintza sintaktikoek ere arautzen dutela ikusi berri dugu. Honenbestez, elipsia eta hizkuntza hauetako argumentu-isiltzea fenomeno beraren emaitzak direlako hipotesia zentzuzkoa egiten da azken finean.

3.4. ARGUMENTU ISILEN IZAERA FORMALA

Bigarren kapituluan, argumentuen isiltze-fenomenoaren azterketak bi atal nagusi dituela ikusi dugu: (i) alde batetik, elementu hauen izaera formala zein den argitu

behar da (izaeraren arazoa), eta (ii) bestetik haien banaketaren azalpen bat eman behar da (banaketaren arazoa). Aitzineko ataletan, berriz, argumentu-isiltzearen tipologia nolakoa den ikusi dugu, fenomeno honen analisi egoki baten oinarritzko hipotesiak finkatuz, eta aldi berean literaturan aurki daitezkeen proposamenen berrikuspen kritiko bat eginez. Hau da, argumentu-isiltzearen *banaketari* buruzko eztabaida bat eraman dugu. Atal honetan, berriz, *izaeraren* gaira itzuliko gara. 2.3. atalean gai hau eztabaidatzean, bi hipotesi nagusi bazeudela ondorioztatu dugu: (i) *presentzia isilaren hipotesia* eta (ii) *argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesia*. Jarraian, argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesia baztertu behar dela ikusiko dugu (3.4.1. atala). Honenbestez, analisi egokiena presentzia isilaren hipotesiak egiten duena dela ondorioztatuko dugu. Hala ere, 2.3.3. atalean gure gramatikaren arkitektura dela-eta, hipotesi hau ikusteko bi modu daudela erran dugu. Edo (i) argumentu isila berez tasun fonologikorik ez daukan elementu bat da (hots, isiltasuna lexikala da), edo (ii) berez tasun fonologikoak dituen elementu bat da, baina operazio batek tasun horiek «isiltzen» ditu. Lehen ikuspegia *tasun fonologikorik gabeko osagaiaren hipotesia* deitu dugu, eta bigarrena *isildutako DSaren hipotesia*. Hemen, bi hipotesi horien artean erabakitzeak tresnak badauzkagula ikusiko dugu. Horrela, *tasun fonologikorik gabeko osagaiaren hipotesiaren* ahuleziak eta arazoak aurkeztuko ditut alde batetik (3.4.2. atala), eta *isildutako DSaren hipotesia* aukera bakarra soilik ez, aukera hoberena dela argudiatuko dut bestetik (3.4.3. atala).

3.4.1. Argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesia baztertzen

Argumentuen isiltze fenomenoaren azterketak bi atal nagusi ditu: (i) elementu hauen izaera formala zein den argitzea, eta (ii) haien banaketaren azalpen bat ematea. Biak oso lotuak izan daitezke. Horrela, *argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesiarekin* bi atal horiei erantzun bat ematen zaie: «argumentu isila» argumentu-izaeradun komunztadurak eragindako DS gabeziaren ondorioa da eta komunztaduraren izaera (eta honenbestez argumentu-isiltzearen banaketa) hizkuntzaz hizkuntza desberdina izan daiteke. Hipotesi honekin, beraz, bi atalak hertsiki loturik doaz.

Argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesiak argumentu-isiltzearen banaketa azaltzeko eskaintzen duen analisi mota 3.2.1. atalean eztabaidatu dugu, eta hizkuntz tipologiaren berri emateko eta argumentu-isiltze fenomenoaren azalpen gisa arazo kontzeptualak eta enpirikoak dituelako baztertu behar dela argudiatu dugu. Hori dela-eta, argumentu isilen izaera azaltzeko ere desegokia dela ondorioztatu behar dugu. Horren arrazoia argia da: hipotesi hau ez da argumentuen isiltze fenomenoaren berri modu egokian emateko gai, batez ere estuegia den komunztadura/isiltze korrelazio bat iragartzen duelako. Honenbestez, argumentu isilen *izaera*, argumentu-izaeradun komunztaduraren presentzian egon daitekeen DS gabezia dela onartzen baldin badugu, orduan 3.2.1. atalean azpimarratu ditugun

arazoak azaleratuko zaizkigu. Hau da, hipotesi hau desegokia da isiltze fenomenoaren berri emateko modu orokor batean.

Hipotesi hau bazterturik, aukera bakarrarekin gelditzen gara, presentzia isilaren hipotesiarekin. Hipotesi hau ikusteko bi modu daudela erran dugu (2.3.3. atala). Edo (i) argumentu isila berez tasun fonologikorik gabeko elementu bat da (hots, isiltasuna lexikala da), edo (ii) berez tasun fonologikoak dituen elementu bat da, baina operazio batek tasun horiek «isiltzen» ditu. Lehen ikuspegia *tasun fonologikorik gabeko osagaiaren hipotesia* deitu genuen, eta bigarrena *isildutako DSaren hipotesia*. Ondoko azpiataletan, *tasun fonologikorik gabeko osagaiaren hipotesia*ren ahuleziak eta arazoak aurkeztuko ditugu alde batetik (3.4.2. atala), eta *isildutako DSaren hipotesia* aukera bakarra soilik ez, aukera hoberena dela argudiatuko bestetik (3.4.3. atala).

3.4.2. Pro kategoriaren desegokitasuna

Bigarren kapituluan, hizkuntz teorian tasun fonologikorik gabeko *pro* osagaiaren hipotesia arrakastatsua izan zela ikusi dugu. Hemen, *pro* kategoria arazotsua dela erakutsiko dut, eta azken finean definizioa hain desegokia izaki, *pro*ren existentziaren hipotesia bera bertan behera utzi behar dugula argudiatuko dut.

a. Pro eta kategoria isilen tipologia

Oroit *pro*ren teoria Hatsarre eta Parametroen modelo estandarraren baitan kokatzen dela. Chomskyk (1981, 1982) *pro* sistema oso baten parte dela proposatzen du (ikus ere Lasnik eta Uriagereka, 1988). Bigarren kapituluan *pro*, beste hiru kategoria isilekin batera (PRO, DS-aztarnak eta *nz*-aztarnak), «kategoria isilen tipologia» deitzen denaren barnean dagoela ikusi dugu. Lau kategoria isilak sistema batean hertsiki lotuak dira eta bakoitza [+/- anaforiko] eta [+/- izenordainki] tasun bitarren arabera definitzen da (ikus (62)).

(62)

	+Anaforiko	-Anaforiko
+Izenordainki	PRO	<i>pro</i>
-Izenordainki	DS-aztarna	<i>nz</i> -aztarna

Kategoria isilen tipologia hau kategoria nominalen tipologiarekiko paraleloa da:

(63)

	+Anaforiko	-Anaforiko
+Izenordainki		Izenordain
-Izenordainki	Anafora	R-espresio

Bestalde, tasun konbinazio bakoitzak uztardurarekiko jokamolde bat adierazten du:

(64) *Uztardura Teoria*

- (A) [+anaforiko, -izenordainki] kategoriako elementuak beren eremuan uztartuak dira.
- (B) [-anaforiko, +izenordainki] kategoriako elementuak beren eremuan aske dira.
- (C) [-anaforiko, -izenordainki] kategoriako elementuak aske dira.

Kategoria isilen tipologia oso sinesgarria da hizkuntza-gaitasunaren modulu gisa: (i) tasun bitarretan oinarritutako sistema oso elegantea da berez, osagai bakoitzak bere lekua ongi definitua duelako, (ii) kategoria lexikoen tipologiarekin paraleloa da hein handi batean, eta (iii) Uztardura Teoriaren moduluaren oinarrian da. Hau da, zeharkako ebidentzia independentea badago haren alde. Baina ondoko urteetako gramatika-teoriaren garapenak, programa minimalistaren agertzearekin batez ere, kategoria isilen teoria aldatzera eramán du. Partikularki, aztarnen definizioak desagokiak direla agertu da, eta kopia-teoriaren bitartez ordeztzea proposatu da (ikus Chomsky, 1993; Nissenbaum, 2000 eta Nunes, 2004). Hau da, mugitutako osagaiak jatorrizko gunean kopia bat uzten duela proposatzen da (eta ez aztarna bat, ikus 1. kapitulua).

Aztarnez gain, minimalismoak PRO kategoria isila ere berrikustea ekarri du (Hornstein, 1999; ikus ere Potsdam eta Polinsky, 2003 eta Boeckx eta Hornstein, 2004 besteak beste). Ez gara gehiegizko xehetasunetan sartuko, baina azpimarratuko dugu sistema minimalista baten aldeko apustua egiten dela: (65)en bezala, kontrolatutako PROren interpretazioa o-komandatzen duen DS baten araberakoa denez, lehena bigarrenaren kopia dela iradokitzen da (kontrol-teoriaren hastapenetako hipotesi eta *EQUI-NP deletion* analisitik hurbil):

- (65) Jonek pelikula txinatar bat ikusi nahi du.
 - a. Jonek_i [PRO_i pelikula txinatar bat ikusi] nahi du.
 - b. Jonek [~~Jonek~~ pelikula txinatar bat ikusi] nahi du.

Hau da, PRO berezko kategoria isila ez dela argudiatzen da, eta (65a)ko itxuraketa tradizionalaren ordeztze (65b)koa proposatzen da. Ikuspegi hau ez da erabat hedatua, eta hizkuntzalari askok PRO bezalako kategoria bat existitzen delako hipotesiaren aldeko argudioak dituzte (ikus Landau, 1999; San Martín, 2004). Hala ere, PROren izaerari buruzko gogoeta hori oso minimalista da espirituan (Okhamen labanaren espirituan), eta kontzeptualki interesgarria. Horregatik, kopia teoria aintzat hartzen dugun bezala, PROren mugimendu-teoria ere gureganatu genezake. Itzul gaitezen orain argumentu isilen gaira. Goiko emaitzekin, *nz*-aztarnak, DS-aztarnak eta PRO kategoria isilen sailkapen klasikotik kanpo geratzen dira: ez dira berezko kategoriak —hau da, ez dira sistemaren osagai primitibo

batzuk— baizik eta operazio independente batzuen emaitzak. Ondorioz, *pro* da kategoria isilen tipologia gelditzen den bakarra:

(66)

	+Anaforiko	-Anaforiko
+Izenordainki	PRO	<i>pro</i>
-Izenordainki	DS -azterna	nz -azterna

Jakina, osagai bakarra duen tipologia bat ez da tipologia bat. Honenbestez, ezin da «kategoria isilen tipologia» bezalako zerbait egon gramatika-teorian. Bi ondorio ditu honek *pro*rentzat. Alde batetik, lau kategoria isilak funtzionalki, hots, haien tasunen aurkakotasunean, definitzen ziren; orain ez da tasun bitar horien araberako sailkapenik, eta *pro* ezin da beraz [-anaforiko; +izenordainki] bezala definitu. Ondorioz, izaera argirik gabe gelditzen da. Beste aldetik, *pro* ez da gehiago gramatikako kategoria isilen «moduluaren» parte gisa kokatzen; horrela, haren existentziaren aldarrikapenaren aldeko argudio sendo eta independente bat galtzen da. Ondorioz, bakartasun bikoitz horretan, kategoria isil honen existentzia bera zalantzarria egiten da.

Oroitu hala ere ikuspegi honekin *pro* izenordainen baliokide isila dela (63), eta haren banaketa Uztardura Teoriarekin azaltzen dela (64). Hots, ebidentzia independentea dago *pro*ren existentziaren alde. Baina hemen ere, kategoria isilen tipologiarekin sortzen diren beste arazo teoriko eta enpiriko batzuk agertzen dira Uztardura Teoriaren, kategoria lexikoen tipologiaren eta kategoria isilen tipologiaren arteko elkargunean, sistema orokorraren zuzentasuna dudan jarritz. Alde batetik, (64)ko anafora/izenordain/R-espresio bereizketa ez da sobera argia uztardurari dagokionez, banaketa osagarrian izan beharko liratekeen arren, kasu batzuetan distribuzio berdina baitaukat. Adibidez, ingelesezko (67)n anafora bat eta izenordain bat posizio berean ager daitezke, subjektuak uztarturik. Gisa berean, (68)n uztartua dagoen R-espresio bat ikus daiteke, (64)n emandako Uztardura Teoriaren C baldintza bortxatzen duena (Evansen (1980) ingelesezko adibide batetik moldatua).

(67) I saw pictures of myself/me. *Ingelesa*
 ni ikusi argazki pos nire.burua/ni (Lasnik eta Uriagereka, 2005: 233)
 ‘Nire buruaren/nire argazkiak ikusi ditut.’

(68) Badakit Jon eta Peio zertan diren berdinak: Jonek Peio bikaina dela pentsatzen du, eta [Peiok Peio bikaina dela] pentsatzen du.

Paraleloki, eta aurrekoaren korrelatu gisa, kategoria bateko elementu batek hainbat jokamolde ere erakuts ditzake. Horrela, japonieraz, txineraz eta koreeraz distantzia luzean uztar daitezkeen anaforak daude. Adibidez, txinerazko (69)n ikus daiteke *ziji* anafora bere eremuan edo eremu handiago batean uztartua izan daite-

keela: esaldiko edozein aitzindarik uztartu dezake (Cole, Hermon eta Sung (1990) lanetik hartutako adibidea). Askatasun horrek uztardura oso zaila egiten du termino klasikoetan definitzeko (ikus Manzini eta Wexler, 1987; Progovac, 1992).

- (69) [Zhangsan_k renwei [Lisi_j zhidao [Wangwu_i xihuan ziji_{i/j/k}]]]. *Txinera*
 Zhangsan uste Lisi jakin Wangwu maite bere.burua
 ‘Zhangsanek uste du Lisik badakiela Wanguk bere burua gustoko duela.’
 (Cole, Hermon eta Sung, 1990)

Kategoria lexiko desberdinek jokamolde berdina erakutsi badezakete ere (67)-(68), eta bakar batek jokamolde oso desberdinak (69), ezin dira (64)ko uztardura-harremantetan oinarritzekoak diren [+/- anaforiko] eta [+/- izenordainki] tasun bitarren bitartez modu zorrotzean zehaztu. Hala baldin bada, Chomskyren (1981) (63)ko kategoria lexikoen tipologia eta (64)ko Uztardura Teoria bera dudagarriak egiten dira¹⁰⁸. Ondorioz, kategoria isilen tipologiaren aldeko argudio sendo bat gehiago galtzen da: ez dugu ebidentzia independenterik *pro*ren existentzia aldarrikatzeko.

Bukatzeko, datu inportante bat aipatu behar da. Gogoratu *pro* [-anaforiko, +izenordainki] tasunek definitzen dutela. Lehen tasunak, *pro_k* ezaugarri anaforikorik ez duela adierazten du. Horrela, bada, irakurketa anaforikoa duten argumentu isilak onartezinak izan beharko lirateke. Haatik, anafora isilak aurkitzen dira hizkuntzetan. Ikusi, adibidez, euskarazko (70)eko adibidea.

- (70) Jonek bere burua kritikatzeko duelarik, Mirenek [e] goraipatzen du.

Esaldiak bi irakurketa ditu. Lehenean Mirenek Jon goraipatzen du eta bigarrenean Mirenek bere burua goraipatzen du. Bigarren irakurketa, anafora batekin lortu daiteke soilik, eta ez izenordain batekin. Honenbestez (70)en osagarria isildua baldin bada, anafora bat izanen da, (71a)n bezala, eta ez izenordain bat, hala balitz emaitza (71b)n bezala onartezina izatea espero genukeelako.

- (71) a. Mirenek_i bere burua_i goraipatzen du.
 b. *Mirenek_i bera_i goraipatzen du.

Horrek anaforak isil daitezkeela erakusten du. Ohar, gainera, euskaraz anaforak perpaus jokatu gabeetan ere isil daitezkeela. Adibidez, (72B)ko esaldia ‘nahi duzu nik *nire burua* kritikatzeko’ bezala interpreta daiteke.

- (72) A: Zuk zure burua goraipatzen duzu beti.
 B: Nahi duzu [[e] [e] kritikatzeko] hastera?

Bestalde, anafora isilak ez dira euskaraz bakarrik aurkitzen: japonieraz (Hoji, 1998), txineraz (Xu, 2003), eta koreeraz (Kim, 1999) ere ager daitezkeela egiaztatua

108. Uztardura Teoriari buruzko gogoeta batzuetarako, ikus Kayne (2002), Buring (2005), Lasnik eta Uriagereka (2005), Reinhart (2006), Gallego eta Uriagereka (2007) besteak beste.

da (ikus ere 3.4.3.b datuen eztabaida sakonago baterako). Datu hauek harrigarriak dira *proren* tipologiaren, eta, oro har, tasun fonologikorik gabeko izenordainaren hipotesiaren ikuspegitik. Areago, hipotesia desegokia dela erakusten dute. Ondoko azpiatalean, *proren* teoriaren beste arazo batzuk azpimarratuko ditut, hala nola berez isila den elementu bat izateari lotutakoak.

b. Proren izaera isila

Proren izaera isilaren inguruko datu batzuk zalantzarriak dira; izan ere, *proren* fonologia, semantika eta sintaxia finkoak dira hizkuntzaz hizkuntza: isila da, izenordainkia da, eta argumentu-posizioan baimendua izan behar da. Baina nola existitu daiteke hizkuntzaz hizkuntza aldatzen ez diren tasun fonologikoak dituen elementu bat? Areago, ikur linguistikoaren arbitrariotasuna ez ote da hizkuntzaren ezaugarria?

Ikur linguistiko batek forma berdina baldin badu hizkuntza desberdinetan, hiru arrazoiengatik izan ohi da: (i) hizkuntzak familia berdinekoak dira (adibidez, etxea ‘casa’ esaten da katalanez eta gaztelaniaz), (ii) hizkuntza batek besteari maillegatu dio (‘ezker’ euskaraz eta ‘izquierda’ gaztelaniaz) edo (iii) kasualitatearen ondorioa da (euskararen kasuaren eztabaida baterako, ikus Trask 1995). Hori dela-eta, *proren* izaera isila harrigarria gertatzen da.

Goazen pausoz pauso. Onar dezagun *prok* [-anaforiko; +izenordainki] kontzeptua adierazten duela¹⁰⁹. Koka dezagun orain taula batean beste kontzeptu batzuekin, kontzeptuak adierazten dituzten hitzen formak hizkuntza desberdinetan konparatu ahal izateko moduan, (73)ko taulan bezala adibidez.

(73)

		<i>Euskara</i>	<i>Gaztelania</i>	<i>Japoniera</i>	<i>Hungariera</i>
a.		zuhaitz	árbol	ki	kaptafa
b.		liburu	libro	bukku	könyv
c.		txori	pájaro	tori	madár
d.		sagar	manzana	ringo	alma
e.	[-anaforiko; +izenordainki]	Ø	Ø	Ø	Ø

109. Pentsa daitekeenez, izenordainen semantika hori baino askoz konplexuagoa da. Zailtasuna, beren berezko erreferentziarik ezean, edozein indibiduali erreferentzia egiteko gaitasunean eta aldagai izateko gaitasunean datza besteak beste (ikus Heim eta Kratzer (1998) eta bertan emandako erreferentziak).

Har dezagun ‘sagar’ kontzeptua. Euskaraz, gaztelaniaz, japonieraz eta hungarieraz fonema-kate desberdin batekin erlazionatua da: /sagar/, /maŋθana/, /ɕi/ eta /ɔlmɔ/ hurrenez hurren. Baina [-anaforiko; +izenordainki] kontzeptua, preseski, kate fonologiko berberarekin lotua da lauretan, hau da, hutsa. Nola da posible [-anaforiko; +pronominal] elementuek forma bera edukitzea hizkuntza guztietan? Emandako hiru baldintzetatik bat ere ez da betetzen kasu honetan. Lehenik, argumentu isileko hizkuntzek ez dute familia genetiko bat osatzen: erabat familia desberdinetako hizkuntzak daude. Ondotik, mailegua izatea ezinezkoa da, argumentu isilen fenomenoak ez baita halabeharrez hizkuntza-kontaktu egoeretan sortzen den zerbait (osagarri isilen gaineko adibide zehatz batentzat, ikus Landa, 1995). Azkenik, *proren* izaera isila hirugarren arrazoiari lotua izatea litekeena da, baina aitortu behar da *oso* kasualitate handia litzatekeela elementu bat (elementu hori daukaten) munduko hizkuntza guztietan, euskaratik japonierara, modu berean ahoskatzea. Halako zerbait gertagaitza denez, arrazoibide hori ere baztertu behar dugu: ezin da azaldu *proren* forma zergatik den hizkuntza guztietan berdina. Ohar emaitza hau arazo handia dela *pro* kategoriaren existentzia aintzat hartzen duten proposamenentzat, azalpenaren oinarria bera erabat kolokan ezartzen duelako.

Bestalde, argudio hau urrunago eraman dezakegu. Hizkuntzaz hizkuntza gertatzen den bezala, hizkuntza bakoitzaren baitan ere kontzeptuak modu desberdinez gauzatzen dira. Ezaugarri hau lexikoiaren izaerari lotua da: tasun formal eta semantiko multzo desberdinek errepresentazio fonologiko desberdina edukitzeko joera dute. Hau da, bata bestetik desberdintzeko joera. Besteak beste, pertsona-numero balio desberdinak dituzten izenordainek forma desberdinak eduki ohi dituzte. Euskaraz, adibidez, lau pertsona eta bi numero oso argiki bereizten dira fonologikoki:

(74)	1sg: ni	1pl: gu
	2sg: hi	_____
	2sg: zu	2pl: zuek
	3sg: hura	3pl: haiek

Prok, aldiz, existitzekotan, ez luke halako bereizketa fonologikorik islatuko:

(75)	1sg: Ø	1pl: Ø
	2sg: Ø	_____
	2sg: Ø	2pl: Ø
	3sg: Ø	3pl: Ø

Horrela, bada, paradoxa baten aurrean gaude; zergatik da hain homogeneoa *proren* fonologia, lexikoiko beste ezer halakoa ez denean? Berriz ere, hau aski harrigarria dela azpimarratu behar da, eta tradizionalki ontzat hartzen den *proren* definizioari susmo txarrarekin begiratu beharko geniokeela iradokitzen du.

c. *Proren sintaxia*

Bukatzeko, *proren* sintaxia aipatu behar da. Teoria klasikoetan (ikus 2.4.2.a), *pro* *sintaktikoki baimendua* izan behar da, eta horren arrazoia, *pro* isila izatea da. Izenordain lexikoak, ordea, ez dira horrelako baldintza baten mende. Baina, Speasek (2006: 52) azpimarratzen duenez, *pro* horrelako baldintza baten mende den lexikoiko elementu bakarra izateak zalantza eragin beharko liguke. Gainera, ezin lezake isila izateak *pro* formalki baimendu beharra eragin: elementu baten estatus fonologikoak ezin du zuzenki konputazio sintaktikoarenganako eraginik eduki (ikus 1. kapitulua)¹¹⁰. Azken finean, *prok* horrenbeste ezaugarri idiosinkratiko dauzka, non osoki *ad hoc* den sistema bat eskatzen duen.

Atal honetan lortu emaitzak laburbil ditzagun. Ikusi dugunez, (i) *prok* definizio formalik gabe gelditzen da minimalismoan, (ii) kategoria isilen tipologia desgertzearekin batera bere existentziaren aldeko argudio kontzeptual garrantzitsu bat galtzen da, (iii) bere ezaugarri fonologikoak, hizkuntzaren baitan oso bereziak diren heinean, dudagarriak dira, eta (iv) operazio sintaktiko berezi batzuk eskatzen ditu¹¹¹. Horiek oro kontuan harturik, *pro* kategoria isilaren hipotesia baztertu behar dela ondorioztatuko dugu, eta bestelako analisi baten aldeko apustua egingen.

Maila honetan, 2.3. atalean aurkeztu dugun hipotesi multzotik bakar bat gelditzen zaigu: *isildutako DSaren hipotesia* deitu duguna. Gelditzen den analisi posible bakarra izaki, zuzena dela ondorioztatu behar dugu. Ondoko atalean hala ere, aukera bakarra izateaz gain, aukera egokiena ere dela argudiatuko dut, hainbat ebidentzia mota eztabaidatuz.

3.4.3. *Argumentu isilak ezabaketaren ondorio gisa*

Hein honetan, argumentu isilen izaera definitzeko gramatikaren arkitekturak eskaintzen dituen hiru aukeretatik bakar bat gelditzen da: *isildutako DSaren hipotesia*. Honen arabera, argumentu isilek syntaxian eta semantikan DS osoak dira,

110. Ikus ere 3.2.2. atala *proren* baimentze- eta identifikazio-baldintzekin sortzen diren arazoen eztabaida baterako.

111. Holmberge (2005) beste argudio bat proposatzen du *proren* existentziaren aurka. KOMUNZATZE operazioa tasun-balioa baldin bada, Rizziren (1986) sistema zuzenki minimalismora aplikazina egiten dela dio. Hau da, ezin liteke Infl-ek *pro* identifikatzea, horrek alderantzizko KOMUNZATZE operazioa inplikatu baiduke; hots, subjektuko ϕ -tasunen balioa Infl-en bitartez lortzea eskatuko luke (ikus ere Roselló, 2000). Hala izanez gero gainera, Holmberge dio, Infl-ek tasun interpretagarriak litzuke, ez litzateke beraz *pro* bezalako izenordain isil baten presentzia postulatatzeko beharrik izanzen (hots, argumentu-izaeradun komunztadura genuke). Ondorioz, *pro* bezalako elementu bat ezin liteke planteatu sintaxi minimalistan. Beste aukera bat dago hala ere, Holmberge (2005) kontsideratzen ez duena: *pro* berez interpretagarria izatea (hots, izenordain batek ϕ -tasunak edukitzea eta Infl-en tasunak balioa), eta *proren* interpretazioa Infl-enaren arabera ez izatea formalki. Hots, kasu horretan *pro* beste edozein izenordain bezalako litzateke. (Rizziren (1986) lanean aukera hau ez da baztertzeko gainera.) Hau da, hain zuzen ere, Rosellóren (2000) proposamenaren funtsa. Aukera hau izateak, nire ustez, Holmbergen (2005) argudioa desitxuratzen du.

baina independentea den arrazoi batengatik, ez dira fonologikoki gauzatzen. Hau da, FFko operazio bat aplikatzen zaie, muin fonologikorik gabe uzten dituen. Sinpletzeko, *ezabaketaren hipotesia* deituko dugu:

(76) *DS ezabatuaren hipotesia.*

Argumentu isilek syntaxian edozein argumentu lexikok bezala jokatzen dute; hau da, DSak dira. LFn argumentu DS gisa interpretatzen dira eta FFn ezabaketa-operazio bat aplikatzen zaie, eta horren ondorioz ez dira fonologikoki gauzatzen.

Ohar bat ezabaketari buruz. Hemen ezabaketa deitzen dugunak hizkuntzalaritzan «elipsia» deitzen denarekin bat egiten du (ikus ere 2.1.4.c. atala). Honenbestez, DS-isiltzea, AS-elipsi, IS-elipsi edo InflS-elipsiarekin batera biltzen dugu¹¹². Horrela, (76)ko hipotesiarekin argumentu-isiltze fenomeno hizkuntza-teorian independenteki existitzen den fenomeno baten pean sailkatzen ari gara. Hori Okhamen bizar-labanaren zuhurtzia-legearen ikuspegitik oso emaitza baikorra da, gure analisisian ez baitugu operazio berezirik behar.

Ezabaketaren hipotesia hizkuntzalaritza sortzailean Perlmutterren (1968: 204) tesian jasotzen da jadanik: parametro bat dagoela proposatzen du, gaztelaniaz eta italieraz aplikatzen ez dena baina bai frantsesez, eta subjektuen ezabaketa blokeatzen duena¹¹³. Bestalde, 2.3.3.b. atalean isildutako DSaren hipotesia aurkeztean ikusi dugu berrikiago zenbait lanetan aukera honen alde egiten dela (ikus Hoji, 1998; Kim, 1999; Tomioka, 2003; Moriyama eta Whitman, 2004; Holmberg, 2005; Roberts, 2006; Neeleman eta Szendrői, 2007; Takahashi, 2007). Atal honetan, hipotesi hau zuzena dela argudiatuko dugu. Helburu horrekin, hipotesiak komunztadura-harremanetan oinarritzen diren analisiak dituzten arazoak ekiditen dituela erakutsiko dugu (a. atala), eta ezabaketan oinarritzen den analisi bat izateak egiten dituen iragarpenak betetzen direla ikusiko dugu (b., c. eta d. atalak).

a. Komunztadura-harremanetarik urruntzearen onurak

3.4. atalaren hastapenean, sortzen dituen arazoak direla-eta (3.2.3. atalean eztabaidatutakoak), argumentu-izaeradun komunztaduraren hipotesia baztertu behar dela argudiatu dut. Orain agertuko denez, ezabaketaren hipotesiak arazo guzti horiek ekiditen ditu. Alde batetik, hipotesi honen arabera ϕ -tasun interpretagarriak DSetan kokatzen dira —hauek gauzatuak edo isilduak izan daitezen—, eta ez komunztaduran, beraz arabierazko (77)n bezala pluraleko komunztadura markatzen ez duen aditz jokatu bat daramaten perpausak existitzea ez da arazotsua,

112. Beherago ikusiko dugunez, horrek argumentu isilek jokamolde berezi bat edukiko dutela iragartzen du.

113. Perlmutterrek (1968) ez du «parametro» izendatzen (Hatsarre eta Parametroen aurretik idatzitako tesia da). Haren hitzetan hizkuntza batzuetan soilik aplikatzen den azaleko egiturako murriztapen bat da.

LFn interpretatzen diren ϕ -tasunak DSarenak baitira (ikus datu hauen azalpena 3.2.1. atalean).

- (77) ?akal-at ʔ-ʔaalibaaʔ-u. *Arabiera estandarra*
 jan.IRAG-3sgF ART-ikasle.plF-NOM (Benmamoun, 2000: 121)
 ‘Ikasleek jan zuten.’

Ondotik, argumentu isilak gauzatutako edozein argumenturekin aldizkatu ahal izatea ere iragartzen da, ezabaketa hautazko operazioa den heinean:

- (78) Jonek uste du bera/[e] ez dela etorriko.

- (79) Vino Juan/[e].

Azkenik, komunztadura aberatseko hizkuntzei dagokienez, komunztadurarik gabeko testuinguruetan ere argumentuak printzipioz isildu ahal izatea espero da. Gogoratu adibidez euskarazko mendeko perpaus jokatugabeen kasua:

- (80) Jonek [hura/Miren/[e] etortzea] nahi du.

Gisa berean, kontrol-egituretan argumentu isilik ez egotea iragartzen da: ageriko DSak ezin baldin badira testuinguru horietan agertu (81), argi da ezin izango dela DS-ezabaketarik ere gertatu.

- (81) *Jonek [hura/Miren/[e] etorri] nahi du.

Ezabaketaren hipotesiak ez dauzka argumentu-isiltzea eta komunztadura hertsiki lotzeak altxatzen dituen arazoak, beraz hori da hobetsi behar dugun hipotesia. Hala ere, elipsi terminoetan eraikitako analisisa hoberena dela erakusten duen ebidentzia gehiago dago. Ebidentzia hori aurkezten dut ondoko ataletan (ikus ere Duguine 2008, prestakuntzan). Argudiaketaren abiapuntua sinplea dugu: argumentu isilak ezabatutako DSak baldin badira, elipsiaren ezaugarriak edukitzea espero dugu. Edozein motako DSak isil daitezkeela erakutsiz hasten gara (b) azpiatalean.

b. Mota desberdinetako DSen ezabaketa

Bigarren kapituluan, ikusi dugu elipsiak perpaus-egiturako nodo bereziak dauzkala jomugatzat: AS, InfIS, IS. Operazio horretan, sintagmaren barne-sintaxiak ez du eraginik; erran daiteke zentzu horretan elipsiak ez duela bere jomugaren egitura «begiratzeko»¹¹⁴. Ezabaketaren jomuga posible bat baldin bada, DS nodo baten azpikoa edozelakoa izaki ere, R-espresio, izenordain eta anaforak isildu daitezkeela iragartzen dugu. Hau da, guztien ordain isilak egotea iragartzen da. Izenordainei dagokienez, badakigu, 2. kapituluan ikusirik, argumentu isilek hauen

¹¹⁴ Areago, jomuga osagaia gramatikala ez den kasu batzuetan ere elipsia aplikatu daiteke, emaitza gramatikala emanez (Fox eta Lasnik, 2001).

izaera sintaktikoa daukatela (gogoratu ere *pro* kategoria isila tasun fonologikorik gabeko izenordaintzat jotzen zela). Argumentu isilen eta izenordainen hurbiltasun hori ezabaketaren hipotesiak zuzen-zuzenean azal dezake beraz: ezabatutako izenordain batek izenordain baten sintaxia eta semantika edukiko ditu.

R-espresioen ezabaketa posible dela frogatzea zailagoa da. Horren arrazoia hau da: R-espresio bat ager daitekeen testuinguruetan izenordain bat ager daitezkeen, isildutakoa R-espresioa edo izenordaina izan liteke berdin-berdin¹¹⁵. Horregatik, ez dago adibidez (82a)n isildua den D_{Sa} ‘Lezoko lagunak’ ala ‘haiek’ den jakiteko modurik. Hau da, ez dakigu (82a)ren itxurapen egokia (82b) ala (82c) den.

- (82) a. Lezoko lagunak iritsi dira. Behingoz, [e] ez dira bidean galdu.
 b. *Lezoko lagunak iritsi dira. Behingoz, ~~Lezoko lagunak~~ ez dira bidean galdu.*
 c. *Lezoko lagunak iritsi dira. Behingoz, ~~haiek~~ ez dira bidean galdu.*

Hala ere, R-espresio mota batzuk daude, testuinguru jakin batzuetan ezin daitezkeenak izenordain batekin ordeztu. Beren baitan izenordain bat daramaten R-espresioak dira hauek. Adibide batekin itxura dezagun. (83)n koordinatutako bi perpaus daude, bakoitzean osagarri zuzenak *bere* izenordain bihurtaria darama. (84)k erakusten duenez, bigarren perpausean osagarri zuzena isil daiteke:

- (83) Jonek_i bere_i txakurra parkera eraman ohi du, baina Mirenek_j **bere_j** **txakurra** mendira eramaten du gehienetan.
 (84) Jonek_i bere_i txakurra parkera eraman ohi du, baina Mirenek_j [e] mendira eramaten du gehienetan.

Indizeek iradokitzen duten (83)ren irakurketan, Jonek eta Mirenek bakoitzak bere txakurra daukate. (84)n irakurketa berdina lor daiteke. Baina R-espresio bat ala izenordain bat da hor isildua dena? Ondoko adibideak argitzen duenez, isildutakoa *bere txakurra* R-espresioa besterik ezin da izan, hau ezin baita izenordain batez ordeztu. Begira dezagun izenordain batekin lortuko genukeen irakurketa zein den.

- (85) Jonek_i bere_i txakurra parkera eraman ohi du, baina Mirenek_j **hura** mendira eramaten du gehienetan.

115. Orokorpen sendo hau Uztardura Teoriak inplikatzeko du ere. Gogoratu Uztardura Teoriako B eta C baldintzak:

(i) B baldintza: izenordain bat bere eremuan aske izan behar da.

C baldintza: R-espresio bat beti aske izan behar da.

C baldintza dela-eta, R-espresio bat aitzindariarik gabe gertatuko da beti, eta B baldintzaren arabera izenordainek ez dute uztartuak izateko beharrik. Ondorioz, batere aitzindariarik gabeko posizioetan bai izenordainak bai R-espresioak ager daitezke.

(85)ek ez dauka (83) edo (84)ren irakurketa, hau da, *hura* izenordainak ezin dio Mirenen txakurrari erreferentzia egin. Ondorioz, (84)n osagarria ezabatua baldin bada, osagarri hori halaberrez *bere txakurra* da, hau da, R-espresio bat. Horrek erran nahi du (84)ko esaldiaren itxurapen egokia (86)k ematen duela, eta ez (87)k:

(86) *Jonek_i bere_i txakurra parkera eraman ohi du, baina Mirenek ~~bere txakurra~~ mendira eramaten du gehienetan.*

(87) *Jonek_i bere_i txakurra parkera eraman ohi du, baina Mirenek ~~hura~~ mendira eramaten du gehienetan.*

Ebidentzia mota hau ez da euskarara mugatzen: txineraz (Huang, 1991), japonieraz (Otani eta Whitman, 1991), koreeraz (Kim 1999) eta frantsesez ere izenordain bat duten R-espresioak isil daitezke (klitikoak komunztadura-markak direla aintzat hartuz; ikus Jaeggli eta Safir, 1989; Sportiche, 1999). Horrela, ondoko adibide guztietan, isildutako osagarriak, barnean perpauseko subjektuak uztartzen duen izenordain bat duen R-espresio baten interpretazioa eduki dezake:

(88) a. John-wa [zibun-no tegami]-o suteta. *Japoniera*
John-TOP zibun-GEN gutun-AKUS baztertu (Otani eta Whitman, 1991)
'Johnek bere gutuna baztertu du.'

b. Mary-mo [e] suteta.
Mary-ere baztertu
'Maryk ere baztertu du.'

(89) John kanjian-le tade mama, Mary ye [e] kanjian-le. *Txinera*
John ikusi-PERF bere ama Mary ere ikusi-PERF (Huang, 1991: 64)
'Johnek bere ama ikusi du, eta Maryk ere ikusi du.'

(90) A: Mike-ka caki-uy ai-lul ttayli-ess-ta. *Koreera*
Mike-NOM caki-GEN haur-AKUS jo-IRAG-IND (Kim, 1999: 265)
'Mikek bere haurra jo du.'

B: Kuleca Jeanne-to ttohan [e] ttayli-ess-ta.
gero Jeanne-ere ere jo-IRAG-IND
'Gero Jeannek ere jo du.'

(91) Jean a oublié son livre, et Marie aussi l'a oublié [e].
Jean LAG ahaztu bere liburu eta Marie ere 3sg.LAG ahaztu
'Jean-ek bere liburua ahaztu du eta Marie-k ere.' *Frantsesa*

Aipatu behar dugun hirugarren isiltze mota gorago aurkeztu dugu jadanik (3.4.2.a. atala): anafora-isiltzea. Kasu honetan ere, ezabaketaren hipotesiak egiten duen iragarpena betetzen da, anaforak isildu daitezkeelako euskaraz, japonieraz (Hoji, 1998), koreeraz (Kim, 1999) eta txineraz (Xu, 2003), besteak beste. Hemen euskara eta japonierarekin itxuratzen dut:

(92) Jonek bere burua kritikatzan duelarik, Mirenek [e] goraipatzen du.

(93) A: John-ga zibunzisin-o suisensita. *Japoniera*
 John-NOM bere.burua-ACC gomendatu (Hoji, 1998: 138)
 ‘Jhonek bere buru gomendatu du.’

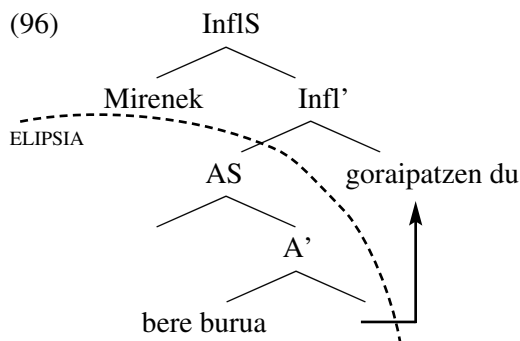
B: Bill_i-mo [e]_i suisensita.
 Bill-ere gomendatu
 ‘Billek gomendatu du ere.’

Iragarpena hizkuntza erromanikoetan ere betetzen da. Kasu honetan, hala ere, klitikoak forma bihurkaria duenez, ez da euskaraz edo japonieraz bezalako anbiguotasunik:

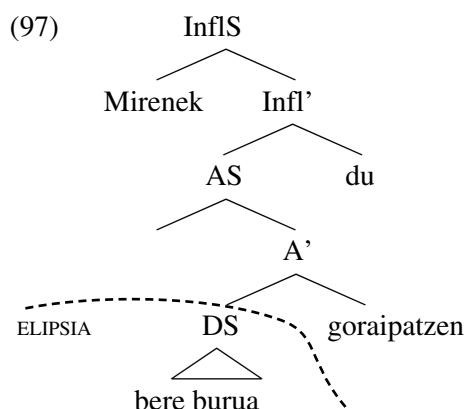
(94) A: Jean se critique beaucoup lui-même. *Frantsesa*
 Jean KL kritika anitz bere.burua
 ‘Jeanek bere burua anitz kritikatzan du.’

b: Marie_i se critique aussi beaucoup [e]_i.
 Marie KL kritika ere anitz
 ‘Marie_i ere kritikatzan du.’

Puntu honetan, parentesi bat ireki behar dugu, DS-ezabaketaren analisisiaz aparte, R-espresio ezabaketa eta anafora-ezabaketa izendatu ditugun motako datuak azaltzeko, AS-elipsian oinarritutako analisiak proposatu izan baitira (Huang, 1991; Otani eta Whitman, 1991). Analisi horietan proposatzen da aditza AS_{Stik} ateratzen dela eta ondotik AS_{ri} elipsia aplikatzen zaiola; aditz-mugida dela-eta, elipsiak AS_{an} gelditutako osagarri DS_a ezabatzen du bakarrik. Hipotesi hau (96)n itxuratzen dut:

Konparatu DS-ezabaketaren analisiarekin:

Baina AS-elipsiaren hipotesia ahulegia da: isiltzea arrunt testuinguru zehatze-tan gertatuko dela iragartzen du. Oroit, 2. kapituluaren ikusirik, elipsia *paralelotasun-ean* oinarritzen dela: AS bat, paraleloa den beste AS bat dagoen testuinguruetan ezabatuko da. Zehazkiago, aditzak berak aitzindaria eduki behar du¹¹⁶. Honenbestez, anafora edo R-espresio isila dagoelarik bi aditzak berdinak izatea espero dugu. Kimek (1999) haatik, koreeraz eta japonieraz datuak desberdinak direla erakusten du. Ematen duen argudioa euskararekin itxura dezagun. (92)n, lehen ASko aditza *goraipatu* da, eta bigarrenekoa *kritikatu*. Bi aditzak desberdinak dira; honenbestez, bi ASak ez dira paraleloak. Hau da, ez dira AS-elipsirako baldintza egokiak betetzen. Ohar, aldiz, DS-elipsirako baldintzak betetzen direla, honek paralelotasuna DSarekiko bakarrik eskatzen baitu.

AS-isiltzea egin ahal izateko paralelotasun-baldintza betetzen ez den beste kasu batzuk ere badaude. (98)n adibidez, isildutako osagarri zuzena daukan ASak ez dauka inolako AS aitzindaririk:

116. Paralelotasunari buruzko eztabaida batzuetarako, ikus besteak beste Rooth (1992), Fiengo eta May (1994), Schwarzschild (1999).

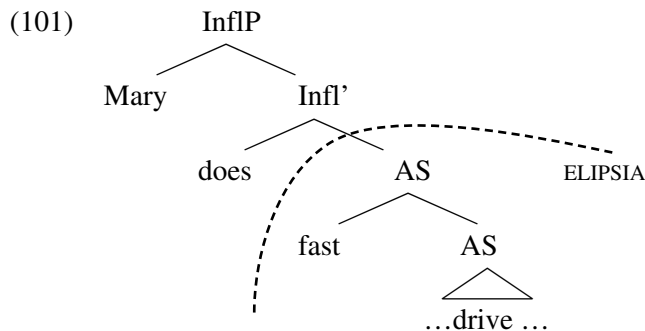
- (98) A: Jon askotan [[bere txakurra]_{DS}-rekin]_{PS} ateratzen da.
 B: Mirenek aldiz ez du inoiz [e] ateratzen.

Egitura honetan, (98B)ko ASa ezabatzea ezinezkoa izan beharko litzateke aitzindaria bera ez baita AS bat. Hau da, osagarria gauzatua izan beharko litzateke. DS-ezabaketaren analisiarekin, ordea, ez da horrelako arazorik: (98)n, isildutako DSaren aitzindaria PS barruko DSa da.

Bukatzeko, AS-elipsiaren hipotesiak betetzen ez den beste iragarpen bat ere egiten duela ikusiko dugu. AS-elipsia daukaten hizkuntzetan adverbio bat ASri lotua baldin bada, AS ezabatzean, adverbioa ere ezabatzen da. Hau da, elipsiaren gunean adverbio hori interpretatzen da. Horrela, azpiko ingelesezko (99) adibidean *fast* ‘azkar’ adverbioa isildutako osagaian dago; hau da, bigarren per-pausaren irakurketa (100a)koa da, eta ez (100b)koa (ikus (101)).

- (99) John drives fast. Mary also does [_{AS}].
 John gidatu azkar Mary ere LAG
 ‘Johnek azkar gidatzen du. Maryk ere.’

- (100) a. Maryk ere azkar gidatzen du.
 b. Maryk ere gidatzen du.

Goiko osagarri isilak AS-elipsiaren ondorioak balira, adverbioak ere isiltzea espero genuke. Baina iragarpen hau ere ez da betetzen. Adibidez, ondoko elkarrizketan baldin badugu, (102)ko bigarren perpausa ezin da inolaz ere (103a) gisa interpretatu; irakurketa posible bakarra (103b)koa da.

- (102) Jonek bere txakurra *askotan* ateratzen du kalera, eta Mirenek ere [e] ateratzen du.
 (103) a. Mirenek ere bere txakurra askotan ateratzen du.
 b. Mirenek ere bere txakurra ateratzen du.

(102)ko osagarri isila ezin liteke beraz AS-elipsiaren emaitza izan. Ebidentzia hori dela-eta, AS-elipsia osagarri isilen azterbide gisa baztertzeko arrazoi sendoak ditugu (eztabaida gehiagorako ikus Hoji 1998 (japoniera), Kim 1999 (koreera), Xu 2003 (txinera) eta Whitman eta Moriyama 2004 (japoniera)). Hau da, DS-isiltzearen hipotesia egokia den bakarra da.

Laburbilduz, ezabaketaren hipotesiak —zehazkiago DS-ezabaketaren hipotesiak— edozein motatako DSak isil daitezkeela iragartzen du, eta hemen iragarpen hori zuzen-zuzenean betetzen dela ikusi dugu. Ondoko azpiatalean, juntaduraren eta elipsiaren arteko lotunean sortzen diren efektuek egiten dituzten iragarpenak aztertuko ditut.

c. Juntadura

Juntadura eta elipsiaren elkargunean efektu berezi bat azaleratzen da hizkuntzaz hizkuntza: juntatutako osagaiak ezin dira elipsiaren jomuga izan (oroit 2.1.1. ataleko aditzaren isiltzearen azterketa laburra). Har dezagun adibidez ingelesezko AS elipsiaren kasua. (104)ko elkarriketako B perpausak adierazten duen bezala, hizkuntza honetan AS ezaba daiteke:

(104) A: John bought some food.
 John eros pixka.bat janari
 ‘Johnek janari pixka bat erosi du.’

B: Mary did [_{AS}], too.
 Mary LAG ere
 ‘Maryk ere.’

Bi AS juntatzen ditugularik, ordea, ezabatzeko gaitasuna desagertzen da (hau elipsiaren ezaugarrietako bat da; ikus Grosu (1973) eta bertan eman erreferentziak). Konparatu (104B), (105B) eta (105B’).

(105) A: John bought some food.
 John eros pixka.bat janari
 ‘Johnek janari pixka bat erosi du.’

B: Mary [went to the store] and [bought some food], too.
 Mary joan dendara eta eros pixka.bat janari ere
 ‘Mary dendara joan da eta janari pixka bat erosi du ere.’

B’: *Mary [went to the store] and [_{AS}], too.
 Mary joan dendara eta ere
 ‘Mary dendara joan da eta janari pixka bat erosi du ere.’

Jokamolde berezi horrek iragarpen bat egiten du hemen proposatzen den analisiarentzat. Hau da, proposatzen dugun modura argumentu isilak ezabatutako DSak baldin badira, juntatzen diren bi DSetatik bat isiltzea ezinezkoa izanen dela espero dugu.

Preseski, argumentuak isil daitezkeen hizkuntzetan iragarpena betetzen da¹¹⁷. Behean gaztelania eta euskararekin itxuratzen da (106)-(107)¹¹⁸:

(106) a. Juan y yo hemos llegado.

Juan eta ni LAG iritsi

‘Juan eta ni iritsi gara.’

b. *Juan y [e] hemos llegado.

Juan eta LAG iritsi

‘Juan eta ni iritsi gara.’

(107) a. Bera eta Miren ahizpak dira.

b. *[e] eta Miren ahizpak dira.

Ezin daiteke juntatutako bi DSetatik bat isildu, ez ezkerrekoa (106b), ez eskuinekoa (107b). Ondorioz, ezabaketa ezintasuna juntadura kasu guztietara hedatua den arau bat izaki, (106)-(107) bezalako datuek argumentu isilen fenomenoaren elipsiaren emaitza dela iradokitzen dute bete-betean. Aurreko azpiatalean, DS-ezabaketak sintagmen barne-sintaxiari kasurik egiten ez diola ikusi dugu (hots, edozein motatako DSak isiltzen ditu). Hemen, berriz, DSaren kanpo-sintaxia kontuan hartzen duela ikusten dugu.

Oharño bat. Juntadura-kasu hauek komunztadura-harremanetan oinarritzen diren hipotesien bitartez ere azal litezke: argumentu isilarekin jokatzeko den komunztadura-markarik ezean (aditza juntadura-sintagma osoarekin jokatzeko baita), argumentu isila ez da juntadura-testuinguruetan baimendua. Hala ere, beti bezala

117. Irlanderaren kontradibide bat dela esaten da (McCloskey, 1986): ikus (i).

(i) Bhíos [e]-féin agus Tomás ag caint le chéile. *Irlanderaren*
izan.IRAG.lsg ENF eta Tomás mintza PROG SOZ elkar (McCloskey 1986: 248)
‘Tomas eta ni elkarrekin hitz egiten ari ginen.’

Baina hizkuntza honetan isiltzea enfasi-markatzaile bat «utziz» egiten da beti. Hau da, juntatutako elementua ez da osoki ezabatzen, bere azpi-parte bat baizik. Irlanderaren kasua ez da beraz kontradibide bat orokorpenarentzat. Kasu hauen azalpen baterako, ikus McCloskey (1986) (ohar bestalde (i)ko perpausaren aditza singularrean jokatzeko dela, eta ez pluralrean).

118. Euskaraz ‘Miren-eta etorri dira’ bezalakoak ohiko egiturak dira (ikus Amundarain, 2003). Hemen, ordea, ez da argumentu isildurik: alde batetik, Mirenekin etorri dena pertsona multzo bat izan behar da halaber, ez pertsona bakar bat, eta bestetik hiztun anitzentzat lehen eta bigarren pertsonako irakurketak ezinezkoak dira (i):

(i) a. *Miren-eta etorri gara.

b. *Miren-eta etorri zarete.

Euskarazko egitura hauek bestelakoak dira ondorioz

hipotesi honek komunztadurarik gabeko testuinguruetan gertatzen denarekin arazoak edukiko ditu: euskarazko perpaus jokatugabeetan ere juntatutako DSak ezin dira isildu, baina juntatugabeak bai, eta datu hauek gaztelania eta euskarazko (106)-(107)ko perpaus jokatueta gertatzen denarekiko paraleloak dira erabat:

(108) *[[e] eta Miren ahizpak izatea] harrigarria da.

Honek, azkenean, 3.2. atalean argudiatu duguna berresten du: komunztadura aberatsak ez du funtziorik betetzen argumentu-isiltze fenomenoan.

d. «Montalbetti efektu» eza

Ezabaketaren hipotesiaren aldeko azken argudio bat ikusiko dugu azpiatal honetan. Argudio hau ahulena izan liteke ere, aski programatikoak baita. Aurrekoak ez bezala, semantikan errotua da. Kontua da Montalbettik (1984), argumentu isilak aztertzerakoan, izenordainen eta argumentu isilen (bere asuntzioetan, *pro*) arteko banaketa erregulatzen duen murriztapen bat existitzen dela proposatzen duela, Izenordain Gauzatuaren Murriztapena deitzen duena (*Overt Pronouns Constraint*)¹¹⁹. Murriztapen horren arabera, zenbatzaile batek ezin du gauzatutako izenordain bat uztartu, baina bai *pro*¹²⁰. Hauek dira Montalbettik ematen dituen (1984: 94) (Peruko) gaztelaniazko datuak:

(109) Muchos plomeros creen que [e] compraron un pulpo.
asko iturgin uste.3pl KONP erosi.3pl ART olagarro

(110) Muchos plomeros creen que ellos compraron un pulpo.
asko iturgin uste.3pl KONP haiek erosi.3pl ART olagarro

(109)ko esaldiak hiru irakurketa eduki ditzake, argumentu isilari ematen zaion balioaren arabera. Lehen irakurketa ez zaigu interesatzen: esaldiaz kanpoko indibiduo multzo bati egiten dio erreferentzia. Kasu honetan, argumentu isilak irakurketa askea duela erraten da. Bigarren irakurketan, argumentu isilak iturgin taldeari egiten dio erreferentzia. Hau da, irakurketa horretan, iturgin askok iturginek olagarro bat erosi dutela uste dute. Hirugarren irakurketa, azkenik, *aldagai uztartuaren* irakurketa deitzen da, bertan argumentu isilak aldagai baten semantika duelako. Irakurketa horretan, (109)ko mendeko perpausoko subjektuaren denotazioa ez da finkoa, eta zenbatzailearen murriztapenean den multzoko indibiduo

119. Montalbetti (1984: 74) guk hemen jarraitzen duguna bezalako logikarekin abiatzen da: gauzatze fonologikoaz aparte argumentu isilen eta izenordainen artean alde handirik ez egoteak *pro*ren existentzia dudagarria egiten duela dio. Baina puntu horretan, guk bezala *pro* teoria baztertu behar dela proposatu ordez, *pro* eta izenordainen arteko alde bat —Izenordain Gauzatuaren Murriztapena— identifikatzen du eta honek *pro* existitzen dela erakusten duela argudiatzen du.

120. Montalbettiren (1984: 94) Izenordain Gauzatuaren Murriztapenaren formulazioa konplexuagoa da, baina hemen interesatzen ez zaizkigun faktore eta lan-hipotesiak baztertu ditut.

bakoitzeko balio desberdina hartzen du. Hau da, (111)ko irakurketa du, erran nahi baita: bada x asko, non x iturgina den, eta non x -k uste duen x -k olagarroa erosi duela.

(111) (x asko: x iturgin) x -k uste du x -k olagarroa erosi duela.

Adibidez, demagun Miren, Amaia, Jon eta Peio iturginak direla. Izenordain uztartuaren irakurketarekin, litekeen egoera bat ondoko hau da:

(112) Mirenek uste du Mirenek olagarroa erosi duela, Amaiak uste du Amaiak olagarroa erosi duela, Jonek uste du Jonek olagarroa erosi duela eta Peiok uste du Peiok olagarroa erosi duela.

Haatik, (110)eko esaldiarekin, (109)koarekin ez bezala, Montalbettik (1984: 94) dioenez, hirugarren irakurketa ez da eskuragarri Peruko gaztelaniaz. Montalbettiren arabera, horrek erakusten du argumentu isilak izenordainekiko formalki desberdinak direla. DS-elipsiaren hipotesia zuzena baldin bada, ez dago alde formalki bien artean. Lehen soakoan datu hauek guretzat arazotsuak direla dirudi, beraz.

Baina ez da egia DS-elipsiaren hipotesiak iragartzen duenik ezin dela alde semantikorik izan gauzatutako eta isildutako argumentuen artean. Horrela, baliteke hiztunek bietatik bat hobestea testuinguru jakin batzuetan. Hori dela-eta, Montalbettiren (1984) datuak ez dira arazotsuak, asimetriari azalpen independente bat ematen ahal baldin badiogu behintzat. Azter dezagun beraz hemen gertatzen dena. Lehenik eta behin, gaztelaniaren hiztun asko ez datoz bat Montalbettik ematen dituen juzguekin, eta bai (109)k bai (110)ek (111)ko aldagai uztartuaren irakurketa daukatela iritzi dute (ikus adibidez Larson eta Luján, 1989; Ortiz de Urbina, 1989; Fernández Soriano, 1999). Montalbettik berak (1984: 128) juzgu horiekin erabat ados ez dauden hiztunak daudela dio. Gisa berean, euskaraz, izenordaina isildua ala gauzatua izan dadin, (113)n irakurketa uztartua ukan dezake (ikus ere Ortiz de Urbina, 1989: 151-152)¹²¹. Hau da, bi kasuetan (114)ko irakurketa lor daiteke:

(113) Ikasle askok [e]/bera hoberena dela dio.

(114) (x asko: x ikasle) x -k dio x hoberena dela.

Bai euskaraz eta bai gaztelaniaz, aldagai uztartuaren irakurketa erraztua da izenordainak foku edo topikoaren irakurketa duenean (ikus ere Ortiz de Urbina, 1989). Horrek erakusten du balitekeela Montalbettik ematen dituen datuen atzean

121. Ortiz de Urbina (1989), datu hauek argumentu isilek izenordainek bezalako jokamoldea dutela erakusten dutenez, *pro*ren hipotesiaren alde egiten dutela argudiatzen du, hala espero baita *pro* izenordain bat baldin bada. Bi ohar honi buruz. Alde batetik, argudio berak guretzat *pro*rik ez dagoela erakusten du, argumentu isilen fenomenoaren berri eman baitaiteke izenordainak isil daitezkeela aintzat hartuz sinpleki. Beste aldetik, interesgarria da Montalbettiren (1984) kontrako datuekin ondorio berera heltzen dela ikustea, hots, *pro* existitzen dela argudiatzera.

gauzatutako izenordainen gaineko murriztapen pragmatiko orokor bat egotea: «izenordain bat gauzatzen da beharrezkoa denean bakarrik» (hots, foku edo topiko tasun bat daramanean; ikus Larson eta Lujàn, 1989). Adibidez, euskal hitzun askok (115)eko ‘nik’ subjektuaren errepikapena txartzat jotzen dute; baina (116B)koa, aldiz, egokia da, (116A)koarekiko kontraste bat ekartzen baitu.

(115) #Goizean, ni etxetik atera naiz, nik erosketak egin ditut, eta nik kafe bat hartu dut.

(116) A: Nik erosketak egin ditut.

B: Ez da egia, nik_{fok} egin ditut!

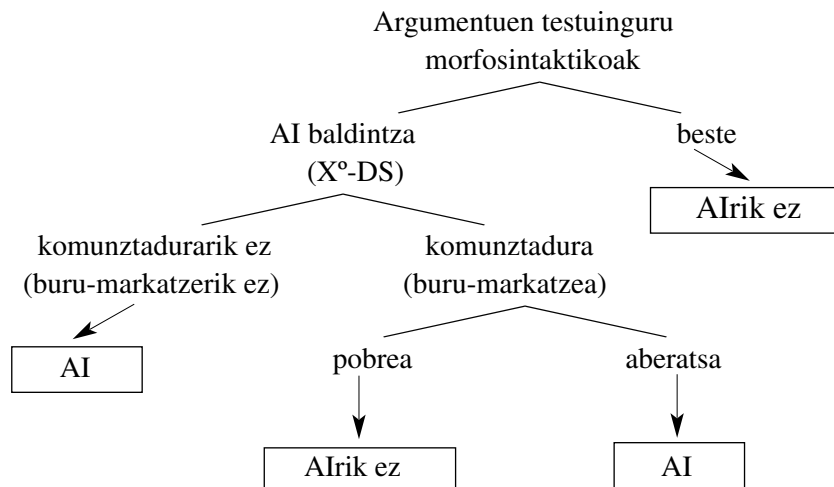
Horrela, baliteke (110)eko izenordain gauzatuaren aldagai uztartuaren irakurketa zailagoa izatea izenordaina ez denean fokalizatua edo topikalizatua, ez baita normalean foku eta topikoaren irakurketarik gabeko izenordainik gauzatzen euskaraz. Baina edozein izaki ere arrazoi hori, datu inportanteena ondokoa da: ez da Izenordain Gauzatuaren Murriztapenaren efekturik euskaraz eta gaztelaniaz. Hau da, ez dago izenordainak eta argumentu isilak bereizten dituen baldintza formalik. Hizkuntza horietan, ezabaketaren hipotesiak interpretazio-asimetriarik ez egotea iragartzen du, eta datuak egokiro azaltzen ditu ondorioz. Horrela ere, erran daiteke izenordainen eta *proren* arteko desberdintasun formalik ez badago, *proren* existentzia, objektu formal gisa, zalantzarik dela.

Izenordain Gauzatuaren Murriztapena hizkuntza askotan aztertu izan da. Horrela, izenordainen eta argumentu isilen arteko asimetria hori japonieraz (Saito eta Hoji, 1983; Montalbetti, 1984), koreeraz (Kang, 1988), txineraz (Y. Huang, 1994), katalanez (Rigau, 1988) eta beste hainbat hizkuntzatan (ikus Y. Huang, 2000: 88-89) existitzen dela argudiatu da. Honenbestez, gure ezabaketaren hipotesia erabat egokia ote den jakiteko, hizkuntza horietan guztietan fokalizatutako edo topikalizatutako izenordainekin aldagai uztartuaren irakurketa hobetzen ote den ikusi beharko litzateke. Azpimarratu behar da, hala ere, hipotesi honek bide onean dirudiela; adibidez, pentsatzen zenaren aurka, Leek (2001) bai japonieraz eta bai koreeraz aldagai uztartuaren irakurketa eskuragarri dela argudiatzen du (ikus ere Y. Huang, 2000: 235-6).

3.5. ONDORIOAK

Gauza asko eztabaidatu ditugu kapitulu honetan. Lehen atal luze batean, munduko hizkuntzen argumentu-isiltzearekiko sailkapen tradizionalarekin abiaturik, horren atzean dauden hipotesiak xeheki eztabaidatu ditut, eta erabat bestelakoa den isiltzearen tipologiari buruzko ikuspegi bat hartu behar dela argudiatu dut. Ikuspegi hori, (38)ko eskeman eta (39)ko hipotesian gorpuzten da:

(38)

(39) *Munduko hizkuntzak eta argumentu isilak: 2. hipotesia.*

A. Argumentu-isiltzea AI baldintzaren mende da.

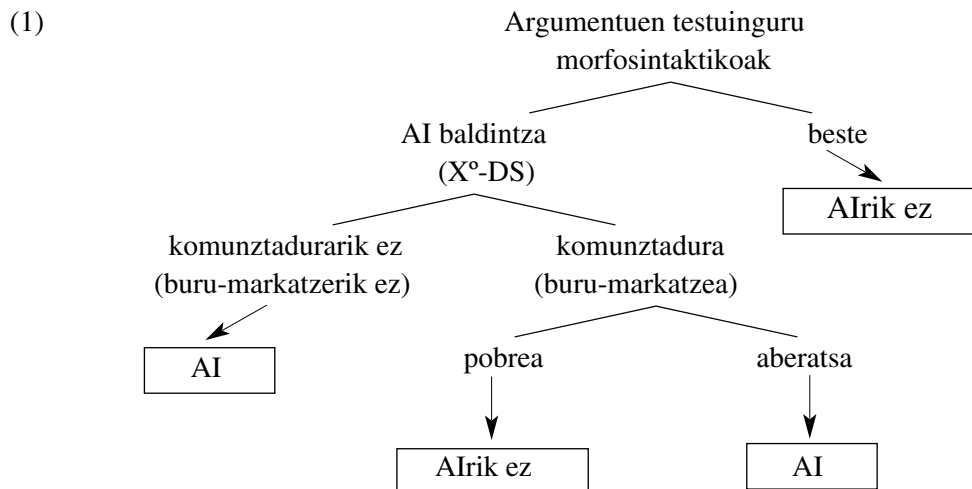
B. Nahiz eta AI baldintza bete, komunztadura pobrea baldin bada, argumentua ezin da isila izan.

Ikuspegi hau argumentu-isiltzearen banaketaren analisi nagusiekiko kontrajarria zelako, horiek hurbiletik aztertu ditugu, azterbide desegokiak direla argudiatuz. Oro har, hipotesi hauen arazo nagusia da argumentu-isiltzea eta komunztadura bereizezinak diren fenomenotzat jotzea, kausa/efektu harreman zuzen bat iradokiz. Errealitatean bi fenomenoak ez dira hain estuak. Gisa berean, baldintza sintaktikorik gabeko analisiak ere baztertu behar direla ikusi dugu. 3.4. atalean azkenik, argumentu isilen izaeraren gaira itzuli gara eta argumentu isilak DS-ezabaketaren emaitzak direla argudiatu dut. Hori eginik, *izaeraren* arazoa konpondua dela erran daiteke. Bestalde, nahiz eta *banaketaren* galderari eman behar zaion erantzunaren forma (38)-(39) hipotesiarekin argitu dugun, AI baldintza zehazki nolakoa den ez dakigu oraino. Horregatik, ondoko kapituluan, DSeK isildu ahal izateko bete behar duten oinarritzko baldintza egiturazko kasua jaso edukitzea dela argudiatuko dut.

4. Argumentu isilak eta egiturazko kasua

4.1. ARGUMENTU-ISILTZEAREN TIPOLOGIA: PLANTEAMENDU BERRI BAT

Hirugarren kapituluan, argumentu-isiltzearen fenomeno osatzen duten bi atalak eztabaidatu ditugu: argumentu isilen banaketa edo tipologia nola definitu behar den ikusi dugu alde batetik, eta argumentu isilak zer motatako elementuak diren zehaztu dugu bestetik. Fenomenoaren tipologiari dagokionez, analisi egoki baten abiapuntu izan behar den hipotesia (1)-(2)koa dela argudiatu dut.

(2) *Munduko hizkuntzak eta argumentu isilak: 2. hipotesia.*

A. Argumentu-isiltzea AI baldintzaren mende da.

B. Nahiz eta AI baldintza bete, komunztadura pobrea baldin bada, argumentua ezin da isila izan.

Ondotik, argumentu isilen izaerari dagokionez, konputazio sintaktikoan parte hartzen duten eta FFn ezabatuak diren DSak direla ikusi dugu.

Kapitulu honetan, argumentu isilak ezabatutako DSak direla gogoan edukiz 2. hipotesia deitu duguna formalizatzen jardungo dugu. Zehazkiago, AI baldintza definitzen ahaleginduko gara, hots, argumentuen isiltzea arautzen duen oinarritzko baldintza sintaktikoa zein den ikusiko dugu. Baldintza hori ondokoa dela argudiatuko dut¹²²:

(3) *AI baldintza (1. bertsioa)*: egiturazko kasua jasotako DSak isil daitezke.

Baldintza hau zuzena dela erakusteko, lehenik eta behin, egiturazko kasua zehazki definitu behar da, kasua daukaten eta kasurik ez daukaten DSak bereizten jakiteko, eta bestetik, kasu honen ezartzearen eta isiltzearen arteko lotura, hizkuntzaz hizkuntza, oso sendoa dela erakutsi behar da. Horregatik, kapitulu hau bi zati nagusitan banatua da. Lehenik, egiturazko kasuaren alderdi enpiriko eta teorikoak aurkeztuko ditut (4.2. atala). Ondotik, hainbat hizkuntzatat hartutako ebidentziaren bitartez, egiturazko kasuaren ezartzean oinarritzen den (3)ko AI baldintza erreala dela argudiatuko dut (4.3. atala). Gero, 4.5. atalean kapitulu honetako ondorio orokorrak laburbilduko ditut. Bukatzeko, A eranskinean, AI baldintzaren aldeko ebidentzia multzoa zabaltzeko bide bat aztertuko dut.

4.2. EGITURAZKO KASUA GRAMATIKA-TEORIAN

Sarreran erran bezala, kapitulu honetan, argumentu isilen baimentze-baldintza egiturazko kasuaren sintaxian oinarrituko dugu. Horretarako, bistan da, egiturazko kasuaren izaera ulertu eta era independente batean definitu behar dugu. Helburu horrekin, kapitulu honetan, Kasu Teoriaren osagaiak ikusiko ditugu. Lehenik, Kasu Teoriaren oinarri eta hastapenak aurkeztu ondoan (4.2.1. atala), kasuaren sintaxia eta morfologia bereiztearen garrantzia azpimarratuko dut (4.2.2. atala). Ondotik, bi kasu sintaktiko mota bereizi ohi direla eta bereizketa hori ezaugarri sendoetan oinarritzen dela ikusiko dugu (4.2.3. eta 4.2.4. ataletan hurrenez hurren). Hirugarrenik, lan honetan aintzat hartuko dudana Kasu Teoria aurkeztuko dut (4.2.5. atala); hau Chomskyren (2000, 2001) lanean oinarritzen da. Azkenik, ondorio orokorrak aterako ditut (4.2.6. atala).

4.2.1. Kasu Teoriaren hastapenak

Hizkuntza batzuetan, DSek perpausean betetzen dituzten funtzio gramatikalen araberrako marka morfologiko desberdinekin azaleratzen dira: kasu-markak¹²³.

122. Seigarren kapituluaren baldintza hau zehaztuko dugu, eta erabakigarria dena pertsona tasunean egiten den komuntadura dela erakutsiko dugu (eta ez sinpleki kasu-ezarketa).

123. Kasu Teoriarako sarrera lagungarriak izan daitezke: (i) euskaraz, Fernández (1997) eta Artiagoitia (2000), bai eta Salaburu (1987), (1989) eta Ortiz de Urbina (1987) ere; eta (ii) ingelesez, Lasnik eta Uriagereka (1988: 25-29), Chomsky eta Lasnik (1993: 110-125), Webelhuth (1995), Bobaljik eta Wurmband (2007).

Euskara hizkuntza horietako bat da. (4)n adibidez, egileak *-(e)k* ergatibozko marka bat darama, onuradunak *-(r)i* datibozko marka bat, eta gaiak *-ø* absolutibozko marka isil bat. Kasu marken presentzia nabarmena egiten da DSen funtzioa aldatzerakoan (5):

(4) Jon-ek Miren-i loreak-*ø* eskaini dizkio.

(5) Miren-ek Jon-i loreak-*ø* eskaini dizkio.

Ingelesez ere izenordainen forman aldizkatze bat ikus daiteke:

(6) He sees John. *Ingelesa*
hura ikus John
'John ikusten du.'

(7) John sees him.
John ikus hura
'Johnek hura ikusten du.'

Beste hizkuntza batzuetan ez da horrelako markarik azaleratzen: DSak ez dira morfologikoki bereizgarriak. Hau txineraren kasua da adibidez: subjektu edo osagarri zuzen izan dadin, DS batek forma bera mantentzen du:

(6) Ta kanjian ta le. *Txinera*
hura ikus hura PERF (Huang, 1984: 533)
'Hark hura ikusi du.'

Azaletik, kasuari dagokionez euskara, txinera eta ingelesa oso hizkuntza desberdinak direla irudi luke. Horrela, txinera bezalako ageriko kasu-markarik gabeko hizkuntzak *kasurik gabeko hizkuntza* gisa sailkatu izan dira tradizionalki. Haatik, 70eko hamarkadaren bukaeratik aitzina, hizkuntzalariak kasuen fenomenoak aztertzen hasi dira, hauen alderdi abstraktuari so eginez, eta hizkuntzaz hizkuntza kasu-harremanek funtsezko rol bat jokatzen dutela deskubritu da, eta DSek gramatika-funtzioaren arabera kasu bat edo beste bat jasotzen dutelako hipotesia garatu da (ikus, besteak beste, Vergnaud, 1977). Honek, DSen banaketa morfosintaktikoa —hau da, DSak zein testuingurutan ager daitezkeen eta zeinetan ez— azaltzeko bidea ireki du.

Ikus ditzagun hipotesi honek azal ditzakeen ingelesezko datu batzuk (ondoko adibideak Chomsky eta Lasniken (1993: 111) ematen dituztenetan oinarrituak dira). (9) eta (10) gramatikalak dira. (11), ordea, ez da hala.

- (9) Susan is here. *Ingelesa*
 Susan izan.3sg hemen
 ‘Susan hemen dago.’
- (10) It seems that Susan is here.
 ESPL irudi.3sg KONP Susan izan.3sg hemen
 ‘Susan hemen dagoela dirudi.’
- (11) *It seems [Susan to be here].
 ESPL irudi.3sg Susan INF izan hemen
 ‘Susan hemen dagoela dirudi.’

(10) eta (11)ren arteko desberdintasun bakarra, inflexioan datza: lehenean mendeko perpauseko aditza jokatu da, bigarrenean ez. Haatik, lehena gramatikala da eta bigarrena ez. (11)ko mendeko perpausa jokatugabea izatea ez da horren arrazoia, mota honetako mendeko perpausak gramatikalak izan baitaitezke, (12)n ikus daitekeen modura:

- (12) It/Susan seems [to be here]. *Ingelesa*
 ESPL/Susan irudi.3sg INF izan hemen
 ‘Horrek/Susane hemendagoela dirudi.’

(11) eta (12) bereizten dituen beste gauza bat, mendeko perpauseko subjektuaren presentzia da. (11)n dagoen arazoa, beraz, *Susan* subjektuaren eta mendeko perpaus jokatugabearen arteko konbinazioari lotua da. Beste modu batera erranik, perpaus jokatueta subjektu bat egon daiteke (10), baina perpaus jokatugabeetan ez (11).

Aintzat har dezagun orain DSek kasua jasotzen dutela, eta areago, kasua jaso behar dutela. Honenbestez, erran genezake (10)eko mendeko perpaus jokatu subjektuak kasua jasotzen duela, baina perpaus jokatugabeetan kasua jasotzeko ahalmena galtzen dela. Horrela, (11) ez da gramatikala, bertan *Susan* subjektuak ez duelako kasurik jasotzen. Gisa berean, (12) mendeko perpausa gramatikala da subjekturik ez dagoelako (hau da, perpaus jokatugabea ez dago kasurik jaso gabe gelditzen den DSrik). Ideia orokorra zein den ikusirik, goazen orain pausoz pauso hipotesi honen azalpeneari.

Demagun hizkuntza guztietan subjektuek eta osagarriek jasotzen dituzten kasuak daudela (kasu subjektiboa eta objektiboa deituko ditugu, hurrenez hurren). Kasua, argi da, DSek egituratik nolabait bereganatzen duten ezaugarria da. Horren erakusgarri da, ikusi dugun bezala, funtzio sintaktiko bakoitzak (subjektu, osagarri, onuradun, etab.) kasu-marka bat daukala, edozein izanik ere DSaren berezko izaera. Goiko ingelesezko adibideek, kasu subjektiboa inflexioaren izaeraren arabera dela erakutsi dute. Honenbestez, bi Infl(exio) buru bereizten baldin baditugu, Infl_{+jok} jokatu eta Infl_{-jok} jokatugabea, lehenak —eta lehenak bakarrik—

kasu subjektiboa ezartzen duela erran genezake. Ohar azalpen honi, datuen berri eman ahal izan dezan, beste bi hipotesi sendo gehitu behar zaizkiola. Lehenik, (11) bezalako perpausak azaltzeko, aintzat hartu behar da kasurik jasotzen ez duten DSak ez direla elementu onargarriak izanen. Hipotesi hau, sintaxia erregulatzen duen arau orokor baten bitartez (iragazki bat) adierazi izan da gramatika-teorian (hemen sinpleturik ematen da; ikus Rouveret eta Vergnaud, 1980; Chomsky, 1981)¹²⁴:

(13) *Kasu-iragazkia*

Kasurik jasotzen ez duen DS bat ez da gramatikala.

Honenbestez, (11)ko mendeko perpaus jokatugabeko subjektuak, ez duenez kasurik jasotzen (Infl_{-jok} dagoelako), kasu-iragazkia bortxatuko du, gramatikala ez den emaitza emanez¹²⁵. Ondotik, aintzat hartu behar den bigarren hipotesia da kasu-ezarle bat dagoenean kasu hori jasoko duen DS bat ere egon behar dela. Horrela, ondoko perpausa bezalakoak azaldu ahal izanen dira:

- (14) *Seems [to be here].
irudi.3sg INF izan hemen
'Hemen dagoela dirudi.'

Ingelesa

Adibide honetan, perpaus nagusiko aditza jokatua da, honenbestez Infl_{+jok} kasu-ezarle bat dago. Perpausa gramatikala ez izateak kasua halabeharrez ezarri behar dela erakusten du (hau *Alderantzizko Kasu Iragazkia (Inverse Case Filter)* deitu denaren ondorioa dela argudiatu izan da; ikus Bošković, 1997).

Orain arte kasu subjektiboarekin itxuratu dugu Kasu Teoria, hots, subjektuari ematen zaion kasuarekin. Baina jakin behar da osagarrien banaketa ere Kasu Teoriaren bitartez azal daitekeela. Begira, adibidez, ondoko ingelesezko esaldiei:

- (15) a. I believe [he is the winner].
ni sinetsi.1sg hura izan.3sg ART irabazle
'Irabazlea dela sinesten dut.'

Ingelesa

124. Geroago Chomsky (1986) kasu-iragazkia bestela formulatuko du, kasurik jasotzen dutenez DSak badaudela oharturik (ikus DS predikatua (ii)n):

(i) *Ikusgarritasun-baldintza*: elementu bat θ -markatzeko ikusgarria da baldin eta soilik baldin kasua esleitzen bazaio.

(ii) Jon [_{DS} gure aita] da.

125. Euskaraz desberdina dela dirudi: (i)n ikus daitekeenez, mendeko perpaus jokatugabeetan subjektua gauzatua izan daiteke:

(i) Nahi dute [Susana etortzea].

Datu honek *jokatu* eta *jokatugabe* bezalako nozioen zehazte beharra erakusten du. Lan honetan, euskaraz (i)n bezalako mendeko perpausetan, perpaus nagusietan bezala kasu-ezarketarako baldintzak betetzen direla aintzat hartuko dugu (kontu hauetaz, ikus Goenaga, 1984; Ortiz de Urbina, 1989; Artiagoitia 1994; San Martín, 2000; San Martín eta Uriagereka, 2002; Etxepare, 2005; Duguine prestakuntzan).

- b. I believe [him to be the winner].
 ni sinetsi.1sg hura INF izan ART irabazle
 ‘Irabazlea dela sinesten dut.’

(15)eko bi adibideek esanahi bera dute, euskarazko itzulpenak erakusten duenez. Alde batetik, (15a)ren azalpena sinplea da: DS honek kasu subjektiboa mendeko perpauseko Infl_{+jok} burutik jasotzen du. Bestetik, (15b)ko adibideari dagokionez, gramatikala ez izatea espero genuke, *him* ‘hura’ DSa perpaus jokatugabe batean agertzen delako. Nola da, beraz, gramatikala? Datuei hurbilagotik begiratu, ohartuko gara *him* mendeko perpauseko subjektuak ez duela tipikoki subjektuek daukaten forma (*he*), baizik eta osagarriek daukatena (*him*) (hots, akusatiboa da eta ez nominatiboa). Konparatu (16)ko esaldiarekin:

- (16) John believes **him**. Ingelesa
 John sinetsi.3sg hura
 ‘Johnek sinisten du.’

(16)ko osagarriak jasotzen duen kasua *kasu objektiboa* dei dezagun. Honen bestez, *him* forma akusatiboa, izenordainak perpaus nagusietan osagarri gisa dagoenean daukana da (subjektu denean, *he* forma dauka). Ondorioz, forma berdina daukatenez, osagarri honek bezala (15b)ko mendeko perpauseko *him* DSak kasu objektiboa jasotzen duela pentsatzeko arrazoiak daude.

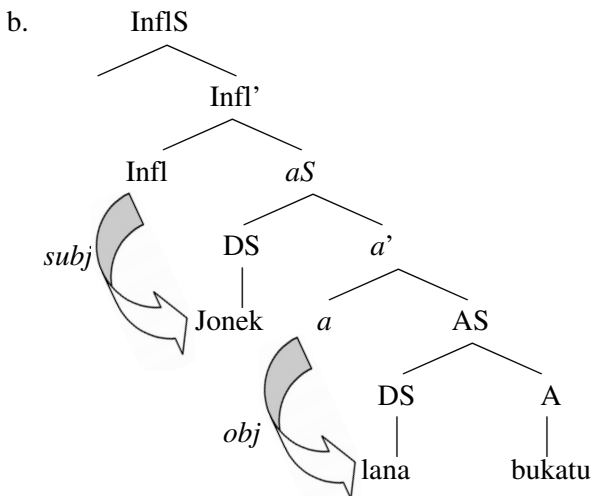
Baina has gaitezen berriz hastapenetik (15b)ko adibidearekin. Mendeko perpausa jokatugabea denez, bertako subjektuak ez du kasua jasotzeko aukerarik. Kasu-iragazkiaren bortxaketa nola ekiditen duen jakiteko, beraz, egitura bere osotasunean aztertu behar dugu. (16)n kasu objektiboa DS bati ezartzen zaio; (15b)n, aldiz, ez da DS osagarri (believe aditzaren osagarria mendeko perpausa da), baina bai *him* forma duen DS bat (akusatiboa). Orduan, erran daiteke mendeko perpauseko subjektuak kasu objektiboa perpaus nagusitik jasotzen duela. Kasu-ezartze mota hau *Kasu Ezartze Berezia* deitzen da (ikus Chomsky, 1981). Gorago, Infl_{+jok} kasu subjektiboaren ezarle gisa definitu dugu. Kasu objektiboaren ezarketan, kasu-ezarlea *a* burua dela aintzat hartu ohi da¹²⁶.

Laburbilduz, gramatikan «kasu-ezarketa» bezalako operazioak badaudela aintzat hartuz, DSen banaketaren fenomeno sintaktikoa hizkuntza batzuetan morfologian gauzatzen den fenomeno batekin —hots, independenteki existitzen den beste fenomeno batekin— lotuz, hauen azalpen arrazoitu bat emateko posibilitatea

126. Kasu objektiboaren ezarlea *a* delako hipotesia Chomskyk (1995: 352) proposatzen du. Chomskyren (2005) lanean, fase-teoria dela-eta, KonpS eta aS faseen arteko simetria (eta, trantsitiboki, InflS-AS simetria) mantentzeko, kasu-ezarlea A dela proposatzen da. Kasu objektiboaren ezarlearen inguruko aurreko eztabaidetarako, ikus besteak beste Postal (1974), Chomsky (1981, 1986, 1991, 1993), Lasnik (1993), Hornstein, Nunes eta Grohmann (2005).

irekitzen da¹²⁷. Hona hemen, ondoko zuhaitzean, kasu subjektibo eta objektiboen ezarketaren itxurapen (sinpletu) bat (gezi lodiak kasu-ezarketa adierazten du):

(17) a. Jonek lana bukatu du.

Perpaus simple honetan, *Jonek* DSak kasu subjektiboa jasotzen du Infl jokatuarengandik, eta *lana* DSak kasu objektiboa *a* buruarengandik¹²⁸. Ondoko ataletan, Kasu Teoria deitzen dena aurkeztuko dugu, hemen ikusitako oinarritzko ideiek gaur egun teorian duten tokia eta formalizazioa zein diren zehaztuz. Lehenik, *kasu morfologiko* eta *kasu abstraktu* nozioak bereiziko ditugu.

4.2.2. Kasu morfologikoa (*m-kasua*) eta kasu abstraktua (*a-kasua*)

Aitzineko atalean aurkeztutako Kasu Teorian, kasua fenomeno «abstraktu» gisa definitzen du. Horrela, bi kasu nozio bereizteko beharra agertzen da: *kasu abstraktua* eta *kasu morfologikoa*. Alde batetik, 4.2.1. atalean aipatzen genuen marka morfologikoa *kasu morfologikoa*, edo *m-kasua* deituko dugu. Adibidez, *-k* eta *-(r)i* euskaraz, *m-kasuak* dira. Beste aldetik, *kasu abstraktua*, edo *a-kasua*, sintaxi-mailan gertatzen den DS baten eta buru baten arteko erlazioaren ondorioz DSak jasotzen duen ezaugarri sintaktikoa da¹²⁹. Gorago aurkeztu dugun kasu-iragazkiak *a-kasuaren* sintaxia erregulatzen du.

A-kasuaren eta *m-kasuaren* arteko harremanaren auzia garrantzi handikoa da gaur egun. Tradizionalki, bien arteko lotura aski estua dela aintzat hartu izan da

127. Kasu Teoriaren hastapenetarako, ikus besteak beste Rouveret eta Vergnaud (1980), Chomsky (1981, 1986), Stowell (1981), Freidin eta Babby (1984), Burzio (1986).

128. Notazioari buruzko ohar bat: hemendik aitzina, «Infl_{+jok}» burua «Infl»-en bitartez adieraziko dut sinpleki.

129. Usu *a-kasua* «Kasua» izendatzen da eta *m-kasua* «kasua», maiuskula/minuskularen bitartez bereiziz.

Hatsarre eta Parametroen modeloan. Horrela, kasu-morfologia dagoen hizkuntzetan a-kasu bakoitzeko m-kasu jakin bat dagoela aintzat hartu izan da oro har; hau da, m-kasua zuzenean DSaren eta kasu-ezarlearen arteko harreman sintaktikoaren isla da (ikus Chomsky, 1981). Adibidez, m-kasu nominatiboa, a-kasu nominatibo baten ezarketaren ondorioz azaleratzen da (edo, modu tradizionalagoan formulaturik: nominatibozko morfema daukan D_{Sa} Infl-ekin erkatu behar du). Beste ikertzaile batzuentzat, berriz, gramatikan ez dago a-kasu ezarketa bezalako ezer eta m-kasua beste faktore batzuek determinatzen dute (ikus Marantz, 1991; Harley, 1995; McFadden, 2004; Bobaljik, 2006). Faktore hauek soil-soilik morfologikoak direla aldarrikatzen da (baina ikus Legate, 2008). Pixka bat tarteko ikuspegia izan litekeenean, a-kasu harremanak badaude, baina ez dute baitezpada m-kasua zuzenean determinatzen. Hau, morfologiaren atalekoa denez, beste faktore batzuen arabera ere izan daiteke (ikus Sigurðsson, 2003; Legate, 2008; eta hein batean Chomsky, 2000, 2001 (ikus 4.2.5. atala)). Kontu hau garrantzi handikoa da, a-kasuaren sintaxiaz dugu ikuspegiaren eragiten duelako. Lan honetan, hirugarren azterbidea hartuko dugu: a-kasuak, beste faktore batzuen artean, m-kasua baldintzatzen du.

Ondoko atalean, a-kasua nozioaren pean hainbat gauza bildu izan direla ikusiko dugu. Bestalde, «egiturazko kasu» terminoa eztabaidara sartuko dugu.

4.2.3. *Bi kasu abstraktu mota: egiturazko kasua (e-kasua) eta berezko kasua (b-kasua)*

Ikusi dugu kasu-iragazkiak DS guztiak a-kasua jasotzera behartzen dituela. Honenbestez, egitura bateko DS bakoitzeko kasu-ezarle bat identifikatu behar da. Orain ikusiko dugu kasu-ezarleak, edo hobeki erranik, kasuak berak, bi multzotan bereizten direla. Bereizketa hori θ -rolen ezarketaren arabera egiten da. Aipa dezagun genitiboa adibidez. Genitiboa euskararen bitartez itxuratu daiteke, marka morfologiko ezagugarria baitauka¹³⁰:

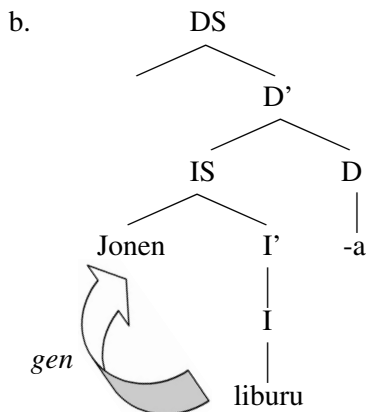
(18) Jonen liburua

Kasu-iragazkia dela-eta, *Jon* DSak a-kasua jasotzen duela ondorioztatu behar dugu. Kasu abstraktu hau «genitibo» dei dezagun. Tradizionalki genitiboa ezartzen duena I(zena) dela aintzat hartzen da (xehetasun gehiagorako, ikus Chomsky, 1981, 1986). Kasu-ezartze hau (19)n bezala itxuratu daiteke, genitibozko DSak IS handiaren espezifikatzaile-posizioan txertatzen direla aintzat hartuz¹³¹:

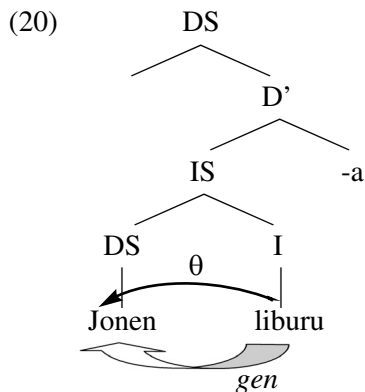
130. Euskarazko genitibo-marka kasua dela aintzat hartzen da hemen; hots, ez da postposizio bat (ikus, besteak beste, Euskaltzaindia, 1991; Eguzkitza, 1993; Hualde, 2003, eta 5. kapitulua beheago).

131. (19b)ko eratorpena bi arrazoiengatik eztabaidagarria da. Alde batetik, baliteke euskaraz jabe DSak mugidaren bat jasatea, eta bestetik argudiatu izan da genitibozko kasua distantzian erkatzen dela (ikus Goenaga, 2003 eta Artiagoitia, 2009). Hemen, egitura sinpletu hau erabiltzen dugu adibide gisa, baina 5. kapitulurako oinarritzakoa izanen da euskaraz genitiboa b-kasua delako hipotesia.

(19) a. Jonen liburua

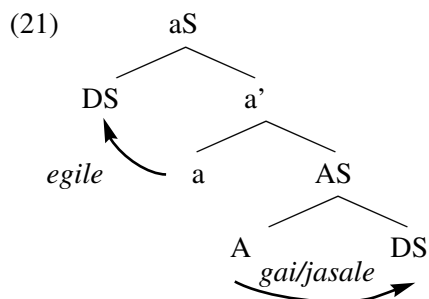

Azter dezagun orain DS hori θ -rolen ezarketaren ikuspegitik. ‘Jonen liburua’ bezalako DS batean, *Jonen* DSak *jabe* θ -rola dauka, Kanpo Batzerako hautatzen duen I burutik jasotzen duena¹³². Honenbestez, I-k aldi berean θ -rola eta kasua ezartzen dizkio DSari. Hau (20)n ikus daiteke. Gezi lodiak kasu-ezarketa itxuratzten du eta gezi finak θ -rol ezarketa.

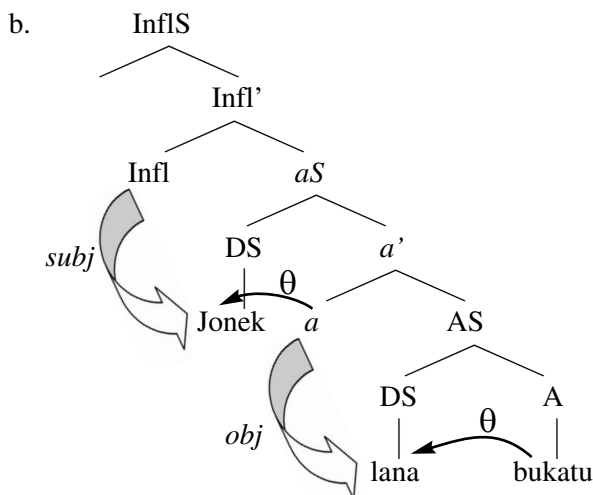
Itzul gaitezen orain subjektu eta osagarriei buruzko eztabaidara. Subjektuak tipikoki *egile* edo *gai* θ -rola du (hots, kanpo- edo barne-argumentua izan daiteke) eta osagarriak *gai* rola. Egile θ -rola *a*-k ezartzen du eta *gai* edo *jasaile*-rola *A*-k; hots, hemen ere DSa Kanpo Batzerako hautatzen duen buruak ezartzen dio θ -rola. Hau (21)en itxuratua da.

132. Genitibo m-kasuarekin beste θ -rol batzuk dauzkaten DSak gauzatu daitezkeela ikusiko dugu aurrerago (5.5. atala).

Begira dezagun orain kasu-ezarketa eta θ -ezarketa aldi berean itxuratzen dituen eskema bat. (22)n perpaus iragankor baten adibidea hartu dugu: kanpo-argumentuak θ -rola *a*-rengandik jasotzen du eta kasua Infl-engandik eta barne-argumentuak θ -rola A-rengandik jasotzen du eta kasua *a*-rengandik.

(22) a. Jonek lana bukatu du.

Eskemak argiki itxuratzen duenez, (22a)ko DS bakoitzak θ -rola eta kasua buru desberdin batetik jasotzen du. Honenbestez, (20)ren eta (22)ren arteko aldean oinarrituz, bi kasu-ezarle mota bereiz daitezke: lehenak kasua eta θ -rola ezartzen dizkio DSari, eta bigarrenak kasua ezartzen dio bakarrik. Asimetria horretan oinarrituz, Chomskyk (1986) bi *a*-kasu mota bereiztea proposatzen du: *egiturazko kasua* (e-kasua) eta *berezko kasua* (b-kasua) (ikus ere, besteak beste, Freidin eta Babby, 1984; Oyharçabal, 1992; Chomsky eta Lasnik, 1993; Babby, 1994; Woolford, 2006)¹³³. Chomskyk, b-kasuaren eta θ -harremanen arteko lotura oinarritzotzat jotzen du, eta ondoko uniformetasun-baldintzak erregulatzen duela proposatzen du:

133. Beste mota batzuetako kasuak ere badaudela proposatu da, baina ez gara xehetasun horietan sartuko hemen (ikus Freidin eta Babby, 1984; Woolford, 2006; Madariaga, 2009).

a. *Komunztadura*

DSek komunztadurarekiko jokamolde desberdina edukiko dute kasu mota bat edo bestea jaso baldin badute. Hemen ikusiko dugu e-kasua jaso duten DSak direla komunztadura eragin dezaketen bakarrak.

Ikus dezagun lehenik e-kasuaren eta komunztaduraren arteko lotura. Euskarak harreman horren itxurapen argi bat eskaintzen du. Tradizionalki, DS ergatibo, absolutibo eta datiboak e-kasudunak direla aintzat hartu izan da euskarari buruzko literaturan (ikus, besteak beste, Cheng eta Demirdache, 1993; Laka, 1993; Fernández, 1997; Ormazabal eta Romero, 2008)¹³⁵. Preseski, hiru DS mota horiek dira aditzarengan komunztadura eragiten dutenak:

(26) Nik jan du-**t**.

(27) Ni etorri **n**-aiz.

(28) Niri eman di-**da**-zu

Euskaraz, beraz, oso argiki ikus daiteke e-kasudun DSek komunztadura eragin dezaketela. E-kasua eta komunztadura uztartzen dituen hipotesia aspaldidanik presente da hizkuntz teorian (ikus George eta Kornfilt, 1981; Schütze, 1997; Chomsky, 2000). Hipotesi honen atzean dagoen intuizioa ondoko hau da: DS batek buru batengan komunztadura eragiten baldin badu, orduan buru horrek e-kasua ezartzen dio¹³⁶. Hipotesia George eta Kornfiltrek (1981) formulatzen dute lehenik gramatika sortzailean, turkieraren datu enpirikoetan oinarrituz (ikus ere Raposo, 1987). Hona hemen eskaintzen duten ebidentziaren parte bat:

(29) Ben [PRO viski-yi iç-meğ]-e razı ol-du-m. *Turkiera*
 ni whisky-AKUS edan-GER-DAT onartu-IRAG-1sg(G&K, 1981: 118)
 ‘Whiskya edatea onartu nuen.’

(30) Ben [kız-ım-ın viski-yi iç-me-**sin**]-e razı ol-du-m.
 ni alaba-nire-GEN whisky-AKUS edan-GER-**3SG**-DAT onartu-IRAG-1sg
 ‘Nire alabak whiskya edatea onartu nuen.’

135. Aurkako ikuspegi batzuk azaldu dira hala ere. Adibidez, Oyharçabalek (1992) ergatiboa b-kasua dela proposatzen du, Lakak (2006) euskarazko kasu-sistema osoa berezkoa dela argudiatzen du eta Rezacek (2008) datibozko argumentuak PSak direla proposatzen du.

136. Zehazkiago, orokorpen honek *pertsona* tasunarekiko komunztadurarentzat balio du, 6. kapituluan argiago emango diren arrazoiengatik. Numero-komunztadura kasu-ezarketarekiko bereizirik egin daiteke (ikus urruneko komunztadura beherago, bai eta Fernández eta Ortiz de Urbina (2007) ere).

Haatik, aitortu behar da euskarazko alokutiboa orokorpen honen kontra doala, zeren e-kasu ezarketarik gabeko pertsona-komunztadura erakusten baitu (ikus Oyharçabal, 1993).

(29)-(30)eko bi esaldiak minimoki desberdinak dira. Bietan, mendeko gerundiozko perpaus bat dago. Bi desberdintasun daude hala ere. Alde batetik, (30)en gerundiozko perpausean ageriko subjektu bat dago eta (29)ko gerundioa subjekturik gabe dago, derrigorrezko kontrol-irakurketa batekin. Horrek, (29)n ez bezala (30)en subjektu DS batek e-kasua jaso dezakeela erakusten du (turkieraz genitiboa e-kasu subjektiboa da; ikus George eta Kornfilt, 1981; ikus ere 5.4.1. atala). Beste aldetik, bigarren desberdintasuna komunztadurarekikoa da: (30)en, aditza subjektuarekin jokutzen da (lodiz itxuratua); (29)n, aldiz, ez dago komunztadura-morfemarik. Hau da, e-kasua ezartzen den testuinguruan subjektuak komunztadura eragiten du eta, e-kasu ezarketarik ez denean, ez da komunztadurarik azaleratzen: komunztadura eta e-kasua loturik doaz. Ondorio hau, E-kasu/Komunztadura Hatsarrearen bitartez formulatzea proposatu nahi nuke:

(31) *E-kasu/Komunztadura Hatsarrea:*

Komunztadura eragiten duen DS batek e-kasua jaso du.

Begira dezagun orain b-kasudun DSein gertatzen dena. Printzipioz, b-kasua duten DSein ez dute sekula komunztadurarik eragiten. Testuinguru honetan, islandierazko *kasu bitxiaren* fenomenoak eztabaidatzea interesgarria da. Islandiera, ingelesa edo gaztelania bezala, hizkuntza nominatibo-akusatiboa da. Hau (32)n itxuratua da. Bertan subjektua nominatiboan da eta osagarria akusatiboan. E-kasuari dagokionez, subjektuak Infl-engandik eta osagarriak *a*-rengandik jasotzen dutela onartua da (ikus adibidez Chomsky, 1995).

- (32) Ég hafði séð hana. *Islandiera*
 ni.NOM ukan.1SG ikus hura(F).AKUS
 'Hura ikusi nuen.'

Baina aditz batzuekin, beste patroi bat azaleratzen da: subjektua datiboan eta osagarria nominatiboan agertzen dira (33). Subjektu datibo hau «bitxia» deitzen da.

- (33) Honum mundu ekki líka þeir. *Islandiera*
 hura.DAT MODAL.3pl ez maite haiek.NOM
 'Haiek ez lituzke gustukoak.'

Kasu bitxiaren sintaxia zuzen zer den ez da argitua, baina gure argudioa bururaino eramateko, Freidin eta Sprouse (1991), Frampton eta Gutmann (1999) eta Chomskyekin (2000) batera, onar dezagun (33)ko datibozko subjektuak aldi berean e-kasua eta b-kasua jasotzen dituela (e-kasudun subjektu baten ezaugarri sintaktikoak ditu (Zaenen, Maling eta Thráinsson, 1985) eta datibo-markak b-kasua islatzen du islandieraz). Bada (32)ko subjektuak komunztadura eragiten duen arren, (33)koak ez du eragiten. Horrek erakusten du ezen DS batek b-kasua jasotzen duenean komunztadura eragiteko ahalmenik ez duela (ikus ere Schütze, 1997).

b. DS-mugida

E-kasudun DSak eta b-kasudunak enpirikoki bereizten dituen bigarren ezau-garria mugidarena da. Zehazkiago, testuinguru jakin batzuetan lehen motako DSak beren θ -gunetik kanpo gauzatzen direla ikus daiteke. B-kasudun DSek, aldiz, definizioz, kasua θ -gunean jasotzen dutenez, ez dute kasu-ezartzearekin lotu daitekeen mugidarik erakusten: θ -gunean gelditzen dira¹³⁷. Has gaitzen e-kasua eta mugidaren arteko harremanarekin. Gorago, DSen banaketaz hitz egitean, DSen presentzia vs gabeziaren banaketa aztertu dugu. Orain ikusiko dugunez, Kasu Teoriak azal ditzakeen DSen banaketaren datuak hauek baino zabalagoak dira, DSen agergunepatroiak ere azaldu dezakeelako. Har dezagun (34)ko esaldia:

- (34) Susan seems [to be here]. Ingelesa
 Susan irudi.3sg INF izan hemen
 ‘Susanek hemen dagoela dirudi.’

Hemen, *Susan* D_{Sa} perpaus nagusiko subjektu-posizioan da, eta dirudienez kasua bertako Infl-engandik jasotzen du. Baina interpretazioaren ikuspegitik ezau-garri bat gehiago dauka: mendeko perpausoko aditzaren gai gisa ulertzen da. Zehazkiago, *to be here* ‘hemen egon’ predikatuak gai bat behar du (*to be* aditz inakusatiboa da) eta gai gisa interpretatzen dena, hau da ‘hemen dagoena’, *Susan* da. Gainera, *seem* aditza berezia da, ez baitu θ -rolik ezartzen (Chomsky, 1981)¹³⁸. Horrek denak, bere historia deribazionalako puntu batean *Susan* D_{Sa} *to be* aditzaren *gai* θ -rol gunean egondakoa dela erakusten du, (10)en itxuratua den modura:

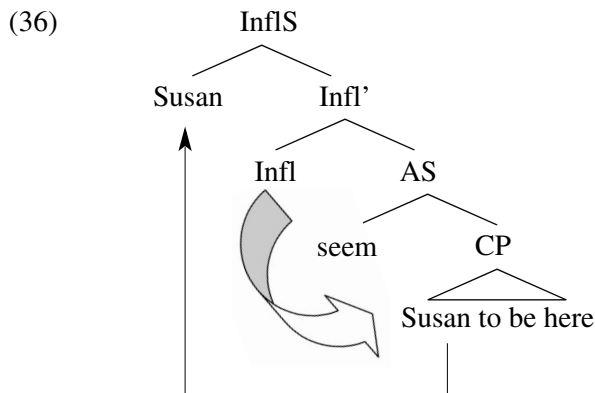
- (35) *seems* [*Susan to be here*]

Baina geldi gaitzen pixka bat (35)eko egiturari: gorago, ikusi dugu mendeko perpausoko konfigurazio hau kasu-iragazkiak filtratzen duela, bertan subjektuak ez duelako kasua jasotzeko modurik (Infl_{-jok} dagoelako). Horrela, (34) eta (35)eko eratorpenen arteko lotura ulertzeko modu bat daukagu: *Susan* mendeko perpausoko gaia da, baina bertan ez duenez kasurik jasotzen, perpaus nagusiko Infl_{+jok}-engandik jasotzen du, eta kasu-ezartze horren ondorioz D_{Sa} perpaus nagusira igo-tzen da. Mugida hori Infl-en espezifikatzaile-gunera egiten du. (34)ko perpausaren eratorpena (36)n itxuratua da. Bertan, gezi lodiak kasu-ezarketa adierazten du eta gezi finak DSaren mugida.

137. Bistan da, mugida diogunean tradizionalaki A-mugida deitzen denari egiten diogu erreferentzia, ez ezker periferiarako A'-mugidari edo irabiaketa-mugidari.

138. Ondoko adibidea horren adierazgarri da. Bertan *it* ez-argumentua (θ -rolik hartzen ez duena, ikus 2.2.2. atala) *seem* aditzaren subjektu gunean agertzen da:

(i) It seems that Susan is here.

Azter dezagun sistema honek egiten duen iragarpen bat. DSaren mugida kasu-ezarketari lotua baldin bada, ezarketa hori asetzen denean DSak gehiagoko mugidarik ez egitea espero genuke, edo hobeki erranik, bigarren kasu-ezarketa bati loturiko mugidarik ez jasatea espero genuke. Ondoko adibideak erakusten duenez, iragarpen hori betetzen da.

- (37) *Susan seems [that Susan/Mary is here]. *Ingelesa*
 Susan irudi KONP Susan/Mary izan.3sg hemen
 ‘Susanek Susan/Mary hemen dagoela dirudi.’

(37)n mendeko perpausa jokatu da, subjektuari kasua ezar diezaiokeen Infl_{+jok} bat dago beraz. Baina subjektu hori perpaus nagusira igotzen baldin bada, emaitza ez-gramatikala lortzen dugu, iragarri bezala.

E-kasua ez bezala ondotik, b-kasua ez da DS-mugidarekin erlazionatua. Ez gara xehetasunetan sartuko hemen; honen aldeko ebidentzia aurkezteak urrunegi eramanen gintuzkeenez, irakurlea, besteak beste, Belletti (1988) eta McGinnisen (1998) lanetara zuzenduko dut. Ikuspegi kontzeptualetik, b-kasuak mugidarekin loturarik ez edukitzea erraz ulertu daiteke b-kasua θ -rolarekin batera egiten baldin bada, hori oso modu lokalean egiten baita. Horrela, e-kasuaren eta DS-mugidaren arteko harremana honako arau deskriptibo honen bitartez formulatuko dugu:

- (38) *E-kasu/Mugida Hatsarrea:*
 Mugitua den DS batek e-kasua jaso du.

Hau da: DS-mugida ezinezkoa da e-kasu ezarketarik gabe. Ondorioz, komuntadurarekiko loturaren ondotik, bi kasu motak bereizten dituen bigarren ezaugarri bat identifikatu dugu hemen: mugida.

c. Morfologia

Gaur egun, gramatikan a-kasu ezarketa existitzen delako hipotesia ez da usu dudatan ezarria (ikus hala, ere, Ormazabal, 2000; McFadden, 2004, eta Bobaljik, 2006). Gorago ikusi bezala haatik (4.4.2. atala), a-kasuaren eta m-kasuaren arteko harremanaren gaiak desadostasunak sortzen ditu. Arazoa, batez ere, kasu-morfologiaren idurizko idiosinkrasia eta arbitrariotasuna da. Alde batetik, hizkuntza batzuetan, ez da batere kasu-morfologiarik, eta beste batzuetan, hungarieraz adibidez, hoguei m-kasu zenbatzen dira. Bestetik, m-kasuen banaketa ez da batere berdina hizkuntzaz hizkuntza. Adibidez, latinez m-kasu ablatiboarekin gauzatzen dena datiboarekin gauzatzen da grezieraz (Blake, 1994: 143). Azkenik, m-kasu bakar batek hainbat erabilera eduki ditzake hizkuntza batean. Sigurðssonek (2003) adibidez, islandieraz datiboa bederatzi funtzio edo era desberdinetan erabiltzen dela erakusten du. Pixka bat modu desberdinean ere, beherago euskaraz e-kasudun datibozko DSak e-kasurik gabekoekin aldizkatzen direla ikusiko dugu. Hots, euskaraz, datibo-marka batekin gauzatzen dena ez da halabeharrez e-kasuduna. Hala ere, erregulartasun orokor batzuk daude: m-kasu nominatiboak, akusatiboak eta absolutiboak, oro har, bakoitzak e-kasu bat islatzen dutela onartua da¹³⁹. Gisa berean, hizkuntza guztietan ablatiboa, destinatiboa edo soziatiboa, adibidez, b-kasuak direla aintzat hartzen da¹⁴⁰.

Ondorioz, batzuetan a-kasuaren eta m-kasuaren arteko harremana zuzena dela ikus daitekeen arren, ez da beti hala, kasu-morfologia oso arbitrarioa izan baitaiteke. Honenbestez, ez dago e-kasuaren eta m-kasuaren artean gorago e-kasuaren eta komunztadura edo mugidaren artean ikusi ditugun orokorpenen modukorik. E-kasua eta m-kasua «kasuan kasu» konparatu behar dira.

d. Laburpena

Atal honetan, e-kasua eta b-kasua bereizten dituzten ezaugarri edo hatsarreak aztertutako ditugu. Bi hatsarre sendo formulatu ditugu, bakoitzean e-kasu ezartzea inplikatzeko duen fenomeno bat deskribatuz. Lehen hatsarreak komunztadura eragiten duen DS batek e-kasua jaso duela adierazten du:

(39) *E-kasu/Komunztadura Hatsarrea:*

Komunztadura eragiten duen DS batek e-kasua jaso du.

Bigarrenak, DS-mugida jasaten duen DS batek e-kasua jaso duela dio:

(40) *E-kasu/Mugida Hatsarrea:*

Mugitua den DS batek e-kasua jaso du.

139. Ikus hala ere Schütze (2001).

140. Ondoko kapituluetan ikusiko dugunez, b-kasuekin sailkatu ohi diren DS batzuek e-kasua jasotzen dute: jabe DSek hainbat hizkuntzatan (ikus 5. kapitulua) eta lokatiboek bantu hizkuntza batzuetan (ikus 4.3. atala).

Hirugarren ezaugarri bat ere eztabaidatu dugu: m-kasua. Hau oso atal konplexua dela agertu da. Batez ere, ez dago a-kasuen eta m-kasuen arteko harreman zuzenik. Orokorpen lokal batzuk daudela ikusi dugu hala ere, e-kasuak b-kasuetatik bereizteko balio dezaketenak.

Ondoko atalean, e-kasuaren gaia sakontzen segituko dugu, ikuspegi teorikotik oraingoan. Zehazkiago, Egitasmo Minimalistan nola formulatzen den ikusiko dugu. Horretarako, Chomskyren (2000, 2001) lanean oinarrituko gara.

4.2.5. *E-kasua Egitasmo Minimalistan*

Orain arte oso modu abstraktuan mintzatu gara kasuaz. «Kasu-ezartze», «mugida», edo «kasu-iragazki» nozioak gehiegi zehaztu gabe erabili ditugu eta, batez ere, formalizatu gabe, interesatzen zitzaiguna kasuaren inguruko fenomenoak identifikatzea zelako. Atal honetan, ikuspegi kontzeptualago batera itzuliko gara, eta Kasu Teoria Egitasmo Minimalistan nola kokatzen den ikusiko dugu. Horrela, Chomskyk (2000, 2001) diseinatzen duen e-kasu ezartze-sistema aurkeztu ondoan (a. azpiatalean), e-kasuaren inguruan kokatu ditugun hiru ezaugarriak (komunztadura, mugida, m-kasua) nola formalizatzen dituen ikusiko dugu (b., c. eta d. azpiatalak).

a. Chomsky (2000, 2001)

Egitasmo Minimalista 90eko hamarkadaren hasieratik diseinatzen hasten baldin bada, lanabes eta asuntzio minimalistek Kasu Teorian eragin aldaketa handiena Chomskyren “Minimalist Inquiries” eta “Derivation by phase” artikuluetan gauzatzen da (Chomsky, 2000 eta 2001, hurrenez hurren). Bertan egiten den proposamena —egokitzapen ttipi batzuekin— aurkeztuko dut hemen.

Abiapuntua e-kasuaren eta komunztaduraren arteko hurbileko harremanean kokatzen da. Horrela, Chomskyk e-kasu ezartzea ϕ -KOMUNZTATZE operazioarekin estuki lotua den fenomeno gisa definitzen du. Horretarako, kasu eta ϕ -tasunak —baliodunak eta baliorik gabeak— buruaren eta DSaren artean banaketa osagarrian direla postulatu du. Banaketa ondokoa da: DSak baliodun ϕ -tasunekin eta baliorik gabeko kasu tasunekin sartzen dira eratorpena eta buruak baliorik gabeko ϕ -tasunekin eta baliodun kasu tasun batekin (kasuaren balioaren izaera beherago eztabaidatuko dugu)¹⁴¹. Hona hemen adibide bat, Infl buru bat eta singularreko hirugarren pertsonako DS batekin:

141. Puntu honetan Chomskyren (2000, 2001) sistema desberdina da, bertan kasua ez baita buruak duen tasun interpretagarri bat; hots, ez dago berezko kasu-KOMUNZTATZERik. Horretan, beraz, Pesetsky eta Torregoren (2001) lanean bezala adibidez, sistema orokorra homogeneoa mantentzen dugu, tasun baliotzean oinarrituz.

- (41)
Infl	DS
$\left[\begin{array}{c} \text{Perts:} \\ \text{Num.:} \\ \text{Kasu: bai} \end{array} \right]$	$\left[\begin{array}{c} \text{Perts: 3} \\ \text{Num.: sg} \\ \text{Kasu:} \end{array} \right]$

Balioa eskuratzeko, buruaren ϕ -tasunak DSarenekin *zunda-jomuga* harreman batean sartzen dira eta horrekin KOMUNZTATZEN, balioa eskuratuz. Balioa hartu ondoren, (kasu batzuetan) Infl buruko ϕ -tasunek osatzen duten morfema abstraktuari espresio fonologiko bat txertatuko zaio Forma Fonetikoan¹⁴². Espresio hori, *komunztadura-morfema* izanen da.

KOMUNZTATZE-operaziora itzuliz, gauza bat azpimarratu behar dut: zunda ezin da edozein DSrekin KOMUNZTATU, *aktibotasun-baldintza* dela-eta, honek kasu tasun interpretagaitz bat behar baitu:

- (42) *Aktibotasun-baldintza* (Chomsky, 2000: 123; 2001: 6)

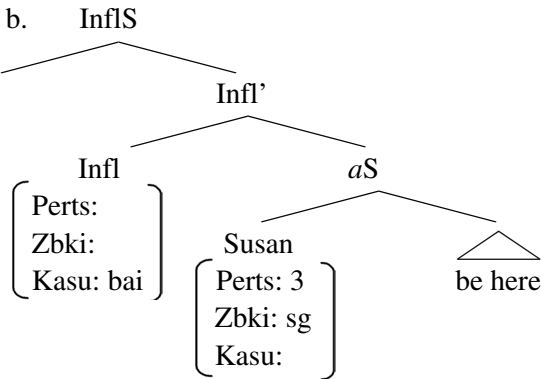
Komunztatze-operazioa gauzatu ahal izateko, jomuga eta zunda aktibo izan behar dira; hots, tasun interpretagaitzak eduki behar dituzte.

Oro it baliorik gabeko tasunak, Chomskyren sisteman, interpretagaitzak direla (ikus 1. kapitulua). Horrek erran nahi du aktibotasun-baldintza dela-eta, buru bat DS batekin ϕ -KOMUNZTATUKO dela soilik honek baliorik gabeko kasu tasun bat baldin badu ((41)en bezala). Hau da, gorago ikusi dugun (37)ko konfigurazioa blokeatzen da. Ondoko pausoa kasu-ezarketa da. ϕ -KOMUNZTATZEaren ondotik, DSKo baliorik gabeko kasu tasuna buruarekin KOMUNZTATZE-harreman batean sartzen da eta balioa hartzen du (azpimarratu behar da, berriz ere, Chomskyren (2000, 2001) lanean kasu-ezartzea ez dela KOMUNZTATZE-operazio baten bitartez egiten; ikus (143) oin-oharra). ϕ -KOMUNZTATZEA eta kasu-ezartzea behean itxuratuak dira, (43a)ko perpausaren eratorpenaren bitartez. (43b)n, operazio hauek aplikatu aurreko pausoa ikus daiteke. Elementuen tasunak (41)en adierazi ditugunak dira.

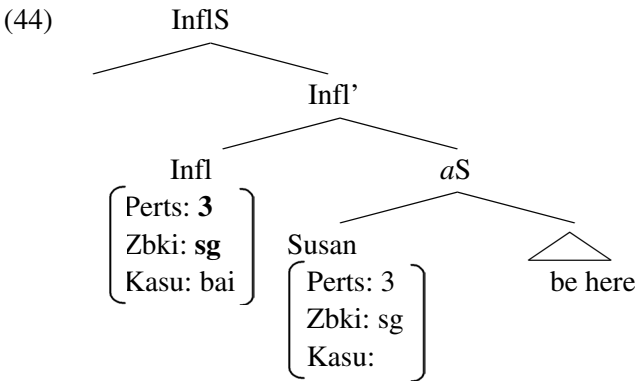
142. «Kasu batzuetan» diogu, euskarazko perpaus jokatu gabeetan eta txinera bezalako hizkuntzetan ez baita komunztadura-morfologiari gauzatzen.

Ingelesa

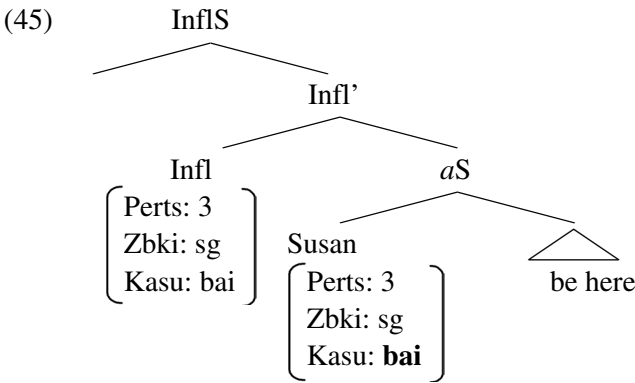
- (43) a. Susan is here.
Susan izan.3sg hemen
‘Susan hemen dago.’

Lehenik ϕ -KOMUNZATZEA gertatzen da (lodiz):

ϕ -KOMUNZATZEAren ondotik, DSaren kasu tasunak balioa hartzen du:

Operazio sintaktiko hauen ondorioz, ez da baliorik gabeko tasunik gelditzen eratorpenean, eta ondorioz, interfazeetan legitimoak diren osagai batzuk dauzkagu. Ohar DSko kasu tasuna interpretaezina/baliorik gabea izateak nolabait kasu-iragazkia ordezkatzan duela: DSek tasun hori baliotu behar dute interfazeetara igorriak izan aitzin. Erran nahi baita, baldintza honek DSek kasua edukiko dutela segurtatzen du, kasu-iragazkiak segurtatzen zuen modura. Bestalde, kasua jaso ondoren, DSa «desaktibatzen» edo «izozten» da; hots, ezin da beste ϕ -harreman batean sartu eta ezin du beste kasurik jaso (ideia honen lehen garapen baterako, ikus Lasnik 1995). Honenbestez, Chomskyk (2000, 2001) diseinatzen duen sisteman komunztadura eta kasua arras loturik doaz. Zehazkiago, kasuaren beharra da KOMUNZTATZEA posible egiten duena, eta kasua jasotzea da KOMUNZTATZE-harremana «ixten» duena. Baina nolakoa da DSak jasotzen duen *e-kasuaren balioa*? Goiko eskeman [Kasua: bai] balioko tasunaren gisara adierazi dugu. Hona hemen zergatik. Chomskyren (2000) hitzetan: «Egiturazko kasuaren gauzatzea zundaren arabera da: [Infl] jokatua (nominatiboa), *a* (akusatiboa)... Honenbestez, egiturazko kasua ezaugarri berezirik gabekoa eta bakarra den tasun baten gisara ikus dezakegu»¹⁴³. Hau da, sin-taxian kasu tasun mota bakarra dago (ikus ere Pesetsky eta Torrego, 2001; Sigurðsson, 2007a). Bereizketa morfologian egiten da: kasua Infl-engandik jaso duen DSa nominatiboan gauzatuko da, *a*-rengandik jaso duena akusatiboan, etab.¹⁴⁴

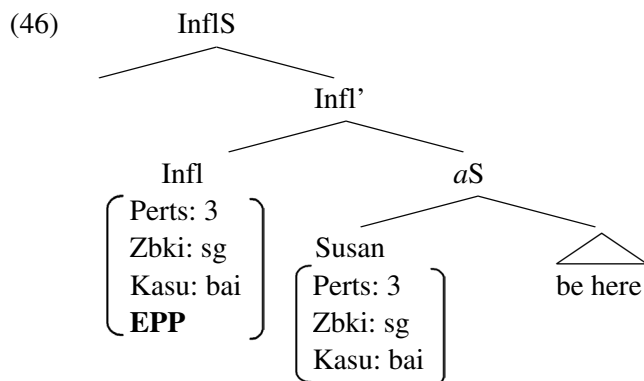
Sistemaren azken osagaia mugida da. ϕ -KOMUNZTATZE eta kasu-ezartze operazioen ondotik, DSa buruaren ondora mugitu daiteke (espezifikatzailea)¹⁴⁵. Mugida, buruak daraman [EPP] deitutako tasun baten presentziaren arabera egiten da (ikus Chomsky 2000 eta ondokoak)¹⁴⁶. Honenbestez, gorago erabili dugun adibidean, Infl buruak tasun bat gehiago dauka:

143. «Manifestation of structural Case depends on interpretable features of the probe: finite T (nominative), *v* (accusative) ... We may therefore regard structural Case as a single undifferentiated feature» (Chomsky, 2000: 123-124).

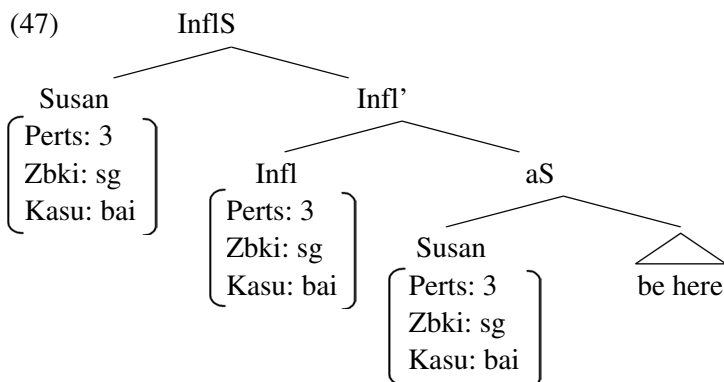
144. Chomskyk (2000, 2001) ez du deus zehatzik erraten kasuaren balioaren izaera formalaz. Erran bezala, Chomskyk kasu-ezarketa ez du (hemen aurkeztu dugun moduan) hertsiki KOMUNZTATZE-operazio bat bezala ikusten; *kasu-esleipenetik* (*case assignment*) hurbilago den operazio batez hitz egiten du berak. «Esleipena» postulatu minimalistetik urruntzen delako, ez dugu hemen aukera hau gehiago sakonduko. Bestalde, Pesetsky eta Torregok (2001, 2004) e-kasua [T] balioaren bitartez adierazten dute, denborazko tasun interpretagarriari lotuz. Ez dugu hemen kasuaren eta denboraren arteko harremanei buruzko deus erraten: interesatzen zaiguna e-kasu-ezartzea vs ezartze eza bereiztea da. Horregatik, [Kasu: bai] balioarekin adieraziko dugu kasu-ezarketa ([Kasu:] baliorik gabeko tasunarekin aurkariztan).

145. Kasuak balio bakarra duenez, eta testuan zehar hizkuntza arin bat mantendu ahal izateko, «kasu-ezartzeaz» mintzatzen segituko dugu lan honetan, nahiz eta berez KOMUNZTATZEAN oinarritzen den operazio bat dela aintzat hartzen dugun.

146. Mugida eta kasua bereizteak sistema pixka bat erredundantea egiten du, EPP tasuna dagoen aldi oro kasua ere badagoela aintzat hartzen baita. Erredundantzia hori ekiditeko, McFadden (2004) edo Platzacken (2006) lanetan e-kasurik ez dagoela eta dagoen guztia EPPri lotutako mugida dela proposatzen da. Kontrakoa ere proposatua izan da; hau da, EPP-mugida kasu-mugida besterik ez dela (ikus Martin, 1999; Grohmann, Drury eta Castillo, 2000; Boeckx, 2000; Epstein eta Seely, 2006).

EPPa buru batzuen espezifikatzaile-gunean zerbait egoteko eskatzen duen baldintza da (ikus Jouitteau (2004) eta bertan eman erreferentziak). Gure perpausaren eratorpenaren itxurapenarekin jarraituz, EPP tasunak eragindako mugida ondoko modura adieraziko dugu (mugidaren emaitza gisa, EPP tasuna ezabatzen dela aintzat hartuko dugu):

Sistema honetan, kasua eta mugida ere hertsiki lotuak dira. Hala ere, nahiz eta mugida e-kasu ezartzearen ondotik baizik ezin den gertatu, bi operazioak bereziak dira. Hau da, DS-mugida ez da kasu-jasotzearen beharrak eragindako zerbait bezala ikusten, tradizionaliki egin izan den modura (Chomsky, 1981, 1986). Chomsky-ren (2000, 2001) e-kasuaren ezartze-sistema oso modu teknikoan aurkeztu dut hemen. Begira diezaiegun orain sistemaren alderdi enpirikoei. Berezioki interesatuko zaiguna, gorago zerrendatu ditugun e-kasuaren ezaugarriei egiten duen tratamendua izanen da: komunztadura, mugida eta morfologia.

b. E-kasua eta komunztadura

Oraintxe deskribatu dugun teorian, kasua eta komunztadura-morfologia hertsiki uztartuak dira, biak ϕ -KOMUNZTATZEAREN ondorioak baitira. Lehena ondorio

automatikoa da (DSak kasu-balio bat *behar* baitu interfazeetan onargarria izateko) eta bigarrena, ongi ulertzen ez ditugun arrazoiengatik, hautazkoa da: txinera edo thailandiera bezalako hizkuntzetan ez da gauzatzen, ez eta euskarazko perpaus jokatugabeetan ere. Baina ohar emaitza honek bat egiten duela 4.2.4.a. atalean proposatu genuen hatsarrearekin:

(48) *E-kasu/Komunztadura Hatsarrea:*

Komunztadura eragiten duen DS batek e-kasua jaso du.

Honenbestez, datuen eta teoriaren arteko bat-etortze interesgarri bat daukagu. Ondoko atalean ikusiko dugunez, proposatu genuen bigarren hatsarrearekin gauza bera gertatzen da.

c. E-kasua eta mugida

Chomskyren (2000, 2001) sisteman, e-kasua eta mugida bereiziak dira, mugida independentea den EPP tasun batek eragiten duelako. Hala ere, EPP tasuna e-kasua ezartzen duten buruengan azaleratzen da bakarrik. Honenbestez, mugida bakarrik DS batek e-kasua jasotzen duen testuinguruetan gertatuko da. Emaitza hau 4.2.4.b. atalean proposatu genuen E-kasu/Mugida Hatsarrearen norabidean doa arras:

(49) *E-kasu/Mugida Hatsarrea:*

Mugitua den DS batek e-kasua jaso du.

Hau da: EPPk Chomskyren (2000, 2001) sisteman daukan tokiak DS baten mugidak e-kasua jaso duela inplikatzeko du.

d. E-kasua eta m-kasua

Chomskyren (2000, 2001) lanean e-kasuaren tasuna balio bakarrekkoa dela ikusi dugu. Hau, Chomskyk berak (2000, 2001) eztabaidatzen ez duen arren, sistemaren onura bat da, horrela e-kasua eta m-kasuaren arteko lotura ahulduz sintaxi homogeneoa mantendu baitaiteke. Onura hori gorago ikusi islandierazko *kasu bitxiaren* datuekin erakuts daiteke. Oroit islandiera hizkuntza nominatibo-akusatiboa dela (50), baina aditz batzuekin, beste patroi bat azaleratzen dela: subjektua datiboan eta osagarria nominatiboan agertzen dira, (51)n ikus daitekeen moduan:

(50) Ég hafði séð hana. *Islandiera*
ni.NOM UKAN.1SG ikus hura(F).AKUS
'Hura ikusi nuen.'

(51) Honum mundu ekki líka þeir.
hura.DAT MODAL.3pl ez maite haiek.NOM
'Haiek ez lituzke gustukoak.'

Zaenen, Maling eta Thráinssonek (1985), hainbat testen bitartez (uztardura, subjektu-igoera, hitz-ordena, etab.), (51)koa bezalako perpausetan datibozko DSa subjektu sintaktikoa dela erakusten dute (ikus ere Sigurðsson (2002) ikuspegi konparatibo batekin egindako datu eta fenomenoen aurkezpen orokor baterako). Hau da, e-kasua Infl-engandik jasotzen du. Gisa berean, Harleyk (1995), (50)eko eta (51)ko osagarriak sintaktikoki berdinak direla erakusten du; hots, nahiz eta subjektuak bezala nominatibozko m-kasua eduki, (51)ko *þeir* DSak e-kasua *a*-rengandik jasotzen du, (50)eko *hana* DSak bezala (AgrO-rengandik Harleyrentzat (1995))^{147,148}.

Gorago aurkeztu dugun sisteman ez da e-kasu balio bereizirik. Batez ere, ez da [Kasu: nominatibo] edo [Kasu: datibo] bezalako e-kasu baliorik. Hori dela-eta, e-kasu tasunak ez du zuzenean m-kasua definitzen. Horrela, DS batek e-kasua Infl-engandik jaso baldin badu, eta islandieraz DS horiek gehienetan nominatibozko m-kasuarekin gauzatzen baldin badira ere, forma hori ez da sintaxitik aurreterminaturik iristen. Honenbestez, sistemak DS hori —beste arrazoi batzuk direla-eta— bestelako m-kasu batekin (datibozkoarekin, zergatik ez) gauzatu ahal izateko aukera teorikoa dagoela iragartzen du. Hau da, m-kasua atal morfologikoaren esku baldin bada, honek hainbat datu kontuan hartzen dituela erran genezake, islandieraz morfologiak aditzaren izaera kontuan har lezake adibidez. Aditz jakin batzuekin, e-kasu subjektiboa jasotzen duten DSak datibozko m-kasuarekin azalaraziko lituzke adibidez. Hau da, (51) bezalako kasuetako m-kasu patroia morfologiaren izaera idiosinkratikoaren bitartez azalduko dugu (ikus Sigurðsson, 2003, 2007a)¹⁴⁹.

Honenbestez, hemen aintzat hartzen dugun kasu-ezartze sistemak e-kasuaren eta m-kasuaren arteko harremana zeharkakoa dela ondorioztatzen garamatza, eta nahiz eta erregularitasunak aurkitzea espero izatekoa den, patroia desberdinak ere izan daitezkeela iragartzen du, 4.2.4.c. ataleko eztabaidak pentsarazi zigun bezala.

4.2.6. Ondorioak

Atal honetan, Kasu Teoriaren aurkezpen labur bat egin ondoren, bertan bereizten diren bi kasu motak —e-kasua eta b-kasua— aztertu ditugu. E-kasuan zentratuz, honen ezaugarri nagusiak eztabaidatu ditugu eta Kasu Teoria Egitasmo Minimalistan nola kokatzen den ikusi dugu. Baina hemendik aurrera eramanen dugun lanarentzat hauxe gertatuko da interesgarriena: e-kasua jasotako DSak identifika-

147. Ez dira ikertzaile guztiak ondorio honekin ados. Adibidez, subjektu bitxidun egituretako «osagarri» DS nominatiboak Infl-ekin erlazonatuak direlako hipotesirako, ikus Schütze (1997).

148. Oroit ere b-kasuz gain nolabait e-kasua ere daukala subjektu bitxiak islandieraz: horrek subjektu horien morfologiaren eta «subjektu sintaktiko» izaeraren arteko bat-etortze eza azalduko luke (ikus Frampton eta Gutmann, 1999; Chomsky, 2000, 2001).

149. Ohar hala ere datibo bitxiak beti jasale θ -rola duela. Honenbestez, pentsa daiteke kasu hauetan datiboa azalaratzen dela θ -rol horren isla gisa (edo b-kasuaren isla gisa; ikus Sigurðsson 2003 eta bertan eman erreferentziak).

tzeko lanabesa daukagula. Hau da, E-kasu/Komunztadura eta E-kasu/Mugida Hatsarreak direla-eta, hain zuzen ere, komunztadura eragiten duten edo/eta mugida jasaten duten DSek e-kasua jaso dutela inferitu dezakegu. Hirugarren ebidentzia mota bat ere, kasu morfologiarena, erabilgarria izan daiteke. Hau 5. kapituluaren erabiliko dugu, jabe-isiltzea aztertuko dugularik. Ondorioz, irizpide deribazionalak kontuan hartuz, e-kasua jaso duten DSak besteetatik bereiz ditzakeen teoria bat daukagu. Hori dela-eta, kapitulu honen sarreraren proposatutakoa erkatu dezakegu. Hau da, «argumentu-isiltze» fenomenoak e-kasuan oinarritzen den baldintza bat segitzen duela erakusteko tresnak badauzkagu. Hots, 3. kapituluaren definitu AI baldintza ondokoa delako proposamenaren alde argudiatu behar dugu orain:

(52) *AI baldintza (1. bertsioa)*: e-kasua jasotako DSak isil daitezke.

Ohar AI baldintzak bakarrik e-kasuari egiten diola erreferentzia. Hau da, b-kasua ez da DS-isiltzearen kalkuluetan sartzen. Honenbestez, e-kasurik jasotzen ez duten DSek b-kasua daukaten ala ez jakiteak ez du garrantzirik.

Ondoko atalean, (52)ko AI baldintza zuzena dela erakusten duten hainbat datu eztabaidatuko dira. Seigarren kapitulura arte, 2. eta 3. kapituluaren eztabaidatu «komunztadura pobreak» hizkuntzen kasua baztertuko dugu. Lehen begiradan, hauek AI baldintzarentzat arazotsuak direla ikus daiteke. Seigarren kapituluaren haatik, garatuko dugun AI baldintzaren 2. bertsioarekin erabat bateragarriak direla ikusiko dugu.

4.3. E-KASUA ETA ARGUMENTU ISILAK: ALDIZKATZE BATZUEN AZTERKETA

Kapitulu honen hasieran, 4.1. atalean, argumentu-isiltzea ondoko baldintzak arautzen duela proposatu dugu:

(52) *AI baldintza (1. bertsioa)*: e-kasua jasotako DSak isil daitezke.

Ohar egiturazko kasua eta argumentuen isiltzea lotzen dituen hipotesi honek aitzindariak badituela. Batez ere, 2. kapituluaren ikusi bezala, Rizzik (1986) ondoko *proren baimentze-baldintza* proposatu baitu¹⁵⁰:

(53) X°_y buruak ematen dio kasua *prori*.

Baldintza honek dio *pro* kategoria isilaren presentzia kasua ezartzen dion buruak baimentzen duela. Kasuak argumentu-isiltzean funtzio garrantzitsua betetzen duelako ideia Chomsky (1982), Raposo (1986), Jaeggli eta Safir (1989), Oyharçabal

150. Rizziren (1986) baimentze-baldintza desegokia dela argudiatu dugu 3. kapituluaren, baina gogoratu desegokitza jo duguna, zehazki, *y* azpiindizearen bitartez egiten duen argumentu isilen banaketaren formalizazioa dela. Hots, komunztadura mota desberdinen existentzian aintzat hartzeak arazoak sortzen zituelako baztertu beharra zela argudiatu dugu.

(1991) edo Falk (1993) bezalako lanetan aurkitzen da ere. Argumentu-isiltzearen eta kasu-ezarketaren arteko lotura bat dagoelako ideia aspaldidanik presente da, beraz, argumentu-isiltzeari buruzko literaturan, nahiz eta ez den sekula nagusitu. Hala ere, hemen ideia hori oso modu desberdinean garatzen da. AI baldintzarekin, argumentu-isiltzea ez da kategoria isil baten *erabileraren* baimentze gisa ikusten: DS batek *isila izateko* bete behar duen baldintza definitzen du. Bestalde, AI baldintzak daukan inplikazio bat oso gogorki mantendu nahi dugu: e-kasua jasotzen duen DS oro isiltzearen jomuga izan baldin badaiteke, argumentu-isiltzea giza hizkuntzan aukera ez-markatua dela ondorioztatu behar da. Hau da, literaturan aztertu izan den aldakortasuna (gaztelania AIH gisa eta frantsesa AIGH gisa) ez dugu baldintza honetan kokatzen. Guretzat, hizkuntza guztiak (e-kasua unibertsala den heinean) argumentu isileko hizkuntzak dira potentzialki. Horrela, frantsesa bezalako hizkuntzetan e-kasua jasotzen duten DSak isiltzea ezinezko egiten duten faktoreen azterketa 6. kapitulurako utziz, atal honetan AI baldintzaren aldeko ebidentzia aurkeztuko dut.

AI baldintzaren aldeko argudiorik bistakoena euskarak eskaintzen du. Gogoratu kapitulu honetan erran dugula euskaraz hiru e-kasu identifikatu ohi direla: ergatibo, absolutibo eta datibo markekin azaleratzen direnak. Bada, irakurlea 2. kapituluan bildu argumentu-isiltzearen datuez oroit baldin bada, ergatiboz, absolutiboz eta datiboz markatutako DSak isil daitezkeela gogoan edukiko du (2.2.6. atala). Datuak (54)n errepikatzen ditugu¹⁵¹:

- (54) a. Zuk niri liburu bat erosi didazu.
b. [e] [e] [e] erosi didazu.

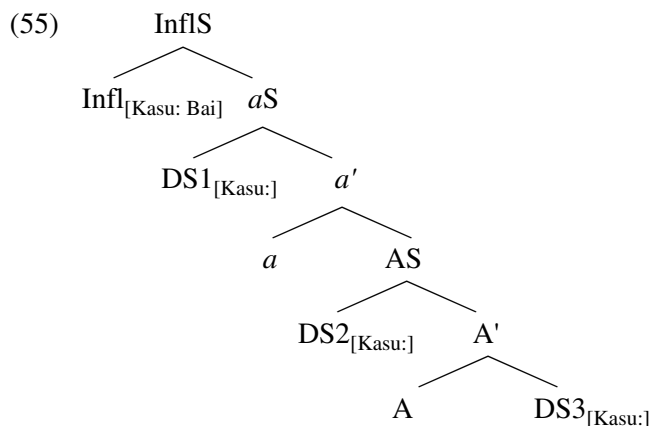
Euskarazko argumentu-isiltzea, beraz, AI baldintzarekin zuzen-zuzenean azaldu daiteke. Ondorioz, lehen emaitza oso egokia dugu hau. Bestalde ere, oroit argumentu-isiltzearen adibide prototipikoa, edo gehienik aztertu izan dena gutxienez, subjektu-isiltzea dela. Bada ikerlan hauetan subjektu isilak, ageriko subjektuak bezala, Infl-rekin erlazionatuak direla erakutsia izan da, hots, ikuspegi tradizionalaren arabera, *pro* [Spec,Infl] posizioan da, hala nola e-kasu ezartze-posizioan (ikus Roberts (2006) eta bertan eman erreferentziak). Hau da, isiltzen diren subjektuek e-kasua jasotzen dute Infl kasu-ezarlearengandik. Orokorkiago, argumentu-isiltze fenomenoak, oro har, subjektu eta osagarrien berezitasuna da. Oroit 2. kapituluan ikusi dugula Haspelmath-eta (2005) munduko hizkuntza egituren atlasaren arabera munduko hizkuntzetako % 89an subjektuak isil daitezkeela eta Gilliganek (1987) aztertu hizkuntza multzoko % 73an osagarriak isiltzen direla. Bi DS mota horiek dira, oro har, ere, hizkuntzaz hizkuntza, e-kasua jasotzen dutenak (kasu subjektiboa eta kasu objektiboa deitu ditugunak). Ondorioz, argumentu-isiltzearen eskema

151. Beherago bi kasu berezi eztabaidatuko ditugu, zeinetan euskaraz DS batzuk e-kasurik jaso gabe gelditzen diren: komuntzadurarik eragiten ez duten datiboak alde batetik (4.3.2. atala) eta genitiboak DSak bestetik (5.5. atala).

orokorrak e-kasu ezartzearen eskema orokorrari segitzea oso ondorio positiboa da guretzat, tipikoki e-kasua jasotzen duten DSak tipikoki isildu daitezkeenak baitira. Datu hauek oso orokorrak dira. Horregatik, ondoko azpialetan, datu zehatzetara itzuliko gara, AI baldintza egiazki argumentu-isiltzea arautzen duen baldintza dela erakusteko helburuarekin.

Helburu horrekin, beraz, azter ditzagun (52)ko baldintzak egiten dituen iragarpenak. Bi iragarpen zehatz egiten ditu: alde batetik e-kasua jasotzen duten DSak isildu ahal izanen direla, eta bestetik e-kasurik jasotzen ez dutenak halabeharrez gauzatu beharko direla. Atal honetan, iragarpen hau betetzen dela argudia-tuko dugu. Horretarako, estrategia zehatz bat segituko dugu. Lehenik, *e-kasuaren ezarketa-aldizkatze* batzuk identifikatuko ditugu. Horrekin erran nahi dudana hau da: θ -rol jakin bateko DS batek testuinguru sintaktiko batean e-kasua jasotzen duen arren, beste batzuetan jaso gabe gelditzen dela erakutsiko dugu. Ondotik, aldizkatze horrekin paraleloan, DSaren isiltzea ere aldizkatzen dela ikusiko dugu: e-kasua jasotzen duenean isildu ahal izanen da, beste kasuetan ez. Bestalde, e-kasu ezartze-aldizkatzeek mintzatzeak inplikazio kontzeptual handia dauka: edozein DS e-kasurik jaso gabe geldi daitekeela aintzat hartzen dugula erran nahi du; hau da, baliorik gabeko kasutasun batek ez du arazorik sortzen interfazeetan (ikus 7.5. atala eztabaida baterako).

Ondotik, e-kasuaren azterketa, oro har, hizkuntza europarren azterketan oinarritu delako beharbada, e-kasuen eta θ -rolen arteko korrelazio estu bat dagoela aintzat hartu ohi da inplizituki. Hau da, perpaus iragankorretan tipikoki kanpo-argumentuak kasu subjektiboa jasotzen du, barne-argumentuak kasu objektiboa, onuradunak datiboa, etab. Areago, *aS*-aren barruan gorena den DSak (kanpo-argumentuak, edo hau ez denean islatua, barne-argumentuak) e-kasua *beti* jasotzen duela aintzat hartzen da (ikus, adibidez, Laka, 1993). Baina kasu-harremanak θ -harremanez bereiziak direnez, ez du ezerk θ -rol jakin bateko argumentu bati e-kasua ezartzera behartzen (ikus ere Fernández, 1997; Ormazabal & Romero, 2009). Adibidez, (55)koa bezalako egitura batean, teorikoki (eta kasu-ezarketa arautzen duten baldintzez abstrakzio eginik (lokalitateari lotutakoak, etab.)), e-kasu tasun bat daukan Infl buruak *aS* barruko hiru DSetako edozeini ezar diezaioke, besteak e-kasurik jaso gabe utziz:

Zentzu horretan doazen adibideak aurkitu daitezke literaturan. Adibidez, hainbat hizkuntzatan ergatiboa b-kasua dela proposatu izan da; hots, kanpo-argumentuek ez dutela e-kasurik jasotzen (ikus Oyharçabal, 1992; Nash, 1995; Woolford, 1997; 2006; Aldridge, 2004; Anand eta Nevins, 2006). Bestalde, hizkuntza nominatibo-akusatiboen kasuan, barne-argumentuak ere e-kasua jaso gabe geldi daitezkeela argudiatu izan da (ikus Belletti, 1988; Lasnik, 1992, 1999; Torrego, 1998). Ondotik, ongi jakina da pasiboetan egileak ez duela kasu subjektiboa jasotzen; areago, PS adjuntu formarekin gauzatzen da usu. Bukatzeko, bi DS osagarri dauzkaten perpaus pasiboetan, kasu subjektiboa gaiak jasotzen du hizkuntza batzuetan, onuradunak beste batzuetan eta batak edo besteak hirugarren hizkuntza mota batean (ikus McGinnis, 1998; ikus ere Ormazabal eta Romero, 2009). Bestalde, posibilitate horren korrelatua ere kontsideratu behar da: kanpo-argumentu, barne-argumentu edo onuradun *ez* diren DSek e-kasua jaso ahal izatea posibilitate logiko bat da. Adibidez, hizkuntza batzuetan lokatibo θ -rola duten DSek e-kasua jaso dezaketela ikusiko dugu beherago (ikus 4.3.3. atala; ikus ere Ormazabal eta Romero, 2009).

Ergatibotasunaren, osagarrien kasu-jasotzearen edo pasibizazioaren auzi zehatzetan sartu gabe, atal honetan e-kasu ezartze-albizkatzeak aztertuko ditugu. Zehazkiago, hiru aldizkatze mota aztertuko ditugu eta bakoitzean AI baldintzak egiten dituen iragarpenak betetzen direla ikusiko dugu. Lehenik, euskaraz onuradun θ -roleko DSek batzuetan e-kasurik jasotzen ez dutela ikusiko dugu (4.3.1. atala). Ondotik, tagalo eta malgaxe hizkuntza austronesiarretan e-kasuarekiko atzeman daitezkeen aldizkatzeak eztabaidatuko ditugu (4.3.2. atala). Bukatzeko, bantu hizkuntza batzuk aztertuko ditugu, eta egitura iragankorretan edo lokatibodunetan, normalean kanpo-argumentuak jasotzen duen e-kasua barne-argumentuak edo lokatiboak jaso dezaketela ikusiko dugu (4.3.3. atala). Hiru aztergai haue-tan, AI baldintzak iragarpen zuzenak egiten ditu, hala nola: (i) e-kasua jasotzen duten DSak isil daitezke, eta (ii) e-kasurik jasotzen ez duten DSak ezin daitezke isildu.

Lanaren parte inportante bat, e-kasua jasotzen duten DSak besteetatik bereiztea izanen da. Horretarako, hainbat ebidentzia mota erabiliko dugu. Baina batez ere, gorago azpimarratu bezala, e-kasudun DSen berezitasuna egiten duten bi ezaugarriak erabiliko ditugu: komunztadura-morfologia eta DS-mugida. Hau, 4.2. atalean formulatutako hatsarreen bitartez egingen dugu:

(56) *E-kasu/Komunztadura Hatsarrea:*

Komunztadura eragiten duen DS batek e-kasua jaso du.

(57) *E-kasu/Mugida Hatsarrea:*

Mugitua den DS batek e-kasua jaso du.

Zehazkiago, bi hatsarre hauek arau automatiko gisa erabiliko ditugu. Hau da, alde batetik komunztadura eragiten duen DS bat ikusten baldin badugu, e-kasua jaso duela ondorioztatuko dugu, eta bestetik bere θ -gunetik kanpo den DS batek ere e-kasua jaso duela aintzat hartuko dugu.

Ohar labur bat hasi aitzin. (56) eta (57) e-kasuaren ezartzea diagnostikatzeko lanabes sendoak baldin badira ere, ez dira hala e-kasuaren ezartze *eza* diagnostikatu behar denean. Horren arrazoia ezagutzen dugu: DS batek e-kasua jaso arren, komunztadura-morfologia ez da halabeharrez gauzatzen, eta mugida ez da halabeharrez ikusten. Bestalde, DSek halabeharrez kasua jasotzen dutelako hipotesia oso hedatua da (kasu-iragazkia), eta batez ere guk aztertuko ditugun DSek (hots, perpausean oinarritzkoak direnek: kanpo-argumentu, barne-argumentu, helburu θ -roletakoak) e-kasua halabeharrez jasotzen dutela aintzat hartu ohi da. Hau da, ez da lan askotan e-kasurik gabeko DSen sintaxia aztertzen (ikus hala ere Belletti, 1988; McGinnis, 1998; Lasnik, 1999). Honenbestez elementu hauen jokamoldeaz eta ezaugarriez guti dakigu. Hori guztia dela-eta, badakigu e-kasu eza identifikatzea zaila izanen dela. Honenbestez, DS batzuk e-kasurik gabeak direla esateko emanen ditugun argudio batzuk ahulak izanen dira atal honetan (argudio gehienak bi DS moten jokabideen arteko desberdintasunetan oinarrituko dira). Horregatik, kapitulu honetako lana e-kasuaren banaketaren azterketan emandako pausotzat hartzea eskatuko diogu irakurleari.

4.3.1. *Datiboa euskaraz*

Hainbat aldiz erran dugun bezala, euskaraz datibozko DSek e-kasua jasotzen dutela kontsideratu izan da tradizionalki (ikus Laka, 1993; Albizu, 2002; Ormazabal eta Romero, 2008; aurkako ikuspegi berri baterako, ikus Rezac, 2008). Honenbestez, AI baldintzak iragartzen duen modura, datibozko DSak isil daitezke (ikus ere 2. kapitulua):

(58) Jonek liburu bat [e] eman dit.

Datibozko DSek e-kasua jasotzen dutelako hipotesia komunztaduraren datuek sendotzen dute. Datibozko DSek pertsona-komunztadura eragiten dute. Hau (59)n ikus daiteke:

(59) Niri eman dit .	Guri eman digu .
Zuri eman dizu .	Zuei eman dizue .
Hiri eman dik .	
Hari eman dio .	Haiei eman die .

Horrek, E-kasu/Komunztadura Hatsarrea aplikatzen baldin badugu, datiboak e-kasua jasotzen duela erakusten du. Haatik, Albizu (2002) eta Etxepare eta Oyharçabalen (2008) lanak oinarri gisa harturik hemen ikusiko dugunez, datibo-sintagmek ez dute beti komunztadura eragiten. Euskarazko bi datibo mota hauen konparazioak AI baldintzaren aldeko ebidentzia eskainiko digu. Horretarako, kontzeptualki *-(r)i* marka morfologikoa beti kasu-markatzat hartzea hobetsi behar dela argudiatu ondoren (a. azpiatala), ekialdeko euskalkietako datiboen eta perpaus arazleetako datiboen datuak eztabaidatuko ditugu (b. eta c. atalak, hurrenez hurren), «e-kasu» vs «e-kasurik ez» aldizkatze bat erakusten dutela argudiatuz eta AI baldintzaren aldeko ebidentzia eskaintzen dutela erakutsiz.

a. -(r)i beti kasu-marka da euskaraz

Albizuk (2002) eta Etxepare eta Oyharçabalek (2008) jokamolde sintaktiko biziki desberdina duten bi datibozko sintagma mota bereizi behar direla erakusten dute. Lehen, orain arte aipatu dugun kategoriakoa da: komunztadura eragiten du. Beste motakoe, aldiz, ez dute komunztadurarik eragiten. Albizuk (2002) onuradun hauek PSak direla iradokitzen du. Guk hemen beste analisi bat egingen dugu, komunztadurarik eragiten ez duten onuradun horiengan agertzen den *-(r)i* marka m-kasua dela aintzat hartuko baitugu; hots, datibozko onuradunak beti DSak direla erranen dugu.

Albizuk komunztadurarik gabeko datibozko sintagmetako *-(r)i* marka postposizio bat dela iradokitzen du, komunztadura eragiten dutenetakoa m-kasua delarik. Hipotesi horrek erran nahiko luke euskararen lexikoian aldi berean forma berdina eta interpretazio berdina duten kasu-marka bat eta postposizio bat liratekeela. Hipotesi hori aski zalantzaragarria da, ordea. Alde batetik, jabekuntzaren ikuspegitik, ez da argi haurrak kasu-marka eta postposizioa nola bereiz litzakeen. Era berean, Okhamen bizar-labanaren zuhurtzia-legea bortxatuko luke, modu bateratuan definitu daitekeen elementu bat bitan banatzea ekartzen baitu. Morfema edo item lexiko bat, hizkuntza batean, kategoria bakarrekola dela aintzat hartzea apustu neutroena iruditzen zaigu; horregatik, *-(r)i* datibo-marka beti m-kasua dela onartuko dugu lan honetan. Eman dugun argudio kontzeptuala baino harago, hipotesi honen aldeko argudio enpirikoak ere daude, Etxepare eta Oyharçabalek (2008)

ematen dituztenak; aurrerago eztabaidatuko ditugu. Oraingoz, *-(r)i* euskaraz beti kasu-marka dela aintzat hartuko dugu.

Komunztadurarik eragiten ez duten datiboen bi kasu ikusiko ditugu hemen: ekialdeko euskalkietako datiboak eta perpaus arazleetak datiboak¹⁵².

b. Ekialdeko euskalkietako datiboak

Has gaitzen ekialdeko euskalkietako datiboekin. Nafar-lapurteraz, datibozko sintagmek ez dute halaberharrez komunztadurarik eragiten aditzarengan (ikus Etxepare eta Oyharçabal (2008) eta Etxepare (2010) deskribapen zehatzago baterako). Honenbestez, euskalki hauetan (60a) eta (60b) bezalako perpausak aldizkatzen dira¹⁵³.

- (60) a. Dirua Peiori eman diot.
b. Dirua Peiori eman dut.

Rebuschiren (1997) lanetik abiatuz, Albizuk (2002) (60a) eta (60b)ko datiboak sintaktikoki desberdinak direla argudiatzen du. Horren erakusgarri, DS hauen uztartzeko ahalmena. Nafar-lapurteraz, bi 3. pertsonako genitibozko izenordain daude: *bere* eta *haren*. Hauen arteko banaketa klasikoa, modu deskriptiboan *Aresti-Linschmann legearen* bitartez azaltzen da: *bere* izenordaina ergatibozko, absolutibozko edo (komunztadura eragiten duen) datibozko DS batek uztartu behar du (ikus Albizu (2002) eta bertan emandako erreferentziak lege honen eztabaida formal batzuetarako). Hau (61)en itxuratua da.

- (61) a. Peio_i bere_i amari erakutsi dio txakurra. (ERG)
b. Bere_i txakurrak Peio_i ausiki du. (ABS)
c. Bere_i ama Peio_i mintzatu zaio. (DAT)

Haatik, beste motetako sintagmek ezin dute *bere* uztartu. Esaterako, (62)n ikus daitekeen modura, hau atzizki instrumentaleko DSen kasua da. Hala delarik, hots, *bere*-k uztartzailerik ez lukeen testuinguruetan, *haren* erabiltzen da (63).

- (63) a. Bere_{*i} ama Peioz_i mintzatu da. (INST)
b. Haren_i ama Peioz_i mintzatu da. (INST)

152. Albizuk (2002) beste zenbait datibozko DSdun egitura aztertzen ditu: *behar/nahi* modalekin eta *irudi* aditzarekin agertzen diren datiboak eta DS barruko datiboak. Datu guztiak eztabaidatzeak toki gehiegi hartuko lukeenez, hauek ez ditugu aztertuko hemen.

153. Datu hauek jabekuntzako datuekin parekatzea interesgarria da: fase jakin batean, haurren euskarazko ekoizpenean usu aditz iragankorrak datibo-komunztadurarik gabeak dira (Ezeizabarrena eta Laka, 2006):

(i) Zergatik kendu dau niri kamioie? (M 2,06) (Ezeizabarrena eta Laka, 2006: 374)

Honenbestez, bi sintagma multzo bereizi behar dira: *bere* uztartu dezaketenak alde batetik eta uztartu ezin dutenak bestetik. Gauzak horrela, nafar-lapurteraz komunztadurarik gabeko datibo bat daukagunean, horrek daukan uztartzeko ahalmenak bi multzo horietako zeinetan sartu behar den adieraziko du. Behe-nafarrerazko datuak (64)n emanak dira¹⁵⁴.

(64) a. Peior_i bere_i dirua eman diot.

b. *Peior_i bere_i dirua eman dut.

(Rebuschi, 1997: 226)

(64b)n ikus daitekeenez, Nafarroa Behereko hiztunentzat komunztadurarik eragiten ez duen datibo batek, goragoko instrumentalak bezala, ezin du *bere* uztartu (ikus Rebuschi, 1997). Ondorioz, behe-nafarreraz gutxienez, komunztadurarik gabeko datiboak (62)-(63)ko sintagma instrumentalarekin sailkatu behar dira. Baina zer erakusten du *bere* eta *haren*-en banaketak? Gorago erran bezala, Albizuk (2002) sintagmen barne-sintaxian oinarritzen den azalpen bat iradokitzen du: DSak eta PSak bereizi behar direla dio. Lehenek *bere* uztartu dezakete, bigarrenek ez (ikus Albizu (2002) azalpen zehatzago baterako, Rebuschiren (1997) lanean oinarritzen dena). Lehen multzoan sartzen dira ergatibo- edo absolutibo-marka duten sintagmak, bai eta datibo-marka dutenak ere, baina komunztadura eragiten duten horiek bakarrik. Bigarren multzoan, euskal deklinabideko beste atzizkidun sintagmak (instrumentala, etab.) eta komunztadurarik eragiten ez duten datibo-sintagmak sartzen dira. Haatik, gorago eztabaidatu dugun moduan, datiboen kasuan gutienez, azalpen horren oinarri kontzeptualak zalantzarik dira. Guk, datibo-sintagmak beti DSak direla iradoki dugu. Orain ikusiko dugunez, bide hau hobesteko arrazoi enpirikoak daude.

Lehenik eta behin, *-(r)i* postposizioa delako hipotesia zalantzan ezartzen dute Etxepare eta Oyharçabalek (2008). Alde batetik, komunztadurarik eragiten ez duten datibozko sintagmak PSak balira, (63b)ko instrumentalak bezala *haren* uztartu ahal izatea espero genuke. Iragarpen hori haatik, erakusten dutenez, ez da egiaztatzen:

(65) *Jonek Mireni_i haren_i dirua itzuli du.

Horrek datibozko sintagma hauek PSak direlako hipotesia dudagarria egiten du. Beste aldetik, datibozko sintagma horiek hainbat erlazio adieraz ditzakete: hona hemen Etxepare eta Oyharçabalek ematen dituzten adibideetako batzuk, orain arte ikusi dugun onuradun interpretazioari gehi geniezazkiokeenak (erran genezake datiboak adlatiboa adierazten duela (66)n, destinatiboa (67)n, norabidea (68)n eta inesiboa (69)n):

154. Rebuschiren (1997) datuetan, lapurteraz (64b) onargarria da. Horren arrazoa bi motatakoa izan daiteke: (i) edo deskribatzen duen euskalki honetan *Linschmann legea* nolabait ahuldua da, edo (ii) datibozko DSak ez dira sintaktikoki instrumentalak bezalakoak. Ez dugu bataren edo bestearen alde eginen hemen, nahiz eta bigarren hipotesiak eraginak lituzkeen gure proposamenerako (eztabaida baterako, ikus Rebuschi (1997), Albizu (2002)).

- (66) Holako apezari joan ditake konfesatzerat. (Sallaberry, 1978)
 (67) Descartes izan dena gogo argituari, Freud izan da gogo ez ezagutuari.
 (Sall., 1978)
 (68) Jaun erreтора badoa elizako atearen gakoari. (Larzabal, 1991-1998)
 (69) Ate guztieri jotzen du. (Etcheberry, 1966)

Etxepare eta Oyharçabalek azpimarratzen dutenez, barietate hau ez da post-posizioen ezaugarria, honenbestez *-(r)i* marka bera kasu-marka dela ondorioztatzen dute. Hala baldin bada, komunztadura egin ala ez, datiboak beti DSak direla ondoriozta dezakegu.

Orain, euskaraz datiboa beti DS bat izaki, ezin dugu erran gorago deskribatutako *bere*-ren uztartzearekiko asimetriaren jatorria DS/PS asimetria batean oinarritzen dela, Albizuk (2002) proposatu gisara. Ikusi ditugun datuen berri emateko analisi berri bat proposatu nahi nuke, beraz, e-kasu ezarketan oinarritzen dena¹⁵⁵. Gogoratu E-kasu/Komunztadura Hatsarrea (ikus (56) gorago). Horren arabera, DS ergatibo, absolutibo eta datiboek, komunztadura eragiten duten testuinguruetan, e-kasua jaso dute. Sintagma instrumentalek, aldiz, ez dute e-kasurik jasotzen euskaraz. Honenbestez, *Linschmann legearen* formulazio formala ondokoa izan liteke: *bere* izenordaina e-kasudun DS batek uztar dezake soilik. Araua halakoa izaki, datiboazko sintagmen jokamoldeak ere e-kasuaren ezarketan oinarritzen den azalpen bat edukiko luke. Zehazkiago, komunztadurarik eragiten ez duten datiboazko DSak, besteak ez bezala, e-kasurik jaso gabe gelditzen direla erran nahi du (Kasu Teoria tradizionalari jarraiki, kasu abstraktu bat jasotzekotan b-kasua jasotzen dutela erranen genuke). Horren ondorioz, gorago proposatu dugun araua dela-eta, ezin dute *bere* uztartu (ikus Ortiz de Urbina (1989) gisa bereko proposamen baterako)¹⁵⁶. Behe-nafarreraz datiboaren e-kasuan aldizkatze bat daukagula dirudi ondorioz: komunztadura eragiten dutenek e-kasua jasotzen dute, besteek ez. Gure azterketarako interesezko iragarpen bat egiten du horrek: behe-nafarreraz komunztadurarik gabeko datiboa ezin-isildua izan beharko litzateke. Badakigu komunztadura eragiten duten datiboazko DSak isil daitezkeela euskaraz, bai eta behe-nafarreraz ere:

155. Ohar, hala ere, Etxepare eta Oyharçabalek (2008) eta Etxeparek (2010) ez dute kasu-aldizkatze bat ikusten hemen: Oyharçabali (2008) segituz, iradokitzen dute komunztadura dagoen kasuetan datiboa goragoko *aplikatibo*-gune batera igo dela eta komunztadurarik gabeko kasuetan datiboa Kanpo Batze gunean gelditzen dela. Ez dute ordea egitura bakoitzaren eratorpenaren azalpen zehatzik eskaintzen. Honenbestez, ez naiz proposamen hau nirearekin konparatzera ausartuko hemen.

156. (65)eko adibideak argi uzten du *bere* eta *haren* ez direla banaketa osagarrian. Honenbestez, oinarri desberdinetako azalpena edukiko dute. Pentsa daiteke, beraz, *harenen* banaketa ez dela e-kasuaren araberrakoa, baizik eta Rebuschik (1997), Albizuk (2002) eta Etxepare eta Oyharçabalek (2008) iradokitzen duten bezala, uztardura-teoriaren araberrakoa: (65)en *Mireni* DS bat baldin bada, *haren* izenordainaren uztardura eremuan o-komando harremanean dagoela pentsatzekoa da.

(71) Dirua [e] eman diot.

Honenbestez, egin behar dugun galdera ondokoa da: posible ote da (72) bezalako datibozko komunztadurarik gabea den perpaus batean ere datibozko DS isil bat egotea?

(72) Dirua eman dut.

(72)n, ez dakigu datibo isil bat ote dagoen, ala ez ote den sintaktikoki batere ez islatua. Hemen, bigarren hipotesia zuzena dela argudiatuko dugu. Lehenik eta behin, interpretazioaren aldetik, ezin liteke (72)n onuradun isil bat egon. Nahiz eta diskurtso aitzindari argi bat eduki, esaldia ez da egokia onuradun isil batekin. Hau (73)ko elkarriketan itxuratua da:

(73) A: Zergatik da Peio hain aberatsa?

B: [e] dirua eman diodalako/#dudalako.

(73B)ko erantzunaren desagokitasuna, gainera, ez da komunztadura faltari lotua. Horren erakusgarri, ondoko adibideko perpaus jokatu gabea, non onuradunak ez duen komunztadurarik eragiten baina hala ere arazorik gabe interpreta daitekeen:

(74) A: Zergatik deitarazi duzu Peio?

B: [e] dirua emateko.

(74B)ren irakurketa argiena 'Peiori dirua emateko' da; horrela, bada, berez datiboak komunztadurarik gabeko testuinguruetan isil daitezkeela ondorioztatu behar da (ikus ere 3. kapitulua). Interpretazio hutsa baino harago, egitura hauen sintaxia aztertuz, ikusiko dugu (72)n ez dela sintaktikoki islatzen den datibozko argumentu isilik. Argumentu isilen ezaugarri bat, beste DS guztiena bezala, kontrol-egituretan kontrolatzaile izateko gaitasuna da (ikus 2.3.1. atala). Ikus ditzagun berriz ere datiboaren datuak.

(75) Mirenek Peiori_i [PRO_i etxetik joateko] eskatu dio.

(76) A: Non dago Peio_i?

B: Mirenek [e]_i [PRO_i etxetik joateko] eskatu dio.

(75)en PROk Peiori egiten dio erreferentzia. Honenbestez, perpaus nagusiko *Peio* DSa PROren kontrolatzaile sintaktikoa dela ondorioztatzen dugu. Ondotik, (76B)n ere PROk Peiori erreferentzia egiten dio, baina oraingoan perpaus nagusian ez dauka ageriko kontrolatzailearik. Hala ere, (76B) gramatikala da. Ondorioz, PROk gauzatua ez den kontrolatzaile bat dauka: argumentu isila. Baina datibo-komunztadurarik ezean, kontrol-egituradun esaldia ez da gramatikala nafar-lapurterazko euskalkietan. Konparatu adibidez (76B) eta (77B):

(77) A: Non dago Peio?

B: *Mirenek [e]_i [PRO_i etxetik joateko] eskatu du.

Azalean, (76B) eta (77B) puntu bakar batean desberdintzen dira: lehenean datibo-komunztadura dago eta bigarrean ez. Baina badakigu komunztadura falta ezin dela gramatikaltasun ezaren iturria izan (ikus (74)). Honenbestez, (77)n iturri hori bakarra izan daiteke: kontrol-egituraren baldintzak ez direla betetzen. Hau da, ez dago kontrolatzailerik perpaus nagusian. Hortaz, komunztadurarik eragiten ez duten datiboeko DSak ezin litezke isildu. Laburbilduz, bi elementuren arteko lotura bat egin dezakegu: datiboeko DSen e-kasu jasotzearen aldizkatzea eta isiltze-aldizkatzea paraleloak dira. Honenbestez, AI baldintzaren aldeko argudio bat daukagu: e-kasurik ezean, datiboeko sintagmen isiltzea ezinezkoa da.

c. *Perpaus arazleetako datiboak*

Ondotik, beti ere AI baldintzaren iragarpenak betetzen direla erakusteko helburuarekin, Albizuk (2002) aztertzen duen beste kasu bat ikus dezagun: perpaus arazleak (perpaus arazleek, ikus ere Deustoko hizkuntzalaritza mintegia 1989; Ortiz de Urbina, 2003; Artiagoitia, 2001). Egitura hauek bi perpaus osatuak dira, eta mendeko perpausa jokatu gabea da. Begira adibidez (78)¹⁵⁷.

(78) Elizak [niri pobreei dirua emanarazten] dit.

Adibide honetan, *niri* D_{Sa} mendeko perpausoko diru-emate ekintzaren egile gisa interpretatzen da, baina perpaus nagusiko datibo gisa gauzatzen da; hots, e-kasua perpaus nagusian jasotzen du, eta ez mendeko perpausuan. Horren erakusgarri, perpaus nagusian eragiten duen datibo-komunztadura¹⁵⁸. Honenbestez, aktibotasun-baldintza dela-eta, mendeko perpausuan e-kasu ezarlerik ez dela ondorioztatu daiteke. Hala baldin bada, (78)ko *pobreei* datiboeko DSak ez du e-kasurik jasotzen mendeko perpausuan (ikus ere Albizu, 2002). Perpaus nagusiko e-kasu harremanen kopuruari begiratzeak ere ondorio berera eramán gaitu. Euskaraz hiru e-kasu ezarle direla ikusi dugu. (78)n (eta oraino argiago ikus daiteke (79)n), perpaus nagusian hiru komunztadura-harreman direla-eta, hiru e-kasuak ezarriak direla ikus daiteke. Haatik, *pobreei* D_{Sa} hiru harreman horietarik kanpo gelditzen da: ez du e-kasurik jasotzen perpaus nagusian.

(79) Elizak [niri pobreei jantziak emanarazten] dizkit.

157. Adibide hauetan guztietan, makoak perpausoko θ-harremanen arabera kokatuak dira. Adibidez, (16)n *niri* DSak e-kasua perpaus nagusian jasotzen du eta komunztadura bertan eragiten du, baina emate-ekintzaren egile θ-rola duenez, makoen barnean adierazten dut.

158. Horrela, Pertsona Kasu Baldintza efektuak sortzen dira ere:

(i) *Amak (ni) ekarrarazi naio anaiari.

(Albizu, 2002: 58)

Baina, Albizuk (2002) eta Ortiz de Urbinak (2003) azpimarratzen dutenez, perpaus arazleak inbertsonalak izan daitezke. Horrela, (80)n mendeko perpausoko egilea zehaztu gabe utzia da.

(80) Elizak [pobreei dirua emanarazten] du.

Kasu honetan, *pobreei* DSak perpaus nagusitik jasotzen ote du e-kasua? Hipotesi hau erabat onargarria da: printzipioz perpaus arazleetako osagarri zuzenen jokamoldeari begiratzen baldin badiogu, hauek ere perpaus nagusiko aditzarengan komunztadura eragin dezaketela ikus dezakegu:

(81) Peiok herrian [gu ahaztarazi] gaitu.

Pertsona-komunztadurak, berriz ere, hemen *gu* DSak e-kasua perpaus nagusian jasotzen duela erakusten du (E-kasu/Komunztadura Hatsarrea). Honenbestez, (80)ko *pobreei* DSak e-kasua perpaus nagusian jasoko balu, bertan datibo-komunztadura eragitea espero genezake. Datibo-komunztadura hori ezinezkoa da ordea. Begira adibidez (82). Adibide honetan ez da (80)ko irakurketa inbertsonala mantentzen: esaldiaren irakurketa posible bakarra pobreek dirua eman behar dutela da; hots, diru-emate ekintzaren egileak dira, ez onuradunak (*niri* DSA bezala (79)n; ikus Albizu, 2002; Ortiz de Urbina, 2003).

(82) Elizak [pobreei dirua emanarazten] die.

Hau da, *pobreei* DSak ez du e-kasurik jasotzen ez mendeko perpausuan ez eta perpaus nagusian ere. Hori guztia dela-eta, perpaus arazleetan e-kasurik jasotzen ez duten datiboak DSak egon daitezkeela ondorioztatuko dugu (oroit, hala ere, Albizuk (2002) PSak direla kontsideratzen duela). Hala, bada, (83)n errepikatzen dugun AI baldintzaren harira, datibo hori isildu ezina izanen dela iragartzen da. Ikusiko dugunez, iragarpen hori berriz ere betetzen da.

(83) *AI baldintza (1. bertsioa)*: egiturazko kasua jasotako DSak isil daitezke.

«Test» gisa, kontrol-egiturak erabil ditzagun berriz. (84)ko adibideak erakusten du perpaus arazle bateko *Mireni* datiboak PRO subjektu bat kontrolatu dezaakeela. Datibo horren faltan, ordea, esaldia ez da gramatikala, (85)eko elkarriketak itxuratzen duenez:

(84) Jonek [(niri) Mireni_i [PRO_i etxetik joateko] erranarazi] dit.

(85) A: Non dago Miren?

B: *Jonek [(niri) [e_i] [PRO_i etxetik joateko] erranarazi] dit(, beraz alde egin du).

(84) eta (85)en arteko kontraste honek, bigarrenean kontrolatzailea falta erakusten du; hots, ez dago datibo isilik (85B)n. Berriz ere, beraz, AI baldintzak iragarri bezala, e-kasuaren ezarketaren eta datibo isiltzearen arteko bat-egite bat daukagu euskaraz, aldi honetan perpaus arazleetan.

Atal honetan errana laburbil dezagun. Euskaraz komunztadurarik eragiten ez duten datiboizko DS batzuk aztertu ditugu. Alde batetik, datibo horiek e-kasurik gabekoak direla argudiatu dugu, eta horrekin batera, isilezinak direla ikusi dugu, AI baldintzak iragartzen duen modura. Ondoko azpiatalean, e-kasu ezarketaren eta argumentu-isiltze aldizkatzeen arteko paralelotasuna aztertzen segituko dugu, bi hizkuntza austronesiarren kasua aztertuz oraingoan.

4.3.2. Era-sistema *tagalo* eta *malgaxe*

Azpiatal honetan, bi hizkuntza austronesiar aztertuko ditugu, tagaloa eta malgaxea. Bi hizkuntza hauek, ezaugarri morfosintaktiko berezi batzuk dituzte, *era*-sistemari dagozkionak (*voice*)¹⁵⁹. Ezaugarri horiek oso hedatuak dira mendebaldeko hizkuntza austronesiarretan (Himmelman, 2002). Esaten da era-sistema bereziki aberatsa dela hizkuntza hauetan: gramatika-harremanak oso modu desberdinetan gauza daitezke, eta harreman horiek desberdinki azaleratzen dira morfologikoki. Ikusiko dugunez, ezaugarri hauek modu interesgarrian eragiten dute argumentu-isiltze fenomenoarengan, gorago proposatutako AI baldintzaren aldeko ebidentzia emanez.

Has gaitezen tagaloarekin. Hizkuntza honetan, argumentu DSeK gehienetan ageriko marka bat daukate. Marka horiek DSaren ezkerrean agertzen dira eta deskriptiboki «kasu-marka» deitu ohi dira¹⁶⁰. Baina horiez gain, DSak markatzen dituen beste morfema bat dago. Horrek ondoko ezaugarriak ditu: (i) perpaus batean DS bakar bati atxikitzen zaio, (ii) DS bati lotuz gero, horrek eduki lezakeen beste kasu-marka ez da azaleratzen, eta (iii) perpauseko edozein argumentu DSri atxikitzen ahal zaio (ikus Schachter (1976), Kroeger (1993), Rackowski (2002), Aldridge (2004) deskribapen zehatzago batzuetarako). Morfema hori desberdinki azaleratzen da, DSaren izaeraren arabera. Ikus (86)ko paradigma (forma kanonikoa ‘ang’ duenez, *ang* morfema deituko dugu).

(86) *Tagalo* ‘ang’

Izen arruntekin: *ang*

Izen bereziekin: *si*

Izenordainak: *akó* (1sg); *tayo* (1pl.inkl); *kamí* (1pl.exkl); *ka* (2sg); *kayó* (2pl); *siyá* (3sg); *silá* (3pl)

159. Gogoratu aktibo/pasibo aldizkatzea *era* aldizkatze bat dela; bertan, 0-harreman semantiko berdinak gramatika-harreman desberdinen bitartez gauzatzen dira.

160. Bi kasu-marka bereizten dira: (i) *ng/ni* ‘genitiboa’, jabeak, egileak, instrumentuak, gai mugagabeak markatzen dituenak, eta (ii) *sa/kay* ‘datiboa’, helburua, onuraduna, lokatiboak eta gai mugatuak markatzen dituenak (ikus Kroeger, 1993: 13).

Ang morfemaren jokamoldea (87)n itxuratua da. Adibide hauetan, irakurketa errazteko, *ang* morfemarekin markatutako DSa azpimarratua da, bai tagalozko perpausean bai euskarazko itzulpenean¹⁶¹.

- (87) a. B-um-ili ng libro sa tindakan ang maestro. *Tagalo*
 -EGILE.ASP-eros NG liburu SA denda ANG irakasle
 ‘Irakasleak liburu bat erosi du dendan.’ (Pearson 2005: 382)
- b. B-in-ili-ø ng maestro sa tindakan ang libro.
 -ASP-eros-GAI NG irakasle SA denda ANG liburu
 ‘Irakasleak/irakasle batek liburua erosi du dendan.’
- c. B-in-ilh-an ng maestro ng libro ang tindakan.
 -ASP-eros-ZEHAR NG irakasle NG liburu ANG denda
 ‘Irakasleak/irakasle batek liburu bat erosi du dendan.’

Hiru esaldiek esanahi bertsua dute, baina bakoitzean gertakariaren parte-hartzaile desberdin bat *ang*-markatua da: egilea (87a)n, gaia (87b)n eta lokatiboa (87c)n (onuraduna ere izan daiteke)¹⁶². Ikus daitekeenez, beraz, θ-egitura bakar bat hainbat gramatika-harremanen bitartez —hau da, hainbat eratan— gauzatu daiteke. *Ang*-markatutako DSa perpauseko «ardatza» (*pivot*) deitu ohi da.

Egitura hauen analisiari dagokionez, orokorki onartua da *ang* e-kasuaren azalerratzeko morfologikoa dela (ikus Guilfoyle, Hung eta Travis, 1992; Kroeger, 1993; Maclachlan eta Nakamura, 1997; Aldridge, 2004)¹⁶³. Zorigaitzez, ideia horren aldeko argudioak ezin ditugu E-kasu/Komunztadura edo E-kasu/Mugida Hatsarreen eskuetatik modu zuzenean lortu: (i) tagalo komunztadura-morfologiarik gabeko hizkuntza delako eta (ii) oso hitz-ordena askea duelako (horrek kasu- edo θ-posizioak definitzea zaila egiten du) (Schachter, 1976: 495)¹⁶⁴. Hala ere, beste argudio mota batzuk aurkitu daitezke. Horrela, hipotesi horren aldeko ebidentzia gisa, Maclachlan eta Nakamurak (1997) ondoko iragarpena aztertzen dute: Infl kasu-ekarlea falta den testuinguruetan, *ang*-DSrik ez egotea espero genuke. (88)ko adibideek erakusten dutenez, iragarpen hau betetzen da:

161. Aspektu-morfema (eta egile era morfema ere) aditz-izenaren barnean sartzen da: artizki edo infixu bat da. Adibidez, (92a)ko aditza berez *bili* ‘erosi’ da. Aspektu-era morfema [b-MORFEMA-ili] mozketara eginez sartzen denez, glosetan aspektu-morfemaren ezkerrean marratxo bat ezarritz (-ASP-eros) gune horretan aditzaren fonema batzuk daudela adierazten da.

162. Ohar, hala ere, *ang*-ek DSaren irakurketa mugatua eragiten duela; ikus gorago eman erreferentziak.

163. *Ang* foku edo topiko markatzaile bat izan litekeela proposatu izan da ere, baina erran daiteke analisibide hori tagaloari buruzko literaturan (eta era-sistema aberasduen hizkuntza austronesiarrei buruzkoan) baztertua dela gaur egun (ikus ere Himmelmann, 2002). Maltaxeari dagokionez, eztabaida irekia da oraino (ikus eztabaida aurrerago, eta Paul, 2000; Pearson, 2001, 2005; Paul eta Travis, 2006).

164. Bestalde, igoera-egiturarik ba ote den ere ez dago argi (ikus Nakamura, 2000), honenbestez perpaus batetik besterako mugida ere ezin dugu ikusi.

- (88) a. pagsusugal ng lalaki Tagalo
 jokatze NG gizon (Maclachlan eta Nakamura, 1997: 315)
 ‘Gizonak jokatzeara’
- b. *pagsusugal ang lalaki
 jokatze ANG gizon
 ‘Gizonak jokatzeara’

Egitura hauek gerundioak dira, printzipioz Infl-ik gabeko egiturak. Bertan, egile DSa ezin da *ang*-markaturik gauzatu: ardatz DSa ez delarik daraman kasu-markarekin gauzatu behar da, hots, *ng* aurrizkiarekin (ikus (87b) eta (87c)). Laburbilduz, e-kasu ezarlerik gabeko egituretan ezin denez *ang*-DSrik agertu, hau e-kasuaren gauzatze morfologikoa dela ondoriozta daiteke. Baina Aldridge (2004) urrunago doa: ardatz DSa e-kasua jasotzen duen DS *bakarra* dela proposatzen du (ikus ere Ross (2002) hipotesi horren eztabaida baterako). Beste bi m-kasuek («genitiboak» eta «datiboak») berezko kasuak gauzatzen dituztela dio. Proposamen horren aldeko ebidentzia oso argia osatzen du berriz ere (88)ko gerundiozko perpaus pareak. Testuinguru horretan, *ang*-DSrik ez dela ikusi dugu. Baina inportantea da azpimarratzea DS bat egon daitekeela, eta gainera m-kasu batekin gauzatzen dela. (88a)ko adibidean, kasu-marka hori *ng* da —«genitiboazkoa»—, eta ‘gizon’ kanpo-argumentua markatzen du. Gerundiozko perpaus horretan, e-kasurik gabeko DSa dela onartu behar dugu. Orain, eskema hori (87b)rekin alderatuz (hemen (89) gisa errepikaturik), perpaus jokatueta *ang*-markatuak ez diren egile DSek ere *ng* marka daukatela ikus daiteke. Ikus *ng maestro* ‘irakaslea’ kanpo-argumentua (89)n:

- (89) B-in-ili-ø ng maestro sa tindakan ang libro.
 -ASP-eros-GAI NG irakasle SA denda ANG liburu
 ‘Irakasleak/irakasle batek liburua erosi du dendan.’

Morfema honek, beraz, bai gerundiozko perpausetan bai eta ere perpaus nagusietan, e-kasurik gabeko DSak markatzen ditu¹⁶⁵. Honenbestez, datu hauek tagalo *ang*-markatuak ez diren DSak e-kasurik gabeak direla iradokitzen dute^{166,167}.

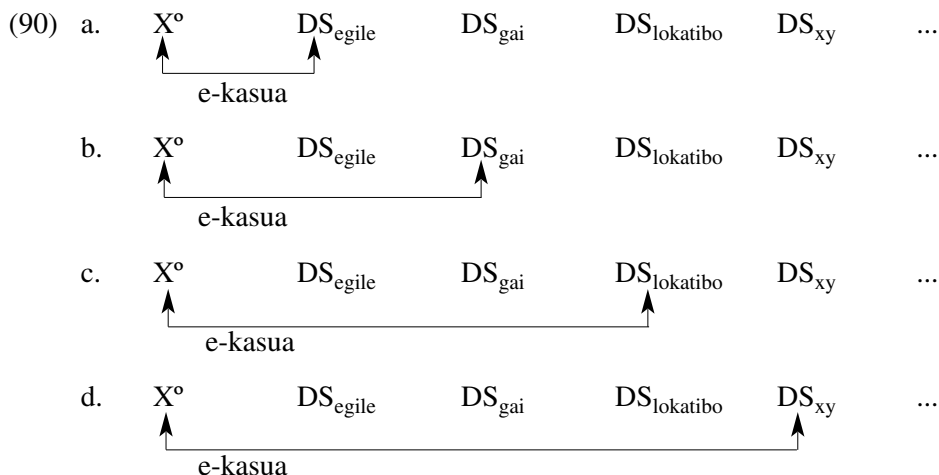
Tagalo perpaus bakoitzeko ardatz-DS bakarra dagoenez, e-kasu ezarle bakarra ere dagoela ondorioztatu behar dugu. Hau da, buru funtzional bakar batek

165. Kontrako ikuspegiak, ikus Kroeger (1993) eta Manning (1996).

166. Guilfoyle, Hung eta Trivisen (1992) tagalo, malgaxe eta beste hizkuntza austronesiar zenbaiten analisia ere zentzu horretan interpreta daiteke, ardatz-DS ez direnak θ -gunean gelditzen direla proposatzen baitute. Zentzu horretan doaz ere Cole eta Hermonen (1998) ondorioak indonesieraren —beste hizkuntza austronesiar bat— kanpo-argumentua dela-eta: barne-argumentua ardatz-DSa den egituretan, kanpo-argumentua θ -posizioan gelditzen dela diote.

167. Tagalo hizkuntza *ergatibo* bat bezala analizatzen dugula erran daiteke (ikus Paul eta Travis (2006) hizkuntza austronesiarrek dituzten hizkuntza *ergatibo*en ezaugarriez).

dauka, hizkuntza honetan, e-kasu tasuna, eta perpaus bakoitzean argumentu DS bati edo besteari ematen dio. Ez dago, beraz, gorago euskararentzat erran bezala, egiturazko kasu bat baino gehiago hizkuntza honetan. E-kasua jasotzen duen D_{Sa}, berriz, hainbat motatakoa izan daiteke. Honenbestez, tagaloko era-sistema (90)en eskematikoki adierazia den modura itxura genezake.

Eskema honek adierazten duena hau da: buru batek egitura tematikoan parte hartzen duten DS bati edo besteari ezar diezaioke e-kasua: egileari, gaiari, onuradunari, lokatiboari, etab. Hautazkotasun horren atzean hainbat murriztapen edo eragile izan daitezke (ikus Aldridge, 2004). Baina fenomeno honen iturria zein den aztertu gabe, haren emaitza aztertuko dugu hemen: hots, aldizkatzea posible izateak AI baldintzarako egiten dituen iragarpenak ikertuko ditugu. Tagaloko era sistemak iragarpen argi bat egiten du kapitulu honetan proposatzen den (91) argumentu-isiltze teoriarako: *ang* marka jasotzen duten DSak izan beharko lirateke isildu daitezkeen DS bakarrak.

(91) *AI baldintza (1. bertsioa)*: e-kasua iasotako DSak isil daitezke.

Ondorioz, argumentu bat isildua den perpausetan, *ang*-DSrik ez egotea iragartzen dugu. Baina kasu-marka argumentu DSarekin batera ezabatzen baldin bada, nola jakingo dugu isildutako elementuak e-kasua jaso ote duen eta *ang*-markatua ote den? Tagaloaren bigarren berezitasun batek lagunduko gaitu lan horretan: *era-morfologiak*, edo modu deskriptibo batean erran genezakeen bezala, aditzaren eta *ang*-markatutako DSaren arteko «komunztadurak». Har ditzagun berriz gorago emandako (87)ko adibideak, hemen (92) zenbakiarekin errepikaturik.

- (92) a. B-**um**-ili ng libro sa tindahan ang maestro. *Tagalo*
 -EGILE.ASP-eros NG liburu SA denda ANG irakasle
 ‘Irakasleak liburu bat erosi du denda.’ (Pearson, 2005: 382)
- b. B-in-ili-**ø** ng maestro sa tindahan ang libro.
 -ASP-eros-GAI NG irakasle SA denda ANG liburu
 ‘Irakasleak/irakasle batek liburua erosi du denda.’
- c. B-in-ilh-**an** ng maestro ng libro ang tindahan .
 -ASP-eros-ZEHAR NG irakasle NG liburu ANG denda
 ‘Irakasleak/irakasle batek liburu bat erosi du denda.’

(92)ko aditzetan ikus daitekeenez, aditzari atxikitako morfema bat aldatzen da aldi oro, *egile*, *gai* edo *zehir* gisa glosaturik dagoena. Glosetan letra lodiz adierazia da. Morfema hori *ang*-DSaren izaeraren (θ -rolaren) arabera aldatzen da ((92a)n -*um*-, (92b)n - $\emptyset$ eta (92c)n -*an*): hau da tradizionalki *era-morfologia* deitzen dena¹⁶⁸. Honenbestez, ardatz-DSaren eta era-morfologiaren arteko erlazio zuzen bat daukagu.

Orain, DS-isiltze kontuetara itzuliz, ardatz-DSa e-kasua jasotzen duena izaki, ondoko iragarpena egiten da: perpaus batean DS jakin bati dagokion era-morfologia baldin badaukagu, DS hori isildu ahal izatea espero da. Ikusiko dugunez, iragarpen hau bete-betea betetzen da. (93)-(94)n ikus daitekeenez, era-morfemetako bat agertzen denean, dagokion DSa isila izan daiteke.

- (93) Nagmamadalíng l-**um**-abás ng silíd [e]. *Tagalo*
 azkar -EGILE.ASP-utzi NG gela (Aldridge, 2004: 69)
 ‘(Hark) gela azkar utzi zuen.’
- (94) (at k-in-úha-**ø** niya ang langgám) at in-ilagáy-**ø** niya sa
 eta -ASP-lor-GAI hura ANG inurri eta ASP-ipini-GAI hura SA
 pampáng u sa lúpa’ [e]. *Tagalo*
 ibaiertz edo SA lur (Himmelman, 1999: 236)
 ‘(Eta inurria harrapatu zuen) eta hark (hura) ibaiertzean edo lurrean ipini zuen.’

168. Era-morfologia honentzat hainbat interpretazio eta formalizazio proposatu izan dira. Ikuspegi tradizionaletik hurbil, Aldridgek (2004) morfema hauek perpausaren egitura iragankorra ala iragan-gaitza islatzen dutela proposatzen du. Proposamen horretan, bestalde, e-kasua DS bati ala besteari ezartzea ez da modu askean egiten: egiturak inposatzen duen zerbait da. Hots, egitura mota bakoitzak era-morfologia jakin bat emanen du, eta kasua DS jakin bati ezartzea eraginen du. Honenbestez, ardatz DSaren izaeraren eta aditz gaineko morfemaren arteko korrelazioa sendoa izatea espero da. Beste analisi mota batean, korrelazio hori askoz zuzenagoa da: era-morfema komunztadura-marka bat dela proposatzen da, *ang*-DSarekin jokatzeko dena (ikus Kroeger (1993) eta Rackowski (2002)). Hemen interesatzen zaigunerako edozein analisis balio du, era-morfemak ardatz-DSa sintaktikoki islatzen dela inplikatzeko duen heinean.

Lehen adibideak bi ezaugarri ditu: alde batetik ez da *ang*-DSrik azaleratzen, eta bestetik aditzaren argumentu bat, egilea, ez da gauzatua. Era-morfologiak erakusten du gauzatua ez den egile hori ardatz DSa dela, egile era morfologia baitaukagu hemen. Honenbestez, egile *ang*-DS bat islatzen da sintaktikoki perpaus horretan. Ez denez fonologikoki gauzatzen, egile isil hori argumentu isila dela ondorioztatu behar da. Bigarren adibidea, (94), pixka bat konplexuagoa da. Parentesi arteko perpausean gaia, *ang langgám* ‘inurria’, gauzatua da. Bigarren perpausean, aldiz, isildua da. Isildua dela jakin dezakegu, (93)n bezala perpausaren syntaxian parte hartzen duelako: era-morfologia gaiaren arabera da (‘ipini’ aditzari lotutako morfema isilak erakusten duen bezala), honenbestez isildutako *ang*-DS bat dago. Hirugarren datu batek, tagaloz ardatz DSak egile edo gai ez izan arren ere isildu daitezkeela erakusten du. Horrela, (95)eko elkarrizketan, B-k ematen duen erantzunean «zehar» era-morfologia dago, baina zehar ardatz DSa (hau da, *sa bakod* ‘hesia’) ez dago agerian¹⁶⁹. Hortaz, isildua dela ondorioztatu behar dugu.

(95) A. Ano ba ang ginagawa-ø ni Ben sa bakod? Tagalo
zer NZ ANG ASP.RED.egin-GAI NG Ben SA hesi (Himmelman, 1999: 258)
‘Zer egiten du Ben-ek hesiarekin?’

B. Pinipintah-an [e].
ASP.RED.margo-ZEHAR
‘Margotzen.’

(93), (94) eta (95)eko hiru adibide hauek, beraz, *ang*-markatutako DSak isil daitezkeela erakusten digute. Ondorioz, tagaloz e-kasudun DSak *ang* m-kasuarekin azaleratzen direla aintzat hartzen dugun heinean, datu hauek gorago proposatu dugun AI baldintzaren alde egiten dute: e-kasudun DSek ezabatuak izateko gaitasuna dute. Baina AI baldintza hori baino zehatzagoa da: e-kasudun DSak ezabatzen ahal diren DS *bakarrak* direla dio. Horrela, bada, tagaloz *ang*-markatuak ez diren DSak isiltzea ezinezko izatea espero genuke. Eta iragarpen hau betetzen da: Himmelmanek (1999) *corpus* zabal batez egindako analisiak erakusten duenez, *ang*-markatuak ez diren egile DSak ez dira inoiz isiltzen tagaloz¹⁷⁰. Datu hauek AI baldintzak egiten duen iragarpena zuzen-zuzenean betetzen dute beraz: tagaloz *ang*-markatutako DSak baizik ezin daitezke isildu, hau da, e-kasua jasotzen duten DSak. Honenbestez, nahiz eta lehen hurbilketa egitean tagalo hizkuntzaren datuek pixka bat exotikoak edo bereziak diruditen, hemen lortu ditugun emaitzek AI baldintza bezain sinplea den arau batek hizkuntza honetako datuak azaltzeko

169. Ni morfema *ng* m-kasu «genitiboaren» aldaki bat da (pertsone-izenen aurrekoa).

170. *Ang*-markatua ez den egile isil bat daukatela diruditen kasuak aurkitzen ditu Himmelmanek (1999), baina erakusten duenez, adibide hauetan egilea ez da batere sintaktikoki islatzen, ingelesezko *I ate* ‘jan dut’ bezalako perpaus batean gaia islatzen ez den modura. Kasu hauetan, beraz, argumentu-isiltzea ez den fenomeno baten aurrean ginateke, ingelesezko pasiboetan ikus daitekeen argumentu-kentze (*demotion*) operazioaren gisako zerbait beharbada (ikus Marantz, 1984).

ahalmena duela ikus daiteke. Hipotesi hau bide onean dela ondorioztatu behar dugu beraz. Baina tagalo hizkuntzaz gain, e-kasu aldizkatzeak dituzten beste hainbat hizkuntzako datuek gure proposamenaren alde egiten dute. Segi dezagun, beraz, hizkuntza horiek aztertzen.

Tagaloz bezala, beste hainbat hizkuntza austronesiarretan aurkitzen dira e-kasu markatze bakarra eta eraren arabeko morfologia. Horrela, datu berberak ikus daitezke malgaxez, baina morfologia «gutiagorekin» nolabait (ikus, besteak beste, Keenan, 1976; Guilfoyle, Hung eta Travis, 1992; Paul, 2001; Pearson, 2005; Paul eta Travis, 2006). Begira adibidez (96)-(98)ko perpausak¹⁷¹:

- (96) Nanapaka ity hazo ity tamin'ny antsy i Sahondra.
IRAG.EGILE.motz hau zuhaitz hau IRAG.P.N.ART laban Sahondra
'Sahondrak labanarekin zuhaitz hau moztu du.' *Malgaxe* (Paul, 2000:1)
- (97) Notapahin'i Sahondra tamin'ny antsy ity hazo ity.
IRAG.GAI.motz.N.Sahondra IRAG.P.N.ART laban hau zuhaitz hau
'Sahondrak labanarekin zuhaitz hau moztu du.'
- (98) Nanapahan'i Sahondra ity hazo ity ny antsy.
IRAG.ZEH.motz.N.Sahondra hau zuhaitz hau ART laban
'Sahondrak labanarekin zuhaitz hau moztu du.'

Hizkuntza honetan, ez da tagaloz bezalako *ang*-markatzerik, baina ardatz-DSa izenordaina denean forma bakarra eduki dezake, edozein izaki ere bere θ -rola (1sg *aho*, 1ex *izahay*, 1in *isika*, 2sg *ianao*, 2pl *ianareo*, 3 *izy*; ikus Keenan, 1976: 251); hau da, izenordaina delarik, tagaloz bezala ardatz-DSa morfologia berezi batekin gauzatzen da. Bestalde, era-morfologiari dagokionez, aditzari lotutako morfema batek ardatz DS desberdinekiko bariazioa erakusten du, glosetan *egile*, *gai* edo *zehir* bezala adierazi duguna (lodiz). Hau da, tagaloz bezala, esaldiko DS berezi (eta bakar) baten eta aditz-morfologiaren arteko korrelazio bat dago. Tagaloz bezala ere, ardatz-DSa da e-kasua jasotzen duen DS bakarra malgaxez. Baieztapen hori frogatzeko, kasu honetan ere E-kasu/Komunztadura Hatsarrea ez dugu laguntza handikoa, malgaxe ere komunztadura-morfologiarik gabeko hizkuntza baita. Hala ere, hitz-ordenari dagokionez, era-sistema tagaloz baino gardenagoa da, (96)-(98)n ikus daitekeenez ardatz DSa beste guztien eskuinean agertu behar baita halabeharrez. Horrela, E-kasu/Mugida Hatsarrea dela-eta, hitz-ordenan ikusten dugun aldakortasun horrek ardatz-DSa kasu-ezarlearen espezifikatzaile mugitzen dela iradokitzen du, hots, e-kasua jasotzen duela.

171. 'N' glosak morfema sudurkari bat eta honek eragiten duen sudurkaritze-asimilazio fonologikoa itxuratzen ditu. Markatze hori N-lotzea (*N-bonding*) deitzen da. Tagalozko *ng* morfemak bezala, ardatz ez diren DS batzuk markatzen ditu; bere ezkerreko eta eskuineko hitzak hitz fonologiko bakar bat osatzea eragiten du (Keenan, 1976).

Datu gehiagok analisi hori zuzena dela erakusten dute. Hona hemen Paul eta Travisek (2006) aurkezten duten argudio bat (ikus ere Keenan, 1976: 252). Ondoko paradigmak, *itsony* '(ez) gehiago' partikula negatiboa beti DS-ardatzaren ezkerrean agertzen da:

- (99) Tsy nanapaka ity hazo ity tamin'ny antsy intsony
 NEG IRAG.EGILE.motz hau zuhaitz hau IRAG.P.N.ART laban INTSONY
 i Sahondra. *Malgaxe*
 Sahondra (Paul eta Travis, 2006: 318)
 'Sahondrak zuhaitz hau ez du gehiago labanarekin mozten.'
- (100) Tsy notapahin'i Sahondra tamin'ny antsy intsony ity
 NEG IRAG.GAL.motz.N.Sahondra IRAG.P.N.ART laban INTSONY hau
 hazo ity.
 zuhaitz hau
 'Sahondrak zuhaitz hau ez du gehiago labanarekin mozten.'
- (101) Tsy nanapahan'i Sahondra ity hazo ity intsony ny antsy.
 NEG IRAG.ZEH.motz.N.Sahondra hau zuhaitz hau INTSONY ART laban
 'Sahondrak zuhaitz hau ez du gehiago labanarekin mozten.'

Partikulak, argumentu-egituratik at, *aS* baino gorago lotzen dira. Honenbestez, (99)-(101)n ardatz-DSa beste DSengandik bereizten duenez, ardatz DSa *aStik* kanpo mugitua dela ondorioztatu behar da. Hori dela-eta, E-kasu/Mugida Hatsarreak ardatz-DSak e-kasua jasotzen duela ondorioztatzen garamatza¹⁷².

Aintzat har dezagun, beraz, tagalo eta malgaxez sintaxi berdina daukagula (ikus ere Guilfoyle, Hung eta Travis, 1992), eta e-kasu ezarle bakarra dagoela. Orduan AI baldintza dela-eta, tagaloaren kasuan bezala, malgaxez perpaus bakoitzeko, argumentu DS bakarra —era-morfologiak adierazten duen hori— isildu ahal izatea espero dugu. Eta horixe da, hain zuzen ere, Pearsonen (2005) lanean bildu datuek erakusten dutena (ikus ere Hyams-eta (2006))¹⁷³. Alde batetik, egiturazko kasudun DSak isil daitezke. (103)n aditzak egileari dagokion era-morfema darama,

172. Guilfoyle, Hung eta Travisen (1992) lanean, malgaxez ardatz-DSa [Espez,Infl]-en dagoela proposatzen da. Hau e-kasua jasotzen dutelako hipotesiaren aldeko argudio gisa har daiteke.

173. Argumentu-isiltzeari buruzko datu deskriptibo hauek Pearsonen (2005), malgaxezko argumentu isilak topiko isilak direla argudiatzeko helburuarekin ematen ditu (topiko isilez, ikus 2.3.2. atala). Baina ikusten ari garenez, datuek Pearsonen (2005) aurkako hipotesiaren, hots «argumentu-isiltze» hipotesiaren alde egiten dute ere, AI baldintza zuzen dagoela iradokitzen dutela erakusten baitugu.

eta *izy* ‘hura/hark’ egilea isil daiteke; gisa berean, (104)n, aditzak gaiari dagokion morfema darama, eta *izy* ‘hura’ gaia isil daiteke.

- (103) Mamangy an’i Tenda izy/[e]. *Malgaxe*
 EGILE.bisita DET Tenda hura(egile) (Pearson, 2005: 421)
 ‘(Hark) Tendari bisita egiten dio (*Lit.* (Hark) Tenda bisitatzen du).’
- (104) Vangian’ i Naivo izy/[e].
 GAI.bisita DET Naivo hura(gai)
 ‘Naivok (hari) bisita egiten dio (*Lit.* Naivok (hura) bisitatzen du).’

Datuek erakusten dutenez, beraz, malgaxez ardatz-DSa isil daiteke. Baina tagaloaren kasuan egin bezala, AI baldintzaren iragarpenak osoki betetzen ote diren ikusteko, fenomenoaren beste alderdia aztertu behar dugu: ardatz ez diren DSak ezin isilduak izatea espero dugu. Berriz ere, iragarpena betetzen da, eta ebidentzia biziki sendoa da gainera. Beheko adibideetan ikus daiteke (i) aditzak gaiari dagokion era-morfema daramanean, *ny* ‘hura’ egilea ezin dela isildu (105), eta (ii) egileari dagokion era-morfema dagoenean gaia ezin dela isildu (106):

- (105) Vangian’ -ny/*[e] i Tenda. *Malgaxe*
 GAI.bisita hura(egile) DET Tenda (Pearson, 2005: 421)
 ‘(Hark) Tendari bisita egiten dio (*Lit.* (Hark) Tenda bisitatzen du).’
- (106) Mamangy azy/*[e] i Naivo.
 EGILE.bisita hura(gai) DET Naivo
 ‘Naivok (hari) bisita egiten dio (*Lit.* Naivok (hura) bisitatzen du).’

Datu hauek guztiek ondokoa erakusten digute: malgaxezko perpausean, era-morfologiak adierazten duen DSa isil daiteke bakarrik; hots, ardatz-DSa, tagaloz bezala.

Honenbestez, bi ondoriotara heldu gara: malgaxez ardatz-DSa (i) e-kasua jasotzen duen bakarra da eta (ii) isil daitekeen bakarra da. Hau da, biziki argiki, AI baldintzak egin iragarpenak betetzen dira hizkuntza honetan. Horrela, baldintza hau bide onean dela ondorioztatu behar dugu¹⁷⁴. Gure azterketa tipologikoari segituz, ondoko atalean bantu hizkuntza afrikarrak aztertuko ditugu.

174. Gorago erran bezala, era-sistema aberatseko beste hainbat hizkuntza austronesiar daude: taroko (seediq), bonggi, paiwera, tukang besi, etab. Schachterrek (1976) azpimarratzen duenez, hizkuntza horietako batzuek hain dute sintaxi hurbila non edozein har daitekeen taldearen adibide paradigmaticotzat. Horrela, bada, tagalo eta malgaxe hizkuntzetan aurkitu dugun era-sistemaren eta argumentuen isiltze fenomenoaren arteko korrelazioa hizkuntza hauetara hedatzen ote den ikustea interesgarria litzateke. Hau etorkizunerako lan gisa utziko dugu.

4.3.3. Egitura-aldizkatzeak bantu hizkuntzetan

Begira ditzagun orain beste familia bateko hizkuntzak, afrikarrak hauek: bantu hizkuntzak. Hizkuntza hauetan izenak *klasearen* arabera sailkatzen dira. Hizkuntzalariek klase bakoitzari zenbaki bat atxiki diote tradizionalki (sailkapen honen inguruko xehetasunetarako ikus Corbett (1991))¹⁷⁵. Adibidez, ondoko txewera hizkuntzako adibidean ‘10’ klaseko *njûchi* ‘erleak’ izen-sintagma eta ‘2’ klaseko *alenje* ‘ehiztariak’ izen-sintagma ikus daitezke¹⁷⁶.

(107) Njûchi **zi**-ná-lúm-a alenje. Txewera
10.erle 10-IRAG-ausiki-BOK 2.ehiztari (Bresnan eta Mchombo, 1987: 744)
‘Erleek ehiztariak ausiki dituzte.’

Bantu hizkuntzetan, bestalde, komunztadura morfologikoki gauzatzen da. Izen-sintagmek aditzarengan komunztadura eragiten dutenean, aditzean agertzen den komunztadura-morfemak izen-sintagmaren klasea islatzen du. Horrela, (107)ko perpausetan, aditza *njûchi* ‘erle’ DSarekin jotzen da ‘10’ izen klasean (komunztadura-morfema letra lodiz adierazia da). Atal honetan, bantu hizkuntza batzuk aztertuko ditugu eta datuak bete-betean AI baldintzak iragartzen duen modukoak direla ikusiko dugu. Lehenik, gorago ikusi euskarazko datibo-aldizkatzearekin paraleloa den txewerazko eta kinandezko egitura-aldizkatze bat ikusiko dugu; hau osagarri zuzenarekin gertatzen da. Ondotik, bantu hizkuntzen berezitasuna egiten duen «lokatibo-lekualdatzea» eztabaidatuko dugu (txewera eta kilega hizkuntzetan), gorago ikusitako tagalo eta malgaxezko era-sistematik hurbil den aldizkatze bat azalaraziz.

a. Subjektuak eta osagarriak

(107)ko perpaus mota, (108a)n errepikaturik, (108b)koarekin aldizkatzen da. Bigarren egitura honetan, osagarriak ere, subjektuak bezala, komunztadura eragiten du (letra lodiz)¹⁷⁷:

175. Klase-sistema intuitiboki ulertzen laguntzeko, irakurleari ondoko moduan pentsa dezan gomendatuko nioke. Euskaraz, 3. pertsonako bi izenordain klase daude: singularra eta plurala. Gaztelaniaz, lau daude, generoa ere kontuan hartu behar delako. Ingelesezt, *it* izenordain bizigabea ere sartzen da. Bada bantu hizkuntzetan ere pertsona, numero eta genero tasunak daude (genero desberdin askorekin), eta tasun horien konbinazioak «klaseak» deitzen ditugunak eraten ditu. Bantu hizkuntzetan, klaseen kopurua 10 eta 20 artekoa izan ohi da (Corbett, 1991).

176. Atal honetako adibideetan, klasea zenbakien bitartez adierazten denez (1, 2, 3, 4 etab.), ez da pertsona-komunztadurarekin nahasi behar. Horrela, lehen eta bigarren pertsonetako komunztadura tasunak [I] eta [II] sinboloekin adieraziko ditut hurrenez hurren.

177. Bresnan eta Mchomborentzat (1987) osagarri-komunztadura marka hau inkorporatutako izenordain bat da. Guk hemen komunztadura fenomenoaren ikuspegi bateratu batekin jarraituko dugu, eta komunztadura-marka dela aintzat hartuko dugu (ikus ere Baker, 2003, 2008).

- (108) a. Njûchi zi-ná-lúm-a alenje. *Txewera*
 10.erle 10-IRAG-ausiki-BOK 2.ehiztari (Bresnan eta Mchombo, 1987: 744)
 ‘Erleek ehiztariak ausiki dituzte.’
- b. Njûchi zi-ná-wá-lúm-a alenje.
 10.erle 10-IRAG-2-ausiki-BOK 2.ehiztari
 ‘Erleek ehiztariak ausiki dituzte.’

Gisa bereko aldizkatzea dago kinandez (adibide hauetan subjektua isildua da, baina hori geroago eztabaidatuko dugu)¹⁷⁸:

- (109) a. [e] n-a-gul-a eritunda. *Kinande*
 Isg-DENB-eros-BOK 5.fruta (Baker, 2003)
 ‘Fruta erosi dut.’
- b. [e] eritunda n-a-ri-gul-a.
 5.fruta Isg-DENB-5-eros-BOK
 ‘Fruta erosi dut.’

Gure helburua atal honetan, (108)-(109)ko aldizkatzeek AI baldintzaren aldeko ebidentzia ematen dutela erakustea izanen da. Horretarako, orain arteko estrategiarekin segituko dugu; hau da: (i) e-kasu ezartze-aldizkatze bat identifikatuko dugu eta (ii) argumentu-isiltze aldizkatze batekiko paraleloa dela erakutsiko dugu.

Has gaitezen beraz e-kasu ezartzea identifikatzen. Lan horretarako bistakoena den ebidentzia komunztadurak ematen du. Osagarri DS batzuek komunztadura eragiten dute. Horrela, E-kasu/Komunztadura Hatsarreari jarraiki, txeweraz eta kinandez komunztadura eragiten duten osagarriek e-kasua jasotzen dutela ondorioztatuko dugu (ikus ere Ndayiragije, 1999)¹⁷⁹. Bestalde, E-kasu/Mugida Hatsarreak ere emaitza berera eramaten gaitu, baina gainera komunztadurarik eragiten ez duten osagarriek e-kasurik ere ez daukatela iradokitzen du¹⁸⁰. Datuak azter ditzagun. Kinandez, (109)n ikus daitekeenez, komunztadura eragiten duenean, osagarria aditzaren ezkerrean da, eta bestela, eskuinean. Hitz-ordena kontu hau biziki sendoa da: Bakerrek (2003) erakusten duenez, komunztadura eragiten duen osagarria ezin liteke aditzaren eskuinean ager eta komunztadurarik eragiten ez duen osagarria aditzaren eskuinean gelditu behar da. Datu negatibo hauek (110)en emanak dira.

178. Authier (1988) lanean, komunztadurarik eragiten ez duten osagarri batzuk isildu daitezkeela argudiatzen da. Haatik, erakusten du osagarri isil horiek ez direla argumentu isilak, baizik eta aldagai isilak (ikus 2. kapitulua). Honenbestez, ez dute gure argudioaren aurkako ebidentzia osatzen.

179. Kontrako ikuspegirako, ikus Ura (1996), Carstens (2005) eta Baker (2003, 2008).

180. E-kasu/Komunztadura Hatsarreak oso lanabes eroso eskaintzen du e-kasua jasotzen duten DSak identifikatzeko, baina ezin digu ezer erran komunztadura-morfologiarik eragiten ez duten DSek, komunztadura eza ez baita halabeharrez e-kasu ezaren adierazle (ikus euskarazko perpaus jokatu gabeak, txinera edo japoniera bezalako hizkuntzak, etab.).

- (110) a. *[e] eritunda n-a-gul-a. *Kinande*
 5.fruta Isg-DENB-eros-BOK (Baker, 2003)
 ‘Fruta erosi dut.’
- b. *[e] n-a-**ri**-gul-a eritunda.
 Isg-DENB-**5**-eros-BOK 5.fruta
 ‘Fruta erosi dut.’

Mota bakoitzeko osagarriak jokamolde bereizia edukitzeak ϕ -KOMUNZTATZEA-ren ondoko EPPari lotutako mugida baten aurrean gaudela iradokitzen du. Hori dela eta, datuak ondoko modura azalduko ditugu: komunztadurarik eragiten ez duen osagarri bat bere θ -gunean dago eta komunztadura eragiten duena e-kasua ezartzen dion buruaren espezifikatzaile gunera mugitua da. Hots, osagarrien bi posizio identifikatu ditugu: θ -gunea eta kasu-gunea¹⁸¹. Horrela, kinandez aditzaren ezkerreko DSek e-kasua jasotzen dutela ondoriozta dezakegu. Datuek bestalde, eta batez ere komunztadurarik eragiten ez duen osagarria aditzaren ezkerrean agertze ezinak, aditzaren eskuineko DSak e-kasurik jasotzen ez duela iradokitzen dute. Ez dago hitz-ordena asimetria zorrotz hauek azaltzeko beste modurik, bi osagarri motek e-kasua jasotzen baldin badute ez baita arrazoirik bat mugitu ahal izateko eta bestea ez (ikus bestela Baker (2003, 2008) eta Bresnan eta Mchombo (1987) eta (67)ko oin-oharra hauen eztabaida motz baterako)¹⁸². Honenbestez, kinandez aditzaren ezkerreko osagarriak, eskuinekoak ez bezala, e-kasua jasotzen duela ondorioztatuko dugu (eta KOMUNZTATZE-operazioaren ondorioz mugitu dela).

Itzul gaitezen orain txewera hizkuntzaren kasura. Txewerazko mugida-datuak aztertzea arazotsuagoa da, kinandez baino hitz-ordena «askeagoa» baitu, baina, ikusiko dugunez, gure ondorioak sendotzen dituzte. Horrela, (108)n ikusten denez, komunztadura eragin dezan ala ez, hizkuntza honetan osagarria aditzaren eskuinean egon daiteke. Baina kinandezko datuentzat egin berri dugun analisiak txewerazko datuetarako ere balio duela erakusten duen ebidentzia dago¹⁸³. Alde batetik, kinandez bezala, komunztadura eragiten duen osagarria aditzaren ezkerrean ager daiteke (111a), baina komunztadurarik eragiten ez duena ez (111b):

181. Bakerrek (2003) datu berdinen analisi desberdina egiten du: θ -guneari dagokionez gurekin ados da, baina komunztadura eragiten duten osagarriak dislokazio-gune batean direla proposatzen du, hau da, KonpS eremuko adjuntuak direla. Ikus urrunago.

182. Erran liteke bi osagarriek e-kasua jasotzen dutela eta ezkerreko gunea dislokazio- edo topikalizazio-gune bat dela (pixka bat Bakerren (2003) proposamenaren izpirituan), baina gure gramatikaren arkitekturaren modeloa ez litzateke modurik dislokazioaren posibilitatea komunztadura-morfologia dagoen testuinguruetara murrizteko edo- alderantziz, dislokazioaren ezintasuna komunztadura faltari lotzeko.

183. Bresnan eta Mchombok (1987) txeweraz komunztadura eragiten duten osagarriak adjunzio- edo dislokazio-gune batean direla proposatzen dute, Bakerrek (2003) kinande hizkuntzarentzat proposatu moduan (ikus (181) oin-oharra gorago).

- (111) a. Njûchi alenje zi-ná-wá-lúm-a. *Txewera*
 10.erle 2.ehiztari 10-IRAG-2-ausiki-BOK (Bresnan eta Mchombo 1987: 745)
 ‘Erleek ehiztariak ausiki dituzte.’
- b. *Njûchi alenje zi-ná-lúm-a.
 10.erle 2.ehiztari 10-IRAG-ausiki-BOK
 ‘Erleek ehiztariak ausiki dituzte.’

Horrek iradokitzen du ezen kinandezko datuentzat egin berri dugun analisiak txewerarentzat ere balio duela. Haatik, ikusi dugu ere kinandez ez bezala, komunztadura eragiten duten osagarriak aditzaren eskuinean egon daitezkeela:

- (112) a. Njûchi zi-ná-wá-lúm-a alenje. *Txewera*
 10.erle 10-IRAG-2-ausiki-BOK 2.ehiztari (Bresnan eta Mchombo, 1987: 745)
 ‘Erleek ehiztariak ausiki dituzte.’

Honek gure analisisia dudagarria egin lezake, eskuineko gunean bi osagarri motak egon daitezkeela ematen baitu. Baina hemen ikusiko dugu datu hau ez dela batere arazotsua; alderantziz, gure proposamenaren aldeko ebidentzia ematen duela ikusiko dugu. Lehenik, kontuan hartu behar da komunztadura eragiten duen osagarriaren jokamoldea ez dela berezia hizkuntza honen baitan, subjektuak, osagarri hauek bezala, aditzaren eskuinean ager baitaitezke; hau (113)n itxuratzen dugu.

- (113) Zi-ná-wá-lúm-a njûchi alenje. *Txewera*
 10-IRAG-2-ausiki-BOK 10.erle 2.ehiztari (Bresnan eta Mchombo 1987: 745)
 ‘Erleek ehiztariak ausiki dituzte.’

Hau da, txeweraz komunztadura eragiten duten subjektu eta osagarriek jokamolde berbera dute hitz-hurrenkerari dagokionez. Honenbestez, aditzaren eskuineko osagarri batzuk e-kasua jasotzen dutelako hipotesiak badu funtsa, subjektuek —hots, tipikoki e-kasua jasotzen duten DSek— jokamolde berdina erakusten baitute. Hala ere, ez dugu oraino argitu nola komunztadurarik gabeko osagarriak ere aditzaren eskuinean ager daitezkeen. Baina berriz ere, hipotesi honen aldeko ebidentzia aurkitzen dugu. Alde batetik, (114)k erakusten duenez, komunztadurarik gabeko osagarriak eta aditzak ondokotasun-baldintza bat bete behar dute, eta ezin da beste elementurik txertatu bien artean.

- (114) a. A-nyani a-ku-imb-a nyimbo. *Txewera*
 2-babuino 2-PROG-kanta-BOK 10.kanta (Bresnan eta Kanerva, 1989: 3)
 ‘Babuinoak kantuak kantatzen ari dira.’
- b. A-ku-imb-a nyimbo a-nyani.
- c. *A-ku-imb-a a-nyani nyimbo.

Komunztadura eragiten duten osagarriak haatik, nahiz eta aditzaren eskuinean egon, aditzetik banatuak izan daitezke. Ondoko adibidean, *chigawênga* subjektua aditzaren eta osagarriaren artean agertzen da.

- (115) Chi-ku-**wá**-phwány-a chigawênga maûngu. *Txewera*
 7-ORAI-**6**-puska-BOK 7.terrorista 6.kui (Mchombo, 2001: 501)
 ‘Terroristak kuiak puskatzen ditu.’

Datu hauek gure hipotesiaren alde doaz. Alde batetik, aditzaren eskuinean bi posizio bereizi daudela erakusten dute. Hau gure hipotesiarentzat ez da arazo bat, bi osagarri motek sintaxi desberdina dutela aintzat hartzen dugun heinean. Bi DSek e-kasua jasotzen dutela proposatuko bagenu, aldiz, asimetria hau ezin izanen genuke azaldu (ikus (182) oin-oharra gorago). Ondotik, aditzarekin ondokotasun-harremanean egon behar den osagarria komunztadurarik eragiten ez duena izateak bere θ -gunetik mugiezina dela iradokitzen du, hots, ez duela e-kasurik jasotzen. Azkenik, (115)ek erakusten du komunztadura eragiten duen osagarria aditzaren eskuinean denean θ -gunea ez den posizio batean dela¹⁸⁴, hots, DS-mugidari lotu diezaiokegun patroia daukagu berriz ere.

Ondorio beretara daraman ebidentzia eskaintzen dute Bresnan eta Mchombok (1987), aditzaren eskuinean bi posizio bereizi daudela eta osagarri mota bakoitza posizio desberdinean agertzen dela erakutsiz. Ebidentzia fonologikoa ematen dute. Txeweraz, aditzek (subjuntiboan) tonu-aldaketa bat jasan dezakete sintagmaren eskuineko muga baldin badaude. Begira ondoko bi perpausak:

- (116) Ndikufúná kutí áná ánga a-pitiriz-é phúnziro. *Txewera*
 Isg.nahi KONP haur nire 2-segi-SUBJN 5.klase
 ‘Nire haurrek klasea segi dezaten nahi dut.’
 (Bresnan eta Mchombo, 1987: 750)

- (117) Ndikufúná kutí áná ánga a-**li**-pitir ze phúnziro.
 Isg.nahi KONP haur nire 2-**5**-segi.SUBJN 5.klase
 ‘Nire haurrek klasea segi dezaten nahi dut.’

Lehenean, *apitirizé* aditz jokatuak ez du moldaketarik jasan. Bigarreanean, aldiz, tonu-aldaketa bat gertatu da (aldaketa fonologikoari buruzko xehetasun gehiago aurki daitezke Bresnan eta Mchombo (1987) lanean). Horrek erakusten du (117)n aditza bere sintagmako azken osagaia dela ((116)n ez bezala). Honenbestez, osagarri D_{Sa} posizio desberdinetan da (116) eta (117)n: Bresnan eta

184. Argudiatu liteke (115)en subjektua ere θ -gunean dela (hots aditzaren eskuineko posizio guztiak θ -gunek direla), baina horrek ez luke azalduko zergatik den (i) gramatikala:

(i) Chi-ku-**wá**-phwány-a maûngu chigawênga. *Txewera*
 7-ORAI-**6**-puska-BOK 6.kui 7.terrorista (Mchombo, 2001: 501)
 ‘Terroristak kuiak puskatzen ditu.’

Mchombori (1987) segituz, (116)n aditz-sintagmaren barnean eta (117) aditz-sintagmaren kanpoan dela erranen dugu:

- (118) a. [A DS] (= (116))
 b. [A-kmz_i] [DS_i] (= (117))

Emaizta hauek gure analisiaren alde doaz: (118a)n osagarria θ -gunean da eta (118b)n ez. Bigarrenean ez baldin bada θ -gunean, DS-mugida jasan duela ondorioztatu behar da eta E-kasu/Mugida Hatsarrea dela-eta, e-kasua jaso duela ondorioztatu.

Laburbilduz, hainbat datuk iradokitzen dute txeweraz komunztadura eragiten duten osagarriek aditz-sintagmatik kanporako DS-mugida jasaten dutela eta komunztadura eragiten ez dutenak θ -gunean gelditzen direla^{185,186}. Baina gogoan eduki behar dugun datu inportanteena hau da: komunztadurarik eragiten ez duten osagarriak aditzaren eskuineko gunera mugatuak dira, eta beste osagarriak ez bezala, aditz-sintagmaren barnean direla ikus daiteke. Horrek, osagarri horiek e-kasua jaso gabe gelditzen direlako hipotesia oso litekeena egiten du.

Beraz, lortu dugun emaitza orokorra ondoko hau da: kinandez eta txeweraz komunztadura eragiten duten osagarriek bakarrik jasotzen dute e-kasua. Emaizta honek AI baldintzarekiko iragarpen argia egiten du: (108b)-(109b) bezalako per-pausetan osagarria isildu ahal izatea espero dugu, eta beste aldetik isildu daitekeen testuinguru bakarra (108a)-(109a)koa izanen dela iragartzen da. Gorago aipatu hizkuntza austronesiarretako kasuetan bezala, iragarpena zuzen-zuzenean betetzen da. Lehenik, komunztadura eragiten duten kanpo- eta barne-argumentuak isil daitezke, (119)n ikus daitekeenez:

185. Kasu eta komunztadurari buruz gureak bezalakoak ez diren hipotesiak eginez, Bresnan eta Mchombok (1987) eta Bakerrek (2003) hemen aurkeztu ditugun datuak beste helburu batekin erabiltzen dituzte: komunztadura eragiten duen osagarria topiko/adjuntu bat dela argudiatzen dute. Datuek berek analisi hau posible dela erakusten dute. Hala ere, gurea hobetsi behar dela gehitu nahi nuke, ikuspegi tipologiko batetik kapitulu honetan aurkeztzen ari garen datu sorta osoaren analisi bateratu batean sartzen baita. Alderantziz, erran bezala, egile hauek kasuaren eta komunztaduraren sintaxia edo/eta morfologia konplexuago bat eratu behar dute beren proposamena hizkuntza-teorian kokatzeko. Bakerren (2003) proposamena aztertzen baldin badugu adibidez (gure asuntzio nagusiak aintzat hartzen dituenek, zuzenkiago konparatu daiteke), ondoko hipotesiak egin behar ditu: kinandez (i) komunztadura eragiten duena *pro* bat da ([Espez,Infl] gunean), eta (ii) ez da kasu-ezarketarik (komunztadurak kasu tasunak «absorbitzen» ditu; ikus ere Baker, 1996).

186. Bakerrek (2003) beste argudio bat ematen du komunztadura eragiten duten osagarriak adjuntuak direlako hipotesiaren alde: hauek irakurketa espezifikoa dute eta komunztadurarik eragiten ez dutenak ez. Baina hau ez da gure hipotesiaren aurkako ebidentzia, Diesingek (1992) erakutsi bezala DSen irakurketa semantikoa, [Espez,Infl]-n, [Espez,aS]-n edo aS barruan egotearen arabera baita (ikus ere Laka (1993) eta bertan eman erreferentziak). Azpimarratu behar da gainera Bakerrek (2003) berak komunztadurarik eragiten ez duten DSen irakurketa ez-espezifikoa e-kasu gabeziarekin lotzen duela. Azken finean, ez dago dislokazioaren hipotesia gure hipotesiari nagusitzen zaiola erakusten duen ebidentziarik.

- (119) Chigawênga/[e] **chi**-ku-**wé**-phwány-a maûngu/[e]. *Txewera*
 7.terrorista **7**-ORAI-**6**-puska-BOK 6.kui (Mchombo, 2001: 501)
 ‘(Terroristak) (kuiak) puskatzen ditu.’
- (120) (Ng-u-li-gul-a [e] ebisungu,) Kambale a-luandi-**bi**-kuk-a [e].
 baldin-IIsg-DENB-eros-BOK patata Kambale 1-ETOR-**8**-sukalda-BOK.
 ‘Patatak erosten baldin badituzu, Kambalek prestatuko ditu.’
Kinande (Baker, 2006: 295)

Beste aldetik, komunztadurarik eragiten ez duten osagarriak ezin dira isildu. Zoritarrez, datu hau Bresnan eta Mchombok (1987) adibide batekin itxuratu gabe aipatzen dute. Haatik, kinande hizkuntzaren datuak Bakerren (2003, 2006) eskutik lor ditzakegu. Konparatu (120) eta (121):

- (121) (Ng-u-li-gul-a ebisungu,) Kambale a-luandi-kuk-a.
 baldin-IIsg-DENB-eros-BOK patata Kambale 1-ETOR-sukalda-BOK.
 ‘Patatak erosten baldin badituzu, Kambalek prestatuko du.’

Bi adibide hauen arteko azaleko alde bakarra osagarri-komunztaduraren presentzian datza. Bietan ez da osagarri DSrik gauzatzen, baina interpretazioak osagarriaren falta hori desberdina dela erakusten digu. (120)n itzulpenean ikus daitekeenez, Kambalek patatak prestatuko dituela ulertzen da; hots, osagarri isil bat dago. Haatik, (121)en prestatu aditzak irakurketa iragangaitza dauka: perpausak ez du inplikitzen Kambalek patatak prestatu dituenik; hots, ez dago argumentu isilik. Asimetria hori da *[e]* elementuaren presentziak/faltak adierazten duena (120)-(121)eko perpausen itxurapenean. Honenbestez, txewerazko eta kinandezko datuek AI baldintzak egin iragarpenak betetzen dituzte: e-kasua jasotzen duten DSak isil daitezke, besteak ez. Ohar nolabait gorago euskarazko datiboekin ikusi dugun asimetria berdina azaleratzen zaigula: DS batekiko komunztadura-albizkatzeak bat eragiten du e-kasu ezartze eta argumentu-isiltze albizkatzeekin.

Baina perpaus-egitura albizkatze hau ez da bantu hizkuntzetan interesatuko zaigun bakarra. Ondoko azpiatalean txeweraz eta kilegaz (eta beste hainbat bantu hizkuntzatan) aurki daitekeen beste egitura bat eztabaidatuko dugu, albizkatze interesgarri bat erakusten duena. Egitura hau «lokatibo-lekualdatzea» deitu ohi da¹⁸⁷. Bertan, komunztadura bakarra dago, baina hau eragiten duena ez da «subjektu» kanonikoa —hots, kanpo- edo barne-argumentua—, baizik eta DS lokatibo bat. Albizkatze honek aurreko azpiatalean ikusi ditugun tagalo eta malgaxe hizkuntzetan gertatzen denaz pentsarazten du. Preseski, antz hori sakona dela ikusiko dugu hemen; izan ere, albizkatze horietan komunztadura eragiten duten DSak —eta

187. Kapitulu honetako A1 eranskinean bantu hizkuntzetako hirugarren albizkatze mota bat ikusiko dugu: «subjektu-osagarri lekualdatzea».

DS horiek soilik— direlako isiltzeko gaitasuna dutenak. Honenbestez, e-kasuaren eta DS-isiltzearen arteko erlazioa berriz ere zuzen-zuzena dela ikusiko dugu.

b. ‘Lokatibo-lekualdatzea’

Bantu hizkuntzetan aurkitzen den aldizkatze mota bat sintagma lokatiboekin egiten da. Ondoko adibideetan itxuratua da, kilegaz eta txeweraz. (122) eta (123)ko adibideetako (a) perpausetan aditzaren ezkerrean barne-argumentu bat dago, eta (b) perpausetan sintagma lokatibo bat: *kuLúgushwa* ‘Lugushwan’ kilegazko adibidean, eta *kumudzi* ‘herrira’ txewerazko adibidean^{188,189}.

- (122) a. nzogu **zí**-kili z-á-twag-a maswá *Kilega*
 10.elefante 10-oraino.izan 10-A-ihes-BOK 6.baserri (Kinyalolo 1991: 249)
 ‘Elefanteak daude oraino baserrietan ihesi.’
- b. ku.Lúgushwá **kú**-kili ku-á-twag-a nzogu maswá
 17.Lugushwa 17-oraino.izan 17-A-ihes-BOK 10.elefante 6.baserri
 ‘Elefanteak daude oraino baserrietan ihesi Lugushwan.’ (1991: 251)
- (123) a. A-lěndo-wo **a**-na-bwér-á kumu-dzi *Txewera*
 2-bisitari-2.horiek 2-IRAG-etor-IND 17-3-herri (Bresnan eta Kanerva, 1989: 2)
 ‘Bisitari horiek herrira etorri ziren.’
- b. Kumu-dzi **ku**-na-bwér-á a-lěndo-wo
 17-3-herri 17-IRAG-etor-IND 2-bisitari-2horiek
 ‘Bisitari horiek etorri ziren herrira.’

188. Beste bantu hizkuntza batzuetan (setswana eta sesotho (Demuth eta Mmusi, 1997), kirundi (Ndayiragije, 1999)), lokatiboaren lekualdatzea gertatzen baldin bada ere, sintagma honek ez du komunztadurarik eragiten; haren ordeaz, lehenetsitako (*default*) komunztadura-marka bat agertzen da. Begira adibidez ondoko setswanazko adibidea, non nahiz eta sintagma lokatiboa 16 klasekoa izan, azaleratzen den komunztadura-marka 17 klasekoa den.

(i) Fá-setleharé-ng gó-émé basímané. *Setswana*
 16-7.zuhaitz-LOK 17-zutik.egon.PERF 2.mutil (Demuth eta Mmusi, 1997)
 ‘Zuhaitz ondoan zutik daude mutilak.’

Hizkuntza hauetan sintagma lokatiboa isiltzen baldin bada, «espletibo irakurketa» hartzen du (eta ez «lokatibo isil irakurketa», txewera eta kilegaz bezala (ikus (129) eta (130) beherago)):

(ii) gó-émé basímané. *Setswana*
 17-zutik.egon.PERF 2.mutil (Demuth eta Mmusi, 1997)
 ‘Mutilak daude zutik.’

189. Lokatibo-lekualdatzea murriztapen baten mende da: beste DS bat baldin badago, barne-argumentua izan daiteke baina ez kanpo-argumentua. Ikus Bresnan (1994), Ura (1996).

«Lokatibo-lekualdatze» egituretan, hots (b) perpausetan, aditzaren eskuinean dagoen DSak foku-irakurketa dauka (irakurketa hori euskarazko itzulpenean islatua da)¹⁹⁰. Hainbat arrazoi daude (122b) eta (123b) perpausetakoak bezalako DS lokatiboek e-kasua jasotzen dutela ondorioztatzeko. Alde batetik, komunztadura eragiten dute (oroit E-kasu/Komunztadura Hatsarrea). Eta bestetik, Bresnan eta Kanervak (1989) aurkezten duten igoera-egituretako ebidentzia daukagu. Txewerazko ondoko adibidean ikus daitekeenez, DS-lokatiboak igoera-egituretan ager daitezke:

- (124) ... pa-chi-dzala páfúna [ku-túkúmbuká chi-nthu]... *Txewera*
 16-7zakar.zulo 16.ETOR-nahi INF-atera 7-gauza
 ‘... zakar zulotik zerbait ateratzen dela dirudi...’ (Bresnan eta Kanerva, 1989: 14)

Adibide honetan *pachidzala* lokatiboa mendeko perpaus jokatugabetik ‘irudi’ aditzaren ezkerrean igotzen da, perpaus nagusira. Honenbestez, E-kasu/Mugida Hatsarrea dela-eta, perpaus batetik besterako mugida hori e-kasu ezartzearekin bat datorrela ondorioztatu behar dugu. Orain argitu behar duguna da ea lokatibo-lekualdatze egituretan —hots, DS lokatiboak e-kasua jasotzen duenean— aditzaren eskuinean agertzen den DSak (barne-argumentuak) ere e-kasua jasotzen ote duen. Gorago, (a) azpiatalean, egitura iragankorretan barne-argumentuak e-kasua jaso zezakeela ikusi dugu. Hori itxuratzeko eman genuen txewerazko perpausa errepikatzen dut (125)en:

- (125) Njûchi zi-ná-wá-lúm-a alenje. *Txewera*
 10.erle 10-IRAG-2-ausiki-BOK 2.ehiztari (Bresnan eta Mchombo 1987: 744)
 ‘Erleek ehiztariak ausiki dituzte.’

Perpaus honetan bai kanpo-argumentuak eta bai barne-argumentuak e-kasua jasotzen dutela ikusi dugu. Nolabait erranik, beraz, bi e-kasu ezartzen dira egitura hauetan. Lokatibo-lekualdatzeetan, DS lokatiboek e-kasua jasotzen dute. Honenbestez, baliteke egitura hauetako barne-argumentuek «bigarren e-kasua» jasotzea, (125)en barne-argumentuak «bigarren e-kasua» jasotzen duen modura. Haatik, datuek erakusten dute lokatibo-lekualdatzeetako barne-argumentuen jokamoldea e-kasurik jasotzen ez duten osagarriena bezalakoa dela, eta ez e-kasua jasotzen duten osagarriena bezalakoa (argudiaketa hau, —termino eta helburu desberdinekin baldin bada ere— Bresnan eta Kanervak (1989) garatzen dute). Azalpena pausoka eraman dezagun. Gorago, txeweraz perpaus iragankorretako osagarriek e-kasua jasotzen dutenean komunztadura eragiten dutela ikusi dugu (ikus (125)). Horrela, lokatibo-lekualdatzeetan barne-argumentuak e-kasua jasoko balu, komunztadura eragitea espero genuke. Haatik, ez txeweraz (Bresnan eta Kanerva, 1989) ez eta

190. Dirudienez irakurketa hori beste bantu hizkuntza batzuetako lokatibo-lekualdatze egituretan ere ageri da (ikus Demuth eta Mmusi 1997). Analisi zehatz baterako, ikus Ndayiragije (1999).

kilegaz ere (Kinyalolo 1991), ezin dute komunztadurarik eragin¹⁹¹. Hau (126)-(127)n ikus daiteke (kilegazko (127) adibidean komunztadura «arazotsua» eragiten duen barne-argumentua isildua da):

- (126) *Kumu-dzi ku-na-wa-bwér-á a-lěndo-wo *Txewera*
 17-3-herri 17-IRAG-2-etor-IND 2-bisitari-2horiek
 ‘Bisitari horiek herrira etorri ziren.’ (Bresnan eta Kanerva, 1989: 15)
- (127) *Mu-nyumbá mú-ku-yik-u-á [e]. *Kilega*
 18-9.etxe 18-PROG-6-SUKalda-IRAG-BOK (Kinyalolo, 1991: 18)
 ‘Etxean prestatua izaten ari da.’

Adibide hauek erakusten dutenez, lokatibo-lekualdatze egituretan barne-argumentuak komunztadura eragiten duenean, esaldia ez da gramatikala. Honenbestez, lekualdatze-egituretako barne-argumentuak, komunztadura eragiteko ahalmenik ez edukiz, e-kasurik jasotzen ez duten DSek bezalako ezaugarria dauka.

Ondotik, hitz-ordenaren datuak azter ditzagun. Jadanik ikusi dugunez, txeweraz e-kasua jasotzen duten DSek (hots, komunztadura eragiten dutenek) ordena oso askea daukate (ikus (4.3.3.a) azpiatala). Aditzaren ezkerrean edo eskuinean ager daitezke. Gisa berean, badakigu perpaus iragankorretan e-kasurik gabeko barne-argumentuak aditzaren eskuinean ager daitezkeela bakarrik, eta ezin dela beste elementurik txertatu bien artean. Datu hauek gogoan atxikiz, «lokatibo-lekualdatze» egiturak ikus ditzagun (128)n: aditzaren eta barne-argumentuaren arteko ordena finkoa da (aditza/barne-argumentu hurrenkera) eta ezin da ezer txertatu bien artean ((128b) vs (128c)):

- (128) a. M-mitengo mw-a-khal-a a-nyani. *Txewera*
 18-4.zuhaitz 18-PERF-eseri-BOK 2-babuino (Bresnan eta Kanerva 1989: 3)
 ‘Zuhaitzetan babuinoak eseriak dira.’
- b. Mw-a-khal-a a-nyani m-mitengo.
- c. *Mw-a-khal-a m-mitengo a-nyani.

Biziki argiki, (128)ko «lokatibo-lekualdatzeetako» barne-argumentuek *e-kasurik jasotzen ez duten* perpaus iragankorretako barne-argumentuek bezalako banaketa dute: ez dute komunztadurarik eragiten eta ez dira aditzaren ondoko posiziotik mugitzen. Bestalde, oroit Bresnan eta Mchombok (1987) ebidentzia fonologikoak oinarritutako argudio bat ematen zutela aditzaren eskuineko osagarriak bi posizio desberdinetan daudela erakusteko. Bada, mota bereko ebidentziarekin, Bresnan eta Kanervak (1989: 8-9) lokatibo-lekualdatzeetako barne-argumentuak,

191. Hau bantu hizkuntzetako lekualdatze-egitura guztietako ezaugarri bat da (ikus Kinyalolo, 1991; Ura, 1996).

aditzaren eskuinean daudenean, aditz-sintagmaren barnean direla erakusten dute. Laburbilduz, «lokatibo-lekualdatze» egituretako barne-argumentuek e-kasurik jasotzen ez duten beste barne-argumentuek bezalako jokamoldea daukatenez, hauek ere e-kasurik jaso gabe gelditzen direla ondorioztatuko dugu.

Lokatibo-lekualdatzeari buruzko lanaren erdia egina dugu: e-kasua jasotzen duten DSak besteetatik bereizi ditugu. Orain, AI baldintzaren zuzentasuna erkatzen jarraitzeko, argumentu-isiltzearen datuak aztertu behar ditugu. Berriz ere, bi iragarpen egiten ditugu: komunztadura sintagma lokatiboak eragiten duen kasuan (i) sintagma hori isildu ahal izanen dela, eta (ii) barne-argumentua isiltzea ezinezkoa izanen dela. Eta berriz ere, ikusiko dugunez, iragarpen hauek betetzen dira. Alde batetik, beraz, komunztadura eragiten duten sintagma lokatiboak isil daitezke. Ondoko txewerazko adibidean sintagma lokatiboa isildua da, 17 klaseko komunztadura eraginik.

- (129) [e] **ku**-na-bwér-á a-lěndo. *Txewera*
 17-IRAG-etor-IND 2-bisitari (Bresnan eta Kanerva, 1989: 11)
 ‘Bisitariak horra etorri ziren.’

Gisa berean, kilegaz komunztadura eragiten duen DS lokatiboa isil daiteke:

- (130) [e] **kú**-kili ku-á-twag-a nzogu maswá. *Kilega*
 17-oraino.izan 17-A-ihes-BOK 10.elefante 6.baserri
 ‘Elefanteak daude oraino baserrietan ihesi han.’ (Kinyalolo, 1991: 251)

Lehen iragarpena betetzen dela ikusirik, azter dezagun orain bigarrena: lokatibo-lekualdatze egituretako barne-argumentuak isildu ote daitezke? Berriz ere, AI baldintzaren iragarpena betetzen da. Txeweraz eta kilegaz lokatibo-lekualdatze egituretan aditzaren eskuineko barne-argumentua ezin da isildu:

- (131) *Kumu-dzi **ku**-na-bwér-á [e]. *Txewera*
 17-3-herri 17-IRAG-etor-IND (Bresnan eta Kanerva, 1989)
 ‘Herrira etorri ziren.’
- (132) a. Mu-nyumbá mú-ku-yik-u-á mupunga. *Kilega*
 18-9.etxe 18-PROG-sukalda-IRAG-BOK 3.arroz (Kinyalolo, 1991: 18)
 ‘Etxean arroza prestatua izaten ari da.’
- b. *Mu-nyumbá mú-ku-yik-u-á [e].
 18-9.etxe 18-PROG-sukalda-IRAG-BOK (Kinyalolo, 1991: 19)
 ‘Etxean prestatua izaten ari da.’

Ohar, hala ere, azken datu hau beste faktore bati egozten ahal zaiola. Gorago erran bezala, egitura hauetan aditzaren eskuineko barne-argumentuak foku-irakurketa dauka. Hots, baliteke ezin isildua izatea preseski fokua delako, eta ez beste arrazoi batengatik. Hala ere, kontuan eduki behar da bantu hizkuntzetako egitura lokatiboekin lortzen dugun emaitza tipologia zabal batean kokatzen dela (euskarazko datiboa, tagalo, malgaxe, bantu hizkuntzetako osagarriak, etab.), eta AI baldintzak tipologia osoaren berri ematen duela. Fokuaren murriztapenak orain ikusten ari garen lokatibo-lekualdatze egiturak azaldu litzake, baina ez aipatutako gainerako tipologia. Honenbestez, gure proposamenak indar enpiriko handiagoa duela argi da.

Laburbilduz, azpiatal honetan aurkeztutako txewerazko eta kilegazko datuek erakusten dute AI baldintzak egiten duen iragarpena modu zuzenean betetzen dela: DS bati e-kasua ezartzen zaiolarik, DS hori isil daiteke, baina bestela ez.

4.4. ONDORIOAK

Kapitulu honetan, argumentuen isiltze fenomenoaren ondoko baldintzaren mende dela argudiatu dugu:

(133) *AI baldintza (lehen bertsioa)*: egiturazko kasua jasotako DSak isil daitezke.

Nahi eta nahi ez, egiturazko kasuari buruzko eztabaidei toki handia egin diegu. Lehenik, e-kasua definitzen eta formalizatzen jardun dugu luzaz (4.2. atala). Ondotik, 4.3. atalean, AI baldintza bide onean dagoela argudiatu dugu. AI baldintzaren zuzentasuna neurtzeko, egiten dituen oinarritzko iragarpenak betetzen ote diren aztertzen jardun dugu hemen. Helburu horrekin, e-kasu ezartze vs e-kasu ezartzerik ez motako pare minimoak lortzeko hainbat hizkuntzako aldizkatze-egiturak aztertu ditugu. Baina, testuan zeharka azpimarratu dugun moduan, ez dira aldizkatze guztiak mota berekoak. Zehazkiago, bi aldizkatze mota identifika ditzakegu.

Lehen aldizkatzearekin has gaitezen. Alde batetik, euskaraz datiboak edo onuradunak batzuetan e-kasua jasotzen du eta besteetan ez, eta bestetik bantu hizkuntzetan barne-argumentuak batzuetan e-kasua jasotzen du eta besteetan ez. Aldizkatze honen iturria, dirudienez, e-kasu ezarlearen presentzia vs faltaren arteko aldizkatzean datza. Hau da, (134)ko (a)/(b) egituren bitartez adieraz daitekeen aldizkatzea daukagu:

$$\begin{array}{llll}
 (134) \text{ a. } X^{\circ}_{[\text{kasu: bai}]} & DS_{[\text{kasu: }]} & \rightarrow & X^{\circ}_{[\text{kasu: bai}]} DS_{[\text{kasu: bai}]} \\
 \text{b. } X^{\circ} & DS_{[\text{kasu: }]} & \rightarrow & X^{\circ} DS_{[\text{kasu: }]}
 \end{array}$$

Geziaren ezkerrean kasu-ezartzearen aurreko egoera itxuratua da, eskuinean ondokoa. (134)k itxuratzen duena, beraz, ondokoa da: ez dago beti DSari e-kasua ezar diezaiokeen bururik. Bigarren aldizkatzea pixka bat desberdina da. Oroit tagaloz eta malgaxez ardatz-DS bakar bat egon daitekeela perpauseko, eta txewera eta kilegatzko «lokatibo-lekualdatze» egituretan lokatiboak e-kasua jasotzen duenean beste DSa e-kasurik gabe gelditzen dela. Honenbestez, kasu honetan aldizkatzearen iturria, perpausean dagoen e-kasu ezarle bakarrak daukan DSa «aukeratzeko» ahalmena da. Horrela, (135)eko eskema erabil genezake aldizkatze honen itxuratzeko (ikus ere gorago tagaloarentzat egin genuen (90)eko eskema):

- (135) a. $X^o_{[kasu: bai]} DS_{[kasu:]} DS_{[kasu:]} \rightarrow X^o_{[kasu: bai]} DS_{[kasu: bai]} DS_{[kasu:]}$
 b. $X^o_{[kasu: bai]} DS_{[kasu:]} DS_{[kasu:]} \rightarrow X^o_{[kasu: bai]} DS_{[kasu:]} DS_{[kasu: bai]}$

Hau da, kasu-ezarlea aldizkatzen diren (a) eta (b) bi egituretan presente da, baina e-kasua jasotzen duen DSa desberdina da bakoitzean. Azpiatal honetan aztertutako datuekin ikusi dugunez, aldizkatze hauek biziki lagungarria egin zaigun lanabesa eskaintzen dute AI baldintza ikertzeko, pare minimoak diren perpausak konparatzeko aukera ematen baitute. Horri esker, e-kasuaren esku-sartzeak argumentu-isiltzean daukan eragina zuzen-zuzenean neurtu ahal izan dugu. Kapitulu honi gehitu diodan eranskinean, (134) eta (135)en itxuratutako e-kasu ezartze-aldizkatzeak identifikatzeko komunztadura-aldizkatzeak erabiltzea proposatuko dut, horren bitartez hizkuntza gehiagotako argumentu-isiltze fenomenoaren berri emanez.

Ondoko kapitulan, argumentu-isiltzeari buruzko literaturan oraindik ikuspegi tipologiko orokor batetik begiratua izan ez den fenomeno bat aztertuko dugu: DSaren eremu barruan gerta daitekeen jabe DS-isiltzea. Jabe-isiltzea 2. kapitulan aipatu dugu, argumentu-isiltzearen tipologiaren atal gisa. Bosgarren kapitulan, nahiz eta perpausaren eremutik aterarazten gaituen, fenomeno hau AI baldintzaren bitartez azal daitekeela erakutsiko dugu. Horrela, kapitulu honetan egindakoaren ildotik, AI baldintzaren aldeko ebidentzia gehiago eskainiko ditugu.

4.A. Eranskina. Komunztadura-aldizkatzeak

Hainbat hizkuntza aztertu ditugu kapitulu honetan. Denetan, e-kasu ezartze-aldizkatze bat identifikatu dugu. Aldizkatzeak bi motatakoak dira: (1) eta (2)ko eskemekin itxuratu ditugu.

- (1) a. $X^o_{[kasu: bai]} DS_{[kasu:]} \rightarrow X^o_{[kasu: bai]} DS_{[kasu: bai]}$
 b. $X^o DS_{[kasu:]} \rightarrow X^o DS_{[kasu:]}$
 (2) a. $X^o_{[kasu: bai]} DS_{[kasu:]} DS_{[kasu:]} \rightarrow X^o_{[kasu: bai]} DS_{[kasu: bai]} DS_{[kasu:]}$
 b. $X^o_{[kasu: bai]} DS_{[kasu:]} DS_{[kasu:]} \rightarrow X^o_{[kasu: bai]} DS_{[kasu:]} DS_{[kasu: bai]}$

- (6) Nanapaka ity hazo ity tamin'ny antsy i Sahondra.
 IRAG.EGILE.motz hau zuhaitz hau IRAG.P.N.ART laban Sahondra
 'Sahondrak labanarekin zuhaitz hau moztu du.' *Malgaxe* (Paul, 2000: 1)
- (7) Notapahin'i Sahondra tamin'ny antsy ity hazo ity.
 IRAG.GAI.motz.N.Sahondra IRAG.P.N.ART laban hau zuhaitz hau
 'Sahondrak labanarekin zuhaitz hau moztu du.'
- (8) Nanapahan'i Sahondra ity hazo ity ny antsy.
 IRAG.ZEH.motz.N.Sahondra hau zuhaitz hau ART laban
 'Sahondrak labanarekin zuhaitz hau moztu du.'

Beste ezaugarri bat da perpaus nagusi jokatuak izatea. Honenbestez, «bi egituren arteko egitura-albizkatze» bat ondoko modura definituko dugu:

- (9) Perpaus pare batek (3)ko orokorpenerako «e-kasu ezartze-albizkatze» gisa balio izanen du ondoko ezaugarriak betetzen baldin baditu:
- a. Bi perpausak jokatuak dira.
 - b. Bi perpaussek argumentu-egitura berdina dute.

Erran bezala, (3) eta (9) oso deskriptiboak dira, eta (9) erabat egokia izateko «perpaus jokatu» eta «argumentu-egitura» nozioak zehazkiago definitu beharko lirateke. Ez gara haatik hemen horrelako lanetan hasiko: besterik gabe, orokorpen horiek ekar dezaketen laguntzaz baliatuko gara. (3)rekin, e-kasuaren banaketa identifikatzeko lanabes simple bat diseinatu dugu, komunztaduraren eta e-kasuaren arteko lotura sendoa inplikatzan duelako. Hau da, (9)ko baldintza betetzen duen albizkatze bat identifikatzen dugunean eta komunztadura-albizkatze batekin bat egiten badu, orduan e-kasu albizkatze bat dagoela ondorioztatu ahal izanen dugu¹⁹³. Bestalde, azpimarratu dugunez, (9)ko orokorpenak ez du oinarri teoriko sendorik, eta deskribapen bat besterik ez da. Honenbestez, ez du balio teoriko handirik, eta horren bitartez lortuko ditugun emaitzak kontu handiarekin hartu beharko dira. Hala ere, lanabes interesgarria da, 4.3. atalean ohartarazi dugun bezala, e-kasu albizkatzeak independenteki identifikatzea ariketa zaila baita, eta (9)ko orokorpenarekin, zuzenean ikus baitaiteke e-kasuaren banaketa nolakoa den.

193. Orokorpen honentzat kontradibidea izan daitekeen datu sorta aurkitzen dugu Landa (1995) eta Franco eta Landaren (2003) lanetan. Egile horiek erakusten dute Euskal Herrian mintzatzen den gaztelaniaz osagarri batzuk isil daitezkeela klitikoa ere isilduz:

(i) A: ¿Compraste el traje azul?

B: Sí, [e] compré [e].

(iB)ko perpausa (ii)koarekin albizkatzen da:

(ii) Si, lo compré [e].

Klitikoa komunztadura-morfema bat baldin bada, (iB)n osagarria isiltzea ezinezkoa izatea iragarriko genuke. Adibide hauen azterketa xehea etorkizunerako utziko dugu.

196. Gogoratu behar da hala ere azken emaitza hau, 4.3.3.b. ataleko «lokatibo-lekualdatzearen» kasuan bezala, beste faktore baten ondorioa ere izan litekeela: kirundiz gutxienez (ez daukagu kinyarwandari buruzko daturik), foku-izaera izan liteke aditzaren eskuineko kanpo-argumentua isiltzea ezinezkoa egiten duena. Hala ere, orduan erran genuen bezala, AI baldintza hipotesi honi nagusitzen zaio, kasu-harremanen eta isiltzearen tipologia orokor batean sartzen delako (hau da, hainbat hizkuntzatakako datuak azal ditzake).

Laburbilduz, bantu hizkuntzetako barne- eta kanpo-argumentuen aldizkatze egiturek AI baldintzaren aldeko ebidentzia eskaintzen dute: kasu/komunztadura harreman batean sartzen diren DSak —eta hauek bakarrik— isil daitezke. Ondoko atalean paxtuera hizkuntzako datu batzuk aztertuko ditugu.

4.A.2. Paxtuera

Huangek (1984) paxtuera hizkuntza indo-iraniarraren datuak ematen ditu, hizkuntza batzuetan dagoen komunztaduraren eta argumentuen isiltze fenomenoaren arteko lotura sendoa agerrarazteko. Ikusiko dugunez (3)ko orokorpenak datu hauek AI baldintzaren bitartez berraztertzeke aukera ematen digu, isiltze posible eta ezinezkoak azalduz. Paxtueran, orainaldiko perpaus iragankorretan, aditza kanpo-argumentuarekin jotatzen da. Adibidez, (14)ko adibidean ‘jan’ aditza singularreko lehen pertsona maskulinoan jotatzen da:

(14) Zə maŋa xwr-əm.	<i>Paxtuera</i>
ni sagar jan-1sgM	(Huang, 1984: 535)
‘Sagarra jaten dut.’	

Iraganaldian, aldiz, aditz iragankorra barne-argumentuarekin jotatzen da; adibidez, 3. pertsonako singular femeninoan, *maŋa* ‘sagar’ DSarekin (15)en.

(15) Ma maŋa wə-xwr-a.	<i>Paxtuera</i>
ni sagar ASP-jan-3sgF	(Huang, 1984: 535)
‘Sagarra jan nuen.’	

Denboraren arabera aldatzen den komunztadura-sistema daukan hizkuntza honek *erdibitutako ergatibo* sistema bat daukala esaten da, orainaldian «nomina-tibo-akusatibo» modeloa azaleratzen delako eta iraganaldian «ergatibo-absolutibo» sistema (ikus Roberts (2001) paxtueraren kasu-sistemaren azalpen zehatzago bate-rako)¹⁹⁷. Argumentu-isiltzeari dagokionez, Huangek (1984) erakusten du isiltzeak komunztadura-aldizkatzearekin bat egiten duela, komunztadura eragiten duen DSA isil baitaiteke bakarrik. Horrela, orainaldian soilik kanpo-argumentua isil daiteke (konparatu (16a) eta (16b)), eta iraganaldian barne-argumentua da isil daitekeen DSA (konparatu (17a) eta (17b)).

197. Orokorpena pixka bat sinpletua da hemen, denborak soilik ez, aspektuak ere paxtuerazko erdibitutako ergatibo sisteman eragiten baitu (ikus Roberts, 2001). Dena den, honek ez du inongo eraginik gure eztabaidarako.

- (16) a. [e] maṇa xwr-əṃ. *Paxtuera*
 sagar jan-1sgM (Huang, 1984: 536)
 ‘Sagarra jaten dut.’
 b. *Zə [e] xwr-əṃ.
 ni jan-1sgM
 ‘Nik jaten dut.’
- (17) a. ma [e] wə-xwar-a
 ni ASP-jan-3sgF
 ‘Nik jan nuen.’
 b. *[e] maṇa wə-xwr-a.
 sagar ASP-jan-3sgF
 ‘Sagarra jan nuen.’

Asimetria hauek azaltzeko modu sinple bat eskaintzen dute (3)ko orokorpenak eta AI baldintzak. Aintzat har dezagun, (3)ren logikari segituz, komunztadura eragiten duen DS bakarra dela e-kasua jasotzen duena. Orduan gure datuetatik ondoko ondorioa atera dezakegu. Alde batetik, orainaldian (14) kanpo-argumentuak e-kasua jasotzen du, eta iraganaldian (15) barne-argumentuak jasotzen du. AI baldintzak iragarri bezala, DS horiek isil daitezke (16a)-(17a). Bestetik, (3)ren arabera orainaldian barne-argumentuak ez du e-kasurik jasotzen eta gisa berean, iraganaldian kanpo-argumentua e-kasua jaso gabe gelditzen da¹⁹⁸. Hemen ere AI baldintzak iragartzen duen bezala, DS hauek ezin dira isildu (16b)-(17b).

Ondorioz, paxtueraren kasuan ere, AI baldintzak argumentu-isiltzeari buruzko datuak zuzen-zuzenean azal ditzake: e-kasua jasotzen duten testuinguru soiletan baizik ezin dira DSak isildu. Bukatzeko, palauerazko osagarri zuzenak azter ditzagun.

4.A.3. *Palauera*

Palaueraz subjektuak eta osagarriak isil daitezke (ikus Georgopoulos, 1991). Hau (18)n itxuratua da:

- (18) Ak-ultir-au [e] [e]. *Palauera*
 1sg-maite-2sg (Georgopoulos, 1991: 43)
 ‘Maite zaitut.’

Argiki ikusten denez, argumentu-isiltzeak —izan dadin subjektu- edo osagarri-isiltzea—, euskaraz bezala, komunztadurarekin bat egiten du. Baina osagarri-

198. Anand eta Nevinsek (2006) analisi hau proposatzen dute hain zuzen ere paxtuera bezala indo-iraniarra den hindi-urdu hizkuntzaren erdibitutako sistema ergatiborako.

komunztadura ez da beti egiten. Kasu hauetan, osagarria *lokailu* deituko dugun marka berezi bat aurrean duela gauzatu behar da (19a) eta ezin da isildu (19b) (Georgopoulos, 1991; Nuger, 2008)^{199,200}:

- (19) a. Ak-umes er kau. *Palauera*
 1sg-ikus L zu (Georgopoulos, 1991: 43)
 ‘Ikusten zaitut.’
 b. *Ak-umes [e].
 1sg-ikus
 ‘Ikusten zaitut.’

Lokailuaren agertzea komunztadurarik gabeko testuinguruei lotua da: ez da inoiz azaleratzen komunztadura eragiten duten DSengan (Georgopoulos, 1991; Nuger, 2008):

- (20) Te-‘illebed-ii a bilis a rengalek. *Palauera*
 3pl-PERF.jo-3sg ART txakur ART haur (Georgopoulos, 1991: 30)
 ‘Hurrek txakurra jo dute.’

Ohar komunztadura-aldizkatze hauek 4.3.3. atalean ikusi txewerazkoekin eite handia dutela (bai eta 4.3.1. ataleko euskarazko datibo-aldizkatzearen datuekin ere). Gainera, (3)ko orokorpene aintzat hartuz, datuak AI baldintzarekin bete-beteaz ditzakegu. Alde batetik, komunztadura eragiten duen barne-argumentuak ((18)koak) e-kasua jasotzen duela erranen dugu, isildu daitekeela iragarritz. Beste aldetik, lokailuarekin agertzen den barne-argumentua ((19a)koa) e-kasurik jaso gabe gelditzen dela ondorioztatuko dugu, isiltzea ezinezkoa izanen dela iragarritz. (18)-(19b)ko datuek erakusten dutenez, bi iragarpenak betetzen dira.

Laburbilduz, eranskin honetan, (3)ko orokorpene —hau da, E-kasu/Komunztadura Hatsarrearen bertsio sendo bat— hatsarretzat hartuz AI baldintzarekiko oso emaitza onak lor daitezkeela ikusi dugu. Orokorpen hori oinarri teoriko eta

199. Ez nahasi «lokailu» hitzaren erabilera tradizionalagoarekin, diskurtsoaren uztartzeko hitzei dagokiena. Lokailuaz, ikus ere 5. kapitulua.

200. Aldizkatze hau, paxtueraren kasuan bezala, printzipioz kanpokoak diruditen fenomeno linguistikoei lotua da. Horrela, aspektua burutugabea edo burutua denaren arabera, osagarriak komunztadura eragin ahal izanen du, ala ez (eta isiltzea ere horren araberakoa izanen da):

- (i) Ak-uldenges-terir [a resensei er ngak] [e]. *Palauera*
 1sg-PERF.ohore-3pl ART irakasle L ni (Georgopoulos, 1991: 29)
 ‘Nire irakasleak errespetatu nituen.’
 (ii) Ak-uleldanges [er a resensei er ngak] [e].
 1sg-IPERF.ohore L ART irakasle L ni
 ‘Nire irakasleak errespetatzen nituen.’

Bestalde, gizaki edo singularrak eta espezifikoak ez diren DSek ez dute lokailurik hartzen (ikus Georgopoulos, 1991; Nuger, 2008).

enpiriko finkorik gabea dela kontuan edukiz, ez dugu ondorio sendorik aterako emaitza haueetatik, eta etorkizunean aztertua izatea merezi lukeen ikergai bezala utziko dugu. Hala ere, guretzat inportantea dena hau da: 4.3. atalean ikusi ditugun datuen ildotik, kasu-ezartzearen eta argumentu-isiltzearen arteko lotura hertsia dagoela iragartzen du. Honenbestez, kapitulu honen hastapenean aurkeztu dugun AI baldintzaren aldeko ebidentzia mordera bildu dugula eta, hau argumentu-isiltze fenomenoaren banaketaren azalpena dela frogatutzat utziko dugu hemen.

5. Perpauza baino harago: jabe isilak

Bigarren kapituluan ikusi dugunez, hizkuntza batzuetan, DS konplexuen barruan jabe-rol tematikoa daukaten DSak isil daitezke. *Jabe isileko hizkuntzak*, edo JIH, deitu ditugu. Jabe-isiltzea ondoko adibidean wari' hizkuntzarekin itxuratzen dugu²⁰¹:

- (1) a. xiricon Xijam Wari'
etxe.3sgM Xijam (Everett eta Kern, 1997: 183)
'Xijamen etxea'
- b. xiricon [e]
etxe.3sgM
'haren etxea'

Jabe-isiltzea, argumentu-isiltze mota bat dela erran dugu. Honenbestez, DS-isiltzearen bidez eratortzen dela ondorioztatu behar dugu. Haatik, jabe-isiltzea ez da hizkuntza guztietan gauzatzen. Horrela, ikusi dugu euskaraz jabeak ezin direla isildu:

- (2) *Mirenen/[e] liburuak

Baina badakigu ere euskaraz perpauzaren eremuan DS-isiltzearen aplikazioa biziki hedatua eta askea dela (3):

- (3) Mirenek/[e] niri/[e] /lagunak[e] aurkeztu dit.

Testuinguru horretan, (2)ko datua harrigarria da: zergatik perpauzean aurkitzen dugun askatasuna ez da izenaren eremura hedatzen euskaraz? Hau ez litzateke harrigarria genitiboa PSa balitz, argumentu-isiltzea DSei aplikatzen zaielako bakarrik, baina tradizionalki euskarazko *-(r)en* kasu-markatzat jo izan da (ikus besteak beste Goenaga, 1984, 1991; Euskaltzaindia, 1985; Eguzkitza, 1993, 1997; Aurnague, 2002; Hualde, 2003a; Artiagoitia, 2009). Honenbestez, jabe-isiltzearekiko

201. Kapitulu honetako ikerketatik kanpo uzten ditugu jabetza bereizezinarekin (edo ezin alienagarriarekin) gertatzen diren fenomeno bereziak, hala nola euskaraz daukagun jabea gauzatugabea izateko aukera ((i)ren lehen irakurketa da Peiok *bere* besoa hautsi duela):

(i) Peiok besoa hautsi du.

Hauen estatus sintaktikoaren azterketa etorkizunerako utziko dugu.

asimetria bikoitz baten berri eman behar dugu: deskubritu behar dugu zein den (i) Wari'-ren gisako hizkuntzetako jabe DSak euskararen gisako hizkuntzetakoetatik eta (ii) euskarazko perpausa DS eremutik bereizten dituen ezaugarria.

Irakurleak honezkero asmatua duenez, AI baldintzan oinarritzen den analisi bat garatuko dut hemen. Zehazkiago, proposamena honako hau izanen da: genitibo-*bozko* DSek ez dute e-kasurik jasotzen euskaraz; honenbestez, ezin dira isildu FFⁿ²⁰².

(4) *AI baldintza*: egiturazko kasua jasotako DSak isil daitezke.

Baina egiturazko kasua ez ote da perpausaren ezaugarri bat, Infl eta a bezalako buruena? DS barruan ere isiltzea gertatzeak gure (4)ko proposamenaren aurkako ebidentzia ekartzen ote du? Kapitulu honetan, bi galdera hauei eman behar zaion erantzuna ezezkoa dela argudiatuko dut. Areago, jabeen isiltze fenomenoak (4)ren aldeko argudioak eskaintzen dituela ikusiko dugu. Lan hau hainbat hizkuntzako datuetan oinarrituko dugu. Zehazkiago, 19 JIH aztertuko ditugu: boumaa fijiera (Dixon, 1988), evenki (Nedjalkov, 1997), finlandiera (Tovoinen, 2000), hungariera (Szabolcsi, 1994), hegoaldeko kitxua (Sánchez, 1996), inuktitut (Johns, 1992), itzajera (Hofling, 2000), jakalte (Craig, 1977), kipea kiriri (Larsen, 1984), maputxea (Baker, 2008), mohawker (Baker, 1996), nahuatl (Launey, 1981), palauera (Georgopoulos, 1991), txamorroa (Chung, 1991), turkiera (Kornfilt, 1997), tzotzilera (Aissen, 1996), tzutujilera (Dayley, 1985), yup'ik (Mithun, 1999) eta wari' (Everett eta Kern, 1997).

Kapitulu honetan, jabe-isiltzearen analisi bat proposatuko dut. Lehenik, eremu nominaleko AI baldintzan oinarritzen den proposamen orokorra ikusi ondoan (5.1. atala), honen aldeko ebidentzia aurkeztuko dut: komunztadura-harremanei lotutakoa alde batetik (5.2. atala) eta kasu-morfologiari lotutakoa bestetik (5.3. atala). Bukatzeko, 5.4. atalean euskararen datuetara itzuliko gara berriz, eta AI baldintzak iragarri bezala hizkuntza honetan jabe DSak e-kasurik jaso gabe gelditzen direla erakutsiko dut. Azkenik, 5.5. atalean kapitulu honetan zehar eztabaidatutakoaren ondorioak aterako ditut.

5.1. DS-ISILTZEA IZENAREN EREMUAN: HIPOTESI OROKORRA

Aurreko atalean eztabaidatu datuek, jabe-isiltzea, perpaus-mailako argumentu-isiltzea bezala, aldakortasun linguistikoaren mende dela erakusten dute: hizkuntza batzuetan jabe DSak isil daitezke, beste batzuetan ez. Honenbestez, deskriptiboki bi hizkuntza mota bereiz ditzakegu: *jabe isileko hizkuntzak* (JIH) vs *jabe isilik gabeko hizkuntzak* (JIGH). AI baldintzaren harira ((5)en errepikatzen duguna), be-

202. Gogoratu hizkuntza batzuetan adposizioen osagarriak isil daitezkeela ere (2.2.5.b. atala). Honenbestez, analisi hau PS barruko DS-isiltzeari ere hedatzen ote zaion ikustea interesgarria litzateke.

reizketa hau azaltzeko modu bat daukagu: jabe DSak isil daitezkeen egituretan, e-kasua jasotzen dute, eta besteetan ez.

(5) *AI baldintza*: e-kasua jasotako DSak isil daitezke.

Jabe DSek e-kasua jaso dezaketelako ideia ez da berria. Ideia hau gainera, jabe-isiltzea daukaten hizkuntzen azterketetan garatu izan da. Horrela, Szabolcsik (1994) hungarieraz jabeek e-kasua jasotzen dutela proposatzen du eta Koskinenek (1998) ideia bera garatzen du finlandierarentzat (bat-egite hau interesgarria da, biak familia bereko hizkuntzak diren heinean, uraldar hizkuntzen familiakoak, hain zuzen ere). Egile horiek, ordea, analisia hizkuntza hauetara mugatzen dute eta ez dute ikuspegi tipologikorik hartzen. Gavrusevak (2000), berriz, Szabolcsiren hipotesiari jarraitzen dio hungarierari dagokionez eta txamorro eta tzotzil hizkuntzetara hedatzen du. Hala ere, Gavrusevak aintzat hartzen dituen hipotesiak ez doaz gure proposamenaren ildotik, hizkuntza guztietako jabe DSek egiturazko kasua jasotzen dutela aintzat hartzen baitu. Zentzu horretan, Gavrusevak (2000) Kasu Teoriaren hastapenetako ikuspegia hartzen duela erran daiteke: egiturazko kasua eta berezko kasua oraindik bereizten ez zirelarik, genitiboa kasu abstraktuen multzoan sartzen zen nominatibo eta akusatiboarekin batera, kasua fenomeno unitarioa zela aintzat hartuz (ikus Chomsky, 1981). Kapitulu honetan eramanen dugun azterketa hein batean aipatu lanen jarraipenean kokatzen da, baina (i) 4. kapituluaren zehaztutako e-kasuaren definizioarekin eta (ii) oso zabala den JIH multzo batekin lan egingen dugu. Inportanteki ere, aldakortasunean jarriko dugu enfasia: jabe DSek hizkuntza edo egitura jakin batzuetan e-kasua jasotzen dute eta besteetan ez.

Ondoko ataletan, AI baldintzan eraikitako analisiak jabe-isiltzearen banaketa tipologikoaren berri egokiro ematen duela argudiatuko dut. Horretarako, 4. kapituluaren egin bezala, e-kasuaren banaketa isiltze vs ez-isiltzearekiko paraleloa dela erakutsi behar da. Hau da, hizkuntzaz hizkuntza, e-kasua bakarrik isil daitezkeen jabeek jasotzen dutela frogatzen duten datuak aurkitu behar ditugu.

Lan hori aurrera eramateko, 4. kapituluaren definitu ditugun e-kasu harremanen bi hatsarreak erabil genitzake: E-kasu/Komunztadura Hatsarrea eta E-kasu/Mugida Hatsarrea:

(6) *E-kasu/Komunztadura Hatsarrea*:

Komunztadura eragiten duen DS batek e-kasua jaso du.

(7) *E-kasu/Mugida Hatsarrea*:

Mugitua den DS batek e-kasua jaso du.

Eta hain zuzen ere komunztadura e-kasu ezartzea identifikatzeko oso lagungarria egingo zaigu. Hau 5.2. atalean eztabaidatuko dugu. Mugida, haatik, ezin izango dugu erabili, hitz-ordenari dagokionez DSek perpausek baino sintaxi «murriztagoa» dutelako. Adibidez, DSetan distantzia luzeko mugidak baimendu

litzakeen errekurtsibitatea murriztua da (ikus Chomsky, 1970; Grimshaw, 1990). Honenbestez, e-kasu ezartzea seinalatzen duten mugida-egiturak aurkitzea zaila egiten da (datu pare bat eztabaidatuko dugu hala ere kapituluaren ondorioetan, 5.5. atalean). Horregatik, eta hizkuntza multzo zabala estaltzeko helburuarekin, morfologiak ematen dituen seinaleak ebidentzia gisa erabiliko ditugu ere (5.3. atalean).

5.2. JABETZA-KOMUNZTADURA

Laugarren kapitulan, E-kasu/Komunztadura Hatsarrea finkatu dugu. Atal honetan, JIHak aztertuko ditugu, komunztadura-morfologia AI baldintzaren aldeko ebidentzia gisa erabiliz. Lehenik, E-kasu/Komunztadura Hatsarreak oso modu zuzenean ematen dituen emaitzak aurkeztuko ditugu (5.2.1. atala), eta ondotik, hizkuntza batzuetako isiltze-aldizkatze eta komunztadura-aldizkatzearen arteko lotura aztertuko dugu (5.2.2. atala).

5.2.1. E-kasu/Komunztadura Hatsarrea izenaren eremuan

Isil daitezkeen DSek e-kasua jasotzen dutelako hipotesiaren aldeko argudio argiena 4. kapitulan finkatu dugun E-kasu/Komunztadura Hatsarretik dator:

(8) *E-kasu/Komunztadura Hatsarrea:*

Komunztadura eragiten duen DS batek e-kasua jaso du.

Hatsarre honekin, komunztadura-morfologia ikusi bezain laster, hau eragiten duen DSak e-kasua jasotzen duela ondorioztatzen dugu. Ikus ditzagun berriz ere 2. kapitulan eman adibideak:

(9)	i magagu-nñiha [e]	<i>Txamorroa</i>
	ART jantzi-3pl	(Chung, 1998: 148)
	‘haien jantziak’	
(10)	a [e] kalap-unk	<i>Hungariera</i>
	ART txapel-POSS.1pl	(Szabolcsi, 1994)
	‘gure txapelak’	
(11)	[e] rao-[i]tshénΛ wa-hák-hser-e’.	<i>Mohawker</i>
	3sgM-animale FACT-3sgM/1sg-ehiz-PUNC	(Baker, 1996: 258)
	‘Haren animalia atzetik ibili zait.’	
(12)	ī-āuh [e]	<i>Nahuatl</i>
	3sg-ur	(Launey, 1981: 90)
	‘haren ura’	

- (13) xiricon [e] *Wari'*
 etxe.3sgM (Everett eta Kern, 1997: 183)
 'haren etxea'
- (14) u-naj [e] *Itzaj*
 3-etxe (Hofling, 2000: 183)
 'haren etxea'
- (15) [e] wasi-n *Hegoaldeko kitxua*
 etxe-3sg (Sánchez, 1996)
 'haren etxea'
- (16) [e] ñi ruka *Maputxea*
 1sg etxe (Baker, 2008: 116)
 'nire etxea'

Patroi bat azaleratzen da oso argiki: hizkuntza hauetatik jasotako adibide hauetan guztietan morfema bat dago, DS konplexuaren «burua» denari atxikitzen zaiona tipikoki (hots, jabetza adierazten duenari), eta jabe DSaren arabera jokatzeko dena pertsona eta batzuetan numeroan eta/edo generoan²⁰³. E-kasu/Komunztadura Hatsarrea dela-eta, hizkuntza hauetako jabe DSek e-kasua jasotzen dutela ondorioztatuko dugu. Bestalde, lan honetarako aztertutako jabe-jabetza komunztadurako 19 hizkuntzetan, bakar batean ere ez dago ondoko patroia: jabe-komunztadura eduki arren jabe-isiltzea ez baimendua²⁰⁴. Hau da, ez da frantsesezko edo ingelesezko subjektuekin bezala gertatzen, hauetan komunztadura egon arren, ez baita subjektu-isiltzerik. Ondoko inplikazio-harremana daukagu beraz:

- (17) Jabe-jabetza komunztadura dagoenean, jabea isil daiteke.

Bestela erranik, ikuspegi deskriptibo batetik, jabe-jabetza komunztadura ego-teak automatikoki jabe-isiltzea posible izatea inplikatzeko du. AI baldintzak iragarriko litzuzkeen datuak ditugu hemen: komunztadura-morfologia eragiten duten testuinguru sintaktikoetan DSak isil daitezke. Emaizta hau zuzen-zuzena da, baina ez du behar bada asebetetzen: nola dakigu egiazki E-kasu/Komunztadura Harremanak direla isiltzea posible egiten dutenak, eta ez hizkuntza hauen ezaugarri idiosinkratiko bat? Ondoko atalean, 4.3. atalean egin bezala, hizkuntza batzuetan ikus

203. Hungarieraz, izenordainak ez diren jabeek ez dute komunztadurarik eragiten (ikus Den Dikken, 1999; Csirmaz, 2006). Hau bezalako kasu berezien azterketa etorkizunerako uzten dut, hemen gure xedea patroia orokorraren azalpen bat ematea baita, eta hein horretan hungarieraren datuak nahi bezalakoak baitira: jabe-komunztadura eta jabe-isiltzea batera doaz. Interesgarria litzateke, hala ere, izenordainak ez diren DSak isil ote daitezkeen ikustea (nahiz eta izenordain eta DS-konplexuen isiltzea bereiztea ez den lan erraza; ikus 3.4.2.b. atala).

204. Orokorpen horrek Siewierskaren (1999) lan tipologikoaren emaitza dakar gogora: hizkuntzaz hizkuntza, komunztadura eragiten duten osagarri DSak isil daitezke.

daitezkeen egitura-aldizkatze batzuk aztertuko ditugu. Egitura-aldizkatze horietan jabea isiltzeko ahalmena ere aldizkatzen da bai eta, argudiatuko dugunez, e-kasu ezartzea ere.

5.2.2. Egitura-aldizkatzeak

Komunztaduraren eta isiltzearen arteko lotura egiazki biziki sendoa dela erakusten duten hizkuntzak daude. Horien artean, kitxua hizkuntza hego-amerikarra eta txamorro, boumaa fijiera eta palauera hizkuntza austronesiarrak daude. Lau hizkuntza horiei arreta berezia emanen diegu hemen.

Kitxuazko dialekto gehienetan, eta aipatu hizkuntza austronesiarretan, jabeak isil daitezke, eta jabe-jabetza komunztadura azaleratzen da: goian deskribatutako hizkuntzen kategorian sartzen dira. Haatik, hizkuntza hauetan bi ezaugarri hauek ez dira arras orokortuak. Alde batetik, kitxuaren dialekto batean, inbabura kitxuan, ez da ez jabe-isiltzerik, ez jabe-jabetza komunztadurarik (Cole, 1985; Hermon, 1985). Hau (26)n ikus daiteke (konparatu hegoaldeko kitxuako datuekin, (19)n errepikaturik)²⁰⁵:

(18) a. Juzi-paj warmi
Juzi-GEN emazte
‘Juziren emaztea’
b. *[e] warmi
emazte
‘haren emaztea’	<i>Inbabura kitxua</i>
(Cole, 1985: 115)
(19) a. Maria-q wasi-n
Maria-GEN etxe-3sg
‘Mariaren etxea’
b. [e] wasi-n
etxe-3sg
‘haren etxea’	<i>Hegoaldeko kitxua</i>
(Sánchez, 1996)

Gisa berean, kontraste berdina aurkitzen da aipatu hizkuntza austronesiarretan, baina aldi honetan hizkuntza bakoitzaren baitan. Txamorroz, boumaa fijieraz eta palaueraz, jabe DSak ez du beti komunztadura eragiten: kasu horietan morfema berezi batekin agertzen da, *lokailu* deituko duguna hemen eta *L*-rekin glosatuko (ikus ere A3 eranskina). Konparatu (20)-(22)n (a) adibideak, komunztaduradunak, eta (b) adibideak, lokailudunak:

205. Kapituluaren hasieran eman euskarazko adibidean bezala, izarrak hemen jabe isileko DSa ezinezkoa dela adierazten du.

- (20) a. i salappi'-ñiha i famalao'an *Txamorroa*
 ART diru-3pl ART emakume (Chung, 1998: 31)
 'emakumeen dirua'
- b. i kareta-n Carmen agäga'
 ART kotxe-L Carmen gorri (Chung, 1998: 47)
 'Carmenen kotxe gorria'
- (21) a. a liga-na a gone.yalewa yai *Boumaa fijiera*
 ART esku-3sg ART neska gazte hau (Dixon, 1988: 121)
 'neska gazte honen eskua'
- b. a liga-i gone.yalewa yai
 ART esku-L neska gazte hau (Dixon, 1988: 123)
 'neska gazte honen eskua'
- (22) a. a 'ole'es-el a Marta *Palauera*
 ART arkatza-3sg ART Martha (Georgopoulos, 1991: 53)
 'Martharen arkatza'
- b. a buk er a 'ekabi
 ART liburu L ART neska (Georgopoulos, 1991: 31)
 'neskaren liburua'

Gogoratu orain 4. kapituluko A eranskinean proposatu genuen orokorpena:

- (23) *E-kasu aldizkatzeen gaineko orokorpena («komunztaduradun» hizkuntzak):*
 E-kasu ezartze-aldizkatze egituretan, e-kasua jasotzen duten DSek komunztadura eragiten dute beti.

Aipatu hizkuntzetan daukagun komunztadura-aldizkatzea 4.3. atalean eta A eranskinean aztertu euskarazko zehar-osagarriarekin edo txewera eta palauerazko osagarri zuzenekin geneukan komunztadura-aldizkatzea bezalakoa da. Horrela, A eranskinean egin bezala, (23)ko orokorpena lan-hipotesi gisa erabiliz, komunztadura-aldizkatzearekin batera e-kasu ezartze-aldizkatzea dagoela aintzat hartuz gero, (20)-(22)ko (a) adibideetan jabeak e-kasua daukala eta (b) adibideetan ez daukala onartu beharko genuke. AI baldintza dela-eta, ondorio horrek iragarpen argi bat egiten du: komunztadura dagoen kasu horietan jabea isildu ahal izatea espero genuke eta lokailudun kasuetan isiltzea ezinezkoa izan beharko litzateke. Iragarpenaren lehen partea betetzen dela badakigu: komunztadura-morfologia azaleratzen denean (goiko (a) adibideetan) jabea isil daiteke. Hau (24)n itxuratua da hiru hizkuntzatan:

- (24) a. Agupa' i kumpliaños-ña [e] *Txamorroa*
 bihar ART urtemuga-3sg (Chung, 1998: 31)
 'Bihar haren urtemuga da.'
- b. a liga-na [e] *Boumaa fijiera*
 ART esku-3sg (Dixon, 1988:121)
 'haren eskua'
- c. a 'ole'es-em [e] *Palauera*
 ART arkatz-2sg (Georgopoulos, 1991: 53)
 'zure arkatza'

Inportanteki, iragarpenaren bigarren partea ere betetzen da: lokailu bat dagoen kasuetan, jabea ezin da isildu, ez txamorroz (Chung, 1998: 49), ez boumaa fijieraz (Dixon, 1988: 36), ez eta palaueraz ere (Georgopoulos, 1991: 31). Horrek, gainera, erakusten du jabe-isiltzea ez dela hizkuntza jakin batzuen ezaugarri idiosinkratikoa: JIHetan ere jabeak ezin dira modu «librean» isildu.

Laburbilduz, kitxuz eta aipatu hiru hizkuntza austronesiarretan, komunztadura dagoenean jabeak isil daitezke, baina komunztadurarik ezean, isiltzea ezinezkoa da. Honenbestez, AI baldintzak (23)ko orokorpenarekin batera, isiltzearen datuak zuzen-zuzenean azaltzeko modua eskaintzen du: komunztadurarik eragiten ez duten testuinguruetan jabeak ezin dira isildu ez dutelako e-kasurik jasotzen. Azpimarratu behar da maila honetan, hipotesi hau espekulatiboa dela (23)ko orokorpen deskriptiboa «arau» mailara igotzea eskatzen baitigu. Hala ere, ondoko azpiatalean ikusiko dugunez, m-kasuaren azterketak ere hizkuntza hauetan e-kasuaren ezarketan asimetriak daudela iradokitzen du.

Terminologiari buruzko ohar labur bat egin behar da aitzina segitu aurretik. Hemen ikusi datuek hizkuntzen baitan jabe-isiltzearekiko aldakortasuna egon daitekeela erakusten dute, batzuetan isiltzea baimenduz eta besteetan debekatuz. Honenbestez, jabe-isiltzearen fenomeno ez da hizkuntzaz hizkuntza banatua, baizik eta egituraz egitura: testuinguru sintaktiko batzuetan jabea isil daiteke, bestetan ez. Horrela, bada, ezin dugu *jabe isil hizkuntzez* vs *jabe isilik gabeko hizkuntzez* mintzatzen segitu: *jabe isil egitura* (JIE) vs *jabe isilik gabeko egitura* (JIGE) terminoekin jarraituko dugu (oroit ondorio berera iritsi garelara 3. kapituluaren perpaus mailako argumentu-isiltzeari dagokionez.)

5.3. KASU-MORFOLOGIA

Atal honetan, kasu-morfologia eztabaidatuko dugu. Horretarako, 4. kapituluaren geu-reganatu dugun Kasu Teorian definitutako m-kasuaren izaera kontuan hartu beharko dugu. Oroit m-kasua hainbat faktoreren mende dagoela; hots, e-kasua ez da m-kasua determinatu dezakeen eragile bakarra. Baina subjektuak edo osagarriak

Has gaitezen muin fonologikorik gabeko m-kasua daukaten jabe DStako JIE-ekin. Gure azterketan, multzo honetan sartzen diren egiturak hungariera (Szabolcsi, 1994), txamorroa (Chung, 1998), mohawkera (Baker, 1996), nahuatl (Launey, 1981), wari' (Everett eta Kern, 1997), itzaj (Hofling, 2000), jakalte (Craig, 1977), tzotzil (Aissen, 1996), tzutujil (Dayley, 1985), kipea kiriri (Larsen, 1984) eta evenki (Nedjalkov, 1997) hizkuntzetakoak dira. Preseski, hizkuntza hauetan guztietan, subjektuek ere m-kasu nuluua daukate (eta askotan osagarriek ere). Hungarierarekin itxuratzen dut hau (26)-(27)n.

- (26) János-ø keresi Marit *Hungariera*
 Janos-NOM bilatu Mari.AKUS (Kiss, 2002: 2)
 'Janosek Mari bilatzen du.'
- (27) a János-ø kalap-ja-i-ø
 ART Janos-NOM txapel-POSS-pl-3sg (Szabolcsi, 1994)
 'Janosen txapelak'

(26)n perpaus oso bat daukagu eta (27)n egitura nominal bat. Lehenean, *János* subjektuak nominatibozko marka isila dauka. Paraleloki, bigarrenean jabea den DSak marka isil bera dauka. Azpimarratzekoa da gainera euskara bezala, hungariera kasu-deklinabide aberatseko hizkuntza dela. Ohargarria da beraz m-kasu berezirik ez izatea jabetza adierazteko²⁰⁶. Honenbestez, hungarieraz eta zerrendatu hizkuntza hauetan guztietan m-kasu nuluua e-kasu subjektiboa gauzatzen duen kasua izaki, jabeengan ere m-kasu nuluua azaltzeak hauek ere e-kasua jasotzen dutela iradokitzen du.

Ondotik, bigarren hizkuntza multzoan jabe DSak ageriko marka batekin azaleratzen dira²⁰⁷. Haien artean bi motatakoak bereiz daitezke. Lehen motako hizkuntzetan, jabeak daraman marka subjektuan gauzatzen dena bezalakoa da. Hau eskimo-aleut familiako inuktitut (Kanadako barietatean (Johns, 1992) eta mende-baldeko groenlandiera barietatean (Fortescue, 1984)) eta yup'ik (Mithun, 1999)

206. Hungarieraz batzuetan datiboaren forma duen morfema batekin gauzatzen dira jabeak. Ikus Szabolcsi (1994) eta Den Dikken (1999) eztabaida baterako.

207. *World Atlas of Language Structure* munduko hizkuntza-egituren atlasean (Haspelmath-eta 2005) zerrendatutako jabe-jabetza komuntzadura daukaten 100 hizkuntzetatik 22tan jabeak «[kasu-] markatuak» direla erraten da. Baina dirudienez m-kasu nulu eta kasurik ez nozioen definizioen arteko nahasketa bat dago, 22 hizkuntza horietarik bitan gutxienez (evenki (Nedjalkov 1997) eta kipea kiriri (Larsen 1984)) jabea m-kasu nuluarekin gauzatzen baita. Bestalde, 22 hizkuntza horietarik bat grekoa da; hizkuntza horretan, ordea, ez da jabe-jabetza komuntzadurarik, beraz ez litzateke 100 hizkuntza-tako multzo horretan sartu beharko ere. Argitasun horiek ekarririk beraz (eta evenki eta kipea kiriri-rekin egin bezala beste nahasketa batzuk egon liratekeela kontuan hartuz), eta gure terminologia erabiliz, atlasean jabe-jabetza komuntzadura erakusten duten 99 hizkuntzetatik 20tan gehienez jabeak ageriko m-kasu batekin gauzatzen direla erranen genuke.

hizkuntzen kasua da: jabeak eta subjektuak «ergatibo-marka» batekin azaleratzen dira (marka hori batzuetan «erlatibo-marka» izendatzen da)²⁰⁸:

- (28) Jaani-up taku-ja-a-nga. *Inuktitut*
 Jaani-ERG ikus-IRAG-3sg.1sg (Johns, 1992: 68)
 ‘Jaanik ikusi ninduen.’
- (29) Jaani-up nasa-a
 Jaani-ERG txapel-3sg
 ‘Jaaniren txapela’
- (30) Angute-m tuqute-llnu-a-a. *Yup’ik*
 gizon-ERG hil-IRAG-IND.TR-3sg.3sg (Mithun, 1999: 234)
 ‘Gizonak hil du.’
- (31) ... kuig-em aki-a-ni
 erreka-ERG bestalde-3sg.3sg-LOK (Mithun, 1999: 139)
 ‘... errekaen bestaldean’

Hizkuntza hauetan, jabeai atxikirik agertzen den m-kasua perpau-mailan argumentu diren DSengan aurkitzen den m-kasua da. Paralelotasun honek jabeek ere e-kasua jasotzen dutela iradokitzen du. Bigarren motako hizkuntzek ez dute orain arte ikusitakoek bezain ebidentzia argia ematen. Hizkuntza hauetan, jabe DSetako m-kasua ez da perpau nagusietako subjektuengan (edo osagarriengan) azaleratzen dena bezalakoa, baizik eta «genitiboa» izendatzen dena. Hau turkiera eta finlandiera hizkuntzetan ikus daiteke:

- (32) [Hasan-in kitab-in-i] kaybet-ti-m. *Turkiera*
 Hasan-GEN liburu-3sg-AKUS galdu-IRAG-1sg (Kornfilt, 1997: 265)
 ‘Hasanen liburua galdu dut.’
- (33) Pekka näkke [minu-n ystävä-ni] *Finlandiera*
 Pekka ikus.3sg ni-GEN lagun-1sg (Tovoinen, 2000: 581)
 ‘Pekka nire laguna ikusten du.’

208. Bittner eta Halek (1996) azpimarratzen dute oro har, hizkuntza ergatibo askotan jabe D_{Sa} ere ergatiboarekin markatzen dela. Orokorpen honek ez du hala ere eragin handirik hemen egiten ari garenarengan, egin beharreko lehen pausoa subjektu ergatiboak e-kasua jasotzen duen ala ez zehaztea baita. Adibidez, Bittner eta Halek, inuktitutarekin batera, malgaxea multzo horretan sartzen dute. Guretzat, ordea, malgaxez ardatz D_{Sa} ez den kanpo-argumentuak ez du e-kasua jasotzen (4.3.2. atala). Honenbestez, jabe DSak kanpo-argumentu hauek bezalakoak baldin badira, ez dugu ondorioztatuko e-kasua jasotzen dutenik. Ohar inuktitut eta yup’ik hizkuntzekin arazo hau ekiditen dugula, (28) eta (30)ko adibideek erakusten duten bezala, subjektu ergatiboak komunztadura eragiten baitu, eta E-kasu /Komunztadura Hatsarrea dela-eta, horrek e-kasua jasotzen dutela erakusten baitu.

Haatik, turkiera eta finlandierazko kasu genitiboaren azaleratzea ez da bakarrik jabe DSetara mugatua: testuinguru batzuetan, subjektuengan agertzen da. Hau «mendeko perpaus nominalizatuak» deitzen diren testuinguruetan ikusten da turkieraz (34), eta aditz jakin batzuekin finlandieraz (35) (bai eta beste egitura batzuetan ere: ikus Vainikka, 1993; Koskinen, 1998):

- (34) Ben [kız-ım-ın viski-yi iç-me-sin]-e razı ol-du-m.
ni alaba-1sg-GEN whisky-AKUS edan-GER-3SG-DAT onar-IRAG-1sg
'Nire alabak whiskya edatea onartu nuen.' *Turkiera* (G&K, 1981: 118)
- (35) Minu-n täyty-y kirjotta-a väitöskirja-a. *Finlandiera*
ni-GEN behar-3sg idatz-INF tesi-PAR (Koskinen, 1998: 99)
'Tesi bat idatzi behar dut.'

Azpmarratzekoa da subjektu genitibo hauek estatus berezia daukatela kontsideratzen dela. Horrela, turkierazko genitiboazko subjektuek, George eta Kornfilt (1981) eta Kornfilt (2002) lanetan argudiatzen denez besteak beste, e-kasua jasotzen dute. Gisa berean, finlandieraz genitiboazko subjektuek e-kasua jasotzen dutela onartua da oro har (ikus Koskinen (1998) eta Holmberg eta Nikanneren (1993) bildumako artikuluak)²⁰⁹. Hala baldin bada, erran daiteke e-kasua jasotzen duten subjektu batzuk genitiboan gauzatzen direla hizkuntza hauetan. Honenbestez, jabe genitiboek, e-kasua jasotzen duten subjektu batzuen moduko jokamolde morfologikoa erakusten dute. Hau da, bien arteko paralelotasun orokor bat dago berriz ere.

Oro har, beraz, jabeak m-kasu nulu batekin edo gauzatutako kasu-marka batekin ager daitezen, m-kasu hori betiere perpaus-mailan e-kasua jasotzen duen DS batena bezalakoa da. Honenbestez, m-kasu hori e-kasu baten gauzatzea dela erratea ez da funtsik gabekoa. Ondoko atalean, orain, azterbide hau sendotzen duten datuak ikusiko ditugu.

5.3.2. Egitura-aldizkatzeak

JIE vs JIGE pare minimoak eraikitze eta konparatzeko aukera ematen dutenez, erran dugu kitxuaren dialektoek eta txamorro, boumaa fijiera eta palauera hizkuntza austronesiarrek —hots, bi jabetza-egitura dauzkaten hizkuntzek— lanabes paregabea eskaintzen dutela jabe mota bakoitzak dituen jokamoldeak

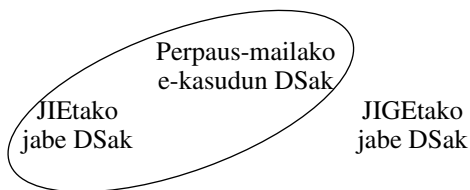
209. Finlandieraren kasua turkierarena baino pixka bat konplikatuagoa da, genitiboa argiki e-kasurik jasotzen ez duten elementuengan ere agertzen baita. Adibidez, adjektiboen modifikatzaileengan azaleratzen da:

(i) erityisen kaunis *Finlandiera*
berez.1sg-GEN eder (Vainikka, 1993: 134)
'bereziki eder'

Genitiboaren izaera bikoitz honek gure argudioa nolabait ahultzen du, beraz, DS barruko jabea ez den osagai bat genitiboz markatua delarik ez baita baitezpada e-kasuduna

aztertzeko. Jarraian, aldizkatze hauetan gorago aurkeztu (25) eskema (hemen (36) gisa errepikaturik), JIE-en kasu-morfologia subjektu/osagarriena bezalakoa dela dioena, bete-betea gauzatzen dela ikusiko dugu.

(36) Kasu-morfologia:

a. *Kitxua*

Has gaitezen kitxuarekin. Bai hegoaldeko kitxuaz (JIE) bai eta inbabura kitxuaz (JIGE) ere jabeak m-kasu genitiboarekin azaleratzen dira:

- (37) Maria-q wasi-n *Hegoaldeko kitxua*
 Maria-GEN etxe-3sg (Sánchez, 1996)
 ‘Mariaren etxea’
- (38) Juzi-paj warmi *Inbabura kitxua*
 Jose-GEN emazte (Cole, 1985: 115)
 ‘Joserren emaztea’

Bi dialektoetan morfologia bera aurkitzea gure hipotesiaren ikuspegitik harrigarria da, hegoaldeko kitxuaz jabeek e-kasua jasotzen duten arren, inbabura kitxuaz e-kasurik jaso gabe gelditzen direla argudiatzen ari baikara. Baina dialekto bakoitzean genitibo horren atzean dagoen sintaxia desberdina dela iradokitzen duten datuak daude.

Ikusiko dugunez, perpaus-mailan genitiboaren «azpian» e-kasudun DS bat egon daiteke hegoaldeko kitxuaz, baina ez inbabura kitxuaz. Hegoaldeko kitxuaz, mendeko perpaus jokatueta («nominalizatuak» deitu ohi dira) subjektua genitiboan gauzatzen da (39), eta inbabura kitxuaz nominatiboan (m-marka nulua) (40):

- (39) [Xwan-pa hamu-na-n-ta] yacha-ni. *Hegoaldeko kitxua*
 Juan-GEN etor-NMLZ-3sg-AKUS jakin-1sg (Lefebvre eta Muysken, 1989: 17)
 ‘Badakit Juan etortzekoa dela.’
- (40) [Maria-ø kay-pi ka-j-ta] ya-ni. *Inbabura kitxua*
 Maria-NOM hemen-LOK izan-NMLZ-AKUS pentsa-1sg (Hermon, 1985: 23)
 ‘Maria hemen dela pentsatzen dut.’

Nominatiboa, bestalde, bi hizkuntzetan perpaus nagusietako subjektuek hartzen duten m-kasua da. Mota bakoitzeko m-kasuaren banaketa (41)eko taulan itxuratzen da:

(41)

	<i>Jabe DSak</i>	<i>Mendeko perpausetako subjektuak</i>	<i>Perpaus nagusietako subjektuak</i>
<i>Hegoaldeko kitxua (JIE)</i>	Genitiboa	Genitiboa	Nominatiboa
<i>Inbabura kitxua (JIGE)</i>	Genitiboa	Nominatiboa	Nominatiboa

Perpaus nagusietako subjektua nominatiboa denez bi dialektoetan (hau da, m-kasu nulua daukate), nominatiboarekin azaleratzen dena e-kasua dela aintzat har dezagun, tradizioari jarraiki. Honenbestez, inbabura kitxuazko mendeko perpausetako subjektuek e-kasua jasotzen dutela erran dezakegu. Ondotik, Lefebvre eta Muyskenek (1989) argudiatzen dutenez, hegoaldeko kitxuazko mendeko perpausetako subjektu genitiboek e-kasua jasotzen dute. Ondorio berera eramaten gaitu E-kasu/Komunztadura Hatsarreak, mendeko perpausoko subjektuak komunztadura eragiten baitu (39)n. Hots, (39)n morfologikoki genitibo-marka dena, syntaxian e-kasua da; gorago deskribatutako turkieraren patroia berdintsua daukagu. Inbabura kitxuaz, aldiz, perpausaren eremuan ez daukagu genitiboan gauzatzen den e-kasurik (Cole, 1985; Hermon, 1985). Honenbestez, hegoaldeko kitxuaz jabeek daramaten genitibo-kasua perpaus-mailako subjektu batzuek daramatena bezalakoa da eta inbabura kitxuaz ez. Hau da, (36)ko eskema daukagu bete-betean: m-kasuari dago-kionez JIE dialektoko jabe isilak subjektuekiko paraleloak dira eta JIGEtakoak paralelotasun horretatik kanpo gelditzen dira.

b. Txamorroa

Kitxuaren ondotik, txamorroak ere bi jabe moten kasu-markatzeen arteko banaketa modu interesgarrian itxuratzen du. Subjektu, osagarri eta JIEtako jabe DSek guztiek, pertsona-izenak direnean, *si* m-kasua daukate (Chung, 1991, 1998):

- (42) a. Ha-li'i' **si** Juan i pätgun lahi. *Txamorroa* (subjektua)
 INFL-ikus **si** Juan ART haur ar (Chung, 1998: 22)
 'Juanek mutila ikusi du.'
- b. i haga-ña **si** Rita *Txamorroa* (JIE)
 ART alaba-3sg **si** Rita (Chung, 1998: 49)
 'Ritaren alaba'

Beste jabeek, berriz, lokailuaren bitartez agertzen direnek, ez dute *si* kasu-markarik (Chung, 1991, 1998):

- (43) i haga-n Rita *Txamorroa* (JIGE)
 ART alaba-L Rita (Chung, 1998: 49)
 'Ritaren alaba'

Txamorroz ere, beraz, JIEtako jabeak subjektuekin biltzen dira m-kasuari dagokionez. JIGEtako jabeen jokamoldea, aldiz, bestelakoa da.

c. *Boumaa fijiera*

Palaueraz eta boumaa fijieraz ez da kasu-morfologiarik gauzatzen; ezin ditugu, beraz, bi egiturak zuzenean konparatu kitxua eta txamorroarekin egin bezala. Hala ere, kasuaren efektuak zeharka ikus daitezke. Has gaitezen boumaa fijierarekin. Hizkuntza honetan, subjektu eta osagarriak ezin daitezke artikulurik gabe agertu (Dixon, 1988: 114-116):

- (44) a. era la'o **a** gone. *Boumaa fijiera* (subjektua)
 3pl joan ART haur (Dixon, 1988: 33)
 'Haurrak badoaz.'
- b. au rai-ca **a** gone. *Boumaa fijiera* (osagarria)
 1sg ikus-TR ART haur (Dixon, 1988: 34)
 'Haurra ikusten dut.'

Nahiz eta honen arrazoia zein den ez dakigun, orokorpen hori ez da bestelako DS guztietara hedatzen (Dixon, 1988), beraz, aintzat har dezagun e-kasuak inposatutako baldintza baten ondorioa dela, (45)en gisako zerbait.

- (45) Boumaa fijieraz, artikuludun DSek bakarrik jasotzen dute e-kasua.

Orain, hizkuntza honetako JIE eta JIGEak konparatzen baldin baditugu, ondoko banaketa agertzen da: JIEtako jabeak artikulua behar du halabeharrez, eta JIGEtakoa artikulurik gabe egon behar da halabeharrez (Dixon, 1988: 124):

- (46) a. a liga-na **a** gone.yalewa yai *Boumaa fijiera*
 ART esku-3sg ART neska gazte hau (Dixon, 1988: 121)
 'neska gazte honen eskua'
- b. a liga-i gone.yalewa yai *Boumaa fijiera*
 ART esku-L neska gazte hau (Dixon, 1988: 123)
 'neska gazte honen eskua'

Boumaa fijieraz ere, beraz, JIEtako jabe DSek perpaua-mailako argumentuen jokabide bera dute (artikuluaren beharra), eta JIGEtakoek ez.

d. *Palauera*

Palauerarekin buka dezagun atala. Hizkuntza honetan, perpaua-mailan ez dago marka bereizgarriarik argumentuetan: ez kasu-markarik, ez boumaa fijieraz bezalako baldintzarik. Aldiz, kontrakoa aurkitzen da: argumentu ez diren elementuak lokailu batek markatzen ditu.

- (47) Ke-mle [er tia] [er oingerang]? *Palauera*
 R.2sg-etor L hemen L noiz (Georgopoulos, 1991: 27)
 ‘Noiz etorri zara hona?’

(47)n bi denbora- eta leku-adjuntu ditugu. Baina oroit, 4.4.3. atalean ikusirik, barne-argumentua ere lokailuak markaturik ager daitekeela:

- (48) Ak-umes [e] [er kau]. *Palauera*
 1sg-ikus L zu (Georgopoulos, 1991: 43)
 ‘Ikusten zaitut.’

Ikusi genuenez, lokailudun barne-argumentuek ez dute komunztadurarik eragiten eta ezin dira isildu (49), beste barne-argumentuak ez bezala (50). Horrek, lokailudun osagarri zuzenak e-kasurik gabeak direla erakusten duela argudiatu genuen.

- (49) *Ak-umes [e] [e]. *Palauera*
 1sg-ikus (Georgopoulos, 1991: 43)
 ‘Ikusten zaitut.’

- (50) Ak-ultir-au [e] [e].
 1sg-maite-2sg
 ‘Maite zaitut.’

Kontraste hau, jabe-isiltzearekiko ikusi duguna bezalakoa da, ondoko patroia baitugu hizkuntza honetan: «Jabe izenordainki bat burua harekin jotzen denean isiltzen da, eta preposizioaren [lokailuaren] osagarri denean gauzatzen da» (Georgopoulos, 1991: 31)²¹⁰. Honenbestez, palaueraz, isil daitezkeen jabe DSeK, subjektuek eta e-kasua jasotzen duten osagarriek bezalako jokamoldea dute, eta isildu ezin daitezkeenek e-kasua jasotzen ez duten DSeK ez bezalakoa. Honenbestez, datu hauek isil daitezkeen jabe DSen berezitasuna e-kasua jasotzean datzala iradokitzen dute²¹¹.

5.3.3. Behin-behineko ondorioak

Kasu-morfologiari buruzko atal honetan, jabe-isiltzea daukaten hizkuntzetan jabeen gauzatze morfologikoa aztertuz, AI baldintza eremu nominalera ere heda-

210. «A pronoun possessor is silent in case the head agrees with it, and overt when it is object of the preposition» (Georgopoulos, 1991: 31).

211. Egin litekeen beste hipotesi bat da lokailua preposizio bat dela (Georgopoulosek (1991) berak «preposizio» izendatzen du gainera). Horrela, (34)ko adjuntuak DSak ez, PSak lirateke. Hipotesi honen kontrako argumentu bat ematen du haatik Nugerrek (2008), lokailuaren banaketak jasaten dituen ‘bizidun’ edo ‘gizaki’ bezalako balioen arabera murriztapenak direla-eta: murriztapen horiek DSei aplikatzen zaizkie bakarrik.

tzen dela argudiatu dut. Horrela, hizkuntzaz hizkuntza JIEtako jabeak morfologikoki perpauz-mailako subjektuak (edo/eta osagarriak) bezala gauzatzen direla ikusi dugu, eta JIGEetakoak ez bezala. E-kasuak m-kasuarenganako eragina duen heinean (ikus 4. kapitulua), patroi horrek JIEtako jabeek —JIGEetakoek ez bezala— e-kasua jasotzen dutela iradokitzen duela argudiatu dut.

Interesgarria da ikuspegi morfologikotik e-kasua jasotzen duten jabeek perpauz-mailako subjektuekin eite handia dutela ikustea. Kasu hauetan, eremu nominala eta perpauzaren eremua aski paraleloak direla agertzen da. Interesgarria da ere, DSaren sintaxiari buruzko literaturan eragin handia eduki duen DS/InflS (edo DS/KonpS) paralelismoaren hipotesia, jabe-isiltzea eta komunztadura daukaten hizkuntzetan oinarriturik (hungariera, yup'ik, turkiera, etab.) bultzatu dela dakigunean (ikus batez ere Szabolcsi (1984, 1994) eta Abney (1987)). Ikuspegi horretatik, beraz, gure lana ikerlerro horren ildoan koka daiteke.

Hala ere, ikerlerro horrekiko desberdintasun garrantzizko bat daukagu. Hipotesi bat orokortua dago aipatutako DSaren sintaxiari buruzko lan hauetan eta sintaxian oro har (gehienetan inplizituki, baina ez halabarrez: ikus Chomsky, 2001; Sigurðsson, 2004), hizkuntza guztietan perpauzaren sintaxia nolabait berdina dela aintzat hartzen duena (hipotesi unibertsalista). Gure lanean, ordea, e-kasu ezartzea «hautazkoa» den operazioa da; hau da, buru batzuek [Kasu: bai] tasuna daukate, besteek ez, eta haien arteko banaketa oso desberdina izan daiteke hizkuntza batetik bestera. Hori dela-eta, hizkuntza edo testuinguru sintaktiko batzuetan ez dugu DS/InflS paralelotasunik aurkitzea espero. Preseski, paralelotasun eza ikusi dugu JIE/JIGE aldizkatzea dagoen hizkuntzetako JIGEetan, hauetan ez baita ez komunztadurarik ez eta perpauz-mailan bezalako kasu-morfologiarik ere²¹². Orain, argudio hori bururaino eramateko, JIGE bakarrik daukaten hizkuntzetan ere paralelotasunik ez dela erakutsi behar dugu. Norabide hori hartuz, lan honetan bereziki interesatzen zaigun hizkuntza, euskara, aztergai hartuko dugu eta diseinatu dugun tipologian sartzen dela ikusiko dugu.

5.4. EUSKARA

Kapitulu hasieran euskarazko genitibo-marka kasu-marka dela aintzat hartu dugu. DSak izaki, euskarazko jabeak printzipioz DS-isiltzea jasan dezaketen osagaiak dira beraz. Baina, 2. kapituluan ikusi dugunez, hizkuntza honetan ez da jabe-isiltzerik. Hau da, gure tipologian euskarazko DSak JIGEak dira. Atal honetan, kapituluaren hasieran iradoki bezala, ezintasun hori AI baldintzaren bitartez azal daitekeela ikusiko dugu. Hots, euskaraz jabe DSak e-kasua jaso gabe gelditzen direla argudiatuko dut.

212. Gramatikaren arkitekturari buruzko kontu hauek 7. kapituluan eztabaidatuko ditugu berriz.

Lehenik eta behin, dakigunez, euskaraz ez da jabe-jabetza komunztadurarik. Hau da: ezin dugu E-kasu/Komunztadura Hatsarrearen bitartez erran jabeek e-kasua jasotzen dutenik. Hala ere, euskara komunztadura aberatseko hizkuntza izaki, komunztadura-morfologia faltak $\varnothing$ -KOMUNZTATZERik ez dela iradokitzen du.

Ondotik, kasu-morfologiari dagokionez, euskalki gehienetan, genitiboa DS barruko harremanetara mugatua da. Perpaus-mailako argumentuak ergatibo, absolutibo (m-kasu nulua) edo datiboarekin gauzatzen dira beti. Hau da, ez da turkieraz, finlandieraz edo hegoaldeko kitxuaz bezala genitiboarekin gauzatzen den subjekturik. Genitibo hau, beraz, ez da independenteki e-kasuarekin lotu dezakegun kasu-marka bat. Honenbestez, morfologiak ez digu e-kasua jasotzen dutela errateko arrazoirik ematen. Baina hori ez da arras egia. Ekialdeko euskalki batzuetan, genitiboak bigarren erabilera bat dauka, izen-sintagmatik kanpo: perpaus jokatugabe batzuetako osagarria markatu dezake, absolutiboarekin aldizkatuz (ikus Heath, 1972; Ortiz de Urbina, 1989; Artiagoitia, 2000; Duguine, 2010). Aldizkatze hori (51)n itxuratua da:

(51) Zerbait egin behar dugu [Jon/Jonen laguntzeko].

Absolutiboa e-kasua izaki, eta bi formak iduriz modu askean aldizkatzen direnez, baliteke DS genitibo honek ere e-kasua jasotzea (horixe da adibidez Artia-goitiak (2000) egiten duen gogoeta). Baina hipotesi hau dudagarria da, osagarri genitiboek e-kasurik jasotzen ez dutela iradokitzen duen ebidentzia baitago. Bi datu multzo aurkeztuko ditugu: lehena *irudi* aditza daukaten igoera-egituretan oinarritzen da, eta bigarrena, urruneko komunztadura-fenomenoan (argudiaketa sakonago baterako, ikus Duguine (prestakuntzan)).

Has gaitezen *irudi* aditzarekin gertatzen denarekin. Euskaraz, aditz hauekin, ondoko hau gertatzen da: DS bat perpaus txiki bateko «subjektu» gisa agertzen da, eta e-kasua perpaus nagusitik jasotzen du (honen froga, bertan eragiten duen komunztadura (52)-(53)). *Irudi* aditzaz, ikus Artiagoitia (2001); ikus ere Moro (1997)²¹³.

(52) Niri [Jon_i ergela] iruditzen $\varnothing_i$ -zait.

(53) [Zuk_i zintzoa] dirudi-zu_i.

Goiko adibideetan, perpaus txikiko absolutibozko eta ergatibozko subjektu DSek e-kasua jasotzen dute hurrenez hurren. Hau da, perpaus txikiaren baitan ez da e-kasu ezartzerik. *Irudi* aditzaren izaera dela-eta ondorioz, badakigu egitura hauetako perpaus txikiko subjektuak e-kasua jasotzen duela. *Irudi* aditzen analisi hau perpaus jokatugabeetara heda dezagun orain. (54)n ikus daitekeenez, *irudi*

213. Orain arte perpaus txiki egiturekin egin dugun bezala, makoek mendeko perpauseko θ -egitura adierazten dute. Garatu nahi dugun argudiorako, subjektua bertatik ateratzen den jakiteak ez du inportu.

aditzeko perpauza hau jokatugabea izan daiteke. Horrek, eremu jokatugabeetan ere e-kasua ezartzen dela erakusten du²¹⁴.

- (54) a. Zerbait egin behar dugu [haiei [Jon ergela] iruditzeke].
b. Zerbait egin behar dugu [[Jonek ergela] emateko].

Azter dezagun orain genitibozko osagarriek testuinguru honetan duten jokamoldea. E-kasua jasotzen baldin badute —eta testuinguru jokatugabeetan agertzen direnez— (54a)n absolutiboan den *Jon* DSa genitiboan gauzatzea posible izan beharko litzateke. Baina osagarri genitiboak erabiltzen dituzten hitzunen arabera, (55) ez da gramatikala:

- (55) *Zerbait egin behar dugu [haiei [Jonen ergela] iruditzeke].

Hots, mendeko perpauz jokatugabeak perpauz txikiko DSari e-kasua ematen dio, baina hau ezin da genitibozkoan gauzatu. Absolutibozko eta genitibozko osagarriak sintaktikoki baliokideak balira, ez litzateke (54a)-(55) bezalako asimetriarik egongo. Honenbestez, desberdinak direla ondorioztatu behar da. Badakigu perpauz nagusian *irudi* aditzak halabeharrez e-kasua ezartzen duela. Ondorioz, (63)ko perpauza txarra egiten duena hori dela ondorioztatu behar dugu: e-kasua jaso duen DS bat ezin dela genitibozko m-kasuarekin gauzatu. Hau da: perpauz jokatugabeetako absolutibozko DSek e-kasua jasotzen dute baina genitibozkoek ez²¹⁵.

Ondorio hau zuzena dela iradokitzen duen beste argudio bat komunztadurafenomenoetan jasotzen dugu. Euskalki batzuetan, KOMUNZTATZE-harremanak perpauzen mugak zeharkatuz egiten dira. Fenomeno hori *urruneko komunztadura* deitzen da. Kasu hauetan, perpauz nagusiko aditza mendeko perpauz jokatugabe bateko DS batekin jotatzen da (ikus Etxepare (2003, 2005) azterketa zehatz baterako). Urruneko komunztadura (56b)n itxuratua da: perpauz nagusiko aditz laguntzailea menpeko perpausko osagarri pluralarekin jotatzen da (plurallean).

- (56) a. [Nobela erromantikoak irakurtzea] gustatzen zaio.
b. [Nobela erromantikoak irakurtzea] gustatzen zaiz**kio**.

214. Ohar, honek, 3. kapituluaren errandakoa sendotzen duela: euskaraz, perpauz jokatugabeetan e-kasu harremanak daude.

215. Ohar ondorio horrek (i) eta (ii)ko perpauzak, morfologikoki soilik ez, sintaktikoki ere desberdinak direla esatera garamatzala. Hau da, (i)ko perpauz jokatugabea bakarrik dago kasu objektibo ezarle bat.

(i) Zerbait egin behar dugu [Jon laguntzeko].
(ii) Zerbait egin behar dugu [Jonen laguntzeko].

Urruneko komunztadura eragin dezaketen DSak osagarri zuzenak eta zehar-osagarriak dira bakarrik (Etxepare, 2005). Ohar ezen biak tipikoki e-kasua jasotzen duten DSak direla^{216,217}. Datu honek, 4. kapituluaren proposatu dugun hatsarre batekin bat egiten du bete-betean, E-kasu/Komunztadura Hatsarrearekin hain zuzen ere:

(57) *E-kasu/Komunztadura Hatsarrea:*

Komunztadura eragiten duen DS batek e-kasua jaso du.

Gauzak horrela, osagarri genitiboaren urruneko komunztadurarekiko jokamoldeak e-kasua jasotzen ote duen erakutsiko digu. Zortea dugu preseski, osagarri genitiboak dauzkaten euskalkiak urruneko komunztadura daukaten euskalkien parte baitira. Azter ditzagun, beraz, datuak. (58)n ikus daitekeenez, osagarri genitiboek, absolutiboek ez bezala, ezin dute urruneko komunztadurarik eragin (konparatu (56)rekin):

- (58) a. [Nobela erromantikoen irakurtzea] gustatzen zaio.
b. *[Nobela erromantikoen irakurtzea] gustatzen zaizkio.

Testuingurua numero-komunztadura eragin ahal izateko egokitua dutenean ere, beraz, perpaus jokatugabeetako osagarri genitiboek ez dute komunztadurarik eragiten²¹⁸. Genitiboazko eta absolutiboazko osagarrien arteko alde hau ezin da azaldu biek e-kasua jasotzen baldin badute. Honenbestez, honen jatorria e-kasu ezartzean dagoen asimetria izatea azalpen egokiena da.

Itzul gaitezen orain interesatzen zitzaigun kontura: euskarazko jabe genitiboaren kasuaren izaerara. Hemen ikusi ditugun datuek perpaus jokatugabeetako genitiboazko osagarriak e-kasurik gabeak direla erakusten dute²¹⁹. Honenbestez, jabe DSei atxikitzen zaien genitiboazko m-kasuak ez dauka paralelorik e-kasua jasotzen duen perpaus-mailako inolako DSrekin. Bestela erranik, gorago diseinatu dugun jabeen m-kasuaren tipologiaren eskeman (hemen (59) gisa errepikaturik), euskara JIGEekin bilduko genuke:

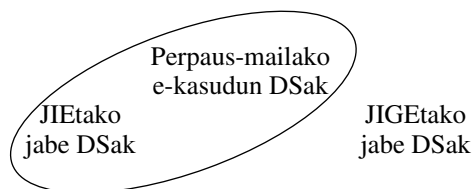
216. 3. kapituluaren ikusi dugu datiboazko DSek ez dutela halabeharrez e-kasua jasotzen, interesgarria litzateke, beraz, urruneko komunztadura eragin ote dezaketen ikustea. Ohar, hala ere, hau ariketa konplikatu litzatekeela, komunztadurarik ezean datiboazko DSak kasua jaso duen ala ez zehaztea zaila delako. Horrek gure gaitik urrunduko gintuzke, beraz, etorkizunerako ikergai utziko dugu.

217. Subjektu ergatiboek ezin dute urruneko komunztadurarik eragin, baina horren arrazoia independentea da: urruneko komunztadura bakarrik kontrol-egituretan egin daiteke (Etxepare, 2005), eta hauetan, definizioz, ezin da subjekturik gauzatu.

218. Heath (1972) antzeko datuak eztabaidatzen ditu.

219. Testuinguru honetan, Givón (1990) egiten duen ondoko orokorpena interesgarria da: «The less finite a clause is, the more likely are its subject and object arguments to lose their normal case-marking, and to be coded instead by genitive morphology» [perpaus bat jokatugabeagoa izan arau, aukera gehiago dago bere subjektu eta osagarri argumentuek normalean daukaten m-kasua galdu eta horren ordez genitibo morfologiak markatuak izateko].

(59) Kasu-morfologia:

Areago, gehi genezake jabeak euskaraz paralelotasun morfologikoa daukala perpausean e-kasua jasotzen *ez* duen osagarri mota batekin, hala nola genitibozko osagarriarekin. Genitibozko jabeek berek e-kasua jasotzen dutela nekez sinets genezake beraz.

Laburbilduz, datuek iradokitzen dute euskarazko genitibozko jabeak e-kasurik gabeak direla. Ondorio hau zuzena baldin bada, AI baldintzak euskarazko jabe DSen jokamoldearen berri ematen du: hauek ez dutenez e-kasurik jasotzen, ezin dira isildu.

5.5. ONDORIOAK

Kapitulu honetan, 3. eta 4. kapituluetan garatutako proposamena perpausaren eremutik izenaren eremura hedatu dugu. Nahiz eta zenbait puntutan oraindik garatu beharreko ikergaia den, irekitako pistek AI baldintza bide onetik doala iradokitzen dute. Erabili dugun ebidentzia E-kasu/Komunztadura Hatsarreari eta kasu-morfologiari lotutakoa izan da gehienbat.

Jabetzaren inguruko eztabaida hau bururatzeko, E-kasu/Mugida Hatsarreari buruzko bi hitz erran nahi nituzke. Kapituluaren hastapenean, erran dugu hatsarre hau ez genuela erabiliko, perpausaren eremuan ez bezala, izenaren eremuan mugida datuak determinatzea zaila baita. Hala ere, hemen txamorrozko datu batzuk aurkeztu nahi nituzke, zeren e-kasua jasotzen duten jabe DSak ere mugitzen direla iradokitzen baitute. Begira ondoko adibide pareei:

- (60) i mañe'lu-ña si Maria famalao'an *Txamorroa JIE*
 ART ahaide-3sg si Maria femenino (Chung, 1998: 47)
 'Mariaren ahizpak'
- (61) i mañe'lu-ña famalao'an si Maria *Txamorroa JIE*
 ART ahaide-3sg femenino si Maria (Chung, 1998: 47)
 'Mariaren ahizpak'
- (62) i kareta-n Carmen agäga' *Txamorroa JIGE*
 ART auto-L Carmen gorri (Chung, 1998: 47)
 'Carmenen auto gorria'

- (63) *i kareta-n agäga' Carmen
 ART car-L gorri Carmen
 'Carmenen auto gorria'

Txamorroa JIGE
 (Sandra Chung, k.p.)

(60)-(61) adibideetan, JIEtako jabe DSak modifikatzaile baten ezkerrean edo eskuinean ager daitezkeela ikus daiteke. (62)-(63)ko pareak, haatik, lokailudun jabeen jokamoldea desberdina dela erakusten du: ezin da modifikatzailearen eskuinean agertu; hots, izenaren eskuineko gunean izan behar da halabeharrez. Asimetria honek aurreko kapituluan bantu hizkuntzetan ikusi duguna dakar gogora, perpaus-mailan, e-kasurik jasotzen ez duten argumentuak aditzaren eskuinean, θ -gunean, gelditzen baitziren. Datuen arteko eite horrek iradokitzen du eremu nominalean ere e-kasuari lotutako mugida egon litekeela. Hori horrela balitz, AI baldintzaren aldeko beste ebidentzia genuke, mugida JIEtako —hots, jabe-isiltzea baimentzen duten egituretako— aukera bat litzatekeelako.

Ondoko kapituluan perpausaren eremura itzuliko gara berriro, oraino eztabai-datu ez ditugun argumentu-isiltzeari buruzko zenbait kontu —batez ere 2. kapitulu-
 luan aurkeztutakoak— nola azal litezkeen argitzeko.

6. Pertsona tasunean oinarritutako AI baldintza

Laugarren kapituluaren argumentu-isiltzea ondoko baldintzaren eskuetan dela argudiatu dugu:

(1) *AI baldintza (1. bertsioa)*: egiturazko kasua jasotako DSak isil daitezke.

Baina oroit gure hizkuntz ereduan e-kasua eta φ -KOMUNZTATZEA hertsiki lotuak direla, e-kasua jasotzea φ -KOMUNZTATZE operazioaren ondorio zuzentzat jotzen baita. Honenbestez, AI baldintzaren bertsio hau ondoko bestearekin —dei dezagun «AI baldintza alternatiboa»— zuzenean trukagarria da:

(2) *AI baldintza alternatiboa*: φ -KOMUNZTATZEA eragindako DSak isil daitezke.

Azken finean, bien artean erabakitze erabili dugun irizpidea, operazioak zertan eragiten duen ikustea izan da. Hau da: e-kasu ezarketak DSan eragiten du (kasu tasuna baliotuz) eta φ -KOMUNZTATZEA ez, honenbestez, intuitiboki logikoena da pentsatzea ezen baliotutako kasu tasunak FFri «ni naraman DSa isil daiteke» esaten diola. Baina baliteke kontrakoa izatea, eta Infl-ek «nik bezalako φ -tasunak dituen DSa ezaba dezakezu» esatea, adibidez. Eztabaida honek oso azalekoa dirudi, batez ere erabiltzen ditugun hitz ez-teknikoak ikusirik, baina ikusiko dugunez, ate berriak irekitzen ditu fenomeno hauek hobeki ulertzeko, eta azkenean argumentu-isiltzeari buruzko irakaspenak eta, hauekin batera, e-kasuaren eta komunztaduraren arteko harremanari buruzko irakaspenak ere emanen dizkigu.

Horrela, kapitulu honetan, AI baldintza egokitzen segituko dugu, hirugarren kapituluaren aurkeztu argumentu-isiltzearen tipologia osoaren berri emateko heinera heldu arte. Egokitzen hori (2)ko baldintza alternatiboak irekitzen dituen bideei segituz eraikiko dugu. Zehazkiago, pertsona (π) tasunean oinarritzen den ondoko baldintza proposatuko dut (3):

(3) *AI baldintza (azken bertsioa)*:

DS bat ezaba daiteke *bsb* π -tasun bera eta indize bera dauzkan buru batekin o-komando harreman batean baldin bada.

Horrela formulaturik, ikusiko dugunez, biziki emaitza interesgarriak emanen ditu AI baldintzak, zeren ia argumentu-isiltze fenomeno guztiaren berri eman ahal izanen baitu. Partikulariki, ikusiko dugunez, frantsesa edo alemana bezalako hizkuntzetan ikusi genuen subjektuen isiltzeko ezintasuna azaldu ahal izanen dugu.

Kapitulu hau, kannada eta hebreerazko kasu berezi batzuk aztertuz hasiko dugu (6.1. atala). Datu horiek pertsona tasunak argumentu-isiltze fenomenoan funtzio garrantzitsu bat betetzen duela aldarrikatzera eramanez gaituzte. Ondotik, pertsona tasunaren garrantziaz jabeturik, komunztadura pobreak eta isiltze-ezintasunaren arteko loturaren azalpen bat garatuko dugu (6.2. atala). Hirugarren partean, isiltze partzialaz mintzatuko gara, altxatzen dituen galderak eta eman genitzakeen azalpenak aztertuz (6.3. atala). Bukatzeko, AI baldintzaren bitartez eman daitekeen azalpenaz kanpo gelditzen diren datuak aurkeztuko ditut, datu horien berri emateko bideak aztertuz (6.4. atala). 6.5. atalean ondorioak aterako ditugu.

6.1. ARGUMENTU-ISILTZEA ETA PERTSONA TASUNA

Laugarren eta bosgarren kapituluetan argumentu-isiltzea (1)eko baldintzak erregulatzen duela argudiatu dut. Oraingoan, AI baldintza zehaztu daitekeela ikusiko dugu. Lehenik, kannada eta hebreerazko datu batzuk aztertuko ditugu. Ikusiko dugunez, baldintza hori nola edo hala komunztadurari erreferentzia egiteko moduan zehaztu behar dela iradokitzen dute (6.1.1. atala). Komunztadurak daukan efektu horren azterketatik aterako dugun ondorioa haxe izanen da: argumentuak isiltzearen fenomenoan erabakigarria dena *pertsona*-komunztadura da (6.1.2. atala). Hori dela-eta, AI baldintzaren moldaketa bat proposatuko dut, pertsona tasunaren garrantzia azpimarratuz (6.1.3. atala).

6.1.1. Kannada eta hebreerazko komunztaduraren arabarako isiltzea

Lan honetan gorago ikusi bezala, oro har, kannada eta hebreera AIHak dira, eta komunztadura-morfologia gauzatzen dute (ikus 2. kapitulua)²²⁰. Orain ikusiko dugunez haatik, komunztadura-morfologiak ez duenean *pertsona* tasuna islatzen, isiltzea ezinezkoa da. 3. kapituluan ikusitako kannadazko argumentu-isiltzearen ondoko datuekin has gaitezen:

- (4) Gopi/[e] haNNannu tinda. *Kannada*
 Gopi.NOM fruta.AKUS jan.IRAG.3sg.M (Nadahalli, 1998: 57)
 ‘(Gopik) fruta jan du.’
- (5) Gopi/*[e] buddhivanta.
 Gopi.NOM adimentsu.sg.M
 ‘(Gopi) adimentsua da.’

(4)-(5) perpaus pareak erakusten du subjektua isil daitekeela komunztadura pertsona, numero eta generoan egiten denean baina ez numero eta generoan egiten denean bakarrik. Horrek iradokitzen du kannadaz pertsona tasunaren agerrera erabakigarria dela argumentuak isildu ahal izateko.

220. Oroit, hala ere, hebreeraz isiltzea partziala dela, hots, 3. pertsonako argumentuak ez direla isiltzen (ikus 2. kapitulua).

Hebreerazko datuek ere pertsona-komunztaduraren garrantzia erakusten dute. 2.2.3. atalean, hizkuntza horretan orainaldian argumentu-isiltzea blokeatua dela ikusi dugu. Baina begira diezaiozun hurbilagotik aldi horretan dagoen komunztaduraren formari. Ondoko paradigmak erakusten duen bezala, orainaldian aditzak numero eta generoarean arabera jokutzen dira, eta ez pertsonaren arabera (Borer, 1986; Doron, 1988; Shlonsky, 1997; Vainikka eta Levy, 1999)²²¹:

(6) *šm* ‘entzun’ *Orainaldian* (Doron 1988: 208)

	<i>Maskulinoa</i>	<i>Femeninoa</i>
<i>Singularra</i>	<i>šome’a</i>	<i>šoma’at</i>
<i>Plurala</i>	<i>šom’im</i>	<i>šom’ot</i>

Hebreeraz, kannadaz bezala, beraz, pertsona-komunztadurarik ezak subjektua ezin isiltzearekin bat egiten du²²². Hori dela-eta, ondokoa ondoriozta dezakegu: pertsona-komunztadura bera argumentuak isildu ahal izateko baldintza bat da. Hau da, (7)ko orokorpena dugu:

(7) Kannadaz eta hebreeraz, komunztadura dagoenean, pertsona tasuna egotea erabakigarria da subjektua isiltzeko.

Ondoko atalean, orokorpen hau eztabaidatuko dugu, haren izaera argituz.

6.1.2. *Pertsona tasunaren garrantzia*

Nola azaldu (7)ko emaitza? Patroi hori arazotsua da guretzat, zeren AI baldintzaren lehen bertsioak ezin baitu kontraste horien berri eman. AI baldintzarekin ezin diogu komunztadurari erreferentzia egin (eta oraino gutiago pertsona-komunztadurari), eta subjektu horiek e-kasua jasotzen dutenez, isildu ahal izanen direla iragarriko dugu. Honenbestez, AI baldintza ez da egokia datu hauen berri emateko.

Haatik, gorago, AI baldintzak komunztadurari nolabait erreferentzia egiten dion baliokide bat daukala ikusi dugu:

(2) *AI baldintza alternatiboa*: ϕ -KOMUNZTATZEA eragindako DSak isil daitezke.

Baldintza honek (7)ren berri emateko tresna bat eskaintzen digu, zeharka baldin bada ere. Numero tasunaz, genero tasunaz, eta *pertsona* tasunez osatuak dira ϕ -tasunak. Azken hau ϕ -tasunetako bat izatea garrantzi handikoa da guretzat,

221. Pertsona-komunztaduraren falta ez da orainaldiaren eta beste aldien arteko desberdintasun bakarra; izan ere, orainaldian aditza partizipioan eta aditz laguntzailerik gabe agertzen da (ikus Shlonsky, 1997).

222. Kenstowicz (1989) lanak Beni Hassan arabieraz patroi bera dagoela iradokitzen du.

- b. kai gilai n-e la toke-i bla [e] mane n-e-ke
 LOK arte MODU-3 joan iritsi-3sg MUG gizon MODU-3-ASP
 seha-n-lau.
 igo-hura.N-ESP
 ‘igotzen ari zen gizon harengana iritsi arte.’
- (11) a. Tetu-ña ira naitu toke ogoi.
 zuti-HUR ART.pl deabru iritsi BOK
 ‘Iristen ari ziren deabruak zutitu ziren, txo!’
- b. ġ-e toġla-ni [e] [e] n-e-ke-u.
 N-3 haiza-3sg MODU-3-ASP-izan.beraz
 ‘Haizatu zuten.’

Adibide hauetan, subjektu isilak eragiten duen komunztadura letra lodiz adierazia da: subjektu singularra du (10)en eta plurala (11)n, baina bi kasuetan komunztadurak forma berdina du, hots, 3. pertsonako *-e*. Honenbestez, genero tasunarekin egin bezala, numero-komunztadura tasunak isiltzearenganako eraginik ez duela ondorioztatu behar dugu²²⁴.

Dirudienez, beraz, inporta duen tasun bakarra pertsonarena da. Ondoko atalean, emaitza hau kontuan hartuz, AI baldintzaren moldaketa bat proposatuko dugu, eta gramatikaren arkitekturaren arabera egokitzapen batzuk egin ondoan, baldintzaren formulazio zuzenera iritsiko gara.

6.1.3. AI baldintzaren formulazio zuzena

AI baldintza alternatiboak komunztaduraren arabera ikuspegia hartzeko aukera eman zigun:

- (2) *AI baldintza alternatiboa*: ϕ -KOMUNZTATZEA eragindako DSak isil daitezke.

Orain, aurreko ataleko emaitzak direla-eta, baldintzari moldaketa bat ekarri behar diogu, eta pertsona tasunaren (π) arabera egin:

- (12) *AI baldintza (hirugarren bertsioa)*: π -KOMUNZTATZEA eragindako DSak isil daitezke.

Moldaketa honekin, kokotako isiltzea azaltzen dugu, gaztelania eta hebreeraz genero-komunztadura egon edo ez subjektua zergatik isil daitekeen ere esplikatzen dugu, baina gainera kannadaz eta hebreeraz ditugun patroiak ere osoki kontuan hartzen ditugu. Hau litzateke hizkuntza hauetako patroia azalpena: (i) komunztadura pertsonan egiten denean (12) betetzen da eta, ondorioz, DSa isil daiteke eta (ii) pertsonarik gabeko komunztadura dagoenean isiltzea ezinezkoa da.

224. Neeleman eta Szendrői (2007) datu multzo beretik ondorio desberdinak ateratzen dituzte: argumentu-isiltzea komunztadura-paradigmaren aberastasunean oinarritzearen hipotesiaren kontra aurkezten dute (zehazkiago, Speasek (1994) proposatzen duenaren kontra).

Horretarako, lehenik eta behin, KOMUNZTATZE terminoa baztertu behar dugu, FFtik kanpoko operazioa baita. «Infl edo a buruko π -tasunaz» mintzatzea egokia goa izanen da, hau π -KOMUNZTATZEaren emaitza baita. Horrela, AI baldintzak FFn DSak eta buruak π -tasun bera eduki dezaten eskatuko du. Gisa berean, «eragite» nozioa baztertu behar da, eta DSaren eta buruaren arteko harremana modu errepresentazionalan adierazi. Horretarako zein mekanismo erabili behar den ez da argi²²⁶. Horregatik, DSek erreferentzia-indizea daukatela aintzat hartuz, hau π -KOMUNZTATZEarekin batera buruari transmititzen zaiola aintzat hartuko dugu hemen (ikus Rezac, 2004; Di Domenico, 2004; Sigurðsson, 2004; Bianchi, 2006). Bestalde, indizekidetasuna syntaxira mugatzeko (diskurtso mailakoa ekiditeko) bi elementuen arteko harremana o-komandoaren bitartez adieraziko dugu, burua eta DSa o-komando harreman batean izan behar direla erranez.

Laburbilduz, AI baldintzak ondokoa adierazi behar du: FFn DSk π -tasuna eta eratorpeneko buru bateko π -tasuna berdinak direnean eta erreferentzia berdina daukatenean, DSa isil daiteke. Hori dela-eta, argumentu-isiltzea sarreran aurkeztu dugun ondoko FFko baldintzak arautzen duela proposatuko dut²²⁷:

(3) *AI baldintza (azken bertsioa):*

DS bat ezaba daiteke *bsb* π -tasun bera eta indize bera dauzkan buru batekin o-komando harreman batean baldin bada.

Ondoko atalean, AI baldintzaren azken bertsio honen aldeko ebidentzia gehiago ekarriko ditut. Izan ere, AI baldintzaren formulazio honekin orain arte esplika ezina zitzaigun datu mota garrantzitsu bat garrantzitsu bat azaltzen ahalko dugula ikusiko dugu: komunztadura pobreako subjektu isiltze ezina.

6.2. KOMUNZTADURA POBREA ETA ISILTZE-EZINTASUNA

Oroitz 3. kapitulu frantsesa, ingelesa eta norvegiera bezalako isiltzerik gabeko hizkuntzak «komunztadura pobredunak» direla onartu genuela, egitate deskriptibo modura. Ordea, komunztadura pobreaken nozioa zertan datzan ez genuen batere zehaztu edo definitu. Horrela, bada, atal honetan, komunztadura pobreaken eta argumentu-isiltze ezaren arteko korrelazioa (3)n definitu dugun AI baldintzaren bitartez azal daitekeela argudiatuko dut.

226. DSaren eta buruaren arteko lotura bat mantendu nahi dugu, bestela DS batek eta buru batek pertsona tasuna berdina baldin badute —nahiz DS hori ez izan buruaren pertsona tasuna baliotu duena— isiltzea posible izanen dela inplikatu baikenuke.

227. Holmberg, Nayudu eta Sheehanek (2010) garatzen duten analisia hemen proposatzen dugunetik aski hurbila da, isiltzea ϕ -tasunetan oinarritzen duen heinean (ikus ere Roberts, 2006). Gainera, erabakigarria den tasuna D definitutasunezko tasuna dela aintzat hartzen dute, berez erreferentzia-indizea dena.

Lehenik, ikusiko dugu komunztadura pobreko hizkuntzetan π -komunztaduraren «aztarnak» badirenez, AI baldintza berriak ezin dituela datuak kannada edo hebreeraren kasuan bezain zuzenki azaldu, eta komunztadura pobrearen izaera hobeki ulertu behar dugula (6.2.1. atala). Bigarrenik, 2.4. atalean ikusi ditugun komunztadura pobre vs komunztadura aberats sailkapenarentzat proposatuak izan diren definizioak eztabaidatuko ditugu eta desegokiak direla ondorioztatuko (6.2.2. atala). Ondotik, 6.2.3. atalean, Morfologia Banatuan egiten den lanari jarraiki, komunztadura pobre pertsona tasuna *txirotua* duen morfema bezala definitzea proposatuko dugu (ikus Halle, 1997; Bobaljik, 2002; Frampton, 2002; Müller, 2006, 2008). Bukatzeko, definizio hau onartu orduko AI baldintzak argumentu-isiltze ezintasuna zuzen-zuzenean azaltzen duela ikusiko dugu (6.2.4. atala).

6.2.1. Pertsona tasuna komunztadura pobrean

Azter ditzagun subjektu-isiltzerik gabeko hizkuntza batzuetako komunztadura-paradigmak:

(14) *Frantsesa parler* [paʁle] ‘hitz egin’

1sg	parle	[paʁl]	1pl	parlons	[paʁlɔ̃]
2sg	parles	[paʁl]	2pl	parlez	[paʁle]
3sg	parle	[paʁl]	3pl	parlent	[paʁl]

(15) *Ingelesa speak* ‘hitz egin’

1sg	speak	1pl	speak
2sg	speak	2pl	speak
3sg	speaks	3pl	speak

(16) *Brasilidar portugesa falar* ‘hitz egin’

1sg	falo	1pl	fala
2sg	fala	2pl	falam
3sg	fala	3pl	falam

(17) *Islandiera kasta* ‘bota’

1sg	kasta	1pl	köstum
2sg	kastar	2pl	kastið
3sg	kastar	3pl	kasta

Oroit kannada eta hebreeraz, π -tasunik ezean, AI baldintzak argumentu-isiltzea eragozten duela. Modu berean azaldu ote ditzakegu frantses, ingeles, brasilidar portugez eta islandierazko datuak? Argiki, erabat hedatua ez baldin bada ere, goiko paradigmetan pertsonaren arabera aldakortasun pixka bat bada hizkuntza hauetako morfologian. Horrela, pertsona tasunaren «aztarnak» egoteak berak ondorioztatzen behartzen gaitu hizkuntza hauetako syntaxian π -KOMUNZTATZE

operazioak gertatzen direla, zeren π -KOMUNZTATZERik ez balitz, aztarnarik batere ez egotea espero baikenuke. Hau da, goiko paradigmetak datuak ezin dira zuzenean kannada edo hebreerazkoak bezala AI baldintzaren bitartez esplikatatu. Pertsona-komunztadura badagoenez, printzipioz AI baldintza betetzen da, eta hizkuntza hauetako argumentuak isildu ahal izatea esperoko genuke.

Hala ere, 3. kapituluaz geroztik daukagun komunztadura pobreak nolabait argumentu-isiltzea eragozten duelako intuizioa sendoa da, eta pobretasun horren ideia (3)ko pertsona tasunen berdintasunaren beharraren ideiarekin nolabait uztar litekeela argi da. Horrela, ez litzateke harritzekoa AI baldintzak zuzenean datu hauen berri eman ahal izatea (azalpena kannada eta hebreerarentzat eman dugunaz bestelakoa izaki ere).

Honenbestez, komunztadura pobreak argumentu-isiltzearengan duen eragina ulertu nahi baldin badugu, honen izaerak eta pertsona tasunak bertan betetzen duten tokia hobeki ulertu beharko dugu. Has gaitezen, beraz, literaturan proposatu diren komunztaduraren pobretasun vs aberastasun aurkaritzaren definizio «klasikoak» berrikusiz.

6.2.2. *Paradigmatan oinarritzearen arazoak*

Bigarren kapituluan, komunztaduraren aberastasuna definitzeko saiakera bat egiten duten bi proposamen aurkeztu genituen: Jaeggli eta Safirren (1989) uniformetasun-baldintza, eta Rohrbacherren (1999) paradigma osoaren baldintza (ikus 2.4.2.c. atala). (18) eta (19)n errepikatzen ditut hurrenez hurren.

(18) *Uniformetasun-baldintza* (Jaeggli eta Safir, 1989: 30)

H hizkuntza batean P komunztadura-paradigma bat morfologikoki uniforme da *baldin eta soilik baldin* P-n soilik eratorritako formak edo soilik eratorrigabeko formak badira.

(19) *Paradigma osoaren baldintza* (Rohrbacher 1999: 138)

Komunztadura aberatsa da baldin eta soilik baldin gutxienez denbora batean eta numero batean 1. eta 2. pertsona-markak bereizgarriak badira.

Rohrbacherrek (1999) paradigma osoa duten hizkuntza guztietan argumentuak isildu ahal izanzen direla dio. Jaeggli eta Safirrek (1989), berriz, uniformetasun-baldintza ondoko subjektu isilen parametroarekin lotzen dute:

(20) *Subjektu isilen parametroa* (Jaeggli eta Safir, 1989: 29)

Subjektu isilak komunztadura-paradigma uniformeak daukaten hizkuntza guztietan baimenduak dira, eta hauetan bakarrik.

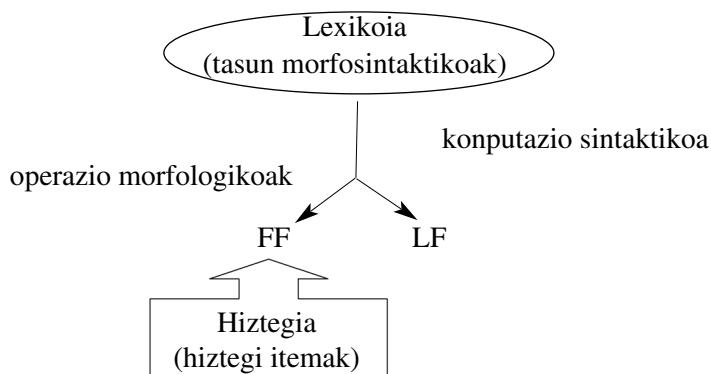
Bigarren kapituluan aipatu bezala, nahiz eta bata zein bestea deskribiboki aski egokiak diren, kontradibideak erraz aurkitzen dira (ikus Rohrbacher, 1999;

Y. Huang, 2000; Cysouw, 2003; Tamburelli, 2006 eta Neeleman eta Szendrői, 2007 batak eta besteak inplikitzen duen tipologiatik kanpo gelditzen diren hizkuntzez). Kontradibide hauen kasuan kasuko xehetasunetan sartu gabe, arazo orokor batzuk aipatuko ditugu hemen, komunztadura-paradigmen forman oinarritzen den edozein analisi baztertu behar dela ondorioztatuko baitugu. Arazo kontzeptualak ikusiko ditugu lehenik, eta enpirikoak ondotik²²⁸.

Komunztadura-paradigmetan oinarritzen diren azalpenen arazo nagusia hau da: komunztadura-morfologia askotarikoa, berez bestelako operazio baten «sintoma» bat besterik ez dena, hatsarre nagusitzat jotzea. Hori bi gauzatan islatzen da: (i) azalpen mota honek ez du tokirik gramatika-arkitekturan eta, areago, (ii) orokorpen deskriptibo baten birformulazioa besterik ez da.

Jaeggli eta Safir (1989) edo Rohrbacherren (1999) lanetan paradigma osoa kontuan hartuz definitzen da hizkuntza bateko komunztadura «aberats» edo «pobre» gisa. Baina funtzio nagusia komunztadura *paradigmaren* eskuetan ezarriz, paradigma bera sistemako elementu primitibotzat hartzen dute. Haatik, gramatikaren arkitekturan ez dago tokirik definizio mota funtzional honetarako. Gogoratu T-modeloa:

(21)

Komunztadura-paradigma nozioak ez du tokirik (21)eko modeloan, eratorpen multzoa edo komunztadura forma multzoa baita eta (21)ek ez baitu paradigmak osatzeko edo kontuan hartzeko modurik ematen. Egin dezakeen bakarra, forma bakoitza eraikitzea da. Goikoa bezalako hizkuntza-arkitektura bat onartuz gero honenbestez, paradigmak epifenomeno gisa ikusiko dira halabeharrez (ikus ere Bobaljik, 2001, 2002; Müller, 2006).

Hau da, argumentu-isiltzeari dagokionez, komunztaduraren izaera paradigmetan oinarritzen baldin badugu, eratorpen jakin batean aditz baten forma «aberatsa»

228. Beste alde batetik ere, hizkuntz jabekuntzan oinarritzen den argudio baterako, ikus Tamburelli (2006).

edo «pobrea» delako informazioa ezin da agertu; hots, aberastasuna modu horretan definituz ez dago argumentu-isiltzean eragiteko biderik, eratorpenean berean ez baitago informazio paradigmatikorik.

Bestalde, analisi mota hau deskriptiboki aski egokia baldin bada ere, ez du ezer *azaltzen*. Oroit berriz ere Taraldsenen orokorpenaz (2.4.2. atala):

(22) *Taraldsenen orokorpena:*

Komunztadura aberatseko hizkuntzetan subjektuak isil daitezke.

Hau orokorpen deskriptibo bat da. Orain, uniformetasun-baldintza eta paradigma osoaren baldintzarekin konparatzen baldin badugu, hauek hein batean orokorpenaren formulazio desberdinak baizik ez direla ikus daiteke. Hau da erraten dutena: komunztadura formak desberdinak direnean —hots, komunztadura aberatsa denean— argumentuak isil daitezke. Hau da: datuak deskribatzen dituzte, baina ez dago inongo azalpenik; interesgarriak baina azalpenerako antzuak baiez-tapen tipologikoak besterik ez dira. Distantzia pixka bat hartuz, eta gramatikaz dakiguna kontuan edukiz, azalpen teoriko sakon bat bilatzeak emaitza interesgarriagoak emanen lituzke.

Arazo kontzeptualak ikusirik, azter ditzagun orain komunztadura-paradigmatan oinarritzen diren analisisen arazo enpirikoak. Hauek isiltze partziala duten hizkuntzak eta komunztadura-paradigma mistoak dauzkaten hizkuntzak aztertzerakoan altxatzen dira. Gogoratu isiltze partziala duten hizkuntzetan argumentu-isiltzea ez dela paradigma osoan gertatzen. Finlandieraz adibidez, lehen eta bigarren pertsonako subjektuak isil daitezkeen arren, hirugarren pertsonakoak ezin dira isildu (ikus 2. kapitulua):

(23)	a.	Minä/[e]	puhun	englantia.	<i>Finlandiera</i>
		ni	mintza-1SG	ingelesa	(Holmberg, 2005: 539)
	b.	Sinä/[e]	puhut	englantia.	
		zu	mintza-2SG	ingelesa	
	c.	Hän/*[e]	puhuu	englantia.	
		hura	mintza-3SG	ingelesa	

Jaeggli eta Safirren (1989) uniformetasun morfologikoaren eta Rohrbacherren (1999) paradigma osoaren definizioetan, komunztadura-paradigma osoa da kontuan hartzen dena, pertsona-numero pare guztientzat subjektua isila izateko posibilitatea emanez. Ez da paradigmatiko formen arteko bereizketarik egiteko modurik. Isiltze partziala duten hizkuntzetan haatik, paradigma bitan zatitua da: isiltzea baimentzen dutenak alde batetik (1. eta 2. pertsonakoak finlandieraz) eta isiltzea ezinezkoa dutenak bestetik ((23)n 3. pertsonakoak). Ohar gainera (23)ko paradigmatan bai uniformetasun morfologikoaren baldintza, bai eta paradigma

osoaren baldintza ere betetzen direla, forma bakoitza desberdina delako²²⁹. Horren ondorioz, 3. pertsonako subjektuak ere isildu ahal izatea espero genuke.

Gisa berean, arazo bera altxa daiteke hizkuntzalaritza diakronikoaren ikuspegitik. Argumentuak isiltzeko aukera aldakorra da hizkuntzetan, eta bereziki, halakorik ez zeukaten hizkuntzek ezaugarri hori eskura dezakete diakronian. Kasu batzuetan, ezaugarri hori komunztadura-atzizkien «aberastearekin» batera agertzen da. Paradigma aberatsen hipotesiaren ikuspegitik, kasu hauetan argumentu-isiltzea homogeneoki paradigma osora aplikatzea espero genuke, pertsona eta numero pare guztietan zehar. Baina Fußek (2005), bavarieraren adibidea emanez, erakusten du gauzak ez dira horrela iragaten. Bavaria, 2. kapituluaren jadanik aipatu duguna, argumentu-isiltzerik gabeko hizkuntza zen XIII. mendea arte. Gaur egun, 2. pertsonako argumentuak isil daitezke (eta dialekto batzuetan lehen pertsona pluralekoa ere), baina forma horiek bakarrik; beste argumentu mota guztiak gauzatzen dira (ikus Bayer, 1984; Fuß, 2005):

- (24) a. Kummst [e] noch Minga, dann muaßt [e] me b'suacha. *Bavaria*
 etor.2sg LOK Munich orduan behar.2sg ni bisitatu
 'Munichera etortzen bazara, bisita egin behar didazu.' (Bayer, 1984: 211)
- b. Kummst [e] noch Minga, dann müaßt [e] me b'suacha.
 etor.2pl LOK Munich beraz behar.2pl ni bisitatu
 'Munichera etortzen bazarete, bisita egin behar didazue.'
- (25) a. *Kumm [e] noch Minga... *Bavaria*
 etor.1sg LOK Munich (Bayer, 1984: 239)
 'Munichera etortzen banaiz...'
- b. *Kummt [e] noch Minga?
 etor.3sg LOK Munich
 'Munichera etorriko da?'

Baina alderantzizko fenomenoak ere aurki daitezke, hebreeraz adibidez. Artsteinek (1999) erakusten du ezen hebreera mintzatuan, kalekoan, lehen pertsona singularreko subjektuak isiltzea ezinezkoa bilakatu dela. Hau da, isiltze-ezintasun berriak forma bakar bat ukitzen du (oroit hala ere 3. pertsonako subjektuak ere ezin direla isildu). Hemen ere, beraz, isiltzearekiko aldaketa ez da paradigmaren homogeneoki hedatzen, ez ditu forma guztiak aldi berean ukitzen. Honenbestez, diakroniaren ikuspegitik ere, komunztadura-paradigmatan oinarritzen diren azalpenak ez dira egokiak argumentu-isiltze fenomenoaren berri egokiro eman dezakeen eta

229. Shlonskyk (1997) ohar bera egiten du hebreerari buruz: hizkuntza honetako paradigma eta Palestinar arabierarena aberastasunaren aldetik berdindak izaki ere, lehenean 3. pertsonako subjektuak isiltzea ezinezkoa da eta bigarrean denak isil daitezke.

«aberastasuna» eta «pobrezia» bezalako nozioetan oinarritzen den arau bat definitzeko²³⁰.

Eztabaida hau ixteko, erran genezake komunztadura-paradigmatan oinarritzen diren azalpen hauek komunztaduraren *formari* sobera hurbiletik heltzen zaizkiola, sintaxia baztertuz eta paradigmatan oinarrituz, eta honenbestez, kontradibideak eta arazo kontzeptualak azaleratzen direla. Honenbestez, Alexiadou eta Anagnostopoulou (1998) edo Speas (2006) lanetan egiten den apustuarekin segitu behar da, eta argumentu-isiltzea perpausaren eratorpeneko fenomeno morfosin-taktiko abstraktuen bidegurutzean sortzen den fenomeno bat bezala ikusi.

Honenbestez, lan horrekin segituz, pobretasun vs aberastasun aurkaritza operazio morfosintaktiko abstraktu bat bezala definituko dugu ondoko atalean. Zehazkiago, txirotze operazio morfologikoan oinarrituko dugu (ikus 1.4. atala). Horrela definiturik, frantsesa eta islandiera bezalako hizkuntzetan dagoen argumentu-isiltze ezina eta bavarierak eta finlandierak bezala isiltze partziala daukaten hizkuntzetako patroiak azaltzeko bide bat irekitzen dela ikusiko dugu.

6.2.3. *Txirotzea pobretasunaren iturri*

Oroit, lehen kapituluan ikusirik, konputazio sintaktikoan parte hartu ondotik, tasun morfosintaktikoek operazio morfologikoak jasan ditzaketela. Operazio horietako bat txirotzea dela ikusi dugu (ikus Bonet, 1991; Halle, 1997 besteak beste). Horren bitartez, testuinguru jakin batzuetan morfema abstraktueta tasun morfosintaktikoak ezaba daitezke espresio fonologikoak txertatu aitzin. Horrek eragina edukiko du hiztegi itemen txertatzearengan, morfema abstraktuak tasun gutiago edukiko dituelako.

Txirotze-operazioa KOMUNZTATZEaren ondorio diren ϕ -tasunei aplikatzen ahal zaie. Ikusiko dugunez, ϕ -tasunen txirotzea dela-eta, komunztadura forma bat «aberats» edo «pobre» gisa definitu ahal izanen dugu modu zuzenean. ϕ -tasunen txirotzea ingelesa, alemana edo islandiera bezalako hizkuntzetan gertatzen dela argudiatu izan da literaturan (ikus Halle, 1997; Bobaljik, 2002; Frampton, 2002; Müller, 2006, 2008). Analisi honek ez ditu soilik komunztadura-morfemen formak esplikatzen, hizkuntza hauetan aurkitzen diren sinkretismo erregularrak ere azaltzen baititu. Ikus ditzagun, adibidez, (26)ko alemaneko komunztadura-paradigmak²³¹.

230. Hipotesi honen kontra, erromantzearen diakronian oinarritzen den beste argudio bat aurki daiteke Benincá eta Poletto (1999) eta Poletto (2006) lanetan ere.

231. *-te-* iraganaldiko markatzaile bat da.

(26) Alemana *glauben* ‘sinetsi’

	<i>Orainaldia</i>	<i>Preteritoa</i>
1sg	glaub-e	glaub-te-ø
2sg	glaub-st	glaub-te-st
3sg	glaub-t	glaub-te-ø
1pl	glaub-en	glaub-te-n
2pl	glaub-t	glaub-te-t
3pl	glaub-en	glaub-te-n

Forma batzuk errepikatzen dira paradigma hauetan. Adibidez, 1. eta 3. pertsonak beti *-(e)n* formarekin azaleratzen dira pluralean eta *-ø* forma isilarekin preteritoko singularrean. Gisa berean, bigarren pertsonako komunztadura forma guztietan *-t* marka dago, eta hori orainaldiko 3. pertsona singularrekoaren marka da ere. Sinkretismo hauek komunztadura paradigma guztietan zehar aurki daitezkeenez, patroi edo sistema bati jarraitzen diotela argi da; hots, ez zaizkio kointzidentzia bati zor. Beste hainbat hizkuntzatan ere aurki daitezkeen sinkretismo erregular hauen azaltzeko, ondokoa proposatzen da: formen «pobretasunaren» jatorrian pertsona tasuna ezabatzen duten txirotze-operazio batzuk daude (ikus Bobaljik, 2002; Frampton, 2002; Müller, 2006, 2008).

Baina has gaitezen hasieratik. Komunztadura-morfema abstraktuak atal morfologikora iristen direlarik, ϕ -tasunak baliotuak dauzkate (KOMUNZTATZE-operazioaren ondorio gisa). Demagun, Frampton (2002) eta Müllerri (2006) segituz (ikus ere Halle, 1997), pertsona tasunak (27)ko tasun multzoen gisara definitzen direla²³².

- (27) a. 1. pertsona = [+1, -2]
 b. 2. pertsona = [-1, +2]
 c. 3. pertsona = [-1, -2]

Eskema horretan, $[\pm 1]$ tasun bitar bat da, pertsona hizketa-ekintzaren (*speech act*) egilea ote den zehazten duena. Gisa berean, pertsona, $[\pm 2]$ tasunak hizketa-ekintza zuzendua zaion indibiduoak (edo indibiduoak) den ala ez adierazten du. Ez bata ez bestea ez denean —hots, [-1, -2] tasun espezifikazioa dagoenean— hirugarren pertsona deitu ohi duguna daukagu. Gorago, lehen eta hirugarren pertsonako komunztadura formen arteko sinkretismo bat identifikatu dugu alemanez. (27)ko eskemaren arabera, bi formak desberdintzen dituen tasuna $[\pm 1]$ da. Honenbestez, bakoitzak tasun hori galtzen baldin badu, biak berdinak izanen dira, hots, [-2]

232. Pertsona tasunen karakterizazio hau ez da orain arte aintzat hartu duguna. Tasunek barne-egitura konplexua dutelako hipotesi hau behar-beharrezkoa dugu; izan ere, komunztadura pobrea zer den azaldu nahi baldin badugu, txirotzeak pertsona tasuna erabat ezabatu gabe hunki dezan nahi baitugu. Hau da: txirotzeak $[\pm 1]$ edo $[\pm 2]$ tasuna ezabatuko du, baina hala ere pertsona tasuna bera mantentzen da, osoki espezifikatua ez bada ere. Pertsona tasunak konplexuak direlako hipotesiaren alde, ikus besteak beste Halle (1997), Frampton (2002), Harley eta Ritter (2002), Béjar (2003).

tasunekoak. Hori da txirotze-operazioak egiten duena: tasunak ezabatuz, komunztadura-morfema abstraktuak moldatzen ditu. Horrela, Müllerrek (2006) (26)ko sinkretismo multzoa (28)ko txirotze-operazioei zor zaiela argudiatzen du (ikus Frampton (2002) bestelakoa den analisi baterako)²³³:

(28) a. $[\pm 1] \rightarrow \emptyset / [-2, -\text{pl}, +\text{irag}] _$

Hots: (i) 2. pertsonako tasuna ez duen, (ii) plural tasuna ez duen eta (iii) iraganaldiko tasuna duen morfema batean $[+1]$ vs $[-1]$ aurkaritza neutralizatzen da.

b. $[\pm 1] \rightarrow \emptyset / [-2, +\text{pl}] _$

Hots: (i) 2. pertsonako tasuna ez duen eta (ii) plural tasuna ez duen morfema batean $[+1]$ vs $[-1]$ aurkaritza neutralizatzen da (orainaldian eta preteritoan).

Atal morfologikoan arau hauek komunztadura-morfemei aplikatzean, lehen eta hirugarren pertsonen arteko aldeak neutralizatuko dira, $[\pm 1]$ tasunaren espezifikazioari buruzko informazioa desagertuko baita.

Horrela, txirotzearen ondorioz komunztadura-morfemek ondoko tasunak edukiko dituzte:

(29) Alemana *glauben* ‘sinetsi’: komunztadura-morfemak txirotzearen ondotik

	<i>Orainaldia</i>	<i>Preteritoa</i>
1sg	$[+1, -2, -\text{pl}]$	$[-2, -\text{pl}]$
2sg	$[-1, +2, -\text{pl}]$	$[-1, +2, -\text{pl}]$
3sg	$[-1, -2, -\text{pl}]$	$[-2, -\text{pl}]$
1pl	$[-2, +\text{pl}]$	$[-2, +\text{pl}]$
2pl	$[-1, +2, +\text{pl}]$	$[-1, +2, +\text{pl}]$
3pl	$[-2, +\text{pl}]$	$[-2, +\text{pl}]$

Ikus daitekeenez, iraganaldian, eta orainaldian pluralean, lehen eta hirugarren pertsonak ez dira bereizgarriak: biek $[-2, +\text{pl}]$ edo $[-2, -\text{pl}]$ tasunak dauzkate. Horrela, adibidez (30)eko hiztegi item soilarekin 1. eta 3. pertsonetako pluraleko formek duten sinkretismoa (*glauben/ glab-te-n*) azaldu ahal izango dugu (berriz ere Müller (2006) lanetik hartua)²³⁴:

(30) $/(\text{e})\text{n}/ \leftrightarrow [-2, +\text{pl}]$

233. (28b)ko baldintza pixka bat *ad hoc* da, $\emptyset$ -tasuna ez den $[\text{irag}]$ denbora tasuna kontuan hartzen baitu. Müller (2006) hori egitera behartua da txirotze-operazio hau iraganaldira mugatzen dela segurtatzeko.

234. Müllerren azalpena nolabait konplexuagoa da. Ikus Müller (2006) azalpen oso baterako.

Hau da, (30)eko hiztegi itema hiztegian izaki, [-2, +pl] tasun multzoaz osatua den edozein morfema abstrakturi /(e)n/ espresio fonologikoa txertatu ahal izan den FF_n, morfema txirotu aurretik [+1, -2, +pl] edo [-1, -2, +pl] bezala espezifikatua izan dadin. Horren ondorio gisa, lehen eta hirugarren pertsonako formak berdinak izan dira azalean.

Txirotze-operazio morfologikoaren bitartez, beraz, sinkretismo orokortuak azaltzeko modu bat daukagu. Müllerrek (2006, 2008), alemanaz bezala, txirotzea islandierari, irlandearari, errusierari aplikatzen zaiela argudiatzen du (ikus ere Frampton (2002) ingelesa eta alemanaren eztabaida baterako). Ez da hau hizkuntza bakoitzeko txirotze-operazioak zehazten hasteko tokia, baina adierazi nahi den ideia nagusia hau da: hizkuntz teoriak mota desberdinetako komunztadurak bereizteko lanabesak eskaintzen dizkigu —hots, txirotutako komunztadura vs txirotugabea—, eta horrek 3. kapituluan eztabaidagai eduki ditugun komunztadura aberatsa eta pobrea bereizteko bide bat irekitzen du. Horrela, bada, argumentu-isiltze fenomenoari uztartutako komunztadura pobre vs aberats dikotomia txirotze operazioan oinarritzen dela proposatuko dugu (ikus ere Müller 2006, 2008).

Horrela, ikus daiteke ezen azalpen mota hau 3. kapituluan eta 6.2.2. atalean eztabaidatutakoak baino egokiagoa dela gauza askotan. Alde batetik, komunztadura aberats eta komunztadura pobre nozioentzat definizio zehatz bat eskaintzen du txirotze morfologikoaren hipotesiak. Hau da: komunztadura-marka aberats bat txirotzerik jasan ez duena da, eta, alderantziz, marka pobrea txirotutakoa da. Baina bestalde ere, Jaeggli eta Safirrek (1989) eta Rohrbacherrek (1999) proposatu baldintzetan ez bezala, txirotzearen ikuspegiak ez dauzka komunztadura-paradigma objektu linguistikotzat, baizik eta kasuan kasuko aditz-formak. Gisa berean, argi ikus daiteke nola komunztaduraren forman oinarritzetik komunztaduraren izaera abstraktura pasatuz (tasun osaerari begiratur), ez garen morfologia soilean oinarritzen, eta honenbestez horrek sor litzakeen arazoak ekiditeko aukera daukagun (ikus 6.2.2. atalaren bukaerako eztabaida). Adibidez, homofonia-efektu guztiak ez dira txirotzearen efektu gisa ikusi behar halaberharrez (ikus Müller 2006), eta honenbestez uniformetasun-baldintza edo paradigma osoaren baldintza bezalakoek pobre bezala sailkatuko lituzkeen komunztadura-paradigma batzuk errealitatean aberatsak izan litezke. Laugarrenik, hipotesi honen arabera komunztadura aberatsa vs pobrea izatea bera ere ez da hizkuntzen ezaugarri primitibo bat, perpausaren eratorpen-prozesuaren arabera baina. Honenbestez, komunztadura-marka hauei ez zaie izaera berezi bat modu *ad hoc* batean esleitzen (*pace* Alexiadou eta Anagnostopoulou, 1998; Speas, 2006; Alexiadou, 2006). Azkenik, komunztadura aberatsa vs pobrea aurkaritzaren *locusa* atal morfosintaktikoan kokatuz, ez gara komunztaduraren jokamolde aldakorren iturria lexikoiko tasun formaletan edo sintaxiaren hatsarreetan kokatzera behartuak (Alexiadou eta Anagnostopoulou (1998) edo Speas (2006) gisako lanetan ez bezala). Hots, ez dugu berezko parametro baten beharrik (aldakortasuna berriz eztabaidatuko dugu 7.3. atalean).

Ondorioz, hizkuntza guztietan komunztaduraren sintaxia berdina izanen da: lexikoian baliorik gabeko tasun multzo bat izanen da, eta sintaxian DSekin ϕ -KOMUNZTATZE-harremanetan sartuko da.

Laburbilduz, komunztaduraren pobretasuna txirotze-operazio morfologikoa-ren bitartez modu sinple batean azal daitekeela ikusi dugu. Ohar, gainera, ikusi adibidean pertsona tasuna dela txirotzen dena. Honenbestez, AI baldintzaren azken bertsioarekin lotura egiteko aukera daukagu, pertsona tasuna (edo hobeki erranik $[\pm 1]$ eta $[\pm 2]$ tasunak) ukituz txirotzeak isiltzearenganako eragina edukiko baitu.

6.2.4. Txirrotzea eta argumentu-isiltzea

Txirotzearen izaera ulerturik, operazio honek argumentu-isiltzearengan duen efektua azter dezagun orain. Irakurleak asmatuko zuenez, pertsona tasunak txirotuak dauzkan komunztadura-morfema bat dagoenean, komunztadura eragin duen DSa isilezina dela proposatuko dugu. Ikusiko dugu teoria honek modu natural batean azaltzen dituela aurreko analisisietan esplikaezinak ziren datuak.

Müllerrek (2006, 2008) prozesatzen duenez, txirotzeak argumentu isilen baimentzean eragiten du. Horretarako, hipotesi garrantzitsu bat bereganatzen du: argumentu-isiltzea ϕ -KOMUNZTATZEaren *outputek* —hots, baliotutako ϕ -tasunek— arautzen dute. Horrela, txirotze-operazioa jasandako ϕ -tasun multzoek argumentu isilak baimentzeko ahalmena galtzen dutela argudiatzen du. Ideia honen formalizazioan Müllerren (2006, 2008) proposamena lan honetan aintzat hartzen ditugun hipotesietatik urruntzen denez, hemendik aitzina proposamen hori gure terminoetara egokituko dut²³⁵. Horrek erran nahi du (i) argumentu isilak ezabatutako DSzat joko ditugula eta (ii) AI baldintzaren prismatik begiratuko dugula.

Oroit lehenik 3. kapituluari argudiatu bezala, isiltzea bera FFko operazio bat dela; txirotzea, berriz, atal morfologikoan aplikatzen da. Horregatik, erabat naturala gertatzen da txirotzearekiko lotura, operazio morfologikoak FF aurretik egiten direnez, litekeena baita hauek operazio fonologikoentzat ondorioak edukitzea. Ikus dezagun ondotik AI baldintza nola moldatzen den txirotzean oinarritzen den komunztadura pobrearen definizioarekin.

(3) AI baldintza (azken bertsioa):

DS bat ezaba daiteke *bsb* π -tasun bera eta indize bera dauzkan buru batekin o-komando harreman batean baldin bada.

235. Alde batetik, Müllerrek (2005, 2006) atal morfologikoa konputazio aurreko fase batean kokatzea proposatzen du (ikus ere Alexiadou eta Müller 2006): guk hemen morfologia banatuaren arkitektura tradizionalari segituz, konputazio ondoko atal gisa finkatu dugu. Bestalde, argumentu isilak sintaktikoki baimendu behar diren *pro* elementuak direla aintzat hartzen du, eta hipotesi hau 3. kapituluari desegokitzen jo eta baztertu dugu.

Argumentu-isiltzearen ezintasuna txirotze-operazioaren eta AI baldintzaren arteko bidegurutzean nola sortzen den ikusteko, berriz har dezagun alemanez txirotutako morfemen paradigma:

(31) Alemana *glauben* ‘sinetsi’: komunztadura-morfemak txirotzearen ondotik

	<i>Orainaldia</i>	<i>Preteritoa</i>
1sg	[+1, -2, -pl]	[-2, -pl]
2sg	[-1, +2, -pl]	[-1, +2, -pl]
3sg	[-1, -2, -pl]	[-2, -pl]
1pl	[-2, +pl]	[-2, +pl]
2pl	[-1, +2, +pl]	[-1, +2, +pl]
3pl	[-2, +pl]	[-2, +pl]

Bestalde, komunztadura hauek eragindako lehen, bigarren eta hirugarren pertsonako *subjektu DSek* eratorpenean, eta FFra heltzean, ondoko tasunak edukiko dituzte hurrenez hurren²³⁶:

- (32) a. 1. pertsona: [+1, -2]
 b. 2. pertsona: [-1, +2]
 c. 3. pertsona: [-1, -2]

Hori dela-eta, AI baldintza bete dadin, komunztadura-morfemak [± 1] eta [± 2] tasunak espezifikatuak eduki behar ditu (DSarekin indizekide eta o-komando harreman batean izatearen baldintzaz gain). Haatik, (31)ko morfemetako askok ez dute baldintza hori betetzen [± 1] tasuna ez baitute zehaztua. Ondorioz, ez dute AI baldintza betetzen eta ezin dira isildu.

Laburbilduz, nahiz eta kasu hauetan π -KOMUNZTATZEA gertatzen den sintaxian, π -tasunak ez dirau «osorik» FF arte, eta honenbestez ez du DSaren isiltzea posible egiten. Ikus daitekeen bezala, proposatu berri dudana analisi hau «komunztadura pobreko hizkuntza» bezala ikusten diren guztietara hedatu liteke (oroit Frampton (2002) eta Müller (2006, 2008) lanetan alemanaz gain, txirotzea ingeles, islandiera, irlandera eta errusierari aplikatzen zaiela argudiatzen dela). Horrela, bada, pertsona txirotzea argumentu-isiltzearen ezintasunaren parte handi baten iturria izan liteke. Ohar gainera Rohrbacherren (1999) paradigma osoaren baldintzaren arabera hizkuntzaz hizkuntza komunztadura pobre/aberats dikotomia *pertsona* tasunaren arabera dela:

236. Alemanez 1. pertsonako izenordaina *ich* da singularrean, *wir* pluralean; 2. pertsonakoa *du/Sie* singularrean, *ihr/Sie* pluralean; eta 3. pertsonakoa *er (m)/ sie (f)/ es (n)* singularrean, *sie* pluralean.

(33) *Paradigma osoaren baldintza* (Rohrbacher 1999: 138)

Komunztadura aberatsa da baldin eta soilik baldin gutxienez denbora batean eta numero batean 1. eta 2. pertsona-markak bereizgarriak badira.

Hau da: pobretasuna deitzen duguna morfologikoki berdinak diren pertsonen komunztadura-morfemak daudenean sortzen da. Eta aintzat hartu dugun txirotzearen hipotesiaren arabera, bereizgarriak ez diren komunztadura formek (txirotutako) pertsona tasun sinkretikoak seinalatzen dituzte. Horrela, bada, Rohrbacherren orokorpena biziki interesgarria da guretzat, pertsona tasuna definizioaren bihotzean kokatzen baitu. Rohrbacherren lana hizkuntz tipologia zabal batean oinarritzen den heinean, orokorpena trantsitiboki gure aldeko argudiotzat har dezakegu. Horrela, bada, AI baldintza berrindartua gertatzen da.

Hala ere, arazo batekin gelditzen gara, «pertsona» ez baita morfema guztietan txirotua (31)n. Hau da, kasu batzuetan $[\pm 1]$ eta $[\pm 2]$ tasunak biak espezifikatuak dira. Honenbestez, kasu horietan isiltzea posible izatea espero genuke. Arazo honetaz ohartzen da Müller (2006), eta postulatu du txirotze-operazioak hizkuntza batean existitzen baldin badira, paradigma osoari aplikatzen zaizkiola eta, nahiz eta ez duten forma guztiengan tasunik ezabatzen, hauek «ahultzen» dituztela. Jakina, gure sisteman horrelako hipotesi batek ez du tokirik, ez baita «ahultzea» bezalako noziorik: edo pertsona osoki espezifikatua da, edo ez. Gainera, lan honetan ikusi ditugun isiltze partzialeko hizkuntzen kasuak argi erakusten du txirotzeak isiltzea ez duela paradigma osoan eragozten, hizkuntza horietan pertsona jakin batzuetako argumentuak isil baitaitezke eta besteak ez (ikus ere 6.3. atala). Honenbestez, ez dugu isiltzea erabat blokeatzen duen azalpen bat nahi.

Hemen beste analisi bat iradoki nahi nuke, Uriagerekaren (2007a) espekulazio baten ildotik. Lan horretan, Uriagerekak proposatzen du patroia sintaktiko batzuk sintaxiaren mamitik kanpoko eragile batzuen ondorioak direla. Zehazkiago, A egitura mota batekiko «paraleloa» izan dadin, analogiaz, hiztunek B egitura mota moldatu dezaketela iradokitzen du. Gauzak horrela izaki, B egituraren forma ez da hatsarre edo parametro sintaktiko baten ondorioa, baizik eta gramatikaren periferian kokatzen den fenomeno batena. Hipotesi hau ondoko adibidearekin itxuratzten du Uriagerekak (2007a). Nz-mugidari buruzko teoriak egiten duen ondoko iragarpenetik abiatzen da (deskriptiboki aurkezten dugu; azalpen zehatz baterako, ikus Chomsky, 1986b; Uriagereka, 2007a): perpaus nagusi batean, nz-hitz batek, argumentua delarik aditz laguntzailea ezkererako mugidan «eramaten» du, baina adjuntua delarik, ez. Haatik, iragarpenaren lehen parte bat betetzen baldin bada (34), bigarrena ez da betetzen (35), aditz laguntzailea beti mugitzen baita:

- (34) a. *Who [John has seen ~~who~~]?
 b. Who has [John ~~has~~ seen ~~who~~] ?
- (35) a. *Why [John has seen Mary] ~~why~~?
 b. Why has [John ~~has~~ seen Mary] ~~why~~?

Baina, Uriagerekak (2007a) ingelesaz jabetzen diren haurrengan (35)en kontrakoa aurkitzen dela azpimarratzen du (Crain eta Thornton (1998) lana aipatuz). Haurren ekoizpenak beti Gramatika Unibertsalak ematen dituen aukerak errespetatzen dituela aintzat hartuz (gaztelaniazko antzeko datu batzuk ere eztabaidatzen ditu), (35)en kontrakoak diren epaiak gramatikalak direla ondorioztatzen du, eta honenbestez (35)en ikus daitekeena gramatikaren periferiako fenomeno baten emaitza dela ondorioztatzen du. Fenomeno hori, Uriagerekaren (2007a) ustez, (34)ko patroiarekiko hitz-ordenan analogia edo paralelotasun bat edukitzeraz bultzatzen duen joera baten ondorioa da.

Horrela, alemana bezalako hizkuntzetan aurkitzen den isiltze-ezintasuna paradigma osora orokortua izatea ondoko modura azal liteke. Demagun (31)ko alemanaren komunztadura-paradigmaren analisia zuzena dela. Kasu horretan, zenbait subjektu ezin isilduak dira. Besteak, berriz, isil litezke, AI baldintza betetzen duten heinean. Ondokoa gertatzen dela iradoki nahi nuke, Uriagerekaren (2007a) proposamenaren ildotik: hiztunek, isiltzea ezinezkoa den kasuekiko analogian, isiltze eza formalki posible den kasuetara «hedatzen» dute, azalean homogeneoa den isiltzearen paradigma bat sortuz. Bistan da, azalpen hau oso espekulatiboa da, baina ez gintuzke harritu behar honelako egoera batek; izan ere, maiz gertatzen da hizkuntzen diakronian periferiako faktoreek gramatikarako bidea egitea (ikus Uriagereka, 2007a; Madariaga, 2009). Gainera, hipotesi honekin isiltze partzialeko hizkuntzak eta alemana bezala batere isiltzerik gabeko hizkuntzak aldi berean existitzea ez da arazo bat, erran baitaiteke lehenean ez dela bigarrenean bezala periferiako araurik aplikatzen. Hipotesi honen alde egiten duten aleman eta bavarierazko datu batzuk ikus ditzagun.

Alemanez txirotzeak 1. eta 3. pertsonako morfema asko sinkretikoak egiten dituela ikusi dugu, 2. pertsonakoak osorik utziz. Hau hizkuntza germaniarren ezaugarri orokor bat da (ikus Frampton, 2002; Müller, 2006). Horrela, bavarieraz dagoen 1./3. pertsonetako sinkretismoa, alemanarena bezala, txirotzearen ondorioa izan liteke. Hipotesi hau indartua gertatzen da bi hizkuntzetako orainaldiko komunztadura-paradigmak konparatzen baldin baditugu: arras hurbilak dira eta sinkretismo berdina daukate pluralean (letra lodiz):

(36) *Bavaria* (Fuß, 2005)

	<i>singularra</i>	<i>plurala</i>
1.	-Ø	-an
2.	-st	-ts
3.	-t	-an

(37) *Alemana* (Müller, 2006)

	<i>singularra</i>	<i>plurala</i>
1.	-e	-en
2.	-st	-t
3.	-t	-en

Baina sinkretismo horretan parte hartzen ez duen 2. pertsonarekiko asimetria interesgarri bat azaleratzen da: bavarieraz, dakigunez —eta alemanez ez bezala— bigarren pertsonako subjektuak isil daitezke. Hau da, bi hizkuntzen arteko paralelotasuna aski orokorra da, baina bavarieraz, isiltzea ez da (dirudienez) txirotuak ez diren komunztadura-morfemak dauden kasura hedatzen. Horrek, alemanaz bigarren pertsonako subjektuen isiltzea gramatikaren periferiako kontu bat dela iradokitzen du (analogiazko ariketa bat)²³⁷.

Laburbilduz, atal honetan, 6.1. atalean garatu dugun AI baldintzak, hizkuntza batzuetan ikusten den «komunztadura pobrearen» eta isiltze-ezintasunaren arteko harremana esplikatzeko aukera ematen duela ikusi dugu. Emaiza hau, AI baldintza π -tasunean oinarritu izanari esker lortu dugu²³⁸.

(38) *AI baldintza (azken bertsioa)*:

DS bat ezaba daiteke *bsb* π -tasun bera eta indize bera dauzkan buru batekin o-komando harreman batean baldin bada.

Halle (1997), Frampton (2002) eta Müller (2006) lanei jarraiki, atal morfologikoan txirotze-operazioek pertsona tasunengan eragin dezaketela aintzat hartuz, komunztadura pobrearen definizio egoki bat geureganatu dugu. Horrela, FF_n txirotutako pertsona tasunak egon daitezkeela argiturik, hauek AI baldintza bortxatzen dutela proposatu dut.

Ondoko atalean, oraindik batere aipatu ez ditugun datu batzuk aurkeztuko ditut. Horietako batzuek isiltzearen ezintasuna batzuetan AI baldintzaz kanpoko arrazoiei lotua dela erakusten dute, eta beste batzuk AI baldintzarekin azaldu ezin ditzakegun datuak dira. Azken horietarako, azterbide batzuk iradokiko ditut.

237. Beste aukera bat, alemanez Frampton (2002) eta Müllerrek (2006, 2008) identifikatu ez duten beste txirotze-operazio bat egotea da, 2. pertsonako formak ukitzen dituen. Hipotesi honen aldeko ebidentzia eskaintzen du bavarieraren garapen diakronikoak. Fußek (2005) erakusten duenez, bavaria zaharretik XIII. mendeko bavarierara, pluraleko 2. pertsonako forma singularreko 3. pertsonarena bezalakoa izatetik (-t), desberdina izatera pasatu da (-ts). Orain, alemanezko (37)ko paradigmaman ikus daiteke bi forma horiek, preseski, berdinak direla (-t). Horrek, alemanez (eta bavaria zaharrez) 2. pertsonako formak ukitzen dituen txirotze-operazio bat dagoela iradokitzen du.

238. Ohar emaitza honek komunztadurarik gabeko hizkuntzetan eta euskarazko perpaus jokatu-gabeetan pertsona-komunztatzea dagoela ondorioztatzera eramaten gaituela. Euskararen kasuan, Zabala eta Odriozolaren (1996) proposamenaren ildo hartzen dugu beraz. Hala ere, emaitza hau ez da arazorik gabea; ikus Duguine (prestakuntzan) arazo hauen eztabaida eta konponketarako iradokizun batzuetarako.

6.3. AI BALDINTZA ETA ISILTZE PARTZIALA

Oroit zenbait hizkuntzatan isiltzea ezin daitekeela subjektu guztiekin egin. *Isiltze partziala* izendatu dugu fenomeno hori. Bavaria gorago aipatu dugu, haren izaera txirotzearen bitartez azaldu zitekeela proposatuz. Baina mota bereziko bi hizkuntza ere ezagutzen ditugu: hebreera eta finlandiera. Hizkuntza hauetan 1. eta 2. pertso-nako subjektuak isil daitezke, baina ez 3. pertsonakoak. Pentsa genezake hemen ere txirotzearen efektuen aurrean gaudela. Horrela, 3. pertsonako tasunengan bakarrik eragiten duen txirotze-operazio bat egon liteke. Har dezagun berriz ere $[\pm 1]$ eta $[\pm 2]$ tasunez osatutako pertsona-sistema:

- (39) a. 1. pertsona = $[+1, -2]$
 b. 2. pertsona = $[-1, +2]$
 c. 3. pertsona = $[-1, -2]$

Sistema honen bitartez, bai (40a) eta bai (40b)ko txirotze-arauekin esprikatu dezakegu 3. pertsonako komunztadura-morfema abstraktuen txirotzea:

- (40) a. $[-1] \rightarrow \emptyset/[-2] _$
 b. $[-2] \rightarrow \emptyset/[-1] _$

Hau da: $[-1]$ eta $[-2]$ tasunak elkarrekin daudenean, bietako bat ezabatuko da. (40a) araua aplikatzearen ondorioz adibidez, komunztadura-paradigma ondokoa izanen da (hebreerazko genero-komunztaduraz abstrakzio egiten dugu):

- (41) 1sg $[+1, -2, -pl]$
 2sg $[-1, +2, -pl]$
 3sg $[-2, -pl]$
 1pl $[+1, -2, +pl]$
 2pl $[-1, +2, +pl]$
 3pl $[-2, +pl]$

Hipotesi honen aldeko ebidentzia moduan ondoko egiturak aipatu nahi nituzke:

- (42) Talila_i amra le-Itamar [she [e]_{i/*j} tavo]. *Hebreera*
 Talila esan DAT-Itamar KONP ETOR.ETOR.F.sg (Borer, 1989: 93)
 ‘Talilak Itamarri etorriko dela esan dio.’
- (43) Pekka_i väittää [että [e]_{i/*j} puhuu englantia hyvin]. *Finlandera*
 Pekka alegatu KONP mintza.sg ingelesa ongi (Holmberg, 2005: 539)
 ‘Pekkak ingelesa ongi mintzatzen duela dio.’

Hebreera eta finlandierazko adibide hauetan, mendeko perpauseko subjektua isildua da. Honenbestez, orain arte hizkuntza hauei buruz erran dugunaren aurka doazen datuak dirudite hauek. Haatik, mota honetako 3. pertsonako subjektu isilek ezaugarri interesgarri bat daukate: o-komandatzen dituen DS batek duen erreferentzia bera daukate halaberharrez (ikus Borer, 1989; Holmberg, 2005). Hau da, ez dute irakurketa askea. Arau deskriptibo hori AI baldintzaren ikuspegitik begira dezagun:

(3) *AI baldintza (azken bertsioa):*

DS bat ezaba daiteke *bsb* π -tasun bera eta indize bera dauzkan buru batekin o-komando harreman batean baldin bada.

Aski argiki, (42)-(43)n AI baldintza betetzen dela ikus daiteke: erreferentzia bera —hots, π -tasun bera eta indize bera— duen eta o-komando posizio batean den DS baten presentzian, argumentua isil daiteke^{239,240}. Hau da, kasu hauetan isiltzea posible egiten duena ez da komunztadura, baizik eta o-komandatzen duen DS bat. Hala ere, azalpen honek jabekuntzari buruzko galdera interesgarriak altxatzen ditu. Har ditzagun berriz ere bi hizkuntza hauetako komunztadura-paradigmak:

(44) *Finlandiera: puhu* ‘mintzatu’ (Holmberg, 2005: 539)

	<i>singularra</i>	<i>plurala</i>
1.	puhu-n	puhu-mme
2.	puhu-t	puhu-tte
3.	puhu-u	puhu-vat

(45) *Hebreera: lamad* ‘ikasi’ (Shlonsky, 2007)

	<i>singularra</i> (M/F)	<i>plurala</i>
1.	lamad-ti	lamad-nu
2.	lamad-ta/lamad-t	lamad-tem
3.	lamad- $\emptyset$ /lamad-da	lamad-du

239. (3)ko definizioa «buru» terminoa beharbada beste modu batera zehaztu behar litzatekeela erakusten du ere. Horretarako, DS batean π -tasuna eta indizea non kokatzen diren argitu beharko litzateke. Hau arazotsua izan daiteke, D edo N buruan kokatzen baldin baditugu bi DSen arteko o-komando harremana galtzen baita. Lan hau etorkizunerako utziko dugu.

240. Altxatzen den galdera bat ondokoa da: (42)-(43)n perpaus nagusiko DSak ere AI baldintza betetzen duela dirudi; zergatik ezin da beraz isildu? Honen azalpena aurreko oin-oharrean aipatutako tasun eta indizeen *locus*ari lotua izan liteke.

Gorago, txirotzeak formen sinkretismoa ekartzen duela ikusi dugu. Bakarrik hirugarren pertsonako tasunak txirotzeak, ordeak, ez du sinkretismorik ekartzen. Honenbestez, paradigmako forma guztiak desberdinak izanzen dira. Hots, 3. pertsonako formek ez dirudite txirotuak izan direla²⁴¹. Hau (44) eta (45)en ikus daiteke. Preseski hor sortzen zaigu arazoa jabekuntzarekiko. Forma guztiak desberdinak baldin badira, nahiz eta batzuk txirotuak izan, haurrak ez du ebidentzia morfologikorik izango 3. pertsonako formen azpian txirotutako morfema abstraktuak daudela asmatzeko.

Hala ere, kontra-argudio bat ekartzen ahal zaio oraintxe altxatutako arazoari. Ez da egia haurrak ez duela inolako ebidentziarik txirotutako formak identifikatzeko, haiekin bat egiten duen argumentu-isiltze eza ikus baitezake. Hau da, argumentuen isiltze ezina txirotzearen zeharkako erakusle bat izan liteke²⁴². Azken finean, AI baldintzarekin isiltze partziala zuzen-zuzenean azaltzeko modu bat daukagu. Hasteko, bere existentzia bera ere iragarri egiten dugu (gorago aipatutako analisek ez bezala). Hortaz, gure proposamenarekin, isiltze partziala argumentu-isiltzearen baitako fenomeno «arraro» edo esplikaezin bat izatetik patroia oso naturala izatera pasatzen da. Bestalde, komunztadura pobreak arazoa eta isiltze partzialaren arazoa baldintza bakar baten pean bilduz fenomeno bat eta bakarra direla erakutsi dugu. Eta, horrekin batera, AI baldintzak argumentu-isiltzearen tipologia bere osotasunean esplika dezakeela erakutsi dugu. Hala ere, badira lan honetan aztergabe utzi ditugun datu batzuk. 6.4. atalean jorratuko ditugu.

6.4. SALBUESPENAK ETA HAIENTZAKO AZTERBIDEAK

Hemen garatu dugun proposamenak oso iragarpen sendoa egiten du: kasu/KOMUNZTATZE harreman batean sartzen den DS oro isildu ahal izatea espero dugu. Proposamen horrek literaturan biziki ezaguna den kontradibide bat dauka, hots, komunztadura pobreak arazoarekin lotzen dena, baina hau pertsona-komunztaduraren garrantzia identifikatu orduko azaldu daitekeela ikusi dugu.

241. Shlonsky (1997) azpimarratzen du ere forma guztiak morfologikoki bereizgarriak izateak erakusten duela morfologian oinarritzen diren azalpenak desegokiak izanzen direla.

242. Erran behar da, hala ere, hebreerazko isiltze partzialaren beste analisi bat ere egin litekeela. Beste analisi hori DSaren beraren izaeran oinarritzen da eta ez komunztadurarenean. Hebreeraz 3. pertsonako izenordainak ez dira besteak bezalakoak: sintaxi eta banaketa desberdinak dituzte; besteak beste, determinatzaile batekin ager daitezke (ikus Ritter, 1995; Shlonsky, 1997). Horrela, Ritterren (1995) lanari jarraiki, Shlonsky (1997) 3. pertsonako izenordainak D bururik gabeak, eta honenbestez pertsona tasunik gabeak direla proposatzen du. Horrela, ideia hori gureganatuz, 3. pertsonako komunztadurarik ez dela erran genezake.

Demagun erreferentziala ez izateak, hots, erreferentziarik egiteko gaitasunik ez edukitzeak, pertsona tasunik ez edukitzea inplikatzeko duela (ikus Longobardi, 1994). Hala izaki, komunztadura ez litzateke π -tasunean egiten (hots, gorago erabilitako terminoetan, $[\pm 1]$ eta $[\pm 2]$ tasunetan). Hala baldin bada, AI baldintza ez denez betetzen, ezin izango da izenordaina isildu.

Haatik, badira lehen begiradan AI baldintzarentzat salbuespenak diruditen zenbait datu. Atal honetan datu horiek aurkeztuko ditugu, eta konponbide posibleak iradokiko. Lehenik, hizkuntza kreolen kasua aztertuko dugu; hizkuntza hauetan ez da komunztadura-morfologiarik, ez eta argumentu-isiltzerik ere (6.4.1. atala). Ondotik, osagarri-isiltzeaz mintzatuko gara, hainbat hizkuntzatan (e-kasua jasotzen duten) osagarriak ezin baitira isildu (6.4.2. atala).

6.4.1. Hizkuntza kreoleak

Komunztadura-morfologiarik gabeko hizkuntzez mintzatzerakoan, hauek AIHak direla erran dugu beti, besteak beste, txinera, malgaxe, tagalo, japoniera, thai, malayalam hizkuntzak aipatuz. Baina hizkuntza hauetako batzuetan isiltzea ezinezkoa dela jakin behar da.

Gauza bat ohargarria da: dakidanez hizkuntza horiek guztiak kreoleak dira. Adibidez Nicolisek (2008) ondokoak aipatzen ditu: Berbizeko nederlandera kreolera, Jamaikako kreolera, Maurizioko kreolera, papiamentu, saramakera.

Zenbait hizkuntzen kasuan, hala nola Haitiko eta Cabo Verdeko kreoleren kasuan, eztabaida dago: DeGraff (1993) eta Baptistak (1997) tradizionalki izenordain bezala analizatzen direnak komunztadura-morfemak direla argudiatzen dute. Hala izaki, komunztadura eragiten duten argumentu isilak egonen lirarteke eratorpen horietan (kontrako ikuspegirako, ikus Déprez, 1994). Hori dela-eta, hizkuntza kreoletan komunztadura-morfemen agerrera subjektu-isiltzea ekartzen duela esan ohi da (ikus adibidez Meyerhoff, 2000). Hala ere, Fußek (prentsan) erakusten du hau ez dela hizkuntza kreol orok segitzen duen eredu. Adibidez, Maurizioko kreoleraz eta Filipinetako kreoleraz, nahiz eta komunztadura-morfologiarik batere ez egon, subjektuak isil daitezke. Ez gara hemen ezer erratera ausartuko, hizkuntza kreoletako isiltzeari buruzko hipotesi bat garatzeak hemen egin dugun aurkezpen tipologiko laburra baino askoz gehiago eskatuko bailuke. Hala ere, azpimarratuko dugu hizkuntza hauek aztertzea bereziki interesgarria izan daitekeela, dirudienez haien historiako puntu batean argumentuak isiltzeko aukera lortzen baitute. Puntu horretan gertatzen dena berariaz aztertu beharko litzateke, eta AI baldintzak iragarriko lukeen moduan, π -KOMUNZTATZEARI lotutako zerbait atzematen denetz ikusi.

Ondoko azpiatalean, AI baldintzak azal ditzakeen datuetatik kanpo gelditzen den bigarren datu multzoa aurkezten dut.

6.4.2. Osagarriak

Bigarren salbuespen multzoak du arazo handiena altxatzen AI baldintzarentzat: hizkuntza askotan osagarri DSak ezin daitezke isildu. Subjektu-isiltzearen ezintasuna txirotzeari lotu diogu kapitulu honetan, ezintasun hori komunztadura-morfologiako testuinguruan agertzen zelako. Arazoa da osagarri-isiltzearen ezinta-

sunak komunztadurarik gabeko testuinguruetan bakarrik gauzatzen dela²⁴³. Adibide gisa, ingelese eman genezake:

- (46) I see you/*[e].
 ni ikus zu
 ‘Ikusten zaitut.’

Lehen kapituluan, Gilliganek (1987), aztertzen dituen hizkuntzetako % 27an osagarriak ezin isilduak direla ondorioztatzen duela ikusi dugu. Honenbestez, aski fenomeno hedatua dirudi.

Ez diogu hemen datu horri ezer gehituko, hizkuntza hauen azterketa sakona egin beharko litzatekeelako lehenik. Honenbestez, azterbide batzuk iradoki besterik ez dugu eginen. Erran dugu hizkuntza hauetan guztietan ez dela osagarri-komunztadura morfologiarik. Horrek, lehenik eta behin osagarri hauek π -komunztatze harreman batean sartzen ote diren galdetzeraz garrantzitsua. Ez baldin bada hala, osagarri-isiltzea ezinezkoa izatea iragartzen du AI baldintzak (oroit malgaxez, tagaloz eta paxtueraz adibidez, kanpo-argumentua kasu-komunztatze harremanean sartzen denean, barne-argumentua ezin dela isildu). Beste alde batetik, osagarria isiltzerik ez duten hizkuntza hauetako zenbat diren subjektu-isiltzerik gabeko hizkuntzak ikusi beharko litzateke. Hau da, ingelesez subjektu-isiltzea txirotzeak blokeatzen duela argudiatu dugu. Horrekin batera, osagarri-isiltzea ezinezkoa da, nahiz eta ez dagoen txirotzearen efekturik osagarriekin —ez eta ere komunztadurarik (ikus (46) gorago)—. Honenbestez, baliteke periferia-efektu bat izatea osagarri-isiltzea eragozten duena honelako hizkuntza batean (*à la* Uriagereka, 2007a).

Ez naiz galdera eta iradokizun hauek baino urrunago joanen hemen. Osagarrien isiltzearen arazoaren heina harturik, ikergai hau etorkizunerako utziko dut mementoz.

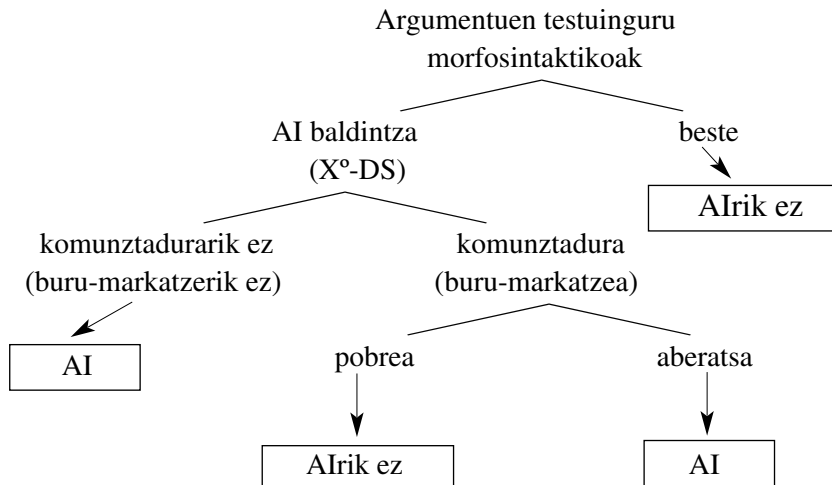
6.5. ONDORIOAK

Kapitulu honekin, argumentu isilen izaera eta baimentzeari buruzko lan hau ixteko moduan gaude. AI baldintza proposatu dugu, argumentu isilei buruzko literaturan nagusia izan den arazoari —hots, komunztadura pobrearen eta argumentu-isiltze ezaren arteko loturari— erantzun bat ekarriz, eta oraindik azaltzeke diren datuak eta hauen azterbide posibleak eztabaidatuz.

Bukatzeko, har dezagun 3. kapituluan diseinatu genuen argumentu-isiltze fenomenoaren tipologia eta inplikatzeko dituen hipotesiak, eta ikus dezagun gure proposamenak errespetatzen ote dituen, eta hala bada, sailkapen honen nolako tratamendua egiten duen.

243. Komunztadura dagoenean osagarria isiltzea beti posible da (Siewierska, 1999). Honenbestez, iduri du txirotzea subjektu-komunztaduran aplikatzen dela bakarrik.

(47)

(48) *Munduko hizkuntzak eta argumentu isilak: 2. hipotesia.*

A. Argumentu-isiltzea AI baldintzaren mende da.

B. Nahiz eta AI baldintza bete, komunztadura pobrea baldin bada, argumentua ezin da isila izan.

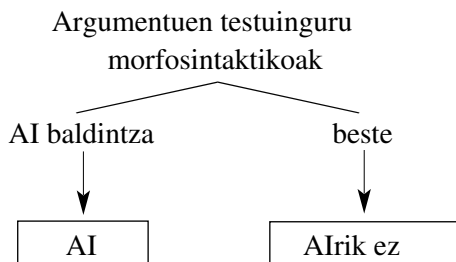
Kapitulu honetan, 4. kapituluari formulatu genuen AI baldintza birmoldatu dugu, eta ikusi dugu egokitzapen honekin komunztadura pobreako hizkuntzetan dagoen isiltasun ezaren berri eman dezakegula. Hau da, (47)-(48)n identifikatutako bi puntuak bat egin ditugu, argumentu-isiltze fenomenoaren baldintza bakar baten pean kokatuz:

(3) *AI baldintza (azken bertsioa):*

DS bat ezaba daiteke *bsb* π -tasun bera eta indize bera dauzkan buru batekin o-komando harreman batean baldin bada.

Azpimarratzekoa da emaitza hau arraz berritzailea dela, zeren argumentu-isiltzearen fenomenoaren eta honi loturiko hizkuntz tipologia osoa baldintza bakar batera murrizten baitu. Hau da, azken finean, (47)ko eskemaren ordean, ondokoaren bitartez itxura dezakegu:

(49)

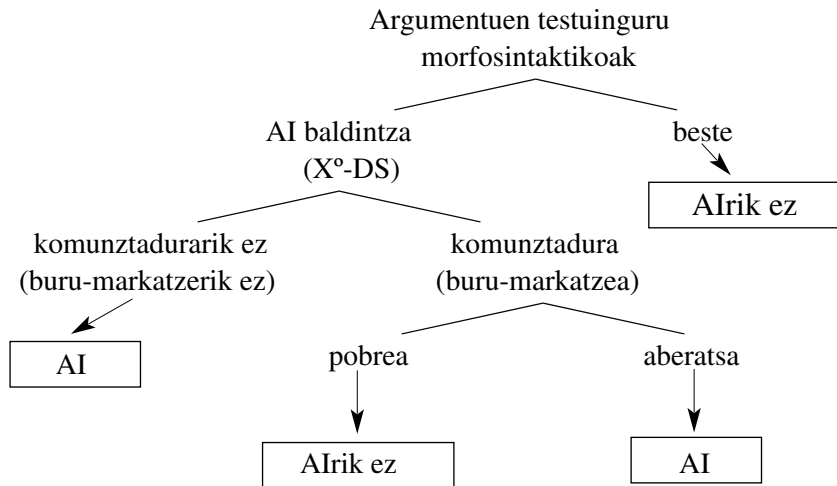
Hau da: AI baldintza betetzen den testuinguru morfosintaktikoetan arguentuak isil daitezke eta besteetan ez. Azkenik, ohar analisi honekin 2. kapituluan aurkeztu ditugun proposamenetako batek ere lortzen ez zuen emaitza lortzen dugula: fenomenoaren azalpen bateratua ematen dugu. Hau da, komunztadura pobre vs aberats dikotomiarekin bat egiten duen argumentu-isiltzearekiko asimetria azaltzen dugu, aldi berean komunztaduradun eta komunztadurarik gabeko hizkuntzetako isiltzearentzat azalpen berdina emanez.

Azken kapituluan, lan honetan aurkeztutako ideia nagusiak eta haien garapenetik ateratzen diren ondorio orokorrak aurkeztuko ditut.

7. Ondorioak eta eztabaida

Hizkuntz aldakortasunaren esplorazio bat proposatu dut lan honetan, argumentu-isiltzearen tipologiaren ikerketaren bitartez. Munduko hainbat hizkuntzatako mekanismo sintaktikoak aztertuz, argumentuen isiltze fenomenoaren teoria orokor eta berritzaile bat garatu dut. Hona hemen, bi hitzetan, laneko ideia nagusien garapena nolakoa izan den. Lehenik, argumentu-isiltze (AI) fenomenoaren azalpena (1)-(2)ko hipotesian oinarritu behar dela argudiatu dut:

(1)

(2) *Munduko hizkuntzak eta argumentu isilak: 2. hipotesia.*

A. Argumentu-isiltzea AI baldintzaren mende da.

B. Nahiz eta AI baldintza bete, komunztadura pobrea baldin bada, argumentua ezin da isila izan.

(1)-(2)ko argumentu-isiltze fenomenoaren tipologiaren karakterizazioarekin, argumentu-isiltzeari buruzko aurreko lanekiko arras desberdina den perspektiba batean jarri naiz argudiatu baitut (i) baldintza bakun bat dagoela eta (ii) hau zorrozki komunztadura harremanetan oinarritzen ez dela.

Ondotik, (1)-(2)n AI baldintza izendatu duguna (3)n ematen duguna dela argudiatu dugu, hainbat hizkuntza eta egitura aztertuz:

(3) *AI-baldintza (1. bertsioa)*: egiturazko kasua jasotako DSak isil daitezke.

Azkenik, (3)ko baldintzak, desberdinki formulaturik eta pertsona tasunean zentratuz gero, hasieran pentsatzen genuena baino indar handiagoa daukala ikusi dugu. Zehazkiago, ikuspegi enpirikotik, (2A)ko baldintza baino urrunago joanez, (2B)n sailkatutako fenomenoak berri ere eman dezakeela erakutsi dut (hots, (1)eko komunztadura pobre vs aberats aurkaritza). Horrela, AI baldintzaren ondoko bertsioa aldarrikatu dut:

(4) *AI baldintza (azken bertsioa)*:

DS bat ezaba daiteke *bsb* π -tasun bera eta indize bera dauzkan buru batekin o-komando harreman batean baldin bada.

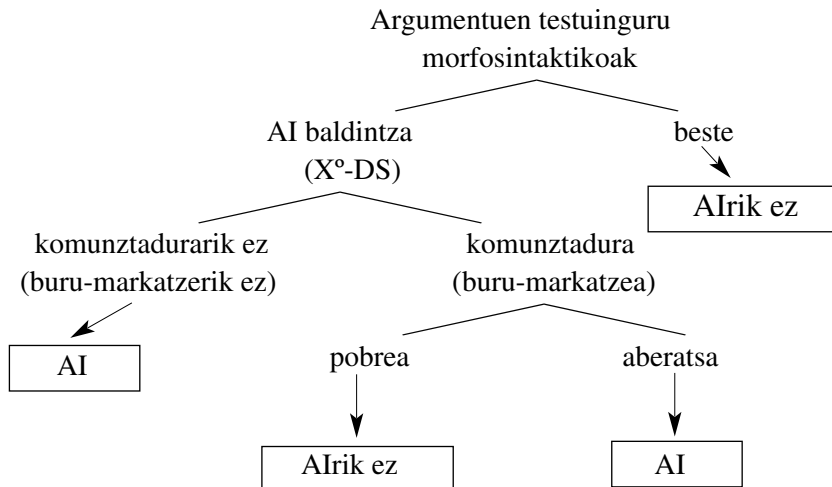
Komunztadura pobrearen fenomenoari lotutako murriztapena azaltzeko (2B), komunztadura pobrea ondoko erara definitu dugu: txirotze-operazio morfologikoak komunztadura-morfema abstraktu bateko π -tasunengan eragiten duenean, morfema hori «pobretua» da (Halle, 1997; Frampton, 2002; Müller, 2006). Definizio hau dela-eta, argumentu-isiltzearen ezintasuna zuzen-zuzenean azaldu daiteke: pobretutako morfema batek ez du gehiago komunztadura eragin dion DSak bezalako π -tasuna; honenbestez, AI baldintza bortxatzen da: DSa ezin izango da isildu. Horrela, bada, lan honetan proposatutako AI baldintzak hizkuntzaz hizkuntzako argumentu-isiltzearen paradigmatik eta tipologia modu natural batean esplikatzen ditu.

Lan honetan zehar eraman dugun ikerketatik hainbat emaitza ateratzen dira, gramatikaren arkitekturarako eta, oro har, hizkuntz teoriarako ondorio garrantzitsuak dituztenak. Horietako batzuk, zeharka edo zuzenean, testuan aipatu ditugu, baina argumentu-isiltzearen fenomenoan jarri genuenez arreta, ez dugu horiek sakonki ikusteko astirik hartu. Horregatik, kapitulu honetan ikerlan honetatik hizkuntzalaritza orokorarentzat ateratako ondorio horiek atalka aurkeztuko ditugu, eztabaidatzeko denbora hartuz.

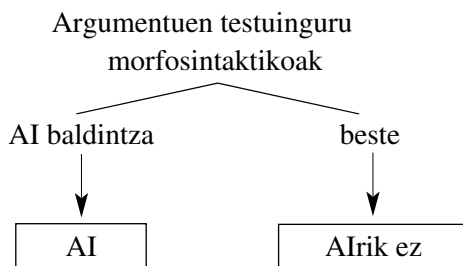
7.1. ARGUMENTU-ISILTZE FENOMENOAREN IZAERA BAKUNA

Atal honetan, 6. kapituluaren lortutako emaitzen ondorioetara itzuliko naiz, argumentu-isiltzeari buruzko ikerketan daukaten garrantzia azpimarratzeko. 6.5. atalean azpimarratu dut ezen AI baldintzaren azken bertsioarekin 3. kapituluaren diseinatu genuen argumentu-isiltze fenomenoaren eskema baino tipologia sinpleago bat lortzen dela. Hau da, (5)ekoaren ordeztu, (6)ko eskemarekin amaitu dugu:

(5)

(6)

Azpimarratzekoa da, AI baldintzaren alde —hau da, eskema honen alde— eman dugun ebidentzia enpirikoa baino harago, kontzeptualki ere gure proposamena interesgarria dela, argumentu-isiltze fenomeno osoa baldintza bakar batera murrizten baitu. Honenbestez, Okhamen bizar-labanaren zuhurtzia-legeari jarraiki, oso soluzio sinplea garatu dugu: argumentu-isiltzea posible egiteko modu bakar bat dago, eta aldi berean, argumentu-isiltzea eragozteko modu bakarra dago ere²⁴⁴.

Jakina, egindako analisia formala denez, iragarpenak egiteko gaitasuna du; horrela, ezezaguna dukegun edozein hizkuntzaren aurrean argumentuak isiltzeko gaitasuna AI baldintzaren araberkoa izanen dela iragartzen dut.

Ohar gainera emaitza honekin 2. kapitulan aurkeztu ditugun proposamenetako batek ere lortzen ez zuen emaitza lortzen dugula. Hau da, 3. kapitulan, argumentu-isiltzeari buruzko literatura, kontrajarriak ziruditen bi orokorpenetan

244. Baliteke hau ez arras egia izatea: 6.2. atalean Uriagerekaren (2007a) ildotik iradoki dugun «periferiaren» esku-sartzearen hipotesia zuzena baldin bada, isiltzea kasu batzuetan gramatika hutsez kanpoko fenomeno bat litzateke. Hala ere, gogoan eduki behar da hauek ez direla nolanahikoak (ikus Madariaga, 2009).

oinarritzen zela ikusi genuen: (i) komunztadura pobre vs aberats dikotomian aurkitzen den argumentu-isiltze asimetrikoa eta (ii) isiltzea komunztadurarik gabeko hizkuntzetan ere posible izatea. Bi orokorpen horiek batzeko zailtasunak direla-eta, proposamen guztiak maila batean edo bestean disjuntiboak direla ikusi dugu; hots, komunztadura aberatseko isiltzearen eta komunztadurarik gabeko isiltzearen iturriak desberdinak direla erran behar dutela nolabait (3.1. atala). Gure lorpenetako bat, honenbestez, bi orokorpen horiek batzea izan da.

7.2. ELIPSIAREN HIPOTESIA

Garatu dugun argumentu-isiltzearen baimentze-baldintzaz gain, elementu hauen izaerari buruzko proposamen zehatz bat egin dut hirugarren kapituluan. Horrela, gramatikaren arkitekturaren ikuspegitik, argumentu isilen agerrera fenomeno fonologiko hutsa dela argudiatu dut: argumentu isilak FF_n gauzatu gabe gelditzen diren DSak dira. Definizio horrekin, argumentu-isiltzeak hizkuntzalaritzan asko aztertzen den fenomeno batekin bat egiten du, hots, elipsiarekin. Honenbestez, argumentu isilak ez dira gehiago gramatikako elementu bitxi eta idiosinkratikoak bezala agertzen: independenteki existitzen den fenomeno baten emaitzak dira. Ondorio honek, gainera, etorkizunean isiltasunaren teoria orokor bat eraikitzeko bidea irekitzen du.

Bestalde, gehitu behar da, V. Valmalak (k.p.) ohartarazten didan bezala, urte askotan elipsiaren teoria *prorenera* murrizten saiatu izan bada ere (ikus adibidez Lobeck, 1995), lan honetan egin duguna arras kontrakoa izan dela, argumentu isilen teoria elipsiarenera murrizten baitugu.

7.3. ALDAKORTASUNA ETA PARAMETRIZAZIOA

Bigarren kapituluan, argumentu-isiltzearen fenomenoak Hatsarre eta Parametroen Teorian garrantzi handiko tokia eduki duela ikusi dugu, besteak beste argumentu isilen parametroa parametro tipikotzat jo ohi baita. Ondoko kapituluetan ez dugu, ordea, parametrizazioa berriz aipatu. Ikus dezagun, beraz, nola kokatzen diren AI baldintza eta hemen garatu dugun proposamen orokorra hizkuntz aldakortasunaren teorian.

Lehenik eta behin, azpimarratu behar da AI baldintzak ez duela berez parametrorik inplikutzen:

(7) *AI baldintza (azken bertsioa):*

DS bat ezaba daiteke *bsb* π -tasun bera eta indize bera dauzkan buru batekin o-komando harreman batean baldin bada.

Alderantziz, (7)ko baldintza hizkuntza guztietan aplikatzen da. Honenbestez, ez dago *argumentu-isiltze parametroa* dei genezakeen ezer: hizkuntza batetik bestera ikus daitekeen aldakortasuna ez da aldaketa metriko batek eragina izanen.

Bigarren kapituluan, *argumentu-isiltze makroparametroaren* hipotesiaren kontra argudiatu nuen (ikus 2.4.4. atala). Orain gehitu dezakegu *argumentu-isiltze mikroparametrorik* ere ez dela. Haatik, batez ere 4. eta 5. kapituluetan ikusi dugunaren arabera, AI baldintza betetzen duten eta betetzen ez duten egituren arteko banaketa ez da hizkuntza guztietan berdina. Ikus dezagun hauekiko aldakortasuna nola formaliza daitekeen eta formalizazio horiek zer ondorio duten gramatikaren arkitekturaren modelorako.

Has gaitezen txirotzearekin. Txirotzeak isiltzea baldintzatzen du, printzipioz isiltzerako egokia litzatekeen egitura bat desegoki egiten baitu. ϕ -tasunen txirotzea ez da hizkuntza guztietan gertatzen. Bigarren kapituluan ikusi genuenaren arabera, WALS munduko hizkuntz egituren atlasean (Haspelmath-eta, 2005) bilduak diren hizkuntzetako %11n ezin da subjekturik isildu. Zenbaki hori guti gorabeherako erreferentziazat hartzen badugu, eta proportzio horren parte bat gutienez txirotzearen bitartez azaldu daitekeela aintzat hartzen badugu, txirotzea aski hizkuntza multzo murriztean aplikatzen dela ondoriozta daiteke. Bestalde, txirotzea operazio morfologikoa izaki, operazio morfologiko gehienak bezala, ez da argi zergatik hizkuntza batzuetan aplikatzen den eta besteetan ez, baina gauza bat ziur erran dezakegu: txirotze-operazioaren hizkuntzaz hizkuntzazko banaketa ez da parametro baten esku, ez gutxienez nozio hau tradizionalki ulertzen dugun moduan. Hau da, ez da parametro sintaktiko bat, eta ez da lexikoian kokatzen. Oroit ikuspegi mikroparametrikoan parametroak lexikoiko tasun morfosintaxikoengan kokatzen direla (Borer, 1984; Chomsky, 1995; ikus ere 1.5. atala). Beren efektuak, honenbestez, konputazio sintaktikoan gauzatzen dira. Txirotzea, haatik, konputazio sintaktikoaren ondoko atalari dagokio (ikus Bonet, 1991; Halle, 1997). Honenbestez, ez du mikroparametro batek arautzen. Hori dela-eta, operazio morfologiko idiosinkratiko bat dela ondorioztatu behar dugu²⁴⁵.

Txirotzeari buruzko azken ohar bat egin behar dugu. Siewierskak (1999) erakusten du osagarri-komunztadura dagoen hizkuntza guztietan osagarriak isil daitezkeela. Horrek erran nahi du, subjektu-komunztaduraren kasuan ez bezala, osagarri-komunztaduran ez dela txirotze morfologikorik. Gehi genezake ere bosgarren kapituluan aztertu dugun jabe-jabetza komunztaduradun 19 hizkuntzen artean batek ere ez duela jabe-isiltzea ez baimentzen. Txirotze-operazio bati lotu geniezaiokeen datu bakarra, finlandieraz identifikatu dugun isiltze partziala da; hizkuntza horretan 3. pertsonako jabeak ezin baitira isildu. Zerbait gertatzen da, beraz, subjektu-komunztadurarekin, eta beharbada jabe-komunztadura batzuekin, txirotzea bezalako operazio morfologikoak posible egiten dituen. Horrela, bada, datu hauek guztiak kontuan hartu beharko dira etorkizunean subjektu-isiltze ezintasuna hobeki ulertu nahi baldin badugu.

245. Ez da hala ere hain idiosinkratikoa: oroit 1./3. pertsona formetako sinkretismoa hizkuntza germaniarren multzoan oso hedatua dela. Oraindik ulertzen ez dugun sakoneko arrazoi bat egon liteke horren atzean.

Argumentu-isiltzean aldakortasuna sortzen duen beste aldagai bat, DSekin KOMUNZTATZE-harreman batean sartzen den buruen presentzia da. Ikusi dugu adibidez euskaraz hiru DS sar daitezkeela kasu/KOMUNZTATZE harreman batean, malgaxeaz bakar batek egin dezakeelarik (ikus 4.3. atala). Horrek, lan honetan zehar erakutsi dugunez, isiltzearenganako eragina dauka, perpausean egon daitekeen argumentu isilen kopurua zuzenki definitzen baitu.

KOMUNZTATZEA, buru batek baliorik gabeko π -tasuna daukalarik gertatzen dela ikusi dugu; zehazkiago, isiltzea posible eginen duten π -tasunak dituzte. Honenbestez, hizkuntzak, perpausean egon daitekeen baliorik gabeko π -tasunen kopuruaren arabera bereizten direla ondorioztatu behar dugu²⁴⁶.

Baina nola kokatzen da ideia hau gramatika-teorian? π -tasunak, izan daitezen baliodunak edo baliogabeak, lexikoian kokatzen dira. Ondorioz, hemen aurkitzen dugun aldakortasuna mikroparametrizazioaren hipotesiarekin uztar dezakegu. Adibidez, euskaraz lexikoian kokatzen diren hiru buruk baliorik gabeko π -tasuna daukatela erranen dugu, malgaxeaz bakar batek daukalarik (ikus ere Fernández, 1997). Hipotesi hau interesgarria da, gaur egun garatzen ari diren ergatibotasunari buruzko ideia batzuekin bat egiten baitu; Aldridgek (2004) adibidez, sintaktikoki ergatiboak diren hizkuntzetan egiturazko kasua ezartzen duen buru bakarra dagoela proposatzen du. Horrek ondorio garrantzitsuak ditu gramatikaren arkitektura-rako eta aldakortasunaren teoria orokorrerako; izan ere, hizkuntzaz hizkuntza oso perpaus-egitura desberdinak aurkitzen ahal ditugula inplikatzeko du. Hau da, ez dago, Chomsky (2001) edo Sigurðssonen (2004) lanetan iradokitzen den moduko perpaus-egitura «unibertsalik». Hau da, hizkuntzen arteko aldakortasunaren parte bat ez zaie atal fonologikoaren idiosinkrasiei zor (*pace* Boeckx prentsari).

Laburbilduz, nahiz eta garatu dugun AI baldintza bakuna izan, baldintza ez betetzeko arrazoiak bi motatakoak izan daitezkeenez, aldakortasunaren bi iturri identifikatu behar dira. Alde batetik, txirotzeak eragiten duen isiltze-ezintasuna dago. Hau operazio morfologikoa izaki, parametrizazio sintaktikotik kanpo gelditzen da. Beste aldetik, hizkuntza bakoitzean perpausean gertatzen diren KOMUNZTATZEen kopurua aldakorra da; horrek ere argumentu-isiltze patroia desberdinak sortzen ditu. Hau, ikusi dugunez, mikroparametroen teoriaren bitartez azalduko litzateke. Hala ere, ondokoa argi utzi nahi dugu: aldakortasun-puntuak definitu ditugu, eta baliteke batzuk parametroen teoriaren bitartez azaldu ahal izatea, baina argumentu-isiltzearengan daukaten eragina zeharkakoa da —isiltzea arautzen duen baldintza batengan eragiten baitute, baina ez isiltzean bertan; hau da, ez dago inolaz ere *argumentu-isiltze parametririk*—.

246. Lan honetan ϕ -KOMUNZTATZERik gabeko hizkuntzarik ez dagoela aintzat hartu dugu, baina aukera hori aztertu beharko litzateke.

Bukatzeko, lehen kapituluko sarreran aipatutako hizkuntzen aldakortasun mugagabearen hipotesiaz bi hitz. Lan honetan argumentu-isiltzearengan aurkitzen den aldakortasunaren azterketa sakon bat eramanik, proposamen zehatz bat egin dut. Proposamen horrek, argiki, eta isiltzeari dagokionez gutienez, erakusten du hizkuntzetan ez dela edozer gauza gertatzen, (i) argumentu-isiltzea baldintza bat eta bakarraren mende baita hizkuntzaz hizkuntza, eta (ii) baldintza bera egitura morfosintaktiko zehatz batean oinarritzen baita. Honenbestez, Joosen (1957) lehen kapituluaren eman aipuari erreferentzia eginez, erran dezakegu ez dela egia «hizkuntzek mugarik gabeko aldakortasuna» dutela.

7.4. IZEN-SINTAGMAREN EGITURA

Bosgarren kapituluaren izen-sintagmaren sintaxiaren gaian sarraldi bat egin dugu. Bertan, bi egitura bereizi behar direla erakutsi dugu: JIEak (jabe isileko egiturak) eta JIGEak (jabe isilik gabeko egiturak). Lehenean, DS bati e-kasua ematen dion buru bat dago —hots, π -KOMUNZTATZE harreman bat dago—. Bigarrenean, ez dago KOMUNZTATZE-harremanik. Hori dela-eta, perpausaren eremuan bezala, izenaren eremuan ere baliorik gabeko π -tasun baten presentziarekiko aldakortasuna bada-goela ondorioztatu behar dugu. Berriz ere, beraz, mikroparametrizazioaren teoriarik kokatuko genuke ikusitako aldakortasuna (ikus 7.3. atala).

Bestalde, azpimarratu behar da egin dugun azterketak DSaren sintaxiari buruz erran dezakegunarenganako ondorio interesgarriak dauzkala. 5. kapituluaren azpimarratu bezala, literaturan onartua da hizkuntzaz hizkuntza DSak oinarritzeko egitura nahiko uniformeak daukala (ikus besteak beste Abney, 1987; Kayne, 1993; Zamparelli, 2000). Lan honek, haatik, baliorik gabeko φ -tasunen presentziarekiko aldakorak izan daitezkeela inplikatu du. Euskaraz, adibidez, DS barruan baliorik gabeko φ -tasunik inoiz ez dagoela argudiatu dut. Honenbestez, hizkuntzalaritzan dagoen ikuspegi orokorraren aurka, DS egitura unibertsalik ere ez dagoela ondorioztatu behar dugu.

Ondotik, DS egituraren unibertsaltasunaren gaiarekin lotua den beste ondorio bat, DSaren eta perpausaren arteko paralelotasuna da. 5.4. atalean erran bezala, bi egiturak sintaktikoki erabat paraleloak direla argudiatu izan da (ikus Abney, 1987; Szabolcsi, 1983, 1994; Bernstein, 2001). Guk, perpausaren egituratik JIEak JIGEak baino hurbilago daudela ikusi dugu. Izan ere, JIEek kasu-ekarle bat daukate, baina JIGEek ez. Honenbestez, gure lanak ere hein batean paralelotasunaren hipotesiaren aldeko ebidentzia ematen du, baina paralelotasun hori ez da unibertsala izanen, ez baita JIGEetara hedatzen. Hau da, 5. kapituluko emaitzek erakusten dute DSak eta perpausak kasuaren eta komunztaduraren sintaxiari eta morfologiari dagokienez aski paraleloak izan daitezkeela, baina aldi berean paralelotasun hori unibertsala delako hipotesia baztertu behar dela iradokitzen dute.

7.5. E-KASUA ETA HIZKUNTZ TEORIA

Atal honetan, gure lanaren emaitzek gramatikan «e-kasu ezarketa» bezalako deus ez dagoela pentsatzera eramaten dutela ikusiko dugu. Laugarren eta bosgarren kapituluetan, indar handia ezarri dugu e-kasuak argumentu-isiltzean betetzen duen funtzioa aztertzen. Intuizioa ondokoa zen: e-kasuak DSak «ezabagarri» bezala markatzen ditu. Seigarren kapitulan, aldiz, erabakigarria den operazioa π -KOMUNZTATZEA dela ikusi dugu, eta e-kasuan oinarritutako AI baldintza baztertu dugu. Hori eginez, e-kasua gure sistematik kanpo uzten dugu, gure proposamenean azken finean e-kasuaren sintaxiak ez baitu batere harremanik argumentu-isiltze fenomenoarekin, eta are gutiago hauen baimentze-baldintzarekin. Hau da, hastapenean fenomenoaren bihotzean zirudien operazioa azkenean hutsala dela agertu zaigu. Areago, AI baldintza pertsona tasunean oinarritu dugunean, buruak DSaren-ganako eragina duelako ideia —hots, e-kasuaren ideia— ez dugu baztertu, baizik eta birformulatu, e-kasua eta π -KOMUNZTATZEA beti batera doazen operazioak izateaz baliatuz. Bestela erranik, «e-kasua jasotako DS» nozioa e-kasuari erreferentziarik egin gabe formulatzea lortu dugu: DSak π -tasun berdina eta indize berdina dituen buru batekiko eduki behar duen harreman sintaktikoa da. Hau da, e-kasu ezarketa beste termino batzuetan jarri dugu. Honenbestez, kontzeptualki e-kasu ezarketaren eta π -KOMUNZTATZEAren arteko erredundantzia bat ikusten da; zehazkiago, sisteman e-kasuaren nozioa erredundantea da. Emaitza hauek, gramatikan e-kasua bezalako ezer ez dagoela iradokitzen dute. Baliteke, beraz, betidanik «e-kasua jaso izana» deitu izan duguna, azken finean, « π -KOMUNZTATZEA parte hartu izana» besterik ez izatea.

Hipotesi horrek hainbat alderdi baikor dauzka. Alde batetik, egia da, garatu dugun argumentu-isiltzearen teoriarako erredundanteak diren e-kasu ezarketa eta π -KOMUNZTATZEA operazio bakar batera murrizten ditu. Baina beste onura batzuk ere baditu; hauetako batzuk behean zerrendatzen ditugu:

- (i) Hipotesia orokorpen enpiriko batean oinarritzen da: pertsona-komunztadura eta egiturazko kasuaren arteko lotura enpirikoki sendoa da (ikus Ormazabal, 2000; San Martin eta Uriagereka, 2002; ikus ere gure E-kasu/Komunztadura Hatsarreari buruzko eztabaida 4.2.5. atalean).
- (ii) E-kasu tasunaren izaeraren inguruko arazoak baztertzen ditu. Oroit kasu tasunak balio bakar bat daukala erran dugula (guk 4.2. atalean BAI deitu duguna). Horrek bitarrak diren beste tasunetatik desberdina egiten du. Gainera, baliotutako beste tasunek ez bezala (pentsa adibidez komunztadura gisa gauzatzen diren baliotutako ϕ -tasunei), ez du gauzatze morfologiko espezifikorik: e-kasudun DSak ez dira halabeharrez besteetatik desberdinak (oroit adibidez datibozko DSak berdinak direla euskaraz, e-kasua eduki dezaten ala ez). Bestalde ere, e-kasuak ez du interpretazio semantiko argirik (Chomsky, 2002; ikus hala ere Pesetsky eta Torrego, 2001; Svenonius, 2007), eta honenbestez e-kasuaren existentzia baztertuz, ez gaude LFen ekarpenik egiten ez duten tasun interpretagarriak badaudela aldarrikatzera behartuak.

- (iii) Tasun interpretaezinak buruetan izan ohi dira, eta tasun interpretagarriak DSetan (φ -tasunak, bai eta π -tasunak edo foku tasunak ere). E-kasua patroio rokor horren aurka zihoan bakarra zen. E-kasu tasuna gramatikatik kenduz, tasunen banaketa erregularrago bat lortzen dugu
- (iv) Bukatzeko, laugarren kapituluaren azpimarratu genuen gramatikaren arkitekturarako arazo bat gaintitzen dugu. Oroit baliotu gabeko kasu tasuneko DSak interfazeetan interpreta daitezkeela aldarrikatzera behartuak ginela (ikus 4.3. atala)²⁴⁷. E-kasua gramatika-teoriatik desagertuz gero, aldarrikatu beharko duguna da π -KOMUNZTATZE operazio batean sartzen ez diren DSak badaudela. Baina bistan da, horrek ez du gramatika-teoriaren ikuspegitik interpretazio osoaren hatsarrearen bortxaketarik sortzen.

Laburbilduz, baliteke e-kasurik ez egotea gramatikan, eta dagoen bakarra π -KOMUNZTATZEA izatea²⁴⁸. Hipotesi hau, azpimarratu behar da, arrunt espekulatiboa da, baina oinarri enpiriko sendoa dago haren alde. Gainera, gramatikaren arkitektura egokiago bat moldatzen duen heinean ere interesgarria da. Ikerbide honen esplorazio sakonagoa etorkizunerako utziko dut.

7.6. EUSKARAREN SINTAXIA

Goiko kapituluetan zehar, euskarari begiratu diogu erregulariki. Hona hemen atera ditugun ondorio nagusiak:

- (i) Euskaraz hiru argumentu isil daitezke perpauseko (ikus ere Ortiz de Urbina 1983, 1989; Eguzkitza, 1987; Salaburu, 1987, 1989; Laka, 1988; Oyharçabal, 1991; Elordietza, 2001).
- (ii) Ez da beste motako argumentu isilik: ez jabe isilik, ez adposizio osagarri isilik.
- (iii) π -KOMUNZTATZE/e-kasu harreman batean sartzen ez diren datibozko DSak ez dira isiltzen.
- (iv) Euskarazko genitibozko sintagmak DSak dira.
- (iv) Genitibozko DSek ez dira π -KOMUNZTATZE/e-kasu harreman batean sartzen, aditzaren osagarri direnean. Horretarik, genitibozko jabe DSak ere e-kasurik jaso gabe gelditzen direla ondoriozta daiteke.

247. Interfazeetan gramatikaltasun ezik eragin gabe e-kasurik jaso gabe gelditzen diren DSez, ikus ere Chomsky (1995), Ndayiragije (1999).

248. E-kasuaren eta π -KOMUNZTATZEaren arteko bidegurutzan sortzen diren asimetriak aztertu behar lirateke hala ere, hala nola pertsona kasuaren baldintza (Bonet, 1991; Laka, 1993; Albizu, 1997; Ormazabal, 2000; Ormazabal eta Romero, 2007), bestelako pertsona/definitutasun/bizitasun hierarkiak (Nichols, 2001; Béjar, 2003) eta osagarri markatze diferentzialak (Aissen, 2003). Bestalde, «bidegurutze» hauetan argumentu-isiltzearekin sortzen diren efektuak aztertzea ere interesgarria litzateke.

Eraman dugun lanak, honenbestez, argumentu-isiltzearen tipologia aztertzeaz gain, euskararen sintaxiko atal batzuk argitzeko eta munduko hizkuntzen tipologia orokorrean kokatzeko aukera eman digu ere.

7.7. AI BALDINTZARI LOGIKA BAT BILATZEN

Askotan, hizkuntzalaritzan, hizkuntza arautzen duten baldintza eta murriztapenei ez diegu logikarik ikusten, ez dute asebetetzen gaituen *azalpenik* ematen. Zentzu horretan AI baldintzak nahiko hizkuntz arau arraroaren itxura eduki dezake (8): zergatik dira π -komunztadura eta indizea erabakigarriak DSak isiltzeko²⁴⁹?

(8) *AI baldintza (azken bertsioa):*

DS bat ezaba daiteke *bsb* π -tasun bera eta indize bera dauzkan buru batekin o-komando harreman batean baldin bada.

Hona hemen galdera honi erantzun bat emateko esplora litekeen bide bat. Azken urteetan garatzen ari den ikerbide bati jarraiki, baliorik gabeko π -tasuna daukaten buruek nolabait argumentu egiturak adierazten duen gertakariaren eta berbaldi-testuinguruaren arteko lotura egiten dutela iradoki liteke (ikus besteak beste Sigurðsson, 2002, 2007b; Bianchi, 2003; Chomsky, 2004; Di Domenico, 2004). Lan hauetan proposatzen da Konp/Infl eremuan proposizio batek deskribatzen duen gertakariko parte-hartzaileak berbaldi-testuinguruarekiko kokatzen dituen operazio sintaktikoak egiten direla. Operazio mota hau *ainguraketa* (*anchoring*) deitzen da, eta pertsona tasunaren bitartez egiten da²⁵⁰. Sigurðssonek (2007b) ematen duen ondoko eskemaren bitartez adierazi daiteke ideia hori:

- (9) a. Gertakari proposizionala $\leftrightarrow$ Konputazioa $\leftrightarrow$ Berbaldi gertakaria
b. Gertakariko parte-hartzaileak $\leftrightarrow$ Pertsona $\leftrightarrow$ Berbaldiko parte-hartzaileak

Hau da: konputazioak, perpaus batean adierazten den gertakaria (gertakari proposizionala) eta testuingurua (hitzaldi (*speech*) gertakaria) erlazionatzen ditu, eta erlazionatze horren baitan, gertakariko parte-hartzaileak berbaldiko parte-hartzaileen arabera interpretatuko ditu. Itxura dezagun adibide batekin, eman dezagun ‘Ni etorri naiz’ perpausa (9b)rekiko aztertuz. Perpaus horretan, *ni* DSa *gertakariko parte-hartzailea* da. KOMUNZTATZE-operazioaren bitartez, DS honen [Pertsona: 1] (edo [+1, -2]) *pertsona* tasuna eta indizea kopiatzen ditu Infl-ek. Horren bitartez, Infl-ek berbaldi-testuinguruarekin lotura egiten baitu, pertsona tasun hori proposizioa gauzatzen duen *hizlaria* bezala interpretatuko da. Ideia honek, hizkuntzan, izaera indexikala daukaten DSak eta munduan daukaten

249. V. Valmala eskertu nahi nuke galdera horren garrantzia azpimarratzeagatik.

250. Ainguraketa *erreferentzia mugitua* (*displaced reference*) ere izendatzen da. Bestalde, denbora-harremanak ere ainguraketaren parte dira. Ikus Di Domenico (2003) eta bertan emandako erreferentziak.

erreferentea nola erlazionatzen diren adierazten du (ikus ere Schlenker, 2003). Hemen daukagu beraz Infl/a buruen eta DSen izaera indexikalaren arteko lotura: lehenak bigarrena berbaldi-testuinguruan kokatzen edo *ainguratzen* du²⁵¹.

Demagun, beraz, ainguraketa π -KOMUNZTATZEaren beste izena baizik ez dela. Nola laguntzen gaitu horrek AI baldintza hobeki ulertzen? Ordezka dezagun gure AI baldintzan π -tasunaren eta indizearen kontua ainguraketa nozioaz:

(10) *AI baldintza (hipotesi berria):*

DS bat ezaba daiteke *bsb* ainguratua baldin bada (eta FFn ainguraketaren «aztarnak» —hots, π -tasuna eta indizea— baldin badaude).

Oroit ainguraketaren bitartez DSak berbaldiko parte-hartzaileekiko kokatzen direla. Hala izaki, AI baldintzak ondoko esanahia edukiko luke: DS bat fonologikoki hutsa egin daiteke baldin egitura sintaktikoak berbaldiarekin erlazionatzen baldin badu, eta FFn harreman hori nabarmena baldin bada²⁵².

Laburbilduz, nahiz eta lan honetan garatu dugun AI baldintzak ez dirudien hizkuntzaren funtsezko hatsarre bati lotua, pertsona-komunztaduraren izaera bera aztertzeak argumentu-isiltzea arautzen duen baldintza hau hobeki ulertzen lagun gaitzake. Adibidez, Sigurðsson (2001, 2007b), Bianchi (2003) edo Di Domenicoren (2004) lanetan segitzen den ikuspegiari jarraiki, pertsona-komunztadurak ainguraketa-funtzio bat betez DSak berbaldi-testuinguruarekin erlazionatzen dituela aintzat hartzen baldin badugu, isiltzea eta pertsona tasuna erlazionatuak izatea ez da harrigarria egiten.

251. Ohar gainera hipotesi hau bat datorrela Chomskyren (2005) lanean egiten den iradokizun batekin. Oroit bi Batze mota bereizten direla: Kanpo Batzea eta Barne Batzea (ikus 1.3. atala). DSei dagokienez, lehena, theta-harremanak finkatzen dituen Batze mota da, eta bigarrena diskurtsoari lotutako efektuak eta besarkadura-efektuak sortzen dituena. Bereizketa honek, Chomskyren arabera, semantikaren izaera bikoitza islatzen du. KOMUNZTATZEaren ondotik egin daitekeen DS-mugida Barne Batzearen ondorioa izaki (Chomsky, 2004), eta gure ikuspegitik ainguraketa berbaldiarekiko operazioa bat denez, hemen proposatzen dena Chomskyk aipatzen duen semantikaren izaera bikoitzaren hipotesiarekin bat datorrela erran daiteke.

252. Frascarellik (2007) ideia orokor honen beste formalizazio bat proposatzen du. Argumentu isilak formalki identifikatu behar diren ϕ -tasunik gabeko *pro*ak direla eta Konp-eremuak berbaldiarekiko harremana egiten duela aintzat hartuz, Konp-eremuko topiko batek (gauzatua edo isila izan daitekeenak) *pro*rekin KOMUNZTATUZ hau identifikatzen duela proposatzen du. Lan honetan lortu ditugun emaitzak ez dira zuzenean analisi honekin bateragarriak, baina hala ere analisi honek guk iradokitako argumentu-isiltzearen *ainguraketan* oinarritutako esplikazioa garatu eta formalizatu litekeela erakusten du.

Hizkuntzak

Hizkuntza ²⁵³	Familia	Tokia (erref.)
<i>Alemana</i>	<i>Indoeuroparra, germaniarra</i>	<i>Alemania</i>
<i>Arabiera (Beni Hassan)</i>	<i>Afroasiarra, semitikoa</i>	<i>Jordania</i>
<i>Arabiera (estandarra)</i>	<i>Afroasiarra, semitikoa</i>	<i>Ipar Afrika, Ekialde Hurbila</i>
<i>Bavaria</i>	<i>Indoeuroparra, germaniarra</i>	<i>Austria</i>
<i>Berbiceko kreolera</i>	<i>Kreolera (oinarria: nederlandera)</i>	<i>Berbice</i>
<i>Cabo Verdeko kreolera</i>	<i>Kreolera (oinarria: portugesa)</i>	<i>Cabo Verde</i>
<i>Daniera</i>	<i>Indoeuroparra, germaniarra</i>	<i>Danimarka</i>
<i>Euskara</i>	<i>Isolatua</i>	<i>Euskal Herria</i>
<i>Errusiera</i>	<i>Indoeuroparra, eslaviarra</i>	<i>Errusia</i>
<i>Evenki</i>	<i>Altaikoa, tungus</i>	<i>Txina</i>
<i>Fijiera (Boumaa)</i>	<i>Austronesiarra, ozeanikoa</i>	<i>Fiji</i>
<i>Finlandiera</i>	<i>Uralikoa, finikoa</i>	<i>Finlandia</i>
<i>Frantsesa</i>	<i>Indoeuroparra, erromanikoa</i>	<i>Frantzia</i>
<i>Gaztelania</i>	<i>Indoeuroparra, erromanikoa</i>	<i>Espainia</i>
<i>Greziera</i>	<i>Indoeuroparra</i>	<i>Grezia</i>
<i>Haitiko kreolera</i>	<i>Kreolera (oinarria: frantsesa)</i>	<i>Haiti</i>
<i>Hebreera</i>	<i>Afroasiarra, semitikoa</i>	<i>Israel</i>
<i>Hungariera</i>	<i>Uralikoa, fino-ugriarra</i>	<i>Hungaria</i>
<i>Ingelesa</i>	<i>Indoeuroparra, germaniarra</i>	<i>Ingalaterra</i>
<i>Inuktitut</i>	<i>Eskimo-aleut, inuit</i>	<i>Groenlandia</i>
<i>Islandiera</i>	<i>Indoeuroparra, germaniarra</i>	<i>Islandia</i>
<i>Irlandera</i>	<i>Indoeuroparra, zelta</i>	<i>Irlanda</i>
<i>Italiera</i>	<i>Indoeuroparra, erromanikoa</i>	<i>Italia</i>
<i>Itzaj/itza'</i>	<i>Maya</i>	<i>Guatemala</i>
<i>Jakalte</i>	<i>Maya</i>	<i>Guatemala</i>
<i>Jamaikako kreolera</i>	<i>Kreolera (oinarria: ingelesa)</i>	<i>Jamaika</i>
<i>Japoniera</i>	<i>Isolatua</i>	<i>Japonia</i>

253. Euskarazko izenetarako Euskaltzaindia (38. araua), Uranga-eta (2005), Fernández eta Ortiz de Urbina (2007) hartu ditut oinarri gisa.

<i>Jiwarli</i>	<i>Australiera, pama-nyungarra</i>	<i>Australia</i>
<i>Kannada</i>	<i>Dravidiarra, tamil-kannada</i>	<i>India</i>
<i>Kinande</i>	<i>Niger-kongoarra, bantoidea</i>	<i>Kongoko Errep. Dem.</i>
<i>Kilega</i>	<i>Niger-kongoarra, bantoidea</i>	<i>Kongoko Errep. Dem.</i>
<i>Kipea kiriri</i>	<i>Kiriri</i>	<i>Brasil</i>
<i>Kitxua (Hegoaldekoa)</i>	<i>Kitxua, kitxua I</i>	<i>Peru</i>
<i>Kitxua (Huallaga)</i>	<i>Kitxua, kitxua I</i>	<i>Peru</i>
<i>Kitxua (Inbabura)</i>	<i>Kitxua, kitxua II</i>	<i>Ekuador</i>
<i>Kokota</i>	<i>Austronesiarra, ozeanikoa</i>	<i>Salomon uharteak</i>
<i>Koreera</i>	<i>Isolatua</i>	<i>Korea</i>
<i>Malayalam</i>	<i>Dravidiarra, tamil-kannada</i>	<i>India</i>
<i>Maputxea/mapudungun</i>	<i>Araukaniarra</i>	<i>Txile</i>
<i>Maurizioko kreolera</i>	<i>Kreolera (oinarria: frantsesa)</i>	<i>Maurizio</i>
<i>Mohawker</i>	<i>Irokiarra</i>	<i>Kanada, Quebec</i>
<i>Motxoera</i>	<i>Maya</i>	<i>Mexiko, Chiapas</i>
<i>Nahuati</i>	<i>Uto-azteka, azteka</i>	<i>Mexiko</i>
<i>Navajoa</i>	<i>Na-Dene, apatxea</i>	<i>AEB</i>
<i>Nederlandera</i>	<i>Indoeuroparra, germaniarra</i>	<i>Herbehereak</i>
<i>Nuumiipuutimt</i>	<i>Penutiarra</i>	<i>AEB (Idaho)</i>
<i>Oevdaliera</i>	<i>Germaniarra, eskandinaviarra</i>	<i>Suedia</i>
<i>Palauera</i>	<i>Austronesiera</i>	<i>Palau</i>
<i>Papiamentu</i>	<i>Kreolera (oinarria: gaztelania)</i>	<i>Holandarren Antillak</i>
<i>Portuges</i> (Europar)	<i>Indoeuroparra, erromanikoa</i>	<i>Portugal</i>
<i>Portuges</i> (Brasildar)	<i>Indoeuroparra, erromanikoa</i>	<i>Brasil</i>
<i>Saotomense</i>	<i>Kreolera (oinarria: portuges)</i>	<i>Sao Tome eta Principe</i>
<i>Saramakera</i>	<i>Kreolera (oinarria: ingelesa)</i>	<i>Surinam</i>
<i>Suediera</i>	<i>Indoeuroparra, germaniarra</i>	<i>Suedia</i>
<i>Thailandiera</i>	<i>Tai-kadai</i>	<i>Thailandia</i>
<i>Turkiera</i>	<i>Altakoa, turkikoa</i>	<i>Turkia</i>
<i>Txamorroa</i>	<i>Austronesiarra, malayo-polinesiarra</i>	<i>Guam</i>
<i>Txewera</i>	<i>Niger-kongoarra, bantoidea</i>	<i>Malawi</i>
<i>Txinera</i>	<i>Sino-tibetarra</i>	<i>Txina</i>
<i>Tzutujil</i>	<i>Mayarra, kitxearra</i>	<i>Guatemala</i>
<i>Tzotzil</i>	<i>Mayarra, txolan-tzetaltarra</i>	<i>Mexiko</i>
<i>Wari'</i>	<i>Chapacura-wanham</i>	<i>Brasil</i>
<i>Warlpiri</i>	<i>Australiera, pama-nyungarra</i>	<i>Australia</i>
<i>Yiddish</i>	<i>Indoeuroparra, germaniarra</i>	<i>Israel</i>
<i>Yup'ik</i>	<i>Eskimo-Aleut, eskimo</i>	<i>AEB (Alaska)</i>

Erreferentziak

- Abney, S. (1987): *The English noun phrase in its sentential aspect*, doktorego-tesia, MIT.
- Ackema, P. eta Neeleman, A. (2003): "Context-sensitive spell-out", *Natural Language and Linguistic Theory*, **21**, 681-735.
- Adams, M. (1987): "From old French to the theory of pro-drop", *Natural Language and Linguistic Theory*, **5**, 1-32.
- Aissen, J. (1996): "Pied piping, abstract, agreement, and functional projections in Tzotzil", *Natural Language and Linguistic Theory*, **14**, 447-491.
- , (2003): "Differential object marking: iconicity vs. economy", *Natural Language and Linguistic Theory*, **21**, 435-448.
- Albizu, P. (1997): "Generalized Person-Case Constraint: A case for a syntax-driven inflectional morphology", in A. Mendikoetxea eta M. Uribe-Etxebarria (arg.), *Theoretical issues at the morphology-syntax interface*, ASJuren gehigarriak XL, UPV/EHU, Donostia, 1-33.
- , (2002): "Datibo sintagmen izaera sintaktikoaren inguruan: eztabaidarako oinarritzko zenbait datu", in B. Fernández eta P. Albizu (arg.), *Kasu eta Komuntaduraren gainean*, UPV/EHU, Donostia, 49-69.
- Aldridge, E. (2004): *Ergativity and word order in Austronesian languages*, doktorego-tesia, Cornell University.
- Alexiadou A. eta Müller, G. (2006): "Class Features as Probes", in A. Bachrach eta A. Nevins (arg.), *Inflectional Identity*, Oxford University Press, Oxford, 101-155.
- Alexiadou, A. eta Anagnostopoulou, E. (1998): "Parametrizing AGR: Word Order, Verb-movement and EPP checking", *Natural Language and Linguistic Theory*, **16**, 491-539.
- Amundarain, I. (1997): *Juntadura eta elipsia euskaraz*, UPV/EHU, Donostia.
- Anand, P. eta Nevins, A. (2006): "The locus of ergative case assignment: evidence from scope", in A. Johns (arg.), *Ergativity*, Springer, Amsterdam, 3-25.
- Artiagoitia, X. (1994): "Verbal projections in Basque and minimal structure", *International Journal of Basque Linguistics and Philology* (ASJU), **28**, 355-405.
- , (1997): "Determinatzaile sintagmaren hipotesia euskal gramatikan", *Uztaro*, **27**, 33-61.
- , (2000): *Hatsarre eta Parametroak lantzen*, Arabako Foru Aldundia, Gasteiz.

- , (2001): “Irudiak eta emaileak”, esk., UPV/EHU, Gasteiz.
- Artstein, R. (1999): “Person, animacy and null subjects”, in T. Cambier-Lagenveld, A. Lipták, M. Redford eta E.J. Dan der Torre (arg.), *Proceedings of ConSOLE VII*, Holland Institute of Linguistics, Leiden, 1-15.
- Aurnague, M. (2002): “Euskal ‘genitiboen’ semantikarantz meronmien ildotik”, *Gogoa*, **2**, 69-84.
- Austin, P. K. eta Bresnan, J. (1996): “Non-configurationality in Australian aboriginal languages”, *Natural Language and Linguistic Theory*, **14**, 215-268.
- Austin, P. K. (2001): “Word order in a free word order language: the case of Jiwarli”, in J. Simpson, D. Nash, M. Laughren, P. Austin eta B. Alpher (arg.), *Forty years on: Ken Hale and Australian languages*, Pacific Linguistics, Canberra, 305-323.
- Authier, J.M. (1988): “Null object constructions in KiNande”, *Natural Language and Linguistic Theory*, **6**, 19-37.
- Babby, L.H. (1994): “Case theory”, in C.P. Otero (arg.), *Noam Chomsky: Critical assessments*, Routledge, Londres, 630-652.
- Baker, M. eta C. Collins, (2006): “Linkers and the internal structure of vP”, *Natural Language & Linguistic Theory*, **24**, 307-354.
- Baker, M. (1996): *Polysynthesis Parameter*, Oxford University Press, Oxford.
- , (2001): *The atoms of language. The mind’s hidden rules of grammar*, Basic Books, New York.
- Baker, M. (2003): “Agreement, dislocation, and partial configurationality”, in A. Carnie, H. Harley eta M. Willie (arg.), *Formal approaches to function*, J. Benjamins, Amsterdam, 107-134.
- , (2006): “On zero agreement and polysynthesis”, in P. Ackema, P. Brandt, M. Schoorlemmer eta F. Weerman (arg.), *Agreement and arguments*, Oxford University Press, Oxford, 289-320.
- , (2008): *The syntax of agreement and concord*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Baptista, M. (1997): *The morphosyntax of nominal and verbal categories in Capverdean Creole*, doktorego-tesia, Harvard University.
- Barbosa, M. P. (1995): *Null subjects*, doktorego-tesia, MIT.
- Bayer, J. (1984): “COMP in Bavarian syntax”, *The Linguistic Review*, **3**, 209-274.
- Béjar, S. (2003): *Phi-syntax: a theory of agreement*, doktorego-tesia, University of Toronto.
- Belletti, A. (1988): “The Case of unaccusatives”, *Linguistic Inquiry*, **19**, 1-34.
- , (2001): “‘Inversion’ as focalization”, in A. Hulk eta J.-Y. Pollock (arg.), *Subject inversion in Romance and the theory of Universal Grammar*, Oxford University Press, Oxford, 60-90.
- Benincá, P. eta Poletto, C. (1999): “From the loss of V2 to the rise of subject clitics: a view on minimal diachronic change”, esk., Paduako Unibertsitatea.

- Benmamoun, E. (2000): *The feature structure of functional categories. A Comparative study of Arabic dialects*, Oxford University Press, Oxford.
- Bernstein, J. (2001): "The DP hypothesis: identifying clausal properties in the nominal domain", in M. Baltin eta C. Collins (arg.), *The handbook of contemporary syntactic theory*, Blackwell, Oxford, 536-561.
- Bianchi, V. (2006): "On the syntax of personal arguments", *Lingua*, **116**, 2023-2067.
- Biberauer, T. (2008): "Introduction", in T. Biberauer (arg.), *The limits of syntactic variation*, J. Benjamins, Amsterdam, 1-72.
- Biberauer, T.; Holmberg, A. eta Roberts, I. (2007): "Disharmonic word-order systems and the Final-over-Final-Constraint (FOFC)", in A. Bisetto eta F. Barbieri (arg.), *Proceedings of XXXIII Incontro di Grammatica Generativa*, 86-105.
- Bittner, M. eta Hale, K. (1996): "The structural determination of case and agreement", *Linguistic Inquiry*, **27**, 1-68.
- Blake, B. (1994): *Case*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Bloomfield, L. (1933): *Language*, Henry Holt & Co, New York.
- Bobaljik J. eta Wurmbrand, S. (2007): "Case in GB/Minimalism", in A. Melchukov eta A. Spencer (arg.), *The Oxford handbook of case*, Oxford University Press, Oxford.
- Bobaljik, J. (2001): "The implications of rich agreement: Why morphology doesn't drive syntax", in K. Megerdooian eta L. Bar-el (arg.), *Proceedings of WCCFL 20*, Cascadilla Press, Somerville, MA, 82-95.
- , (2002): "Syncretism without paradigms: Remarks on Williams 1981, 1994", in G. Booij eta J. van Marle (arg.), *Yearbook of Morphology 2001*, Kluwer, Dordrecht, 53-85.
- , (2006): "Where's Phi? Agreement as a post-syntactic operation", in D. Harbour, D. Adger eta S. Béjar (arg.), *Phi-Theory: Phi features across interfaces and modules*, Oxford University Press, Oxford, 295-328.
- Boeckx, C. eta Hornstein, N. (2004): "Movement under Control", *Linguistic Inquiry*, **35**, 431-452.
- eta ———, (2007): "Les différents objectifs de la linguistique théorique", in J. Bricmont eta J. Franck (arg.), *Chomsky*, Editions de l'Herne, Paris, 61-77 [Boeckx, C. eta N. Hornstein (2007): "The varying aims of linguistic theory", esk., University of Maryland artikulua iren itzulpena].
- Boeckx, C. (2000): "EPP eliminated", esk., University of Connecticut.
- , prentsan, "Approaching parameters from below", in A. M. Di Sciullo eta C. Boeckx (arg.), *The biolinguistic enterprise*, Oxford University Press, Oxford.
- Bonet, E. (1991): *Morphology after Syntax*, doktorego-tesia, MIT.
- Borer, H. (1984): *Parametric syntax: Case studies in Semitic and Romance languages*, Foris, Dordrecht.

- , (1986): “I-subjects”, *Linguistic Inquiry*, **17**, 375-416.
- , (1989): “Anaphoric Agr”, in O. Jaeggli eta K. Safir (arg.), *The null subject parameter*, Kluwer, Dordrecht, 69-109.
- Bošković, Ž. (1997): *The syntax of nonfinite complementation*, MIT Press, Cambridge, Mass.
- , (2002): “A-movement and the EPP”, *Syntax*, **5**, 167-218.
- Bowers, J. “The syntax of predication”, *Linguistic Inquiry*, **24**, 591-656.
- Bresnan, J. eta Kanerva, J. (1989): “Locative inversion in Chichewa: A case study of factorization in grammar”, *Linguistic Inquiry*, **20**, 1-50.
- Bresnan, J. eta Mchombo, J. (1987): “Topic, pronoun, and agreement in Chichewa”, *Language*, **63**, 741-782.
- Bresnan, J. (1994): “Locative inversion and the architecture of Universal Grammar”, *Language*, **70**, 72-131.
- Büring, D. (2005): *Binding theory*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Burzio, L. (1986): *Italian syntax*, Reidel, Dordrecht.
- Cabredo-Hofherr, P. (1999): “Two German impersonal passives and expletive pro”, *Catalan Working Papers in Linguistics*, **7**, 47-57.
- , (2006): “Arbitrary pro and the theory of pro-drop”, in P. Ackema, P. Brandt, M. Schoorlemmer eta F. Weerman (arg.), *Agreement and Arguments*, Oxford University Press, Oxford, 230-257.
- Cardinaletti, A. (1997): “Subjects and Clause Structure”, in L. Haegeman (arg.), *The new comparative syntax*, Longman, Londres, 33-64.
- Carstens, V. (2005): “Agree and EPP in Bantu”, *Natural Language and Linguistic Theory*, **23**, 219-279.
- Cheng, L. eta Demirdache, H. (1993): “External arguments in Basque”, in J.I. Hualde eta J. Ortiz de Urbina (arg.), *Generative studies in Basque linguistics*, J. Benjamins, Amsterdam, 71-87.
- Chierchia, G. (1998): “Plurality of mass nouns and the notion of ‘semantic parameter’”, in S. Rothstein (arg.), *Events and Grammar*, Kluwer, Dordrecht, 53-103.
- Chomsky, N. (1981): *Lectures on government and binding*, Foris, Dordrecht.
- Chomsky, N. eta Lasnik, H. (1993): “The theory of principles and parameters”, in J. Jacobs, A. von Stechow, W. Sternefeld eta T. Vennemann (arg.), *Syntax: An international handbook of contemporary research*, Walter de Gruyter, Berlin, 506-569.
- Chomsky, N. (1957): *Syntactic structures*, Mouton, Haga.
- , (1981): *Lectures on Government and Binding*, Mouton de Gruyter, Berlin.
- , (1982): *Some concepts and consequences of the Theory of Government and Binding*, MIT Press, Cambridge, Mass.
- , (1986a): *Knowledge of language. Its nature, origin, and use*, Praeger, New York.

- , (1986b): *Barriers*, MIT Press, Cambridge, Mass.
- , (1991): “Some notes on economy of derivation and representation”, in R. Freidin (arg.), *Principles and parameters in comparative grammar*, MIT Press, Cambridge, Mass., 417-454 [berrargitalpena: N. Chomsky (1995): *The Minimalist Program*, MIT Press, Cambridge, Mass., 129-166].
- , (1993): “A Minimalist Program for linguistic theory”, in K. Hale eta S. J. Keyser (arg.), *The view from building 20: Essays in linguistics in honor of Sylvain Bromberger*, MIT Press, Cambridge, Mass., 1-52.
- , (1995a): *The Minimalist Program*, MIT Press, Cambridge, Mass..
- , (1995b): “Bare phrase structure”, in G. Webelhuth (arg.), *Government and Binding Theory and the Minimalist Program*, Blackwell, Cambridge, Mass., 383-439.
- , (2000): “Minimalist inquiries: the framework”, in R. Martin, D. Michaels eta J. Uriagereka (arg.), *Step by step: Papers in honour of Howard Lasnik*, MIT Press, Cambridge, Mass., 89-155.
- , (2001): “Derivation by phase”, in M. Kenstowicz (arg.), *Ken Hale: A life in language*, MIT Press, Cambridge, Mass., 1-52.
- , (2002): *On nature and language*, A. Belletti eta L. Rizzi (arg.), Cambridge University Press, Cambridge.
- , (2004): “Language and mind: current thought on ancient problems”, in L. Jenkins (arg.), *Variation and universals in biolinguistics*, Elsevier, Amsterdam, 379-405.
- , (2005): “On phases”, in R. Freidin, C. P. Otero eta M. L. Zubizarreta (arg.), *Foundational issues in linguistic theory*, MIT Press, Cambridge, Mass.
- , (2006): “Approaching UG from Below”, in U. Sauerland eta H.-M. Gärtner (arg.), *Interfaces + recursion = language?*, Mouton de Gruyter, Berlin, 1-29.
- Chung, S. (1989): “Null anaphors in Chamorro”, in O. Jaeggli eta K. Safir (arg.), *The null subject parameter*, Kluwer, Dordrecht, 143-184.
- , (1991): “Functional heads and proper government in Chamorro”, *Lingua*, **85**, 85-134.
- , (1998): *The design of agreement*, University of Chicago Press, Chicago.
- Cole, P. eta Hermon, G. (1998): “Subject and non-subject relativization in Indonesian”, esk. *Symposium on Malay/Indonesian Linguistics*, Ujung Pand, Indonesia.
- Cole, P. (1985): *Imbabura Quechua*, Croom Helm, Londres.
- , (1987): “Null objects in Universal Grammar”, *Linguistic Inquiry*, **18**, 597-612.
- ; Hermon, G. eta Sung, L.-M. (1990): “Principles and parameters of long-distance reflexives”, *Linguistic Inquiry*, **21**, 1-22.
- Corbett, G. (1991): *Gender*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Craig, C. G. (1977): *The structure of Jacaltepec*, University of Texas Press, Austin.

- Crain, S. eta Thornton, R. (1998): *Investigations in Universal Grammar: A guide to experiments in the acquisition of syntax and semantics*, MIT Press, Cambridge, Mass.
- Csirmaz, A. (2006): "Anti-agreement: Features and locality", in J. Costa eta M. C. Figueiredo Silva (arg.), *Studies on agreement*, J. Benjamins, Amsterdam, 75-98.
- Cysouw, M. (2003): *The paradigmatic structure of person marking*, Oxford University Press, Oxford.
- Dayley, J. P. (1985): *Tzutujil grammar*, University of California Press, Berkeley.
- Deal, A. R. (2005): "Pro-drop, topic-drop and the functional lexicon: a constructional account of null arguments", Honors thesis, Brandeis University.
- DeGraff, M. (1993): "Is Haitian Creole a pro-drop language?", in F. Byrne eta J. Holm (arg.), *Atlantic meets Pacific*, J. Benjamins, Amsterdam, 71-90.
- Demuth, K. eta Mmusi, S. (1997): "Presentation focus and thematic structure in comparative Bantu", *Journal of African Languages and Linguistics*, **18**, 1-19.
- Den Dikken, M. (1999): "On the structural representation of possession and agreement", in I. Kenesei (arg.), *Crossing boundaries*, J. Benjamins, Amsterdam, 137-178.
- Déprez, V. (1994): "Haitian creole: a pro-drop language?", *Journal of Pidgin and Creole Languages*, **9**, 1-24.
- Deustuko hizkuntzalaritza mintegia (1989): "Inkorporazioa perpaus kausatiboetan", in P. Salaburu (arg.), *Sintaxi teoria eta euskara*, UPV/EHU, Donostia, 87-108.
- Di Domenico, E. (2004): "Placed, non-placed, and anaphorically placed expressions", in V. Bianchi eta K. Safir (arg.), *The syntax and interpretation of person features. Italian Journal of Linguistics*, **16**, 63-105.
- Diesing, M. (1992): *Indefinites*, MIT Press, Cambridge, Mass.
- Dixon, R. (1988): *A grammar of Boumaa Fijian*, University of Chicago Press, Chicago.
- Doron, E. (1988): "On the complementarity of subject and subject-verb agreement", in M. Barlow eta C. Ferguson (arg.), *Agreement in Natural Language: Approaches, Theories, Descriptions*, CSLI, Stanford, 202-218.
- Dryer, M. (1992): "The Greenbergian word order correlations", *Language*, **68**, 81-138.
- Duguine, M. (2006): "The role of information structure in interpretive asymmetries", in R. Artstein eta M. Poesio (arg.), *Proceedings of the ESSLLI Workshop Ambiguity in Anaphora*, Universidad de Málaga, Málaga, 41-48.
- , (2008): "Null arguments without pro: the case of Basque", in T. Biberauer (arg.), *The limits of syntactic variation*, J. Benjamins, Amsterdam, 311-329.
- , prestakuntzan, *Null arguments in variation*, doktorego-tesia, UPV/EHU eta Université de Nantes,
- Eguzkitza, A. eta Etxebarria, M. (2004): *Hizkuntzalaritza orokorra: arazoak eta ikuspegiak*, UPV/EHU eta Arabako Foru Aldundia, Gasteiz.

- Eguzkitza, A. (1987): *Topics on the syntax of Basque and Romance*, doktorego-tesia, University of California Los Angeles.
- , (1993): “Adnominals in the grammar of Basque”, in J. I. Hualde eta J. Ortiz de Urbina (arg.), *Generative studies in Basque linguistics*, J. Benjamins, Amsterdam, 163-188.
- , (1997): “Kasuak eta posposizioak: deklinabidea eta posposiziobidea”, *Hizpide*, **40**, 39-52.
- Elordieta, A. (2001): *Verb Movement and Constituent Permutation in Basque*, LOT, Utrecht.
- , (2002): “The role of verbal agreement in licensing null arguments”, in B. Fernandez eta P. Albizu (arg.), *Kasu eta komuntaduraren gainean*, UPV/EHU, Donostia, 113-132.
- Embick, D. eta Noyer, R. (2004): “Distributed morphology and the syntax-morphology interface”, in G. Ramchand eta C. Reiss (arg.), *The oxford handbook of linguistic interfaces*, Oxford University Press, Oxford, 289-324.
- Etcheberry, J. B. (1966): *Frantziako erregina*, Imprimerie Cordeliers, Baiona.
- Etxepare, R. eta Irurtzun, A. (2007): “Noam Chomsky: gramatikaren teoria eta hizkuntzaren filosofia”, *Gogoia*, **7**, 21-84.
- Etxepare, R. eta Oyharçabal, B. (2008): “Dative structures in standard and north-eastern Basque”, *Licensing Conditions at the Interface* kongresuan eman hitzaldiaren adibidetegia, UPV/EHU, Donostia.
- Etxepare, R. (2010): “Contact and change in a restrictive theory of parameters”, *Linguistic variation in the minimalist framework* kongresuan eman hitzaldiaren adibidetegia, UAB, Barcelona.
- , (2003): “Urruneko komuntadura eta menpeko infinitiboak euskaraz”, *Lapurdum*, **8**, 167-206.
- , (2005): “Number long distance agreement in (substandard) Basque”, in J. Lakarra eta J. I. Hualde (arg.), *Studies in Basque and historical linguistics in memory of R.L. Trask - R.L. Trasken oroitzapenetan ikerketak euskalari-tzaz eta hizkuntzalaritza histori-koaz*, ASJUren gehigarriak, UPV/EHU, Donostia, 303-350.
- Euskaltzaindia (1991): *Euskal gramatika: Lehen urratsak I*, Euskaltzaindia, Bilbo.
- Evans, G. (1980): “Pronouns”, *Linguistic Inquiry*, **11**, 337-362.
- Everett, D. L. eta Kern, B. (1997): *Wari’. The Pacaas Novos language of Western Brazil*, Routledge, London.
- Ezeizabarrena, M. J. eta Laka, I. (2006): “Itzuleraren hipotesia: jabe-kuntza eta afasiaren eraketa”, in B. Fernández eta I. Laka (arg.), *Andolin gogoan: Essays in honour of Professor Eguzkitza*, UPV/EHU, Bilbo, 367-382.
- Ezeizabarrena, M. J. (2003): “Null subjects and optional infinitives in Basque”, in N. Müller (arg.), *(In)vulnerable domains in multilingualism*, J. Benjamins, Amsterdam, 83-106.

- Falk, C. (1993): "Non-referential subjects and agreement in the history of Swedish", *Lingua*, **89**, 143-180.
- Fernández Soriano, O. (1999): "El pronombre personal. Formas y distribuciones. Pronombres átonos y tónicos", in V. Demonte eta I. Bosque (arg.), *Gramática descriptiva de la lengua española*, Vól. 1, 1209-1274.
- Fernández, B. eta Ortiz de Urbina, J. (2007): *Hizkuntzari itzulia 80 hizkuntzatan*, Udako Euskal Unibertsitatea, Bilbo.
- Fernández, B. (1997): *Egiturazko kasuaren erkaketa euskaraz*, UPV/EHU, Donostia.
- Ferreira, M. (2000): *Argumentos Nulos em Português Brasileiro*, M.A. tesina, Universidade Estadual de Campinas.
- Fiengo, R. eta May, R. (1994): *Indices and Identity*, Cambridge, Mass., MIT Press.
- Fortescue, M. (1984): *West Greenlandic*, Croom Helm, London.
- Fox, D. eta Lasnik, H. (2001): "Successive cyclic movement and island repair: The difference between sluicing and VP-ellipsis", *Linguistic Inquiry* 34: 143-154.
- Frampton, J. eta Gutmann, S. (1999): "Cyclic computation, a computationally efficient minimalist syntax", *Syntax*, **2**, 1-27.
- Frampton, J. (2002): "Syncretism, impoverishment, and the structure of person features", *Papers from the Chicago Linguistics Society Meeting*, **38**, 207-222.
- Franco, J. eta Landa, A. (1995): "Conditions After SPELL OUT: The Case of Spanish Clitic Climbing", in A. Dainora *et al.* (arg.), *Clitics, CLS 31-II Papers from the Parasession on Clitics*, University of Chicago Press, Chicago, 105-117.
- eta ———, (2003): "Null objects revisited", in R. Núñez-Cedeño, L. López eta R. Cameron (arg.), *A Romance perspective on language knowledge and use*, 311-326.
- Franks, S. (1995): *Parameters of Slavic Morphosyntax*, Oxford University Press, Oxford.
- Frascarelli, M. (2007): "Subjects, topics and the interpretation of referential *pro*", *Natural Language and Linguistic Theory*, **25**, 691-734.
- Freidin, R. eta Babby, L. H. (1984): "On the interaction of lexical and syntactic properties: Case structure in Russian", in W. Harbert (arg.), *Cornell working papers in linguistics VI*, Cornell University eta CLC, Ithaca, New York, 71-104.
- Freidin, R. eta Sprouse, R. (1991): "Lexical Case Phenomena", in R. Freidin (arg.), *Principles and Parameters in comparative grammar*, MIT Press, Cambridge, Mass., 392-416.
- Fukui, N. eta Speas, M. (1986): "Specifiers and projections", N. Fukui, T. Rapoport eta E. Sagey (arg.), *MIT Working Papers in Linguistics*, **8**, 128-172.
- Fuß, E. (2005): *The rise of agreement*, J. Benjamins, Amsterdam.
- , prentsan, "Some remarks on the historical origin of pro-drop", in P. Gallmann eta M. Wratil (arg.), *Null Pronouns*, Mouton de Gruyter, Berlin.
- Gallego, Á. eta Uriagereka, J. (2007): "Conditions on sub-extraction," in L. Egueren eta O. Fernández-Soriano (arg.), *Selected Papers from XVI Colloquium on Generative Grammar*, J. Benjamins, Amsterdam, 45-70.

- Gallego, Á. (2007): *Phase theory and parametric variation*, doktorego-tesia, Universitat Autònoma de Barcelona.
- Gavrusseva, E. (2000): "On the syntax of possessor extraction", *Lingua*, **110**, 734-772.
- George, L. eta Kornfilt, J. (1981): "Finiteness and boundedness in Turkish", F. Heny (arg.), *Binding and filtering*, Croom Helm, London, 105-128.
- Georgopoulos, C. (1991): *Syntactic variables*, Kluwer, Dordrecht.
- Gilligan, G. (1987): *A cross-linguistic approach to the pro-drop parameter*, doktorego-tesia, University of Southern California, Los Angeles.
- Givón, T. (1990): *Syntax: a functional typological introduction*, J. Benjamins, Amsterdam.
- Goenaga, P. (1978): *Gramatika bideetan*, Erein, Donostia, 2. argitalpena.
- , (1991): "Izen sintagmaren egituraz", in J. Lakarra (arg.), *Memoriae L. Mitxelena magistri sacrum*, ASJUren gehigarriak, UPV/EHU, Donostia, 847-865.
- , (2003): "-EN eta -KO atzizkiez berriro", in J. M. Makazaga eta B. Oyharçabal (arg.), *Euskal gramatikari eta literaturari buruzko ikerketak XXI. mendearen atarian*, *Iker*, **14-1**, Euskaltzaindia, Bilbo, 279-303.
- Gómez, R. eta Sainz, K. (1995): "On the origins of the finite forms in Basque", in J. I. Hualde, J. Lakarra eta R. L. Trask (arg.), *Towards a history of the Basque language*, J. Benjamins, Amsterdam, 235-274.
- Gordon, R. G. (arg.), (2005): *Ethnologue: Languages of the world, fifteenth edition*, SIL International, Dallas, Tex.
- Greenberg, J. (1963): *Universals of language*, MIT Press, Cambridge, Mass.
- Grice, H. P. (1975): "Logic and conversation", in P. Cole eta J. Morgan (arg.), *Syntax and Semantics 3: Speech Acts*, Academic Press, London, 41-58.
- Grimshaw, J. (1990): *Argument structure*, MIT Press, Cambridge, Mass.
- Grohmann, K.; Drury, J. eta Castillo, J. (2000): "No more EPP", in R. Billerey eta B. D. Lillehaugen (arg.), *Proceedings of WCCFL 19*, Cascadilla Press, Somerville, MA, 153-166.
- Grosu, A. (1973): "On the nonunitary nature of the Coordinate Structure Constraint", *Linguistic Inquiry*, **4**, 88-92.
- Guilfoyle, E.; Hung H. eta Travis, L. (1992): "Spec of IP and Spec of VP: two subjects in Malayo-Polynesian languages", *Natural Language and Linguistic Theory*, **10**, 375-414.
- Hale, K. eta Keyser, S. (2002): *Prolegomenon to a Theory of Argument Structure*, MIT Press, Cambridge, Mass.
- Halle, M. eta Marantz, A. (1993): "Distributed Morphology and the pieces of inflection", in H. Kenneth eta S. J. Keyser (arg.), *The view of building 20: Essays in honor of Sylvain Bromberger*, MIT Press, Cambridge, Mass., 111-176.
- Halle, M. (1997): "Distributed Morphology: Impoverishment and Fission", in J. Lecarme, J. Lowenstamm eta U. Shlonsky (arg.), *MIT Working Papers in*

- Linguistics*, **30**, 425-449, [berrarg. 2000, *Research in Afroasiatic Grammar: Papers from the Third Conference on Afroasiatic Languages*, J. Benjamins, Amsterdam, 125-151.]
- Hardt, D. (1993): *Verb phrase ellipsis: form, meaning and processing*, doktorego-tesia, University of Pennsylvania.
- Harley, H. eta Ritter, E. (2002): "Person and number in pronouns: A feature-geometric analysis", *Language*, **8**, 482-526.
- Harley, H. eta Noyer, R. (1999): "State-of-the-article: Distributed Morphology", *GLOT International*, **4(4)**, 3-9.
- Harley, H. (1995): *Subjects, events, and licensing*, doktorego-tesia, MIT.
- Haspelmath, M.; Dryer, M. S.; Gil, D. eta Comrie, B. (2005): *The world atlas of language structures*, Oxford University Press, Oxford [<http://wals.info> >webgunean ere eskuragarri].
- Heath, J. (1972): "Genitivization in Northern Basque complement clauses", *International Journal of Basque Linguistics and Philology* (ASJU) VI, UPV/EHU, Donostia, 46-66.
- Heim, I. eta Kratzer, A. (1998): *Semantics in generative grammar*, Blackwell, Oxford.
- Hermon, G. (1985): *Syntactic modularity*, Foris, Dordrecht.
- Himmelman, N. (2002): "Voice in western Austronesian: an update", in F. Wouk eta M. Ross (arg.), *The history and typology of western Austronesian voice systems*, Pacific Linguistics, Canberra, 7-16.
- Hofling, C. A. (2000): *Itzaj Maya grammar*, University of Utah Press, Salt Lake City.
- Hoji, H. (1998): "Null object and sloppy identity in Japanese", *Linguistic Inquiry*, **29**, 127-152.
- Holmberg A.; Nayudu, A. eta Sheehan, M. (2009): "Three partial null-subject languages: a comparison of Brazilian Portuguese, Finnish and Marathi", *Studia Linguistica*, **63**, 59-97.
- Holmberg, A. eta Platzack, C. (1995): *The role of inflection in scandinavian syntax*, Oxford University Press, Oxford.
- Holmberg, A. eta Nikanne, U. (1993): *Case and other functional categories in Finnish syntax*, Mouton de Gruyter, Berlin,
- Holmberg, A. (2005): "Is there a little pro? Evidence from Finnish", *Linguistic Inquiry*, **36**, 533-564.
- Hornstein, N. (1999): "On control", *Linguistic Inquiry*, **30**, 69-96.
- Hornstein, N.; Nunes, J. eta Grohmann, K. (2005): *Understanding Minimalism*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Hualde, J. I. (2003a): "Case and number inflection on noun phrases", in J.I. Hualde eta J. Ortiz de Urbina (arg.), *A Grammar of Basque*, Mouton de Gruyter, Berlin, 171-186.

- Hualde, J. I. (2003b): "Postpositions", in J. I. Hualde eta J. Ortiz de Urbina (arg.), *A Grammar of Basque*, Mouton de Gruyter, Berlin, 187-189.
- Huang, C.-T.J. (1984): "On the distribution and reference of empty pronouns", *Linguistic Inquiry*, **15**, 531-574.
- , (1989): "Pro-drop in Chinese: a generalized control theory", in O. Jaeggli eta K. Safir (arg.), *The null subject parameter*, Kluwer, Dordrecht, 185-214.
- , (1991): "Remarks on the status of the null object", in R. Freidin (arg.), *Principles and Parameters in comparative grammar*, MIT Press, Cambridge, Mass.
- Huang, Y. (1994): *The syntax and pragmatics of anaphora: A study with special reference to Chinese*, Oxford University Press, Oxford.
- , (2000): *Anaphora: A cross-linguistic study*, Oxford University Press, Oxford.
- Hyams, N.; Ntelitheos, D. eta Manorohanta, C. (2006): "Acquisition of the Malagasy voicing system: Implications for the adult grammar", *Natural Language and Linguistic Theory*, **24**, 1049-1092.
- Jaeggli, O. eta Safir, K. (1989): "The null subject parameter and parametric theory", in O. Jaeggli eta K. Safir (arg.), *The null subject parameter*, Kluwer, Dordrecht, 185-214.
- Jelinek, E. (1984): "Empty categories, case, and configurationality", *Natural Language and Linguistic Theory*, **2**, 39-76.
- , (2006): "The Pronominal Argument Parameter", in P. Ackema, P. Brandt, M. Schoorlemmer eta F. Weerman (arg.), *Agreement and Arguments*, Oxford University Press, Oxford, 261-288.
- Johns, A. (1992): "Deriving ergativity", *Linguistic Inquiry*, **23**, 57-87.
- Johnson, K. (2001): "What VP ellipsis can do, and what it can't, but not why", in M. Baltin eta C. Collins (arg.), *The handbook of contemporary syntactic theory*, Blackwell, Oxford, 439-479.
- Jouitteau, M. eta Rezac M. (2006): "Deriving the complementarity effect: relativized minimality in Breton agreement", in R. Borsley, I. Roberts, L. Sadler eta D. Willis (arg.), *Lingua*, 1915-1945.
- Kampen, J. van (1997): *First steps in wh-movement*, Ponsen eta Looijen, Wageningen.
- Kang, B. M. (1988): "Unbounded reflexives", *Linguistics and Philosophy*, **11**, 415-456.
- Kato, M. (1999): "Strong and weak pronominals in the null subject parameter", *Probus*, **11**, 1-37.
- Kayne, R. (1993): "Toward a modular theory of auxiliary selection," *Studia Linguistica*, **47**, 3-31.
- , (2002): "Pronouns and their antecedents", in S. Epstein eta D. Seely (arg.), *Derivation and explanation in the Minimalist Program*, Blackwell, Oxford, 133-166.

- , (2005): “Some notes on comparative syntax, with special reference to English and French”, in G. Cinque eta R. Kayne (arg.), *Handbook of comparative syntax*, Oxford University Press, Oxford, 3-69.
- Keenan, E. eta Polinsky, M. (1998): “Malagasy (Austronesian)”, in A. Spencer eta A. Zwicky (arg.), *The handbook of morphology*, Blackwell, Oxford, 563-623.
- Keenan, E. (1976): “Remarkable subjects in Malagasy”, in C. Li (arg.), *Subject and topic*, Academic Press, New York, 247-301.
- Kenstowicz, M. (1989): “The Null Subject Parameter and modern Arabic dialects”, in O. Jaeggli eta K. Safir (arg.), *The null subject parameter*, Kluwer, Dordrecht, 263-275.
- Kim, S. (1999): “Sloppy/strict identity, empty objects, and NP ellipsis”, *Journal of East Asian Linguistics*, **8**, 255-284.
- Kimenyi, A. (1988): “Passives in Kinyarwanda”, in M. Shibatani (arg.), *Passive and voice*, J. Benjamins, Amsterdam, 355-386.
- Kinyalolo, K. (1991): *Syntactic dependencies and the Spec-Head Agreement Hypothesis in KiLega*, doktorego-tesia, University of California Los Angeles.
- Kiparsky, P. (1973): “‘Elsewhere’ in phonology”, in S. R. Anderson eta P. Kiparsky, *A festschrift for Morris Halle*, Holt, Rinehart eta Winston, New York, 93-106.
- Kiss, K. É. (2002): *The syntax of Hungarian*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Kornfilt, J. (1997): *Turkish*, Routledge, London.
- , (2002): “Functional projections and their subjects in Turkish clauses”, in E.E. Taylan (arg.), *The verb in Turkish*, J. Benjamins, Amsterdam, 183-212.
- Koskinen, P. (1998): *Features and categories: non-finite constructions in Finnish*, doktorego-tesia, University of Toronto.
- Kroeger, P. (1993): *Phrase structure and grammatical relations in Tagalog*, CSLI, Stanford.
- Kuroda, S. Y. (1988): “Whether we agree or not: A comparative syntax of English and Japanese”, in W. Poser (arg.), *Papers from the Second International Workshop on Japanese Syntax*, CSLI Publications, Stanford, 103-143.
- Lafitte, P. (1962): *Grammaire Basque (Navarro-Labourdin Littéraire)*, Berrikusitako eta zuzendutako edizioa, des “Amis du Musée Basque” eta Ikas, Baiona.
- Laka, I. (1988): “Configurational heads in inflectional morphology: the structure of the inflected forms in Basque”, *International Journal of Basque Linguistics and Philology (ASJU)*, **XXII-2**, UPV/EHU, Donostia, 343-365.
- , (1993a): “Unergatives that assign ergative, unaccusatives that assign accusative”, in J. Bobaljik eta C. Phillips (arg.), *Papers on case and agreement 1, MIT Working Papers in Linguistics*, **18**, MIT Press, Cambridge, Mass., 149-172.
- , (1993b): “The structure of inflection: A case study in X0 syntax”, in J. I. Hualde eta J. Ortiz de Urbina (arg.), *Generative studies in Basque linguistics*, J. Benjamins, Amsterdam, 21-70.

- , (2006): “On the nature of case in Basque: structural or inherent?”, in H. Broekhuis, N. Corver, J. Koster, R. Huybregts, U. Kleinhenz eta J. Koster (arg.), *Organizing grammar: Linguistic studies in honor of Henk van Riemsdijk*, Mouton de Gruyter, Berlin, 374-382.
- Landa, A. (1995): *Conditions on null objects in Basque Spanish and their relation to leísmo and clitic doubling*, doktorego-tesia, University of Southern California.
- Landau, I. (1999): *Elements of control*, doktorego-tesia, MIT.
- Larsen, T. (1984): “Case marking and subjecthood in Kipeá Kirirí”, *Proceeding of BLS*, **10**, 189-205.
[http://biblio.etnolinguistica.org/larsen_1984_case_marking]
- Larson, R. eta Luján, M. (1989): “Emphatic pronouns”, esk., Stony Brook University, New York, eta University of Texas, Austin.
- Larzabal, P. (1991-1998): *Lan guztiak*, P. Xarriton (arg.), Elkar, Donostia.
- Lasnik, H. eta J. Uriagereka, (1988): *A course in minimalist syntax: lectures on binding and empty categories*, Blackwell, Oxford. [Euskaraz: *GB sintaxi ikastaro bat. Uztardura eta kategoria isilei buruzko irakastaldia*, UPV/EHU, Donostia.]
- Lasnik, H. eta Uriagereka, J. (2005): *A course in minimalist syntax*, Blackwell, Oxford.
- Lasnik, H. (1992): “Case and expletives: notes toward a parametric account”, *Linguistic Inquiry*, **23**, 381-405.
- , (1993): “Lectures on Minimalist syntax”, *University of Connecticut Working Papers in Linguistics, Occasional Papers*, **1**. [Berrargitalpena: Lasnik, H., 1999, *Minimalist analysis*, Blackwell, Oxford, 25-73].
- , (1995): “Case and expletives revisited: on Greed and other human failings”, *Linguistic Inquiry*, **26**, 615-33. [Berrargitalpena: Lasnik, H., 1999, *Minimalist analysis*, Blackwell, Oxford, 74-96].
- , (1999): *Minimalist analysis*, Blackwell, Oxford.
- Laughren, M. (1989): “The configurationality parameter and Warlpiri”, in L. K. Maracz eta P. Muysken (arg.), *Configurationality: the typology of asymmetries*, Foris, Dordrecht, 319-353.
- Launey, M. (1981): *Introduction à la langue et à la littérature azteques. Tome 1: la grammaire*, L’Harmattan, Paris.
- Lee, G. (2001): “On bound pronouns and anaphors”, *Studies in Generative Grammar*, **11**, 151-166.
- Lefebvre, C. eta Muysken, P. (1988): *Mixed categories: Nominalizations in Quechua*, Kluwer, Dordrecht.
- Legate, J. (2006): “Split absolutive”, in A. Johns (arg.), *Ergativity*, Springer, Amsterdam, 143-171.
- , (2008): “Morphological and abstract case”, *Linguistic Inquiry*, **39**, 55-101.

- Levinson, S.C. (1987): "Pragmatics and the grammar of anaphora: a partial pragmatic reduction of Binding and Control phenomena", *Journal of Linguistics*, **23**, 379-434.
- Li, C. eta Thompson, S. (1976): "Subject and topic: a new typology of language", in C. Li (arg.), *Subject and Topic*, Academic Press, London, 457-489.
- Lobeck, A. (1995): *Ellipsis: Functional heads, licensing, and identification*, Oxford University Press, Oxford.
- Longobardi, G. (1994): "Reference and proper names: A theory of N movement in syntax and logical form", *Linguistic Inquiry*, **25**, 609-665.
- , (2005): "A minimalist program for parametric linguistics?", in H. Broekhuis, N. Corver, R. Huybregts, U. Kleinhenz eta J. Koster (arg.), *Organizing grammar*, Mouton de Gruyter, Berlin, 407-414.
- Luján, M. (1999): "Expresión y omisión del pronombre personal", in I. Bosque eta V. Demonte (arg.), *Gramática Descriptiva de la Lengua Española. Volumen I*, Espasa, Madril, 1275-1315.
- MacLachlan, A. eta M. Nakamura, (1997): "Case-checking and specificity in Tagalog", *The Linguistic Review*, **14**, 307-333.
- Madariaga, N. (2009): *Grammar change and the development of new case relations. The interaction between core syntax and the linguistic periphery in old and present-day Russian*, doktorego-tesia, UPV/EHU.
- Manning, C. (1996): *Ergativity: argument structure and grammatical relations*, CSLI Publications, Stanford.
- Manzini, M. R. eta Savoia, L. M. (2002): "Parameters of subject inflection in Italian dialects", P. Svenonius (arg.), *Subjects, expletives, and the EPP*, Oxford University Press, New York, 157-199.
- Manzini, R. eta Wexler, K. (1987): "Parameter, Binding Theory, and learnability", *Linguistic Inquiry*, **18**, 413-444.
- Marantz, A. (1984): *On the nature of grammatical relations*, MIT Press, Cambridge, Mass.
- , (1991): "Case and licensing", *ESCOL*, **91**, 234-53.
- , (1996): "'Cat' as a phrasal idiom: Consequences of late insertion in Distributed Morphology", esk., MIT, Cambridge, Mass.
- , (1997): "No escape from syntax: don't try morphological analysis in the privacy of your own lexicon", in A. Dimitriadis et.al. (arg.), *Proceedings of the 21st Annual Penn Linguistics Colloquium: Penn Working Papers in Linguistics*, **4**, 201-225.
- Martí, F.; Ortega, P.; Idiazabal, I.; Barreña, A.; Juaristi, P.; Junyent, C.; Uranga, B. eta Amorrortu, E. (arg.) (2005): *Hizkuntzen mundua. Munduko hikuntzei buruzko txostena*, UPV/EHU, Donostia.
- Martí, L. (2003): *Contextual variables*, doktorego-tesia, University of Connecticut.
- Martin, R. (1999): "Case, the EPP and minimalism", in S. Epstein eta N. Hornstein (arg.), *Working Minimalism*, MIT Press, Cambridge, Mass.

- Matsuo, A. eta Duffield, N. (2001): "VP-Ellipsis and Anaphora in Child Language Acquisition", *Language Acquisition*, **9**, 301-327.
- McCloskey, J. eta Hale, K. (1984): "On the syntax of person-number inflection in Modern Irish", *Natural Language and Linguistic Theory*, **1**, 487-533.
- McCloskey, J. (1986): "Inflection and conjunction in Modern Irish", *Natural Language and Linguistic Theory*, **4**, 245-281.
- , (1996): "Subjects and subject positions in Irish", in R. Borsley eta I. Roberts (arg.), *The syntax of Celtic languages: a comparative perspective*, Cambridge University Press, Cambridge, 241-283.
- McFadden, T. (2004): *The position of morphological case in the derivation: a study on the syntax-morphology interface*, doktorego-tesia, University of Pennsylvania.
- McGinnis, M. (1998): "Locality and inert case", in P. Tamanji eta K. Kusumoto (arg.), *Proceedings of NELS*, **28**, GLSA Publications, Amherst, Mass.
- Mchombo, S. (2001): "Chichewa (Bantu)", in A. Spencer, A. M. Zwick (arg.), *The Handbook of morphology*, Blackwell, Oxford, 500-520.
- Merchant, J. (2001): *The syntax of silence*, Oxford University Press, Oxford.
- Meyerhoff, M. (2000): "The emergence of creole subject-verb agreement and the licensing of null subjects", *Language Variation and Change*, **12**, 203-230.
- Mithun, M. (1999): *The languages of native North America*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Miyagawa, S. (2010): *Why agree? Why move? Unifying agreement-based and discourse-configurational languages*, MIT Press, Cambridge, Mass..
- Mohanan, K. P. (1983): "Functional and anaphoric control", *Linguistic Inquiry*, **14**, 641-674.
- Montalbetti, M. (1984): *After binding: On the interpretation of pronouns*, doktorego-tesia, MIT.
- Morimoto, Y. (2000): *Discourse configurationality in Bantu morphosyntax*, doktorego-tesia, Stanford University.
- Moro, A. (1997): *The raising of predicates: predicative noun phrases and the theory of clause structure*, Cambridge University Press, Cambridge.
- , (2008): *The boundaries of Babel*, MIT Press, Cambridge, Mass..
- Müller, G. (2006): "Pro-drop and impoverishment", in P. Brandt eta E. Fuß (arg.), *Form, structure, and grammar. A festschrift presented to Gunther Grewendorf on occasion of his 60th birthday*, Akademie Verlag, Berlin, 93-115.
- , (2008): "Some consequences of an impoverishment-based approach to morphological richness and pro-drop", J. Witkos eta G. Fanselow (arg.), *Elements of Slavic and Germanic Grammars: A Comparative View*, Lang (Polish Studies in English Language and Linguistics 23), Frankfurt, 125-145.
- Musso, M.; Moro, A.; Glauche, V.; Rijntjes, M.; Reichenbach, J.; Büchel, C. eta Weiller, C. (2003): "Broca's area and the language instinct", *Nature Neuroscience*, **6**, 774-781.

- Nadahalli, J. (1998): *Aspects of Kannada grammar*, doktorego-tesia, New York University.
- Nakamura, M. (2000): "On raising in Tagalog", *Lingua*, **110**, 391-408.
- Nash, L. (1995): "Portée argumentale et marquage casuel dans les langues SOV et dans les langues ergatives: l'exemple du géorgien", doktorego-tesia, Université de Paris VIII.
- Ndayiragije, J. (1999): "Checking economy", *Linguistic Inquiry*, **30**, 399-444.
- Nedjalkov, I. (1997): *Evenki*, Routledge, London.
- Neeleman, A. eta Szendrői, K. (2007): "Radical pro-drop and the morphology of pronouns", *Linguistic Inquiry*, **38**, 671-714.
- Newmeyer, F. (1998): *Language form and language function*, MIT Press, Cambridge, Mass.
- , (2005): *Possible and probable languages. A generative perspective on language typology*, Oxford University Press, Oxford.
- Nichols, J. (1986): "Head-marking and dependent-marking grammar", *Language*, **62**, 56-119.
- Nichols, L. (2001): "The syntactic basis of referential hierarchy phenomena: Clues from languages with and without morphological case", *Lingua*, **111**, 515-537.
- Nicolis, M. (2008): "The null subject parameter and correlating properties: The case of Creole languages", in T. Biberauer (arg.), *The limits of syntactic variation*, J. Benjamins, Amsterdam, 271-294.
- Nissenbaum, J. (2000): *Investigations of covert phrase movement*, doktorego-tesia, MIT.
- Noyer, R. (1992): *Features, positions and affixes*, doktorego-tesia, MIT.
- Nuger, J. (2008): "Variations on the Palauan theme", esk., University of California at Santa Cruz.
- Nunes, J. (2004): *Linearization of chains and sideward movement*, MIT Press, Cambridge, Mass.
- Ordóñez, F. eta Treviño, E. (1999): "Left-dislocated subjects and the pro-drop parameter", *Lingua*, **107**, 39-68.
- Ordóñez, F. (1998): *Word order and clause structure in Spanish and other Romance languages*, doktorego-tesia, City University of New York.
- Ormazabal J. eta Romero, J. (2007): "The Object Agreement Constraint", *Natural Language and Linguistic Theory*, **25**, 315-347.
- eta ——— (2009): "The derivation of dative alternations", esk., UPV/EHU eta Universidad de Extremadura.
- Ormazabal, J. (2000): "A conspiracy theory of case and agreement", in R. Martin, D. Michaels eta J. Uriagereka (arg.), *Step by step: Papers in honour of Howard Lasnik*, MIT Press, Cambridge, Mass., 235-260.
- Ortiz de Urbina, J. (1983): "Empty categories and focus in Basque", *Studies in the Linguistic Sciences*, **15**, 133-156.

- , (1987): “Kasu ezarketa eta ez-ergatibitatea euskaraz”, *Sintaxi arazoak*, P. Salaburu (arg.), UPV/EHU, Donostia, 35-48.
- , (1989): *Parameters in the grammar of Basque: A GB approach to Basque syntax*, Foris, Dordrecht.
- , (2003): “Causatives”, in J.I. Hualde eta J. Ortiz de Urbina (arg.), *A Grammar of Basque*, Mouton de Gruyter, Berlin, 592-606.
- Otani, K. eta Whitman, J. (1991): “V-raising and VP ellipsis”, *Linguistic Inquiry*, **22**, 345-358.
- Oyharçabal, B. (1991): “Théorie des pronoms nuls et diversité linguistique: Bilan”, in J. Lakarra (arg.), *Memoriae Mitxelena Magistri Sacrum*, ASJUren gehigarriak, UPV/EHU, Donostia, 867-898.
- Oyharçabal, B. (1992): “Structural case and inherent case marking: ergaccusativity in Basque”, in J. Lakarra eta J. Ortiz de Urbina (arg.), *Syntactic theory and Basque syntax*, ASJUren gehigarriak, UPV/EHU, Donostia, 309-342.
- , (1993): “Verb agreement with non arguments: On allocutive agreement”, in J. I. Hualde eta J. Ortiz de Urbina (arg.), *Generative studies in Basque linguistics*, J. Benjamins, Amsterdam, 189-220.
- , (2007): “GPs and PPs within DPs”, *DP eta Nominalizazioa euskaraz* tailerrean aurkeztutako adibidetegia, Akitania-Euskadi proiektua, Baiona.
- , (2010): “Basque ditransitives”, in M. Duguine, S. Huidobro eta N. Madariaga (arg.), *Argument structure and syntactic relations*, J. Benjamins, Amsterdam, 233-260.
- Palmer, B. (1999): *A grammar of the Kokota language, Santa Isabel, Solomon Islands*, doktorego-tesia, University of Sydney.
- Panagiotidis, P. (2002): *Pronouns, clitics and empty nouns: ‘Pronominality’ and licensing in syntax*, J. Benjamins, Amsterdam.
- Paul, I. eta Travis, L. (2006): “Ergativity in Austronesian languages”, in A. Johns, D. Massam eta J. Ndayiragije (arg.), *Ergativity: Emerging issues*, Springer, Dordrecht, 315-335.
- Paul, I. (2000): *Malagasy Clause Structure*, doktorego-tesia, McGill University.
- Pearson, M. (2001): *The Clause Structure of Malagasy*, doktorego-tesia, University of California Los Angeles.
- , (2005): “The Malagasy subject/topic as an A'-element”, *Natural Language and Linguistic Theory*, **23**, 381-457.
- Perlmutter, D.M. (1968): *Deep and surface structure constraints in syntax*, doktorego-tesia, MIT.
- Pesetsky, D. eta Torrego, E. (2001): “T-to-C: Causes and consequences”, in M. Kenstowicz (arg.), *Ken Hale: A life in language*, MIT Press, Cambridge, Mass.
- eta ———, (2004): “Tense, case, and the nature of syntactic categories”, in J. Guéron eta J. Lecarme (arg.), *The syntax of time*, MIT Press, Cambridge, Mass.

- Piatelli-Palmarini, M. (1979): *Théories du langage. Théories de l'apprentissage*, Seuil, Paris [Euskaraz: *Hizkuntza eta ikaskuntza*, 2009, Klasikoak, Bilbo].
- Pingkarawat, N. (1985): "Distribution and reference of empty pronouns in Thai", esk., University of Illinois, Urbana.
- Pinker, S. (1994): *The language instinct: the new science of language and mind*, The Penguin Press, London.
- Platzack, C. (1987): "Scandinavian languages and the null subject parameter", *Natural Language and Linguistic Theory*, **56**, 377-401.
- , (2004): "Agreement and null subjects", *Nordlyd*, **31**, 326-355.
- Poletto, C. (2000): *The higher functional field: Evidence from Northern Italian dialects*, Oxford University Press, Oxford.
- , (2006): "Asymmetrical pro-drop in Northern Italian dialects", *Arguments and agreement*, P. Ackema, P. Brandt, M. Schoorlemmer eta F. Weerman (arg.), Oxford University Press, Oxford, 159-191.
- Pollock, J. Y. (1997): *Langage et cognition: Introduction au programme minimaliste de la grammaire générative*, Presses Universitaires de France, Paris.
- Postal, P. (1969): "On so-called pronouns in English", in D. A. Reibel eta S. A. Schane (arg.), *Modern studies in English*, Prentice Hall, Upper Saddle River, 201-224.
- , (1974): *On raising: one rule of English grammar and its theoretical implications*, MIT Press, Cambridge, Mass.
- Potsdam E. & M. Polinsky, (2002): "Backward Control", *Linguistic Inquiry*, **33**, 24-282.
- Prince, E. (1998): "Subject-prodrop in Yiddish", P. Bosch eta R. van der Sandt (arg.), *Focus: linguistic, cognitive, and computational perspectives*, Cambridge University Press, Cambridge, 82-104.
- Progovac, L. (1992): "Relativised SUBJECT: long distance reflexives without movement", *Linguistic Inquiry*, **23**, 671-680.
- Rackowski, A. (2002): *The structure of Tagalog: Specificity, voice, and the distribution of arguments*, doktorego-tesia, MIT.
- Raposo, E. (1986): "The null object in European Portuguese", in O. Jaeggli eta C. Silva-Corvalán (arg.), *Studies in Romance Linguistics*, Foris, Dordrecht, 373-390.
- , (1987): "Case theory and Infl-to-Comp: The inflected infinitive in European Portuguese", *Linguistic Inquiry*, **18**, 85-109.
- Rebuschi, G. (1997): *Essais de linguistique basque*, ASJUren gehigarriak 35, UPV/EHU, Donostia.
- Rezac, M. (2004): *Elements of cyclic syntax: Agree and Merge*, doktorego-tesia, University of Toronto.
- , (2008): "Phi-Agree and theta-related Case", in D. Harbour, D. Adger, eta S. Béjar (arg.), *Φ theory: Φ -features across interfaces and modules*, Oxford University Press, Oxford.

- Rigau, G. (1988): "Strong pronouns", *Linguistic Inquiry*, **19**, 503-511.
- Ritter, E. (1995): "On the syntactic category of pronouns and agreement", *Natural Language and Linguistic Theory*, **13**, 405-443.
- Rizzi, L. (1982): *Issues in Italian syntax*, Foris, Dordrecht.
- , (1986): "Null objects in Italian and the theory of *pro*", *Linguistic Inquiry*, **17**, 501-557.
- Roberts, I. (2001): "Head movement", in M. Baltin eta C. Collins (arg.), *The handbook of contemporary syntactic theory*, Blackwell, Oxford, 113-147.
- , (2006): "A deletion analysis of null subjects: French as a case study", esk., Downing College, University of Cambridge.
- Roberts, T. (2001): "Split-ergativity and agreement in Pashto", *Kurdica*, **5(3)**.
- Rohrbacher, B. (1999): *Morphology-driven syntax: A theory of V-to-I raising and pro-drop*, J. Benjamins, Amsterdam.
- Rooth, M. (1992): "Ellipsis redundancy and reduction redundancy", in S. Berman eta A. Hestvik (arg.), *Proceedings of the Stuttgart Ellipsis Workshop*, SBF 340, University of Stuttgart.
- Roselló, J. (2000): "A minimalist approach to the null subject parameter", *Catalan Working Papers in Linguistics*, **8**, 97-128.
- Rosenkvist, H. (2006): "Null referential subjects in Oevdalian", esk., Lunds Universitet, Lund.
- Rouveret, A. eta Vergnaud, J. R. (1980): "Specifying reference to the subject", *Linguistic Inquiry*, **11**, 97-202.
- Sag, I. (1976): *Deletion and logical form*, doktorego-tesia, MIT.
- Salaburu, P. (1987a): "Kategoria gauzatuak eta kategoria isilak", *Sintaxi arazoak*, P. Salaburu (arg.), UPV/EHU, Donostia, 13-34.
- , (1987b): "IS-aren mugimendua", in P. Salaburu (arg.), *Sintaxi arazoak*, UPV/EHU, Donostia, 65-79.
- , (1989): "Arauak eta baldintzak (II)", in P. Salaburu (arg.), *Sintaxi teoria eta euskara*, UPV/EHU, Donostia, 31-53.
- Sallaberry, E. (1978): *Ene sinestea*, Itxaropena, Zarautz.
- San Martin, I. eta Uriagereka, J. (2002): "Infinitival complementation in Basque", in X. Artiagoitia, P. Goenaga, J. Lakarra (arg.), *Erramu boneta: festschrift for Rudolf P.G. De Rijk*, ASJuren gehigarriak XLIV, UPV/EHU, Donostia, 597-609.
- San Martin, I. (2000): "Control in Basque", *Proceedings of WCCFL 19*, Cascadilla Press, Somerville, MA, 425-438.
- , (2004): *On subordination and the distribution of PRO*, doktorego-tesia, University of Maryland.
- Sánchez, L. (1996): "Why does Southern Quechua agree in person nominally?", esk., Carnegie Mellon University.
- Sapir, E. (1921): *Language: an introduction to the study of speech*, Harcourt, Brace eta company, New York.

- Saussure, L. F. de, (1916 [1959]): *Cours de Linguistique générale*, Payot, Paris.
- Schachter, P. (1976): "The subject in philippine languages: topic, actor, actor-topic, or none of the above", in C. Li (arg.), *Subject and topic*, Academic Press, New York, 491-518.
- Schlenker, P. (2003): "A plea for monsters", *Linguistics & Philosophy*, **26**, 29-120.
- Schütze, C. (1997): *INFL in child and adult languages: agreement, case and licensing*, doktorego-tesia, MIT.
- , (2001): "On the nature of default case", *Syntax*, **4**, 205-238.
- Schwarzschild, R. (1999): "Givenness, *AvoidF* and other constraints on the placement of accent", *Natural Language Semantics*, **7**, 141-177.
- Shlonsky, U. (1997): *Clause structure and word order in Hebrew and Arabic: An essay in comparative Semitic syntax*, Oxford University Press, Oxford.
- Siewierska, A. (1999): "From anaphoric pronoun to grammatical agreement marker: why objects don't make it", *Folia Linguistica*, **33**, 225-25.
- Sigurðsson, H. A. eta Maling, J. (2006): "Argument drop and the Empty Left Edge Condition (ELEC)", esk., Lund University, Lund & Brandeis University, Waltham, MA.
- Sigurðsson, H. A. (1993): "Argument drop in Old Icelandic", *Lingua*, **89**, 247-280.
- , (2002): "To be an oblique subject: Russian vs. Icelandic", *Natural language and linguistic theory*, **20**, 691-724.
- , (2003): "Case: abstract vs. morphological", in E. Brandner eta H. Zinzmeister (arg.), *New Perspectives on Case Theory*, CSLI Publications, Stanford, 223-268.
- , (2004): "Meaningful silence, meaningless sounds", *Linguistic Variation Yearbook*, **4**, 235-259.
- , (2007a): "The No Case Generalization", esk., Lund University.
- , (2007b): "Argument features, clausal structure and the computation", in E. Reuland, T. Bhattacharya eta G. Spathas (arg.), *Argument structure*, J. Benjamins, Amsterdam, 121-158.
- , (2008): "Conditions on argument drop", esk. Lund University.
- Smith, N. eta Tsimpili, I-M. (1995): *The mind of a savant: Language learning and modularity*, Blackwell, Oxford.
- Speas, M. (1994): "Null arguments in a theory of economy of projection", in E. Benedicto eta J. Runner (arg.), *University of Massachusetts occasional papers in linguistics*, University of Massachusetts, Amherst, GLSA, 179-208.
- , (2006): "Economy, agreement, and the representation of null arguments", P. Ackema, P. Brandt, M. Schoorlemmer eta F. Weerman (arg.), *Arguments and agreement*, Oxford University Press, Oxford, 35-75.
- Sportiche, D. (1999): "Prenominal clitic dependencies", in H. van Riemsdijk (arg.), *Language typology: Clitics in the European Languages*, Mouton de Gruyter, Berlin, 679-708.
- Stowell, T. (1981): *Origins of phrase structure*, doktorego-tesia, MIT.

- Suñer, M. (1994): "Verb-movement and the licensing of argumental wh-phrases in Spanish", *Natural Language and Linguistic Theory*, **12**, 335-372.
- , (2003): "Preverbal subject in a Romance null subject language: where are thou?", in R. Núñez-Cedeño, L. López eta R. Cameron (arg.), *A Romance perspective on language knowledge and use*, J. Benjamins, Amsterdam, 341-357.
- Svenonius, P. (2007): "Interpreting uninterpretable features", *Linguistic Analysis*, **33**, 375-413.
- Szabolcsi, A. (1983): "The possessor that ran away from home", *The Linguistic Review*, **3**, 70-96.
- , (1994): "The noun phrase", in F. Kiefer eta K. Kiss (arg.), *Syntax and Semantics 27: the Syntactic Structure of Hungarian*, Academic Press, New York, 179-274.
- Takahashi, D. (2007): "Quantificational null objects and argument ellipsis", *Linguistic Inquiry*, **39**, 307-326.
- Tamburelli, M. (2006): "Remarks on richness", R. Breheny eta M. Pearce (arg.), *UCL Working Papers in Linguistics* 18, 439-455.
- Tomioka, S. (2003): "The semantics of Japanese null pronouns and its cross-linguistic implications", K. Schwabe eta S. Winkler (arg.), *The interfaces: deriving and interpreting omitted structures*, J. Benjamins, Amsterdam, 321-339.
- Tovoinen, I. (2000): "The morphosyntax of Finnish possessives", *Natural Language and Linguistic Theory*, **18**, 579-609.
- Trask, R. L. (1995): "Origin and Relatives of the Basque Language: Review of the evidence", in J. I. Hualde, J. A. Lakarra eta R. L. Trask (arg.), *Towards a History of the Basque Language, Current Issues in Linguistic Theory* 131, J. Benjamins, Amsterdam, 65-99 [Euskaraz: "Euskararen etorki eta ahaideak: datuen analisisa", 1998, *Uztaro*, **26**, 81-108.]
- Travis, L. (1984): *Parameters and effects of word order variation*, doktorego-tesia, MIT.
- Ura, H. (1996): *Multiple feature checking: a theory of grammatical function splitting*, doktorego-tesia, MIT.
- Uranga, B.; Juaristi, P.; Idiazabal, I.; Barreña, A. eta Amorrortu, E. (2005): "Munduko hizkuntzen izenak euskaraz", *Uztaro*, **54**, 29-59.
- Uriagereka, J. (1988): *On government*, doktorego-tesia, University of Connecticut.
- , (1995): "Aspects of the syntax of clitic placement in Western Romance", *Linguistic Inquiry*, **26**, 79-123.
- , (1998): *Rhyme and reason*, MIT Press, Cambridge, Mass..
- , (2007a): "Towards a syntax of proto-basque", in J. Lakarra eta J. I. Hualde (arg.), *Studies in Basque and historical linguistics in memory of R. L. Trask - R. L. Trasken oroitzapenetan ikerketak euskalaritzaz eta hizkuntzalaritza historikoaz*, ASJUren gehigarriak, UPV/EHU, Donostia, 949-968.

- , (2007b): “Clarifying the notion ‘Parameter’”, *Biolinguistics*, **1**, 99-113.
- Uribe-Etxebarria, M. (1992): “On the structural positions of the subject in Spanish, their nature and their consequences for quantification”, in J. Lakarra eta J. Ortiz de Urbina (arg.), *Syntactic theory and Basque syntax*, ASJUren gehigarriak, UPV/EHU, Donostia, 447-491.
- Vainikka, A. (1989): *Deriving Syntactic Representations in Finnish*, doktorego-tesia, University of Massachusetts at Amherst.
- , (1993): “The three structural cases in Finnish”, in A. Holmberg eta U. Nikanne (arg.), *Case and other functional categories in Finnish syntax*, Mouton de Gruyter, Berlin, 129-159.
- Vainikka, A. eta Levy, Y. (1999): “Empty Subjects in Hebrew and Finnish”, *Natural Language and Linguistic Theory*, **17**, 613-671.
- Valmala, V. (2007): “The syntax of little things”, *Proceedings of IATL 23*, Y.N. Falk (arg.), 1-37.
- Vergnaud, J.R. (1977): “Open letter to Chomsky and Lasnik” [<http://ling.auf.net/lingBuzz/000461>] web-orrian eskuragarri].
- Webelhuth (1995): “X-bar theory and case theory”, in G. Webelhuth (arg.), *Government and Binding theory and the Minimalist Program*, Blackwell, Oxford, 15-96.
- Weber, D. J. (1989): *A Grammar of Huallaga (Huánoco) Quechua*, University of California Press, Berkeley eta Los Angeles.
- Whitman, J. eta Moriyama, Y. (2004): “Null objects in Japanese revisited”, adibidetegia, University of Massachusetts-en aurkeztua, Amherst, Mass.
- Woolford, E. (1997): “Four-way case systems: ergative, nominative, objective and accusative”, *Natural Language and Linguistic Theory*, **15**, 181-221.
- , (2006): “Case-agreement mismatches”, in C. Boeckx (arg.), *Agreement Systems*, J. Benjamins, Amsterdam, 317-339.
- Xu, L. (2003): “Remarks on VP-ellipsis in disguise”, *Linguistic Inquiry*, **34**, 163-171.
- Zabala, I. eta Odriozola, J. C., (1996): “On the relation between DP and TP. The structure of Basque infinitivals”, *Catalan Working Papers in Linguistics*, **5**, 231-281.
- Zaenen, A.; Maling, J. eta Thráinsson, H. (1985): “Case and grammatical functions: The Icelandic passive”, *Natural Language and Linguistic Theory*, **3**, 441-483.
- Zamparelli, R. (2000): *Layers in the determiner phrase*, doktorego-tesia, University of Rochester.

Sailean argitaratu diren beste liburu batzuk

Zenbait apunte Laudioko euskaraz

Natxo Urkijo
1994an argitaratua
ISBN: 84-86967-59-7

Eskaldunak (1. zatia)

Patxi Altuna, Gurutze Aldabaldetrekua eta Amaia Boneta
1994an argitaratua
ISBN: 84-86967-61-9

Bermeo eta Mundakako arrantzaleen hiztegia

Eneko Barruti Etxebarria
1996an argitaratua
ISBN: 84-86967-76-7

Nafarroako hizkerak

Iñaki Camino (Arg.)
1998an argitaratua
ISBN: 84-86967-92-9

Txillardegi lagun-giroan

Txipi Ormaetxea (arg.)
2000n argitaratua
ISBN: 84-8438-007-6

Morfologia konputazionala

Iñaki Alegria, Miriam Urkia
2002an argitaratua
ISBN: 84-8438-034-3

Euskal deiturategia: Patronimia

Patxi Salaberri Zaratiegi
2003an argitaratua
ISBN: 84-8438-039-4

Hizkuntzalaritza konputazionala

Izaskun Aldezabal eta beste
2005ean argitaratua
ISBN: 84-8438-065-3

Ikus-entzunezko itzulpena

Josu Barambones Zubiria eta Beatriz Zabalondo Loidi
2006a argitaratua
ISBN: 84-8438-084-X

Hizkuntzari itzulia 80 hizkuntzatan

Beatriz Fernández, Jon Ortiz de Urbina
2007an argitaratua
ISBN: 978-84-8438-094-8

Prosa komunikagarriago egiten. Zenbait proposamen (I)

Mitxel Kaltzakorta Mentxaka
2007an argitaratua
ISBN: 978-84-8438-109-9

Hizkuntzalaritza Sailean Uztaro aldizkarian argitaratu diren artikulak

Druidak Zesarren testuetan

Agirre Urteaga, Garbiñe. *Uztaro* **14**, 21-48.

Terminologia ala terminologiak? Hizkuntza-espezialitatea ala diziplinarteko alorra? (Itzulpena)

Aierbe Mendizábal, Axun, *Uztaro* **40**, 63-74.

Terminologia eta itzulpengintza (Itzulpena)

Aierbe Mendizábal, Axun, *Uztaro* **43**, 53-66.

Artikulu eta bokal paragogikoa Bermeoko leku-izenen corpusaren azterketatik abiatuta

Allika Azpeitia, Irune, *Uztaro* **56**, 53-84.

Euskararen garapena lehen hizkuntza legez eta morfologiaren agerrera mailakatuaren inguruan

Almgren, Margareta, Eizabarrena, Mari Jose, Petuya, Alazne, Colina, Amaia, Barreña Agirrebeitia, Andoni, García, Iñaki, Arratibel Insausti, Nekane, *Uztaro* **60**, 67-87.

Euskara batuaren geroa

Alvarez Enparantza, Jose Luis, *Uztaro* **11**, 47-54.

Batuaz idatzita ez dauden testu matematikoen azterketa

Angulo Martín, Patxi, *Uztaro* **68**, 33-55.

Tolosako eta Ataungo hizkerak: hizkuntz bariazioa eta konbergentzia-joerak

Ariztimuño Lopez, Borja, *Uztaro* **72**, 79-96.

Euskarazko oharmen-aditzen osagarrietako perpaus jokatugabeak

Arteatz Uriarte, Iñigo, *Uztaro* **63**, 31-63.

Determinatzaile sintagmaren hipotesia euskal gramatikan

Artiagoitia Beaskoetxea, Xabier, *Uztaro* **27**, 33-61.

Nafarroako euskara: azterketa dialektometrikoa

Aurrekoetxea Olabarri, Gotzon, *Uztaro* **5**, 59-109.

Ahozko testuak transkribatzeko irizpideak

Aurrekoetxea Olabarri Gotzon, *Uztaro* **23**, 87-94.

Estandar eta dialektoen arteko bateratze-joerak (ikuspuntu teorikotik begirada bat)

Aurrekoetxea Olabarri, Gotzon, *Uztaro* **50**, 45-57.

Latinetik hizkuntza erromanikoetara: euskararen hurbileko erromantzeak

Barquín Lopez, Amelia, *Uztaro* **35**, 33-70.

Aditz-komunztaduraren jabekuntza-garapena haur euskaldun elebakar batengan

Barreña Agirrebeitia, Andoni, *Uztaro* **12**, 67-88.

Jabekuntza elebiduna eta kode-bereizketa: subjektu eta objektu markak
Barreña Agirrebeitia, Andoni, Almgren, Margareta, *Uztaro* **29**, 61-94.

Haurrak, egitura txertatuen jabekuntza eta mintzaide helduen eragina
Barreña Agirrebeitia, Andoni, *Uztaro* **32**, 17-33.

Zesar Tito Libioren lanean: imitazio eraldatzailearen etsenplu bat diskurtso historikoan
Bartolome Gomez, Jesus, *Uztaro* **16**, 67-77.

Greziar eta erromatar mitologiaren hastapenak, labur-labur
Bartolome Gomez, Jesus, Bilbao Telletxea, Gidor, *Uztaro* **27**, 59-78.

XII. mendeko Euskal Herria Santiago bidean: Liber Sancti Iacobi V, 7.
Bilbao Telletxea, Gidor, *Uztaro* **10**, 61-84.

Herkules zutabeen: humanismoko arte mintzoduna Euskal Herrian
Bilbao Telletxea,, Gidor, Agirre-Mauleon, Juantxo, *Uztaro* **34**, 15-37.

Fisikan eta teknologian erabili beharreko adierazpen matematikoetarako nazioarteko
arauak euskarara egokitze gomendioak
Etxebarria Bilbao, Jose Ramon, *Uztaro* **70**, 49-62.

Etxebarri eta Bolibarko bariazio linguistikoa
Ezenarro Arrate, Amaia, *Uztaro* **67**, 59-84.

Ezezko nominalizazioak bizkaieraz
Gaminde Terraza, Iñaki, *Uztaro* **0**, 85-97.

Tonuarekin lotutako ulermen mailako testa
Gaminde Terraza, Iñaki, *Uztaro* **3**, 97-108.

Bizkaiko azentu-motei buruz
Gaminde Terraza, Iñaki, *Uztaro* **7**, 111-140.

Bermeoko azentu-ereduaz
Gaminde Terraza, Iñaki, *Uztaro* **8**, 105-117.

Gatika eta Urdulizko azentu-ereduaz (I)
Gaminde Terraza, Iñaki, *Uztaro* **11**, 55-88.

Gatika eta Urdulizko azentu-ereduaz (II)
Gaminde Terraza, Iñaki, *Uztaro* **12**, 89-110

Esteribarko euskararen azentuaz
Gaminde Terraza, Iñaki, *Uztaro* **16**, 109-123.

Zubereraren azentuaz
Gaminde Terraza, Iñaki, *Uztaro* **13**, 107-128.

Ezpeleta, Lekorne eta Makeako azentu-ereduez
Gaminde Terraza, Iñaki, Salaberria, Jasone, *Uztaro* **20**, 93-103.

Zumaiako azentuaz eta intonazioaz
Gaminde Terraza, Iñaki, Hazas, Almike, *Uztaro* **24**, 59-76.

Etzeko azentua eta eskolako azentua: azentuera biren azterketa
Gaminde Terraza, Iñaki, *Uztaro* **28**, 89-98.

Muskildiko galderen intonazioaz
Gaminde Terraza, Iñaki, *Uztaro* **35**, 71-87.

Intonazioaren ezaugarriak emozioen pertzepzioan lau hizkuntzatan
Gaminde Terraza, Iñaki, *Uztaro* **61**, 63-84.

Irakasleen komunikazio-gaitasuna: hausnarketarako gaia
Garayar Erro, Ainhoa eta Garay, Urtza, *Uztaro* **73**, 39-48.

Biraketa pragmatikoa, biraketa linguistikoa
García Murga, Fernando, *Uztaro* **6**, 13-22.

Gure gaztetxoek gaitasun komunikatiboaren argazkia
Goikoetxea Agirre, Nekane, *Uztaro* **63**, 51-66.

"Galdegai" bat baino gehiago erakutsi ohi duten esaldiez
Hidalgo Eizagirre, Bittor, *Uztaro* **33**, 43-85.

Informazio unitate baten tamainako esaldi laburraren ordenamendu eta informazio-egituraren aukerak eta eraginak
Hidalgo Eizagirre, Bittor, *Uztaro* **34**, 39-85.

-(e)n... erlatibo aposatuak. Izen ardatzaren eskuin hedatzen diren erlatiboak euskaraz (II)
Hidalgo Eizagirre, Bittor, *Uztaro* **42**, 17-83.

Arbizuko hizkeraren zenbait soinu bereizgarriak
Hualde, J. Jose Ignacio, *Uztaro* **18**, 49-60.

Alfabeto latinez idazten ez diren hizkuntzen transkripzioa eta transliterazioa
Irazabalbeitia Fernandez, Iñaki, *Uztaro* **14**, 61-88.

Elizen arteko biblia eta itzulpengintza
Irizar Arabaolaza, Ramon, *Uztaro* **15**, 67-79.

Mugimenduzko ekintzak ingelesez eta euskaraz, Sarrionandiaren itzulpen baten azterketatik abiatuta
Jaka Irizar, Aiora, *Uztaro* **69**, 53-76.

Munduko hizkuntzen izenak euskaraz
Juaristi Larrinaga, Patxi, Barreña Agirrebeitia, Andoni, Uranga, Belen, Idiazabal Gorrotxategi, Itziar, Amorortu Gomez, Estibalitz, *Uztaro* **54**, 29-59.

Erdarazko relatibo esplikatibo mota bat euskaratzen
Kaltzakorta Mentxaka, Mitxel, *Uztaro* **22**, 59-67.

"Topiko(a) bihurtu" dela-eta
Kaltzakorta Mentxaka, Mitxel, *Uztaro* **25**, 111-124.

Bila-ren erabil-eremua
Kaltzakorta Mentxaka, Mitxel, *Uztaro* **29**, 51-59.

Galdegai-leku testu-hastapenetan (I) (Horrela bizi bagina beti liburuan)
Kaltzakorta Mentxaka, Mitxel, *Uztaro* **45**, 71-89.

Galdegai-lekua testu-hastapenetan (eta II) (Gipuzkoako dantza gogoangarrien
kondaira liburuan)
Kaltzakorta Mentxaka, Mitxel, *Uztaro* **46**, 41-59.

Hizkuntzalaritza konparatua eta aitzineuskararen erroa
Lakarra Andrinua, Joseba A., *Uztaro* **25**, 47-110.

Ná-De-Ná
Lakarra Andrinua, Joseba A., *Uztaro* **31**, 15-84.

Inarra txarragaz, baztarrak lohi: internazionalizatu gabeko produktu informatikoak
lokalizatzearen arazoak
Morales Carro, Ana Isabel, Payros Agirre, Irune, Bernaola Gojenola, Itziar, *Uztaro* **51**, 45-62.

Euskararen etorki eta ahaideak: datuen analisisa
Ormaetxea Lasaga, Jose Luis, *Uztaro* **26**, 81-108.

Arrasateko toponimia (edo izen-izanaren sintonia)
Ormaetxea Lasaga, Jose Luis, *Uztaro* **8**, 93-103.

Euskara helduaroan ikasteko motibazioa: hainbat gogoeta
Perales Ugarte, Josu, *Uztaro* **50**, 23-43.

Bokal-elkarketak beratarren hizkeran
Perez Landa, Edurne, *Uztaro* **57**, 49-64.

Hizkuntza orokorra-xede berezietarako hizkerak Hiztegi Batuaren zeregina
Urrutia Badiola, Andres, *Uztaro* **55**, 49-60.

Euskara Araban
Zuazo Zelaieta, Koldo, *Uztaro* **21**, 79-95.